

EI MITÄÄN HÄTÄÄ
Nuoret ja työttömyyden vaikutukset
Marie Jahodan deprivatioteorian valossa

Saila Tuokko
Pro gradu-tutkimus
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

EI MITÄÄN HÄTÄÄ Nuoret ja työttömyyden vaikutukset Marie Jahodan deprivatioteorian valossa

Saila Tuokko

Sosiaalityö

Pro gradu tutkielma

Jyväskylän yliopisto/ Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Ohjaajat: YTT Anni Vanhala ja YTM Sirkka Alho

Kevät 2014

Sivumäärä: 128 sivua + liitteet 3 sivua

Nuorisotyöttömyys on vakava kansallinen ja maailmanlaajuinen ongelma. Työttömyys on tutkimusten mukaan ihmisille tragedia, jolle loi pohjan 1930-luvulla itävaltalaisista tehdaskylästä tutkinut Marie Jahoda kehittämällä työttömyyden deprivatioteorian. Jahodan mukaan työ järjestää aikaa, toimii sosiaalisten kontaktien, asioiden hallinnan, aktiviteetin ja henkilökohtaisen identiteetin lähteenä yksilölle. Jahodan mielestä huonompikin työ on parempi vaihtoehto kuin työttömyys ja talouden heikentymisestä seuraa henkistä kurjistumista ja se rapauttaa yksilöiden välistä vuorovaikutusta.

Tässä tutkimuksessa haastetaan Marie Jahodan deprivatioteoria teemahaastattelemalla kahdeksaa 17–24-vuotiasta nuorta, jotka ovat ohjautuneet Työ- ja elinkeinotoimiston työnhakusuunnitelman jälkeen Euroopan Sosiaalirahaston tukeman nuorille suunnatun projektin asiakkaiksi pääkaupunkiseudulla. Teemahaastattelu rakentuu Marie Jahodan viiden piilevän osa-alueen mukaan. Tutkimusmenetelmänä käytetään sisällönanalyysia, jonka taustakehyksenä on holistinen ihmiskäsitys, tapaustutkimuksellisuus sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä käsitykset ihmisarvoisesta hyvästä elämästä.

Näillä nuorilla ei ollut vielä muodostunut pitkäkestoista palkkasuhdetta, joten heillä ei ollut kokemusta siitä, mistä he jäävät osattomiksi, jos heillä olisi ollut vertailupohjana palkkatyön mahdollistama elämä. Haastateltavilla oli osalla peruskoulun ja lukion jälkeen hankittua ammatillista koulutusta, mutta he eivät halunneet jatkaa samalla alalla tai he eivät olleet löytäneet sopivia töitä. Haastateltavilla oli paljon lapsuudessa muotoutuneita riskitekijöitä kuten huostaanotto, eroperhe, yksinhuoltajuus, perheväkivaltaa sekä muutoin haastava elämäntilanne kuten sairastuminen, muutto toiselle paikkakunnalle, koulun keskeyttäminen ja määräaikaista töitä taustalla.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että erilaisista elämäntilanteista huolimatta nuorilla oli saatavilla arjen järjestämisessä tukea ja he pyrkivät pitämään yllä vuorokausirytmää. Nuorilla oli vaihtelevasti sosiaalisia suhteita, joiden ylläpitämistä tuki osaltaan internet ja sosiaalinen media. Lapsuudessa solmitut ystävyys-suhteet olivat yleensä säilyneet. Kukaan nuorista ei sanonut olevansa köyhä tai syrjäytynyt. Nuoret peilasivat itseään koulun ja oppimisen kautta. Nuoret toivat esille vahvuuksiaan ja heikkouksiaan ja eivät suostuneet tekemään mitä tahansa työtä tai käymään koulua, jos se ei heitä miellyttänyt. Nuoret pyrkivät ponnistelemaan jonkin verran fyysisesti ja olemaan aktiivisia. Heitä ei erityisemmin kiinnostanut uskonto, politiikka ja yhteiskunnalliset asiat. Nuoret halusivat toimia omaehtoisesti esimerkiksi internetin kautta. Nuoret eivät olleet kiinnostuneita yrittäjyydestä vaan halusivat lähinnä normaalin palkkatyön. Jokaisen haastateltavan nuoren kohdalla vanhempien antama tuki ja malli näyttäytyi eri muodoissa taustalla. Nuoret eivät korostaneet taloudellisia arvoja vaan omaehtoinen toimiminen oli määräävä tekijä. Nuoret pitivät tärkeänä, että projektin työntekijät ottivat heihin yhteyttä ja tarjosivat erilaisia vaihtoehtoja tarttua koulutuksiin ja kursseille. Haastateltavat myös itse etsivät töitä internetin avulla ja jotkut olivat yllättyneitä ettei niitä koulun jälkeen löytynyt. Haastateltavat toivat esille, ettei heillä ollut ongelmia päihteiden käytön suhteen. Tutkimustulokset osoittivat, että näiden haastateltavien nuorten kohdalla Jahodan deprivatioteorialle tyypilliset piirteet näyttäytyivät heikosti. Nuorilla oli uskoa sekä koulutuksen ja työn löytymisen suhteen. Sopimattomaksi tai huonoksi koettu työ tai koulutus ei ollut vaihtoehto työttömyydelle.

Asiasanat: nuori – nuoriso – nuorisotyöttömyys – projekti - deprivatioteoria

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	4
2. NUORISON TYÖTTÖMYYS ONGELMANA	8
2.1 Nuorisotyöttömyyden hallinta ja hallinnointi.....	11
2.2 Aktivointipolitiikka	15
2.3 Nuorten työllistymishankkeet.....	19
2.4 Euroopan sosiaalirahasto	21
3. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	25
4. NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	29
4.1 Nuoret ja hyvinvoinnin vajeet	34
4.2 Näkemyksiä nuorten työttömyyden syistä.....	36
4.3 Miten lähestymme ja kasvatamme nuorisoa?.....	40
4.4 2000-luvun keskustelu suomalaisista nuorista	47
5. MARIE JAHODAN KÄSITYKSET TYÖTTÖMYYDESTÄ.....	50
5.1 Työttömyyden psykologiset selitykset	50
5.2 Marie Jahodan teoria työn latenteista vaikutuksista.....	54
6. JAHODA JA TYÖTÖN NUORI.....	57
6.1 Holistinen ihmiskäsitys ja elämäntapatutkimus	57
6.2 Sosiaalinen konstruktionismi ja tapaustutkimus.....	57
6.3 Työttömän nuoren hyvinvoinnin määrittely	59
7. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	63
7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	63
7.2 Tutkimuksen suorittaminen	65
7.3 Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät.....	67
8. NUORTEN MONITULKINTAINEN (ARKI)ELÄMÄ TYÖTTÖMYYDEN AIKANA	72
8.1 Arjen järjestäminen.....	72
8.2 Sosiaaliset suhteet.....	79
8.3 Asioiden hallinta.....	86
8.4 Aktiviteetit	90
8.5 Henkilökohtainen identiteetti	93
9. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	102
10. POHDINTAA.....	109
LÄHTEET	111
LIITTEET	128

TAULUKOT

Taulukko 1. Postmoderni yhteiskunta: postmodernisaatio, yksilöllistyminen, taloudellisesti rikkaat yhteiskunnat	29
Taulukko 2. Yhteenveto haastateltavista	69
Taulukko 3. Yhteenveto analyysistä Jahodan deprivatioteorian valossa.....	103

KUVIOT

Kuvio 1. Transitio- eli siirtymävaiheet – kasvatustieteen osa-alueet ihmisen kasvun ja elämänvaiheiden näkökulmasta	31
Kuvio 2. Yksilön elämismailma	34
Kuvio 3. Peltolan kolme lamaa	54
Kuvio 4. Tutkimuksen viitekehys.....	62

1. JOHDANTO

Työttömyyttä on tutkittu paljon ja tutkitaan edelleen. Työttömyys on maailmalajajuinen ja kansalliset rajat ylittävä ongelma, joka ei ota laantuakseen meillä eikä muualla. Työttömyyttä ja työtöntä henkilöä määritellään eri tavoin. Suomessa yleisintä määritelmää työttömästä käytetään henkilöstä, joka on ilman työtä ja ei osallistu tuottavaan työhön ja on rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon. Lisäksi Tilastokeskuksen mukaan on olemassa kolmenlaisia eri määritelmiä työttömästä henkilöstä: ensiksi tulonjakotilastossa työttömäksi luokitellaan henkilö, joka on ollut vuoden aikana vähintään kuusi kuukautta työttömänä, toisen määritelmän mukaan vuoden viimeisenä työpäivänä työttömänä olleet 17–74 -vuotiaat henkilöt ovat työttömiä, ja kolmannen määritelmän mukaan työtön on henkilö, joka tilastokeskuksen tutkimusviikolla vailla työtä, eli on etsinyt työtä aktiivisesti viimeisen neljän viikon aikana palkansaajana tai yrittäjänä ja voisi aloittaa työn kahden viikon kuluessa. Sen lisäksi henkilö, joka työtä vailla olevana odottaa sovitun työn alkamista kolmen kuukauden kuluessa, jos hän voisi aloittaa työn kahden viikon kuluessa luetaan työttömäksi. Työttömäksi luetaan lisäksi työpaikastaan toistaiseksi lomautettu henkilö, joka täyttää edellä mainitut kriteerit. (Tilastokeskus 2013.)

Työttömyys kasvattaa valtion menoja ja heikentää työttömän taloudellista asemaa. Työttömyyden pitkittyessä usein työntekijän työtaidot heikkenevät, mikä vaikeuttaa työllistymistä entisestään. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen suunnittelija Jouni Nupponen (9.7.2013, Helsingin Sanomat) toteaa, että yli vuoden kestäneen työttömyyden seurauksena saattaa olla, että henkilön ammattitaidon ylläpito vaikeutuu ja työnantajien kiinnostus palkata työtön työnhakija vähenee. Työnsaannin pitkittyessä työnhakijan psyykinen hyvinvointikin yleensä laskee. Työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin yhteyteen liitetään lisäksi oletus, että työttömäksi jääminen tapahtuu vastentahtoisesti ja että työttömän ensisijaisena tavoitteena on työllistyä uudelleen. Monet tutkijat ovat tuoneet esille, että kehityspsykologisten teorioiden mukaan yksi aikuiselämän keskeisiä kehitystehtäviä on astuminen työelämään ja tuottavaan työhön. (Kokko 2008, 201.) Tällä hetkellä Suomessa on kasvava joukko nuoria alle 25-vuotiaita, joilta tämä kehitystehtävä uhkaa jäädä saavuttamatta.

Nuorista ja nuorisotyöttömyydestä käydään yhteiskunnassamme paljon keskustelua. Nuorten elämänlaadun heikkenemiseen vaikuttavia objektiivisia riskitekijöitä ovat työttömyys ja alhainen tai jopa puuttuva koulutus (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 140–141). Korkea

nuorisotyöttömyys on lisännyt pelkoa syrjäytymisen lisääntymisestä ja nuorisoiäluokan polarisaation kasvamisesta. Monissa hyvinvointitutkimuksissa on havaittu nuorisossa ääripäiden eli menestyjien ja syrjäytyneiden ryhmien korostuminen (ks. Järvinen & Jahnukainen 2008). Pekka Myrskylän (2012; vrt. Ahonen, Torppa, Määttä & Eklund 2013, 97) mukaan yhteiskunnasta syrjäytyneellä tarkoitetaan tilastojen mukaan niitä 32 500 nuorta, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta ja jotka eivät ole rekisteröityneet työttömäksi työnhakijaksi. Pohjoismaissa työelämän ja koulun väliseen kuiluun saatetaan pudota Euroopan muista maista nopeammin (Eurosstat 2012). Tarvitaan yhä enemmän tutkittua tietoa näiden nuoren syrjäytymisen poluista.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on etsiä vastauksia nuorisotyöttömyyden nykytilaan nuorten itsensä kertomina, sillä alan työntekijät kohtaavat päivittäin nuoria, joilta puuttuu työ ja sen mukanaan tuomat elämisen ulottuvuudet eli kiinnittyminen yhteiskuntaan sen täysivaltaisena jäsenenä ja oman elämisen ehtojen täyttäminen. Tämän näkökulman huomioiminen vaikuttaa myös monien työelämän ulkopuolella olevien nuorten parissa tehtävään sosiaalityöhön. Eeva Liukko (2006, 117–118) pohtii, että viimesijainen eli marginaalinen sosiaalihuollollinen työ niiden asiakkaiden parissa, joiden kyvyt eivät riitä työmarkkinoille on muuttunut vähempiarvoiseksi työtehtäväksi: joten työelämän ulkopuolelle ajautuneet asiakkaat ja yhä useammat nuoret, jotka eivät kykene työllistymään tai kouluttautumaan monista toimenpiteistä huolimatta, jäävät ilman auttavaa sosiaalityötä. Liukko jatkaa, että sosiaalityöntekijät joutuvat yhä useammin priorisoimaan työssään mihin suuntaavat työpanostaan, kun tehokkuusvaatimukset menevät sosiaalityön etiikan ja asiakkaiden elämän ja hänen tarpeidensa edelle. Sosiaalityön eettisiä kysymyksiä ei kuitenkaan voida Anna Metterin ja Kaisa-Elina Hotarin (2011, 69, 72) mukaan sivuuttaa hyvinvointivaltiossa, sillä se on tärkeä osa siellä tehtävää työtä pohdittaessa esimerkiksi työttömyyteen liittyviä kontrollin ja tuen sekä ihmisarvoisen elämän välisiä yhteyksiä.

Sosiaalityössä kunnalliset palvelut ovat rakentuneet järjestelmälähtöisesti, jonka ydinkäsite on erityisesti kapitalistiselle talous- ja tuotantomuodolle ominainen rationaalisuus. Rationaalinen toiminta perustuu järjen mukaisiin perusteluihin sekä suunnitelmallisesti valittuun toimintastrategiaan (Salminen 2009, 59), joten esimerkiksi näkökulman kääntäminen asiakkaiden arjen suuntaan on todettu haasteelliseksi. Järjestelmälähtöinen toimintakulttuuri painottaa muun muassa weberiläisen ajattelutavan mukaisia tasavertaisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen perustuvia ohjaus- ja valvontakäytäntöjä, joiden keskiössä ovat olleet rahalliset etuudet, sää-

dökset, organisaatioiden omat sisäiset toimintatavat sekä erityisesti työntekijöiden lainmukainen toiminta. (Ks. Laitinen & Pohjola 2010, 13, 19; Salminen 2009, 59–64; Välimaa 2008, 191.) Organisaatorakenne muotoutuu Weberin teorian mukaan selkeälle työjaolle, jota voidaan legitimoida ja ohjata virallisten säädösten avulla. Weberin byrokratiateoria korostaa yksilön, valtion ja talousjärjestelmän järjestelmällistä päämäärätietoista toimintaa, missä ei toiminta hetken mielijohteiden varassa. (Salminen 2009, 59, 77.) Järjestelmälähtöinen työskentely ei kuitenkaan ole enää laadun tae, sillä laatu mielletään asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutustilanteissa syntyvään kokemukseen. Laatuun liittyy Christian Crönroos (1998; Stenval & Virtasen mukaan 2012, 64) mielestä työntekijän spontaanisuus ja kykyä ajatella itse ilman ulkoapäin tuotettuja sääntöjä ja valmiita ohjeistuksia. Toisaalta Susanne Uusitalo (2011, 275–276) kirjoittaa ihmisen tahdonheikkouden suhteesta omaan hyvinvointiinsa ja toteaa, että ihmiselle on hyväksi osata toimia myös joissakin asioissa rationaalisesti ettei tarvitse jälkeensä tuntea syyllisyyttä tai katumusta tekemisistään.

Anneli Pohjola (2010, 26–30) toteaaakin, että asiakkaan ottaminen analyysin kohteeksi ja itsenäiseksi toimijaksi haastaa sosiaalityöntekijän ja miksei myös sosiaalityön koulutuksenkin arvo-osaamisen ja eettiset kannanotot sekä monen organisaation toimintakulttuurin. Yhteiskunnallisen muutoksen myötä meille on kehittymässä uudenlainen tulkinta asiakkaasta ja asiakkaan ja organisaation välisestä suhteesta. Myös tässä pro gradussa asiakas otetaan analyysin kohteeksi. Tutkimukseni tavoitteena on tutkia näiden koulutus- ja työllisyyspuodokkaiden omia kokemuksia ja heidän toimimisestaan tämän päivän yhteiskunnassa. Kokemuksellinen tieto työttömyyden ja kouluttautumattomuuden eri taustatekijöistä sekä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisestä suhteesta auttaa ymmärtämään sekä sosiaalityön että yhteiskunnan tämänhetkistä tilaa. Sosiaalityöntekijöiden olisi vahvistettava omaa asiantuntijan rooliaan tässä keskustelussa.

Olen itse tutkijana kiinnostunut työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä, sillä kaikille ei riitä tulevaisuudessa töitä. Tulevilta nuorilta vaaditaan uudenlaista sopeutumiskykyä, mihin esimerkiksi 1960-luvulla syntyneen sukupolveni ei ole tarvinnut kasvaa. Sosiaalialan työntekijänä minun on arjessa löydettävä vastauksia siihen mitä yksittäinen nuori kykenee tekemään ja miten hän tulee toimeen tämän päivän yhteiskunnassa, jossa hän mahdollisesti rakentaa tulevaisuuttaan osittain tai kokonaan työelämän ulkopuolelle. Tässä tutkimuksessa selvitän kahdeksan alle 25-vuotiaan nuoren kokemuksia työttömyydestään uudessa valossa ilman, että tutkimusta ohjaa esimerkiksi työttömyystutkimuksille tyypillinen trage-

diatarina, jonka pohjana on palkkatyön autuus (ks. Hänninen 2003, 97–98, 102–103). Tragediatarinassa nuoren voidaan olettaa taistelevan työttömyyttä vastaan ilman tulosta ja hän saa psyykkisiä oireita ja masentuu. Pohjan tälle tragediatarinalle loi 1930-luvulla itävaltalaisista tehdaskylään tutkinut Marie Jahoda, joka kehitti työttömyyden deprivatioteorian. Teoriassa Jahoda erottaa työn ilmeiset ja piilevät eli latentit merkitykset. Ilmeisillä merkityksillä Jahoda tarkoittaa toimeentulon eli rahallisen korvauksen hankkimista tekemällä työtä. Piilevät merkitykset taas palvelevat Jahodan mukaan todellisuussuhteiden ylläpitoa. Piileviä merkityksiä ovat aikarakenteen luominen, sosiaalisten suhteiden tarjoaminen, kodin ulkopuolisiin tavoitteisiin osallistuminen, aktiivisuuteen ja säännölliseen toimintaan pakottaminen sekä henkilökohtaisen aseman ja identiteetin määrittely. (Cole 2007, 1134; Jahoda 1982, 59; Jahoda ym. 2002; Kokko 2008, 203.) Tutkimukseni yhtenä tavoitteena on testata ja mahdollisesti kyseenalaistaa Marie Jahodan työttömyyden deprivatioteoria 2010-luvulla elävien nuorten avulla.

Tämän pro gradu – tutkimuksen haastateltavat nuoret ovat valikoituneet pääkaupunkiseudulla vuonna 2010 käynnistyneen Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tukemaan nuorille suunnatun kouluun ja työhön projektin kautta. Tutkimuksessani pohdin haastateltavien nuorten tilanteita. Pohdin, voiko työn antamia merkityksiä löytää arjestaan myös työttömänä ollessaan ja voiko työttömänä ollessaan elää arvokasta ja ihmisarvoista elämää, turhautumatta ja lamaantumatta ja ilman että hyvinvointi laskee.

Tutkimukseni seuraavassa eli toisessa osassa tuon esille kuinka vakavasta ongelmasta on kyse, kun puhumme nuorison työttömyydestä ja miten siihen on yritetty eri toimenpitein sekä paikallisesti että kansallisesti vaikuttaa. Kolmannessa osassa käyn läpi aikaisempia tutkimuksia. Neljännessä kappaleessa etsin selitystä ja ymmärrystä sille, mitä tarkoitetaan nuorella ihmisellä 2000-luvun Suomessa, miten lähestymme ja kasvatamme nuorisoa ja avaan eri näkemyksiä nuorisotyöttömyyden syistä ja nuorten hyvinvoinnin vajeista. Seuraavaksi kuvaan Jahodan käsityksiä työttömyydestä ja sen yhteydestä tähän tutkimukseeni. Seuraavana kuvaan tutkimuksen toteutuksesta osana haastateltavien ja projektin arkea. Lopuksi kokoan teorian, nuoren ja projektin välisen kolmiyhteyden ja omat ajatukseni nuorten monitulkintaisesta arkielämästä työttömyyden aikana. Lopuksi esitän tutkimukseni yhteenvedon ja omat ehdotukseni teorian jatkokehittelylle ja miten sosiaalialan työntekijä voi sitä hyödyntää kohdatessaan haasteellisessa tilanteessa eläviä nuoria.

2. NUORISON TYÖTTÖMYYS ONGELMANA

Työttömyys ja erityisesti nuorisotyöttömyys on maailmanlaajuinen ongelma. Tutkiessani nuorisotyöttömyydestä ja työttömyydestä laadittuja tilastoja saattavat ne poiketa paljonkin toisistaan. (ks. Myllyniemi 2008, 35.) Välttämättä annetut luvut ja todellisuus eivät kohtaa vaan päinvastoin herättävät professori Virenin (2013) Kauppalehdelle kirjoittamansa artikkelin mukaan epäilystä. Tilastoinnin haasteellisuus tuotiin esille myös Pekka Myrskylän (2011) laatimassa selvityksessä. Vuonna 2010 Suomessa oli noin 50 000 syrjäytynyttä 15–29-vuotiasta nuorta, mikä vastaa lähes yhden ikäluokan kokoa. On jopa laskettu, että koulutuksen ja työelämän ulospuolella olisi Suomessa 100 000 nuorta (Pietikäinen 2007, 7). Myrskylän selvityksessä syrjäytyneeksi määritellään työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Euroopan Unionissa heistä käytetään nimitystä NEET (not in employment, education or training). Nämä NEET-nuoret muodostavat Tero Järvisen ja Markku Vanttajan artikkelin mukaan nuorisotyöttömyyden kovan ytimen. (Järvinen & Vanttaja 2013, 509.)

Tässä tutkimuksessa keskityn alle 25-vuotiaisiin työttömiin nuoriin, joiden osalta Elinkeinoelämän keskusliitto tilasi selvityksen jo vuonna 2006. Selvityksessä tuli esille, että alle 24-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus oli asettunut reilun 10 prosentin tasolle. Sen sijaan ikääntyneillä työttömyys oli selvästi yleistynyt. (Papro 2007, 12–13.) Viimeisimmissä selvityksissä on tuotu esille, että henkilö voidaan määritellä työttömäksi eri tavoin, mutta on päädytty siihen lopputulokseen, että Suomessa on noin 32 500 sellaista nuorta, jotka ovat sekä työelämän että koulutuksen ulkopuolella (Myrskylä 2012; ks. Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 310; Juvonen 2013, 327).

Tällä hetkellä kaikista työttömistä työnhakijoista reilu kolmannes on edelleen yli 50-vuotias ja yhteiskunnallisessa keskustelussa työurien pidentäminen onkin ollut yksi tärkeimmistä teemoista nuorisotyöttömyyden lisäksi (ks. Jauhiainen & Rantala 2011). Työurien pidentäminen on ristiriidassa myös sen keskustelun kanssa, jossa nuorten toivotaan valmistuvan kouluista aikaisemmin. Suomessa on jo vuonna 2008 Opetusministeriön teettämässä selvityksessä todettu, että Suomessa on OECD maista keskimääräistä korkeampi korkeakoulusta valmistumisikä, mikä vaikuttaa yleensä työllistymiseen (Opetusministeriön politiikka-analyyseja 2008:4). Viimeisimmissä keskusteluissa on väläytetty uudelleen 1970-luvulla esiin tuodun oppivelvollisuuden jatkamista eurooppalaisen suuntauksen mukaan 16 vuodesta jopa 18 vuoteen (ks. Luokka 23.11.2013 Helsingin Sanomat). Pelkkä peruskoulu ei ole riittävä nykyisillä

työmarkkinoilla, sillä työnhakijoiden ammattitaidolla on todettu olevan vahva yhteys koulutukseen (ks. Nykytila, Työ- ja elinkeinoministeriö 2011, 7). Peruskoulun yhdeksännen luokan päättäneiden pääsy jatko-opintoihin oli Tilastokeskuksen (SVT 28.8.2013) mukaan vuonna 2012 edellisvuotta vaikeampaa, sillä jatko-opiskelupaikkaa ja tutkintoon tähtäävää koulutusta vaille jäi peruskoulun päättäneistä yli 9 prosenttia.

Tilastokeskuksen mukaan työttömyyden ja työllisyyden tilastolliset luvat ovat kuitenkin pysyneet Suomessa viime vuosina lähes ennallaan. Työttömyysaste oli vuonna 2013 8,7 prosenttia, kun se vuonna 2012 oli 7,7 prosenttia. Työttömänä oli vuoden 2013 helmikuussa 231 000 henkilöä, josta naisia oli 115 000 ja miehiä 92 000. Suomen väkiluvusta 15–24-vuotiaita nuoria oli helmikuussa yhteensä 660 000, joista työelämässä 235 000 ja työttömänä 64 000. Nuorten työvoima eli työlliset ja työttömät yhteenlaskettuna oli näin ollen 300 000. 15–24-vuotiaiden työttömyysaste eli työttömien osuus työvoimasta, oli helmikuussa 2013 21,5 prosenttia. Tämä on 0,9 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin. 15–24-vuotiaiden nuorten työttömien osuus samanikäisestä väestöstä oli 9,7 prosenttia eli noin joka kymmenes nuori oli ilman työtä. (Työvoimatutkimus 1.4.2013.)

Tutkijat (Myrskylä 2011; Larja 2012) muistuttavat, että nuorisotyöttömyystilastojen laatiminen on haasteellista ja että ne kertovat vain osan totuudesta: työttömiä ovat myös ne työttömät tai opiskelevat nuoret, jotka hakevat aktiivisesti työtä ja ovat työmarkkinoiden käytettävissä. Erityistä huomiota ja huolta on kiinnitetty niihin sekä koulutuksen että työmarkkinoiden ulkopuolella oleviin toimeentuloon nuoriin, jotka ovat suuressa vaarassa syrjäytyä. Eurostatin vuoden 2013 arvioiden mukaan tällaisia nuoria on EU-maissa (EU27) 23,6 prosenttia 15–24-vuotiaiden ikäluokasta, mikä tarkoittaa noin 5,732 miljoonaa nuorta. Euroopan nuorisotyöttömyyden ehkäisemiseksi aiotaan toteuttaa yli kuuden miljardin euron arvoinen hanke, jonka yhtenä tavoitteena on helpottaa siirtymistä koulusta työelämään ja tukea nuorten liikkuvuutta työmarkkinoilla. (Eurostat 31/2013; Euroopan Komissio 19.6.2013.)

Suomessa on kuitenkin tilastojen mukaan EU maista vähiten koulupudokkaita ja suurin osa nuorista suorittaa jonkin tutkinnon perusasteen jälkeen (ks. Opetusministeriön politiikka-analyysijä 2008:4). Nuorison työllistyminen onkin Suomessa kohentunut työvoimapolitiikan aktiivitoimien ansiosta, joiden ansiosta monet nuoret ovat joko opiskelemassa tai yhteiskunnan tuella ylläpidetyssä työpaikassa. Myös monet kunnat ovat intensiivisesti kehittäneet nuorille tekemistä.

Tilastojen mukaan nuorten työttömyys on ollut Suomessa kestoaltaan lyhytaikaista. Esimerkiksi maaliskuussa 2008 eli 15–19-vuotiaiden työttömyyden keskimääräinen kesto oli seitsemän viikkoa ja 20–24-vuotiaiden 12 viikkoa. Tutkimukseni teon aikaan vastaavat luvut olivat nuorilla noin 10 viikkoa ja 25–54-vuotiailla 32 viikkoa. Työttömyyden kesto yhteensä vanhemmilla ikäryhmillä oli samoina ajankohtina keskimäärin 45 viikkoa. Pelkästään työttömyyden yhtäjaksoista kestoja raportoiva tilasto antaa liian positiivisen kuvan nuorten työttömyysajasta (Larja 2013.). Nuorisotutkija Helena Helve (2002, 227) painottaa, että olisi tarkasteltava monitieteellisesti ihmisen koko elämänsä ja eri jaksojen ja siirtymävaiheiden painottumista ihmisen elämässä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa todetaankin, että myös nuorten toistuvaistyöttömyyttä pitäisi tilastoida aktiivisesti ja seurata samojen nuorten polkuja työllisyystoimenpiteiden aikana ja niiden jälkeen. Myös viimeisimmässä Tilastokeskuksen julkaisussa todetaan, että nuorten työttömyyslukuissa näkyvät voimakkaasti sekä kausivaihtelu että suhdannevaihtelut. Nuorten työttömyyden tulkinnassa on siis hyödyllistä tutkia pidemmän aikavälin vaihteluita. Toisaalta on muistettava, että tutkimukseni kohdejoukkoa edustava 17–24-vuotiaiden ryhmä on hyvin heterogeeninen, näille ikävuosille ajoittuu useita tekijöitä kuten elämäntilanteen, työkokemuksen ja koulutuksen kausittaiset vaihtelut (Pärnänen & Okkonen 2009, 190–192).

Nuorten kohdalla työttömyys on osin kitkatyöttömyyttä, jossa pulmat liittyvät työpaikan vaihtoon, juuri työmarkkinoille tulleiden työllistymiseen ja yleensä työelämään asettumiseen (vrt. Palanko-Laaka 2005). Nuorilla työttömyys on usein lyhytkestoista, työmarkkina-aseman epävarmuuteen sekä yleensä sinne asettautumiseen liittyvää. Suomessa on kuitenkin viimeisimmän Tilastokeskuksen (2013) raportin mukaan vähiten nuoria pitkäaikaistyöttömiä kuin muissa Euroopan maissa. Nuorten kohdalla työttömyys ja työttömyyden kohonnut riski koskee usein yhä enemmän myös koulutettua työvoimaa. Euroopan työmarkkinat eivät juuri vedä koulutettuja nuoria. Suomessakin pohditaan sitä, mitä tehdä vuonna 2013 yliopistosta valmistuneiden yli 14 000 maisterin osaamiselle. Työttömänä oli yli 600 lähinnä kemiasta, biologiasta ja yhteiskuntatieteistä väitellyttä tohtoriakin (ks. Liiten 27.1.2014 Helsingin Sanomat). Koulutuksen yhteys työttömyyteen ja työllistymisen ongelmiin on todettu kuitenkin selkeästi, sillä työttömyys näkyy edelleen selvemmin huonosti koulutetussa työvoimassa sekä vailla ammatillista koulutusta olevissa. Hyvän ammattitaidon ja työkokemuksen omaavaa työllistyy paremmin kuin se, jolla osaamisen taso työssä on alhainen. (Palanko-Laaka 2005.)

2.1 Nuorisotyöttömyyden hallinta ja hallinnointi

Työministeri Lauri Ihalainen (Turun Sanomat 11.8.2011) on luonnehtinut nuorten syrjäytymistä tippumiseksi mustaan aukkoon, sillä vuosittain 8 000 nuorta jättää kesken toisen asteen koulutuksen. Vuoden 2011 yhteishaussa 1 400 nuorta ei edes pyrkinyt opiskelemaan. Ihalainen on todennut myös, että hyysäämisen ohella nuoria olisi hätistettävä toimeliaisuuteen, sillä pieni nuorten vähemmistö haluaa syrjäytyä laiskottelemalla yhteiskunnan tuella. Tuija Kotiranta (2008, 18) kirjoittaa osallistavasta sosiaaliturvasta ja työelämän ulkopuolella olevista ihmisistä: jos työelämän ulkopuolella elävää ihmistä ainoastaan rangaistaan työttömyyden jatkuessa yhä vain kovemmin ilman että yhteiskunta tarjoaisi muita vaihtoehtoisia tapoja elää, on syytä huolestua. Tämä muistuttaa suomalaisen sosiaalipolitiikkaan juurtuneesta welfare-to-work – ajattelusta, jonka mukaan yhteiskunnan tehtävä on aktivoida myös kaikkein heikommassa asemassa olevat. Ajattelun mukaan kaikki sosiaalietuudet ovat vastikkeellisia ja toimenpiteistä kieltäytyminen merkitsee etuuskien alenemista. Vastikkeelliset sosiaalietuudet saattavat johtaa tuloerojen kasvuun sekä joidenkin ihmisten yhä syvempään kurjistumiseen tai toisaalta tämän ajattelun mukaan jokaiselle tarjotaan yhtäläinen mahdollisuus valita aktiivisen kansalaisen elämäntapa. (Tuomala & Hämäläinen 2008, 55–56.) Kotiranta puolestaan jatkaa, että ihmisiä voidaan syyllistää helposti väittämällä heidän olevan omasta tahdostaan työttömiä tilanteessa missä yhtä avoinna olevaa työpaikkaa hakee kymmenkertainen tai jopa satakertainen määrä ihmisiä. Toisaalta Kotirantakaan ei pidä yleisesti hyväksyttävänä pelkästään etuuskien varassa elämistä tai laskelmointia sen suhteen, mitä työtä kannattaa tehdä ja mitä ei kannata tehdä.

Monet hallinnolliset ja organisatoriset muutokset ovat vaikuttaneet työttömien tilanteeseen heikentävästi. Suomessa tehtiin alkuvuonna 2013 työ- ja elinkeinotoimistojen (TE) hallintouudistus, jonka tavoitteena oli työttömien palveluiden tehostaminen. Samalla astui voimaan nuorisotakuu, mikä tarkoitti, että kaikille alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille oli taattava koulutus-, työpaja- tai työpaikka kolmen kuukauden sisällä työttömäksi ilmoittamisesta. Palveluiden kehittämistyötä varten perustettiin erityinen Nuorten asioiden yhteistyöryhmä. Tämän yhteistyöryhmän tavoitteena oli suunnitella ja kehittää nuorten palveluja nuorisotakuun hengessä. Elinkeino-, liikenne ja ympäristöministeriö ELY:n muistossa tuodaan esille, että on muistettava, että myös nuorison tarpeet ovat yksilöllisiä. (Ks. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 7.4.2013.)

TE-hallinnon uudistuksessa työnhakijat luokiteltiin kolmelle palvelulinjalle: suoraan työelä-

mään siirtyviin, kehittymisen kautta työelämään siirtyviin ja tukea tarvitseviin työnhakijoihin (TEM/2905/03.01.04/2012). Uudistusta kohtaan on esitetty kritiikkiä sekä samalla nousi esiin kysymys akateemisten työnhakijoiden palveluiden turvaamisesta (ks. Mäkinen 2013; Lauslah-ti 2012). Jaottelu kolmelle palvelulinjalle tarkoittaa myös sitä, että esimerkiksi nuorten palve-luihin aikaisemmin erikoistuneet virkailijat työskentelevät työvoimatoimistoissa hajautetusti kolmen eri palvelulinjaston sisällä. Uudistuksen jälkeen työvoimatoimistot ovat keskittyneet paljolti kehittämään ja tarjoamaan palveluitaan sähköisesti, jolloin asioinnista puuttuu virkai-lijan ja työnhakijan välinen keskustelu ja vuorovaikutus ja mikä on näkynyt erityisesti aikuis-sosiaalityössä (ks. Välimaa 2008, 184). Työvoimatoimiston uudistus on ristiriidassa myös suhteessa käsityksiin syrjäytymisen ehkäisykeinoista. Näitä keinoja ovat nuoren yksilöllinen koulutus suunnittelu, itsetunnon tukeminen, myönteisen ajattelun vahvistaminen ja sosiaalisten taitojen opettelu. Näiden keinojen toteutumista ei voi jättää pelkästään sähköisen asioinnin tai sen kehittämisen varaan. Lastenpsykiatri Jukka Mäkelä (Wilskman 2012; ks. Kaikkonen + ym. 16/2012) kertoo Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitoksen THL:n Tesso-lehden haastattelus-sa, että syrjäytymistä voidaan ehkäistä vain oikein suunnatulla toiminnalla, hyödyntämällä tutkimustietoa työtavoista ja paikantamalla nuoren syrjäytymiseen johtavat prosessit. Mäkelä myös painottaa, että on huomioitava nuoren kokonaistilanne. Mäkelä rohkaisee viranomaisia esimerkiksi sellaiseen voimavaralähtöiseen verkostotyöhön, missä nuoren läheiset ovat tiiviis-ti mukana. Jukka Mäkelä jatkaa aiheesta yhdessä Nina Sajaniemen (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 41–42, 45) kanssa kirjoittamalla nuorten hyvän elämän edellytyksistä, että ihmisenä olemisen ydintaitoihin kuuluu olla omana itsenään yhteydessä toisiin. Nuoren yhteistoimin-nalliset kyvyt määrittelevät miten hän tulee selviämään elämästä ja sen haasteista. Kommuni-kaatio ja vuorovaikutus kasvokkain niin sanotusti ”face to face”, ja tunne siitä, että on arvokas toiselle ihmiselle ovat nuoren itsetuntoa vahvistavia tekijöitä. Tässä tehtävässä nuoren kanssa työskentelevällä sosiaalityöntekijälläkin saattaa olla merkittävä rooli.

THL painottaa, että siirtymävaiheissa nuori on otettava kiinni joustavan perusopetuksen ja pajakoulujen avulla. Asialla on kiire, sillä THL:n (2012) raportin mukaan joka päivä kuusi alle 25-vuotiasta jää työkyvyttömyyseläkkeelle, mikä on valtava tuhlaus koko Suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Tähän voisi olla yhtenä ratkaisuna sosiaalinen muutostyö, josta on esimerkkinä Heikki Waris-instituution kirjoittaman raportti ”Vaihtoehtoinen tarina”, mitä on sosiaalinen muutostyö ? (SOCCA:n ja Heikki Waris-instituution julkaisusarja nro 14, 2007). Raportissa muutossosiaalityö jäsenetään asiakkaan tarinan kuulemisena toimintatutkimuksen avulla (mt. 2007, 94). Sosiaalisen muutostyön päämääränä on kartoittaa asiakkaiden muutos-

prosessia ja siihen kuuluvia kriittisiä kohtia ja samalla pohtia, kuinka voi sosiaalialan työntekijänä edistää ja tukea asiakasta. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on sanallistaa työskentelyprosessin vaiheita ja paikantaa asiakkaan kanssa vuorovaikutusprosessissa käytettyjä menetelmiä tai tekniikoita. Raportti tuo esille muun muassa alkuvaiheen työskentelyn tärkeyden; asiakassuhteen alussa tarvitaan tiivistä työskentelyä ja tiheitä tapaamisia, mutta sen sijaan suoraa diagnosointia ja kategorisointia olisi pyrittävä välttämään. Tärkeänä pidettiin sitä, että erityisesti myös työntekijä sitoutui aktiivisesti työskentelyyn ilman että asiakasta olisi siirretty heti työskentelyn alussa toiselle palvelulinjalle. Kehittämisprosessissa tuli esille sosiaalityöntekijän rooli: sosiaalityöntekijä ei voi olla pelkästään asiakasprosessien hallinnollinen johtaja vaan asiakkaan aito kohtaaminen on säilytettävä työn tekemisen keskiössä. (Mt. 2007, 27–34, 92–94.) Asiakkaassa tapahtuvan muutoksen uskotaan tapahtuvan tai tulevan mahdolliseksi syvässä kuulluksi tulemisen kokemuksessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tutkimuspäällikkö Minna Kivipelto (Silvan ja Kataja 3/2013 Premissi; Välimaa 2008, 192) painottaa myös, että toimeentulotukipäätös tai tämän tutkimuksen nuorille myönnettävä pelkkä rahallinen työttömyyskorvaus pitää ihmisen elämäntilanteen yleensä ennallaan. Sosiaalityön tarjoaman muutoksen mahdollisuuden avulla asiakkaan elämäntilanteeseen voidaan vaikuttaa tehokkaammin. Kivipelto nostaa esille, että välineitä tähän muutokseen nuorten kohdalla ovat nuoren luottamuksellinen kohtaaminen sekä taustatilanteen selvittäminen. Työntekijä voi käyttää työskentelyn apuna yksilöllisiä menetelmiä, jossa tuetaan asiakkaan tietoisuutta omasta tilanteestaan sekä etsitään ratkaisuja ja kartoitetaan voimavaroja yhdessä. (THL 8/2013, 102.) Tähän tarvitaan sosiaalityöntekijältä aikaa ja voimavaroja paneutua perusteellisemmin yksittäisen asiakkaan tilanteeseen, mutta tunnetusti sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijän arjen työtä kuormittaa usein liian suuret asiakasmäärät ja muut lainsäädännölliset velvoitteet, joita pystyy keventämään helposti myönnettävä, tarkkoihin ohjeistuksiin ja aikarajoihin perustuva toimeentulotukipäätös (Välimaa 2008, 192).

Nuorten elämän toimintamahdollisuuksien turvaaminen pitäisi olla sekä hyvinvointipalveluiden että politiikan toimenpiteiden keskiössä. Johtamistaidon professori Lynda Gratton (2011) käsittelee laajasti kirjassaan työelämän muutosta viime vuosikymmeniltä alkaen ja etsii vastausta siihen miltä työelämä tulee näyttämään esimerkiksi vuonna 2025. (ks. Gratton 2011, 8, 13, 25–26.) Gratton (2011) pitää nuorisotyöttömyyttä rakenteellisena. Nuorisotyöttömyyttä hoidetaan parhaiten eri osapuolten välisellä tiiviillä yhteistyöllä, selkeällä viestinnällä sekä

joustavalla työmarkkinasäätelyllä; hallituksen ja yritysten pitää tuoda selkeästi esille nuorison koulutusmahdollisuudet sekä ne alueet, josta löytyy tulevaisuudessa työtä. Gratton mainitsee Pesosen haastattelussa sekä kirjassaan, että yksi rakenteellisen työttömyyden syy on keskitason työpaikkojen katoaminen teknologian korvatessa ne. Lisäksi Gratton tuo esille, että ihmisten pitää ymmärtää miten ja miksi työelämä muuttuu. Erityisesti nuorten on osattava investoida koulutukseen voimakkaasti heti työuran alusta lähtien ja huolehdittava osaamisensa jatkuvasta päivittämisestä. Samoin työmarkkinoiden tutkija, professori Arto Suikkanen toteaa Helsingin Sanomien (Jokinen 10.6.2013 Helsingin Sanomat) haastattelussa, että Euroopan työmarkkinoita uhkaa jakautuminen kolmeen ammattiryhmään, joista ensimmäisen ryhmän edustajat eli lääkärit ja juristit pärjäävät aina, toinen ryhmä selviää, jos ovat valmiita vaihtamaan alaa ja ammattia tilanteiden ja suhdanteiden mukaan ja kolmas ryhmä tulee syrjäytymään työmarkkinoilta, jos he eivät ole valmiita liikkumaan työn perässä jopa maan rajojen ulkopuolelle. Ammattiryhmien eriytymisen lisäksi on tuotu esille automatisaation ja tietoteknologian vievän noin kolmanneksen Suomen työpaikoista 10–20 vuoden aikana (Lehti, Rouvinen & Ylä-Anttila 2012).

Suomi on jäämässä EU:n rakennerahaston nuorten työllisyyden tukemiseen varattujen määrärahojen ulkopuolelle, sillä Suomessa nuorison työttömyysaste ei ole niin korkea kuin esimerkiksi Espanjassa (56 %) tai Kreikassa (lähes 63 %). (Silfverberg 2013.) Lisäksi taloudellisen yhteistyöjärjestön OECD:n Education of a Glancen (2012) raportissa käy ilmi, että Suomessa 15–29-vuotiaiden syrjäytyneiden nuorten määrä kasvaa OECD maista hitaimmin. Kansainvälisesti verrattuna Suomessa asiat ovat siis vielä suhteellisen hyvin ja joissakin yhteyksissä on tullut esille, että suurella osalla Suomen nuorista on edelleen optimistisia suunnitelmia erityisesti koulutuksen ja työllistymisen suhteen. Silti jokainen työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jäänyt nuori on Suomen kokoiselle maalle liikaa. Yhden syrjäytyneen suomalaisen nuoren perustoimeentulon bruttokustannus on lähes 740 000 euroa 40 vuoden aikana (Nuorten yhteiskuntatakuu 2012, 76; Kajanoja 2002, 182–185). Summaan on lisättävä vielä muut syrjäytymisestä aiheutuvat kustannukset. Syrjäytyneet nuoret ovat aiheuttaneet muun muassa turvallisuusongelmia. Europarlamentaarikko Tarja Cronbergin (Juntunen 10.6.2012 Helsingin Sanomat) onkin todennut haastattelussa, että nuorille pitää saada töitä, muutoin työttömät nuoret purkavat turhautumistaan esimerkiksi Kreikan nuorison tapaan mellakoimalla kaduilla tai lähtemällä kotimaastaan toiseen maahan. Cronbergin mukaan työttömän nuorison houkutus tarttua populistisiin liikkeisiin tai tukea äärioikeistolaista ryhmittymää kasvavat. Timo Purjon (2010, 44–45) mielestä nuorisotyöttömyys onkin kokemuksellisesti kokonaisvaltainen

ilmiö, ja joka voi levitä kulkutaudin tavoin nuorten keskuudessa, jota sävyttää tarkoituksettomuuden, toivottomuuden ja turhautumisen tunteet.

2.2 Aktivointipolitiikka

Nuorisotyöttömyyteen on yhteiskunnan taholta etsitty ratkaisuja ja vaihtoehtoisia toimia esimerkiksi lakiuudistuksilla, lisäämällä erityisesti nuorten kanssa työskentelevää sosiaaliviraston henkilökuntaa sekä erilaisten määräaikaisten projektien avulla. Tämä niin sanottu aktivointipolitiikka on sävyttänyt 1990-luvulta alkaen sosiaalityön käytäntöjä ja tälläkin hetkellä sosiaalityö painottuu kansalaisten aktivoimiseen. Nuorten kohdalla aktivointipolitiikan tavoitteena on ollut avoimille työmarkkinoille siirtyminen sekä uusien työtapojen juurruttaminen esimerkiksi erilaisten hankkeiden ja projektien avulla. (Julkunen 2006, 209.) Vaikka aktivoinnin vaikutukset ovat olleet vaatimattomia on sen avulla kuntiin luotu viranomaisten yhteistyöhön nojaavia työskentelymuotoja, joita on edesauttanut uusi julkinen johtaminen: kuntiin on kehittynyt verkostoja korostava julkinen hallinta (governance) (ks. Stenvall & Virtanen 2010, 20; Salminen 2011, 128), joka perustuu verkostomaisen ja moniammatillisen työn johtamiseen yhdessä esimerkiksi kunnan ja kolmannen sektorin kanssa.

Elsa Keskitalo ja Vappu Karjalainen (2013) käsittelevät pitkittynyttä työttömyyttä, sen seurauksia ja ratkaisuyrityksiä Suomessa ja Euroopassa. Tällä hetkellä työttömyys vaikuttaa olevan selkeästi rakenteellista, ja sen purkamiseen tarvitaan laaja-alaista yhteiskuntapolitiikkaa Suomen lisäksi koko Euroopassa. Aktivointipolitiikan perimmäisenä päämääränä on, että työttömäksi jäänyt henkilö palaisi mahdollisimman nopeasti takaisin työelämään ja tuottavaan työhön. Myös kansalaisen vastuuta ja velvollisuuksia hyvinvointiyhteiskunnassa tarkastellaan uudelleen. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 7–8.) Toimeentuloturvan saamisen ehtona on velvollisuus osallistua joko koulutukseen tai työhön. Keskitalo ja Karjalainen tuovat esille erityisesti huolen nuorten työttömyydestä ja sen vahvasta kytkeytymisestä muuhun syrjäytymiseen.

Paul Gregg ja Emma Tominey perehtyivät vuonna 2004 National Child Development Survey (NCDS) -nimiseen tutkimukseen, jossa seurataan vuonna 1958 syntyneitä lapsiryhmää. Gregg ja Tominey ovat tarkastelleet lasten myöhempiä elämänvaiheita. Gregg ja Tominey totesivat muun muassa, että nuorena työttömänä olleiden palkka oli 42-vuotiaana 12–15 prosenttia alhaisempi kuin niiden, jotka eivät olleet kokeneet nuorena työttömyyttä. (ks. Gregg & Tominey 2004, 2.) Oskar Nordström Skans (2004, 6) on tutkinut koulunsa vuosina 1991 ja 1994 päättäneitä 18- ja 19-vuotiaita nuoria. Nuorilla, jotka jäivät heti koulunsa loputtua työttömäksi

oli suuri todennäköisyys jäädä työttömäksi uudestaan myös seuraavan kymmenen vuoden aikana. Nordström Skansin mukaan aikaisin alkaneella työttömyydellä on pitkäaikaisia negatiivisia vaikutuksia nuoren tulevaisuuteen. YK:n työjärjestö Ilon:n Global Employment Trends 2014 raportissa käy esille, että nuorten työllisyystilanne riistäytyi käsistä Euroopassa jo vuonna 2008. Pahin tilanne viisi vuotta myöhemmin on 16—24-vuotiaiden nuorten osalta Kreikassa, Espanjassa, Italiassa, Portugalissa, Slovakiassa, Kyproksessa ja Irlannissa, missä joka neljäs nuori eli yli 30 % on koulun ja työelämän ulkopuolella. Raportin mukaan globaalisti laskettuna lähes 75 miljoona nuorta on työelämän ulkopuolella. Suomi on sijalla 20 (19,8 %). Suomessa tähän tilanteeseen on pyritty vastaamaan niin sanotun nuorisotakuun avulla. Nuorisotakuu tarkoittaa, että jokaiselle nuorelle pitää tarjota joko koulutus-, työharjoittelu- tai työpaikka kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen. Jo nyt alustavat ennusteet takuun toteutumisesta ovat heikot.

Anneli Pohjolan (2009, 25; ks. Juvonen 2013, 328) mukaan nuoret ovat jääneet sosiaalityössä marginaaliin; nuorten ongelmat tunnustetaan yleensä heidän perheiden kautta. Pohjolan mielestä nuoret ovat yksilöinä, sosiaalisissa suhteissaan ja yhteiskunnan jäsenenä jääneet sosiaalityön ulkopuolelle. Nuoret tulevat sosiaalityön piiriin yleensä siinä vaiheessa, kun heillä on muodostunut omia henkilökohtaisia ongelmia kuten päihdeongelma tai oppimisvaikeuksia. Sosiaalityössä puhutaan yleensä vain lapsipolitiikasta ei nuorisopolitiikasta. Sosiaalityössä ei ole erillistä nuoruuden toimialuetta, vaikka nuorisotutkimus on jo vakiintunut omaksi tieteenalaksi (Tampereen yliopisto), myös sosiaalityön hallinnolliset toimialueet jaetaan edelleen ikäryhmittäin lastensuojeluun, aikuissosiaalityöhön ja vanhussosiaalityöhön. Outi Välimaa (2008, 186) mainitsee, että usein aikuissosiaalityöissäkin erityisesti lastensuojelulle löytyy aikaa ja työn merkityksellisyyttä aikuisen kanssa selittää lasten mukanaolo.

Nuorten työllistymisen edistämiseksi on säädetty Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (2.3.2001/189), joka velvoittaa aktivointisuunnitelman laatimisen alle 25-vuotiaalle työttömälle kolmen kuukauden työttömyysjakson jälkeen. Alle 17-vuotiaalla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen ja ilman ammatillista koulutusta olevalle 17-vuotiaalle voidaan maksaa työmarkkinatukea vain, jos hän on työvoimapolitiisessa toimenpiteessä kuten esimerkiksi työharjoittelussa. 18–24-vuotiaalla on oikeus työmarkkinatukeen myös työttömyyden ajalta, mutta aktiivinen ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen ja koulutuksessa pysyminen ovat tuensaannin ehtoja. Jokaisen nuoren on haettava yhteishaussa vähintään kolme opiskelupaikkaa. Nuori ei saa tukea, jos hän on kieltäytynyt, eronnut tai erotettu työstä, koulutuksesta tai muista työvoimapolitiisista toimenpiteistä. (Aho, Pitkänen & Vanttaja 2012, 9–10.)

Aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioivan tutkimuksen (Hämäläinen & Tuomala 2006) mukaan ammatillinen työvoimakoulutus, oppisopimuskoulutus ja yksityiselle sektorille tapahtuva tukityöllistäminen olivat tehokkaita työllistäviä toimenpiteitä. Valmentava työvoimakoulutus ja julkisella sektorilla tapahtuva tukityöllistäminen olivat taas melko tehottomia keinoja. Hämäläisen ja Tuomaalan tutkimuksesta jää huomioimatta toimenpiteisiin valikoitumiseen vaikuttavista tekijöistä elämänhallinta, motivaatio ja työvoimaviranomaisten käytännöt. Hämäläisen ja Tuomalan tutkimuksen mukaan nämä huomiotta jääneet tekijät vaikuttavat siihen ketkä valikoituvat yleensä työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin. Lisäksi esimerkiksi Jaana Kivistön (2006) tutkimuksessa tuli esille, että eri kunnissa on omat toimintatavat ja sosiaalitoimistoissa toimistojen omat käytännöt ja tottumukset. Tutkimuksen mukaan itse työskentely muotoutui asiakastilanteessa asiakkaan ja työntekijän keskinäisessä tapaamisessa, jossa kaikilla osapuolilla on omat taustansa, kokemuksensa, näkemyksensä asioista ja mielenkiinnon kohteensa. Kivistö painottaa, että nuorten elämäntilanteet ja syyt asiakkuudelle ovat erilaisia, mutta toiveet elämän suhteen hyvin samanlaisia. Kivistö käytti tutkimuksensa haastattelujen apuna sanakortteja, jotka sisälsivät yksittäisiä sanoja. Nuorten tehtävänä oli valita viisi itselle tärkeää korttia. Nuorten tärkeimmiksi korteiksi nousivat vapaus, oma asunto, musiikki, opiskelu, perhe ja tyttö- tai poikaystävä. Viranomaisverkoston kautta Kivistön haastattelemat nuoret olivat löytäneet ainakin yhden aikuisen, jolta he kokivat saaneensa apua ja tukea vaikeassa elämäntilanteessa. (Mt. 2006, 104, 115, 117.)

Nuorten työpajatoiminta on palvelu koulutuksen ja työelämän sekä peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen välillä. Työpajatoiminnan tavoitteena on kehittää nuorten fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia, ammatillisia valmiuksia sekä halua työskennellä. (Komonen 2007a, 433.) Jenni Korpela (2009) on tutkinut millaisia nämä työpajat ovat ja millaisena oppimisen nähdään työpajatoiminnan näkökulmasta. Korpelan tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miten työharjoittelijat kokevat työpajatoiminnan ja työpajatoiminnassa oppimisen. Työharjoittelijat pitivät merkittävänä työpajalle hakua, työpajan toimintamuotoa, työpajayhteisöä, elämänhallinnan ja työkokemuksen saavuttamista, koulutuksen merkityksen ymmärtämistä sekä tulevaisuuden suunnittelua. Merkittäviksi kokemuksiksi nousivat oma ja muiden asenne, työssä oppiminen, ohjaajien merkitys sekä uudet tiedot ja taidot.

Aktiivinen ote edellyttää yksilöltä voimaa ja kykyä toimia elämän eri osa-alueilla. Tällaiset valmiudet puuttuvat itsevarmuuden kanssa ongelmiin joutuneilta pajanuorilta, mikä voidaan tulkita yleiseksi merkiksi kasvun vaikeuksista ja mikä voi näkyä vetäytymisenä muusta sosi-

aalisesta kanssakäymisestä. Kortteinen ja Tuomikoski (1998) kuvaavat työttömien sosiaalista eristäytymistä kuluttajapainotteisesta maailmasta. Työttömien sosiaalinen piiri muodostuu usein ihmisistä, jotka eivät kysele asioista, joilla samaistutaan palkka- ja työyhteiskunnan jäseniksi. Lisäksi Matti Kortteinen yhdessä Mari Vaattovaara (Kortteinen & Vaattovaara 2000) kanssa tutki alueellisen eriytymisen taustatekijöitä Helsingissä. He totesivat, että alueellisten erojen kasvu liittyi 1990-luvun jälkeiseen uudentyyppisen elinkeinorakenteen kehittymiseen. He pitävät mahdollisena, että pitkäaikaistyöttömät voivat jopa paremmin asuessaan suuremmissa keskittymissä, jossa ei ole pelkoa leimautumisesta ja saavat yhteisöllistä tukea helpommin. (Mt. 2002, 115, 123.) Työkeskeisen kulttuurin ja oman sosiaalisen elämän erottaminen toisistaan näyttää olevan yksi keino tehdä työttömyydestä siedettävä elämänvaihe. Vastaavasti työttömyys tuo arkeen tukien haun ja niiden odottamisen sekä tuen saannin päiville perustuvan rytmin. Tuija Kotiranta (2008, 69) pohti väitöskirjaa tehdessään miten jotkut työttömät saattoivat pysyä edes elossa, sillä työttömyyden pitkittyessä he kokivat elämänsä olevan yhä vain pahempaa köyhtymistä ja kurjistumista. Työttömien arki ja tavoitteet jäsentyvät siten eri näkökulmasta kuin työllisten, esimerkiksi nuorille suunnattuun työpajatoimintaan osallistuneet nuoret ovat kuvanneet omaa horisonttiaan lähinnä päivittäiseksi selviämiseksi eli päivä kerrallaan –elämäksi (Heikkinen ym. 2000).

Tuija Kotiranta (2009) kirjoittaa, että sosiaalityön päämääränä on auttaa ihmisiä selviytymään elämässään sekä auttaa heitä kasvattamaan tietoisuutta. Lisäksi sosiaalityön ammatilliseen missioon kuuluu asiakkaan puolestapuhujana toimiminen ja voimavarojen vahvistaminen (ks. Välimaa 2008, 176). Kotiranta esittää lainaten Marjatta Eskolan ja Kaija Viheriärannan (viitaten (ks. Eskola 1982, 214–224; Kotiranta & Virkki 2011, 124–125) kysymyksenasettelua, että asiakkaan aktivoiminen tapahtuu kolmen samanaikaisen toimintaa vaativan tavoitteen avulla. Nämä ovat Kotirannan mielestä koko aktivoinnin ydin. Aktivoinnin perusajatuksena on, että “ihmisen on parempi toimia kuin vain olla siinä samassa olotilassa ja elämäntilanteessa kuin ennenkin”. (Kotiranta 2009, 60.) Eskolan ja Viheriärannan toiminnan kaava on seuraavanlainen:

toiminta – todellisuus – tiedostaminen –

uusi orientoituminen todellisuuteen -> uusi toiminta

Pelko siitä, onko tänä päivänä mahdollista työllistyä tai saada haluamansa koulutuspaikka, laittaa koetukselle myös sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen suhteen. Työntekijä saattaa kokea myös työssään ahdistusta ja turhautumista tilanteessa, missä hän yrittää valaa uskoa ja

toivoa paremmasta asiakkaaseen vaikka hän tietää työllistymisen suhteen, että mahdollisuudet ovat vähäiset tai peräti olemattomat. Minä tutkijana toivon, että sosiaalialan työntekijällä olisi mahdollisuus aitoon kohtaamiseen ja myös mahdollisuus suunnata työskentelyä niiden tekijöiden esiintuomiseen, joiden varaan asiakas, tässä tutkimuksessa nuori, rakentaa arkeaan, johon ei kuulu työ- eikä mahdollisesti koulutuspaikkakaan.

2.3 Nuorten työllistymishankkeet

Suomessa on pyritty 1990-luvulta alkaen auttamaan erilaisten hankkeiden ja määräaikaisten projektien avulla alle 25-vuotiaita nuoria, joilla on elämänhallinnan vaikeuksien (ks. Linnosuo 2002; Julkunen, Strandel & Kangas 2000; Kukkonen 2007). Hankkeita on kohdennettu lähinnä suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten auttamiseksi, sillä työmarkkinoilta nuorena syrjäytyneistä aiheutuvat kokonaiskustannukset muodostuvat Suomalaiselle hyvinvointiyhteiskunnalle huomattavaksi (Halonen + ym. 2007, 11–12).

Helsingissä lastensuojelunuria koulutus- ja työasioissa auttanut Helsa-projekti (ks. Julkunen, Strandel & Kangas 2000) vakinaistettiin virallisen projektin päättyessä yhdeksi Helsingin kaupungin sosiaaliviraston palveluista. Helsa työllistää lastensuojelun asiakkaana olevia nuoria työnharjoitteluihin, kursseille tai oppisopimuskoulutukseen kullekin nuorelle yksilöllisen reitin mukaisesti. Helsaan ohjautuneista nuorista monet tarvitsevat paljon henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Toisille taas riittää se, että he saavat apua työharjoittelupaikan tai työpaikan löytämisessä. Helsasta tehdyn arviointitutkimuksen (Lamminen 1999) mukaan nuorten oma näkemys työelämään ja yhteiskuntaan kiinnittymisestä oli ristiriitainen: nuoret näkevät kiinnittymisen tapahtuvan koulutuksen hankkimisen myötä, mutta he eivät ole valmiita istumaan koulunpenkillä ja kokivat koulunkäynnin jopa vastenmielisenä. Arviointitutkimuksen yhteenvedossa tuli esille, että nuorten työhön ja koulutukseen liittyvät urapolut muodostuivat katkonaisesti ja että työelämään asettautuminen oli haasteellista.

Riitta Meriala (2005) on tutkinut 18–24-vuotiaiden työttömyyttä itse kokeneiden helsinkiläisnuorten suhtautumista työhön ja työn tekemiseen sekä työttömyyteen. Meriala pohtii pitävätkö nuoret työn tekemistä parempana vaihtoehtona, vaikka työttömyysturva olisi korkea? Meriala selvittää myös ovatko nuoret sitä mieltä, että työttömyysturvan tai toimeentulotuen vastineeksi tulisi tehdä yleishyödyllistä työtä? Nuorisotyöttömyystilannetta pohditaan Merialan tutkimuksessa käytännön sosiaalityön näkökulmasta. Nuoret nähdään aktiivisina ja tietoisina toimijoina ja tutkimuksen mukaan selkeä enemmistö nuorista arvostaa työtä itseisarvoisesti

eikä sen välinearvon vuoksi. Ainoastaan pitkällä työttömyysajalla oli merkitystä työn itseisarvoisen arvostamisen suhteen. Yli puolet nuorista kannatti yleishyödyllisen työn tekemistä työttömyysturvan tai toimeentulotuen saamiseksi.

Monien projektien vaikuttavuuden arviointi on koettu haasteelliseksi. Vaikuttavuus on nousut sosiaalialan yhdeksi keskeisemmäksi kysymykseksi ja tutkimuksen kohteeksi sekä poliittisen päätöksenteon työvälineeksi (ks. Ilmakunnas, Junkka & Uusitalo 2008, 2–5). Käsite vaikuttavuus samoin kuin käsitteet tehokkuus ja taloudellisuus on johdettu yksityiseltä sektorilta markkinataloudesta ja liiketaloustieteestä (ks. Salminen 2009, 148). Hallintotieteiden tohtori, professori Ari Salmisen (2009, 163; ks. Välimaa 2008, 175) näkemyksen mukaan julkisella hallinnonalalla työskentelevän sosiaalityöntekijän virkavastuulla on yhä enemmän talous- ja kustannusvastuuta. Sosiaalityöntekijällä pitää olla kykyä laskea päätöstensä seuraukset (ks. Salminen 2009, 163-164). Nämä käsitteet ja kustannustietoinen työskentelytapa on koettu ihmiskeskeiselle sosiaalityölle ja sen eettisille periaatteille vieraksi. Toisaalta sosiaalityö on merkittävä osa julkista sosiaalipalvelujärjestelmää, joka on tilivelvollinen asiakkaiden lisäksi hallinnollisesti, organisatorisesti sekä yhteiskunnallisesti. (Pohjola, Kempainen & Väyrynen 2012, 9–11, 25, 27).

Projektitoimintaan kuuluu työn jatkuva vaikuttavuuden arviointi, sillä sille on asetettu suuremmat tavoitteet toiminnan jatkumiselle. Projekti on helppoa määräaikaaisuutensa vuoksi lakkauttaa, mitä ei voida monista tekijöistä johtuen tehdä julkiselle palvelujärjestelmälle. Puhuttaessa projektin tai toiminnan vaikuttavuudesta tai merkityksellisyydestä voidaan kysyä, mitä muutoksia toiminnalla on saatu aikaan tietyssä kohdejoukossa paikallisella ja alueellisella tasolla. Petri Virtanen (200, 29–30) painottaa, että on tärkeää tietää kenen vastuulla on projektin kokonaiskuvan muodostaminen, sillä arviointitietoa joudutaan käsittelemään Euroopan Unioniin liittymisen myötä kolmella eri tasolla: eurooppalainen taso kohdistuu Euroopan Unionin päätösasiakirjoissa mainittujen sosiaalisten päämäärien tavoitteisiin, kansallinen tasolla korostuu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon ohjeistukset ja strategiset linjaukset sekä paikallisella ja alueellisella tasolla arviointi nojaa paikalliseen hyvinvointipolitiikkaan. Tämän pro gradu-tutkimuksen kohdejoukkoa eli paikallisen tason kohdejoukkoa ovat yhden pääkaupunkiseudun kaupungin nuoret, jotka ovat osallistuneet ERS-rahoitteeseen määräaikaaiseen projektiin. Samaisessa projektissa suoritin myös sosiaalityön syventäviin opintoihin kuulunutta kahden kuukauden käytännön harjoittelujakson keväällä 2013.

Euroopan Union on valmis satsaamaan koulutus- ja työllisyyspudokkaiden pelastamiseen lu-

kuisten projektien ja hankkeiden avulla. Voinkin todeta, että Suomi on lukuisten luvattujen projektien maa: vaikeammassa oloissa elävien auttaminen on ohjattu määräaikaisten projektien ja hankkeiden vastuulle. Pertti Alasuutari ja Marjaana Lampinen (2006, 69–70) tuovat esille, että projektitoiminta korostaa kansalaisnäkökulmaa, mutta vakavien yhteiskunnallisten asioiden hoitaminen vaatii vuosien aikana karttunutta asiantuntemusta, joka voi horjua, jos asiantuntijana voi toimia kuka tahansa. Projektien ongelma on organisaation perustyön ja projektityön rajan hämärtyminen, minkä lisäksi asiantuntemus ei pääse kunnolla kehittymään. Riitta Seppänen-Järvelä (2008, 17) myös mainitsee, että projekteille on ollut tunnusomaista lyhytkestoisuus, mikä ei ole auttanut menetelmien pitkäjänteisessä kehittämisessä ja juurruttamisena työvälineeksi siten, että siitä olisi koottua tietoa esimerkiksi menetelmäkäsikirjojen muodossa. Projekteissa on paljon myös hukkakäyntiä, sillä uuden työntekijän perehdyttäminen vaatii resursseja. Georg Henrik Wrede (2006, 100–102) kuvaa vastaavaa tilannetta järjestöjen kannalta. Projektin myötä järjestöjen uhkakuvana saattaa olla, että järjestöstä tulee vain projektityöläisten ”temmellyskenttiä”: projektityöntekijät keräävät projektiosaamistaan, mutta tämä osaaminen katoaa työntekijän lähdettyä.

2.4 Euroopan sosiaalirahasto

Euroopan sosiaalirahaston rahoittama nuorille suunnattu projekti herätti mielenkiintoni kahdesta tekijästä: ensinnäkin olen seurannut omakohtaisesti omien lasteni kautta miten oman paikan etsiminen työn ja koulutuksen välimaastossa on haasteellista, ja toiseksi olen kiinnostunut työhön ja työttömyyteen liittyvistä tekijöistä. Ehkä osaltaan valintaani vaikutti sekin, että projektin toimi kotikaupungissani ja olin seurannut kaupungin toimenpiteitä nuorten työttömien tilanteen parantamiseksi. Euroopan Sosiaalirahaston tukemia projekteja on edellä mainitun Helsa-projektin lisäksi Suomessa ollut lukuisia viime vuosina. Pekka Karjalainen (2012, 163–190) kirjoittaa realistiseen arviointiin pohjautuvasta ja joensuulaisia nuoria tukeneesta kuntouttavan sosiaalityön alaan kuuluneesta Nuotta-projektista. Projektin tavoitteena oli kerätä tietoa ja arviointia niistä nuorille suunnatuista työmenetelmistä, joilla on ollut myös vaikuttavuutta. Projektin yhtenä tuloksena oli, että nuoret tarvitsevat pitkäjänteistä sosiaalista tukea ja työntekijöiltä moniammatillista ja verkostoituvaa työotetta (mt. 2012, 187).

Kotikaupunkini projekti toimi tutkimuksen teon aikaan kahdessa ei-toimipisteessä, sillä toukokuussa 2013 projekti siirtyi työ- ja elinkeinotoimistojen hallinnonuudistuksen ja tehostamistoimenpiteiden johdosta toiseen toimipisteeseen. Projektin tavoitteena oli ohjata työttömiä alle 25-vuotiaita nuoria työhön, työharjoitteluun tai opiskelemaan. Projektin toiminta-aika oli

1.3.2010- 31.10.2013 ja johon, tosin eri nimellä, haettiin jatkoa vuoden 2014 loppuun. Jari Stenvall ja Petri Virtanen (2012, 17) mainitsevat, että käytännön projektien ja yleensä kehittämisen lopputuloksena on, että tarvitaan uusi projekti, jolla saavutettaisiin ensimmäiselle projektille asetetut tavoitteet. Stenvall ja Virtasen mukaan projekteissa lopputuloksen hahmottaminen on yleensä vaikeaa, joten projektin kokonaisuuden hallinta ja oikeiden työntekijöiden valinta on projektin onnistumisen ehdoton edellytys.

Projekti toteutettiin yhteistyössä yritysten, muiden viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa. Projektissa työskenteli projektipäällikkö, tasa-arvokoordinaattori, ammatinvalintapsykologi, palveluohjaajia, hankeassistentti sekä kaksi sairaanhoitajaa. Palveluohjaajina työskenteli eri peruskoulutuksen omaavia henkilöitä: kolmella henkilöllä oli yliopistollinen loppututkinto ja muutamalla oli sosiaalialan tai liiketaloustieteen ammattikorkeakoulututkinto. Koko työryhmä oli kertaalleen yhtä työntekijää lukuun ottamatta vaihtuneet projektin toiminta-aikana.

Nuoret ohjautuivat projektiin TE-toimiston työnhakusuunnitelman jälkeen jatkotyöskentelyä varten. Projektin yhtenä tavoitteena oli opastaa nuoria kokonaisvaltaiseen elämänhallintaan moniammatillisen työtteen ja yksilökohtaisen palvelusuunnitelman avulla. Näiden päämääränä oli auttaa nuorta työllistymään tai löytämään muu vaihtoehto työttömyyden tilalle. Projektissa edettiin prosessityöskentelyn mukaisesti ja aloitettiin 1-3 kerran alkukartoitustapaamisella. Projektin toiminta perustui pitkälti niin sanottujen hyvien käytäntöjen esiintuomiseen ja kehittämiseen. Hyviä käytäntöjä olivat erilaiset elämänhallintaan ja työnhakuun liittyvät kurssit, oppilaitos- ja yritys yhteistyö esimerkiksi toritapahtumien muodossa. Useat hyvät käytännöt olivat kilpailutettu eli kurssia kävi vetämässä ulkopuolinen yritys tai henkilö.

Riitta Seppänen-Järvelä (2004) tuo esille, että yleisesti projektin johtaminen ja projektissa työskentely vaativat osaamista hankkeen sisällöllisissä kysymyksissä sekä ihmisten ja kulttuurin johtamisessa. Projektimainen työskentely tarjoaa monia mahdollisuuksia ammatilliselle kehitymiselle ja henkilökohtaiselle kasvulle. Projektin logiikasta voidaan erottaa prosessin logiikka ja tulosten logiikka. Tulosten logiikka paljastaa millaisia tuloksia toimenpiteillä on odotettavissa ja miksi. Prosessin logiikka puolestaan tuo esille miten ja millaisin toimenpitein oletettu tulos on saavutettavissa. (Seppänen-Järvelä 2004, 15–17.) Projektimainen työskentely jaetaan neljään eri vaiheeseen: suunnittelu, käynnistys, toimeenpano ja loppuarviointi. (Haah-tela 2013, 207). Riikka Haah-tela (2013, 207, 219) painottaa, että projektiin kuuluu elinkaari-mainen ajattelu: työntekijät joutuvat usein perustelemaan sekä itselleen että lukuisille muille tahoille jo projektin toiminta-aikana miten projekti on saavuttanut tai tulee saavuttamaan sille

asetetut tavoitteet ja miten todentaa projektin tulokset.

Katriina Loponen (2010) on tutkinut vaikeassa työelämäntilanteessa olevien nuorten aikuisten miesten työelämää kysymällä, millaisia merkityksiä he antavat työllistymistä tukeville aktiivisuussuunnittelulle ja miten he kokevat tulleen kohdatuiksi. Loponen peilasi vastauksia työttömyyden yhteiskunnalliseen mallitarinaan, jonka mukaan kouluttautumisen tavoitteena on edetä vakaata työmarkkina-asemaa kohti. Loponen tutkimus osoitti, että ammatilliseen kouluttautumiseen liittyvä pakkohaku ei tuottanut tulosta, eikä työvoiman palvelukeskus löytänyt ratkaisuja työllistymis- ja kuntoutusjärjestelmien aukko-kohtiin. Palveluissa tunnistettiin nuorten erityisen tuen tarpeet, mutta nuoret palautettiin sieltä yleensä takaisin peruspalveluihin. Loponen mainitsee yhdeksi ratkaisuksi vahvistaa kulttuurin ja taiteen toiminnallisten työskentelyvälineiden vahvistamisen. Niiden avulla voidaan kehittää työnhakijan itseyttä ja auttaa häntä rakentamaan omaa identiteettiään. Samalla voidaan mahdollisesti yksittäisten tarinoiden kautta paikantaa syrjäytymisen polkuja. (Mt. 2010, 20–21.)

Loponen tuo myös esille, että työttömänä olleet nuoret aikuiset ovat saaneet tukea työllistymiseensä monien hankkeiden kautta. Loponen mukaan monet hankkeet ovat antaneet työttömille nuorille aikuisille hyviä kokemuksia: hän kumoo yhdessä Linnossuon (2008) ja Liukon (2006, 117) tutkimusten havaintojen myötä väittämät, että projektin loputtua ei mitään jäisi jäljelle ja että vaikeissa oloissa elävät työttömät eivät saisi mitään tarvitsemaansa apua. Kirsi Juhila (2008, 65) mainitsee, että varsinkin aikuissosiaalityön kentällä monet projektit ovat olleet monille lähes elintärkeitä ja asiakkaat ovat saaneet projektin kautta enemmän palvelua kuin mitä kunnallisesta aikuissosiaalityöstä olisivat saaneet. Loponen nostaa esille esimerkiksi Turussa toimineen Koho-projektin, joka myöhemmin vakiintui omaksi toimintapisteeksi ja jonka mallia on hyödynnetty myös muualla Suomessa. Kohon tavoitteena on aktivoida nuoria pois työttömyydestä muun muassa elämänhallinta- ja kohti työtä- kurssien avulla. (Loponen 2010, 26–27.) Erilaiset elämänhallintaan liittyvät kurssit olivat myös tutkimukseni kohteena olevan projektin yksi käytetyimmistä työskentelymenetelmistä. Lisäksi tutkimukseni kohteena olevan projektin asiakaslähtöisyyden yksi merkittävä ilmenemismuoto oli työntekijöiden omaksuman sosiaalisen median aktiivinen käyttö muun muassa tiedotuskanavana. Projektin yhtenä tavoitteena oli hallita asiakastiedostusta ja työntekijät pyrkivät olemaan aktiivisia internetissä tiedottaessaan esimerkiksi nuorille suunnatuista tapahtumista. Mikko Mäntysaari ja Tarja Pösö (2013, 25) tuovat esille, että internet on muuttanut myös sosiaalityön palveluiden tuottamista, sillä internetin lukemattomat tiedonhakukanavat heijastuvat virtuaalimaailman

lisäksi reaali maailmaan. Anne Rahikka kirjoittaa vuonna 2013 valmistuneessa väitöskirjassaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen auttavista verkkopalveluista, joiden tavoitteena on tukea kansalaisten arjessa selviytymistä. Rahikan tutkimus osoitti, että verkossa tapahtuva palvelu lähinnä täydentää jo olemassa olevia nykyisiä palveluita. Järjestöjen verkkopalvelut ohjaavat asiakkaita muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden intensiivisemmän avun piiriin. Nuorille verkossa tapahtuva palvelu tarjoaa Rahikan tutkimuksen mukaan lähinnä ”ei-lineaarista rinnallakulkemista”. (Rahikka 2013, 135–136.)

Tutkimuksen teon aikaan oli meneillään projektin jatkohakemuksen laatiminen, joka näytti vaativan aikaa varsinkin projektinjohdolta. Jatkohakemus perustui meneillään olevan projektin raportointiin. Päivi Rinne (2009, 20) toteaaakin, että raportoinnit on osa projektin toimintaa, ja sitä vaaditaan rahoituksen vastineeksi. Kyseinen projekti todettiin tarpeelliseksi tilanteessa, jossa nuorisotyöttömyys 17-24-vuotiaiden kohdalla kasvoi niin paljon, että tarpeeseen ei voitu vastata silloisilla kaupungin resursseilla ja menetelmillä. Rinne (mt. 2009, 107) toteaa, että palveluiden kehittämistarvetta ilmenee niiden asiakasryhmien kohdalla, joissa julkiset hyvinvointipalvelut eivät kykene vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin. Projekteilla paikataan palveluiden toimimattomuutta ja asiakkaan ohjaamisen puutteita. Rinne (mt. 2009, 108–109) nostaa esille tutkimuksessaan, että projektille on luonteenomaista perustella sitä ”esimerkinomaisena pilottihankkeena”, jolloin kiinnitetään päätöksentekijöiden huomio marginaalisen väestöryhmän auttamiseen. Se siis täydentää akuutissa tilanteessa olevia julkisia palveluita kohdentamalla niitä tiettyjen ongelmien ratkaisemiseen (Haahtela 2013, 207).

3. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Tämän päivän suomalaiset nuoret ovat eläneet aineellisesti melko turvatussa maailmassa ja heidän elämismaailman perspektiivi on verrattain lyhyt, tämän tutkimuksen kohdejoukolla alle 25 vuotta. Harvalla nuorella on kosketuspintaa vanhempiensa tai edeltävän sukupolven kokemuksiin. Marjukka Sallisen (2007) mielestä vanhempien työn yhteys lasten hyvinvointiin on nykypäivänä vaikeasti todennettavissa. Hänen mukaansa perhe on haasteellinen tutkimuskohde sen dynaamisen luonteen vuoksi. Perheeseen vaikuttavat lukuisat sekä sisäiset että ulkoiset tekijät, joten perheen vaihtelevaan ja monisäikeiseen elämään ulkopuolisen vaikea päästä kiinni. Sallisen tutkimuksessa nousi esille toivomus työn, perheen, koulun tai päivähoiton ja vapaa-ajan sujuvammasta yhteensovittamisesta, jotta vanhempien työssäkäynti voitaisiin nähdä yhtenä osana laajempaa sosiaalista kontekstia. Sallisen tutkimuksen perusteella vanhemmat ja perheet ovat tänä päivänä yksin, ja he tarvitsisivat lisää apujoukkoja. Myös työelämän pitäisi olla joustavampaa sekä niin työaikojen että työpäivien pituuksien suhteen, jotta kodinhoitoon ja perheen yhdessäoloon jäisi enemmän aikaa ja energiaa. (Mt. 2007, 96–97.)

Nuorisotutkija Juha Siltala (2013) kokoaa Aalto-yliopiston opiskelijoille tehdystä tutkimuksesta kuusi opiskelijaprofiilia. Opiskelijoista 18 prosenttia oli työaikaansa venyttäviä urasuuntautujia, jotka tekivät työtä rahan ja statuksen vuoksi. Tutkimuksesta nousi esiin myös säännöllinen vastuunkantaja, joka ei uhraa työlle muuta elämäänsä. Riippumattomalle maailmapa-rantajalle työ palvelee jotain suurempaa päämäärää. Jotkut opiskelijat asennoituivat jo opiskeluaikana olemaan valmiita vaihtamaan useasti työpaikkaansa. Kehittymishaluinen luottopelaaja tyytyy pieneenkin palkkaan saadessaan tarpeeksi kehittymismahdollisuuksia. Omistautuva visionääri laatii tavoitteita sekä itselleen että työuralleen ja hän on valmis tekemään töitä tunteja laskematta samalla työn sisältöön sitoutuen. Siltala mainitsee, että tämän päivän nuoriso haluaa, että töissä pitää olla myös kivaa. Nuorilla on rohkeutta sekä kyseenalaistaa vallitsevia rakenteita että rohkeutta kieltäytyä ottamasta töitä yli voimavarojensa. (Mt. 2013, 201.) Tosin nuorilla ei ole kokemusta siitä, miltä tuntuu olla pitkään ilman työtä tai koulutusta, eikä myöskään siitä, millaista on tehdä töitä ajallisesti useita vuosia, jopa vuosikymmeniä. Työttömän ikä vaikuttaa siis työttömyyden kokemiseen, ja myös työttömyyden kesto ja psyykinen pahoinvointi ovat lineaarisesti yhteydessä toisiinsa (Kokko 2006, 209).

Opetusministeriön julkaisemassa Nuorta ei jätetä - projektin muistiossa (2009, 5, 17) todetaan, että nuorten työttömyysriski liittyy tilanteisiin tai ajankohtiin, jolloin siirrytään esimer-

kiksi perusopetuksesta jatko-opintoihin, opinnoista työelämään, päätetään ase- tai siviilipalvelus tai kun tarjottu palvelu ei kiinnosta. Näissä esimerkkitalanteissa ja nivelvaiheissa nuorella on riski ajautua palvelujen ulkopuolelle. Opetusministeriön projektissa työryhmä myös pohti, miten tavoitettaisiin ne nuoret miehet, joiden suurimmat ongelmat liittyvät juuri työmarkkinoiden siirtymisiin. Nuoria miehiä on luonnehdittu ”kilteiksi asiakkaiksi”, sillä harvasanaisissa keskusteluissa he helposti myötäilevät työvoimaneuvojien esiin tuomia toimia ja sitten kun on toimien paikka, nuori ei ilmestykään paikalle. Toisaalta työmarkkinatuen lakimuutokset astuivat voimaan vuonna 1996 koskemaan myös 20–24-vuotiaita ja tästä johtuen on kasvava joukko nuoria, jotka eivät ole ilmoittautuneet työnhakijaksi, koska siitä ei seuraa suoraan taloudellista hyötyä. (Somero, Winqvist & Pullinen, 2009, 17–22.) Onnistuneiden ratkaisujen ja ongelmakohtien paikantaminen on viranomaisten nopeatempoisessa arjessa usein varsin hankalaa ja työllistävää. Työtä helpottamaan on kehitelty erilaisia työttömyyden profilointimalleja, joissa työttömät saatetaan jakaa valmiiksi määriteltuihin kategorioihin (Ks. mm. Moisalo, Suoniemi & Uusitalo 2006).

Elinkeinoelämän valtuuskunta Evan (Halave & Pantzar 2010; ks. Siltala 2013, 210) raportissa *Kuluttajakansalaiset tulevat!* todetaan, että nuoret välttelevät sitoutumista ja valitsevat ja vaihtavat työpaikkaa helpommin kuin aikaisempi sukupolvi. Toisaalta Tilastokeskuksen (ks. Pärnänen & Okkonen 2009) tekemä tutkimus ei tukenut Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA:n tekemän tutkimuksen näkemystä: sen mukaan nuorilla on vahva halu kiinnittyä työpaikkaansa, kehittyä ja rakentaa elämäänsä pysyvän työsuhteen varaan. EVAn tutkimuksen mukaan nuoret pitävät ansiotyötä tärkeänä, ja sen arvostus on kasvanut erityisesti 15–24-vuotiaiden keskuudessa. Tosin EVAn arvo- ja asennetutkimuksesta *Työelämän kulttuurivallankumous* (Haavisto 2010) käy ilmi, että nuoret eivät pidä työtä läheskään niin tärkeänä elämänsä sisältönä kuin vanhemmat sukupolvet, ja vapaa-ajan harrastusten merkitys on kasvanut selkeästi. Toisaalta viime aikoina tehdyt tutkimukset osoittavat, että nuorten enemmistö haluaa töihin ja että työhaluttomien enemmistö on häviävän pieni (Pääkkönen, 2010, 124–125). Nykyisin kouluttaudutaan, jotta saataisiin itseä kiinnostava ja mielekäs työtehtävä. Koulutuksen lisäksi ihmisen markkina-arvoa määrittävät ikä, sukupuoli, etninen tausta, sosiaaliset suhteet ja muut persoonalliset ominaisuudet. Pelkät todistukset ja muodollinen koulutus eivät takaa työntekijän ammattitaitoa ja osaamista. Työelämän tutkija, professori Juhani Kirjosen (2008, 124) mukaan kouluttautumisen tavoitteena on antaa oppijalle lähinnä välineitä tarkastella ja hahmottaa maailmaa eri tavoilla. Koulutuksen ensisijaisena tavoitteena on oppijan persoonallisen identiteetin rakentaminen.

Matilda Wrede-Jäntin on seurannut väitöskirjassaan (2010) kymmenen vuoden ajan 36 työttöntä helsinkiläisnuorta. Hän jakoi työttömät nuoret neljään ryhmään: opintoihin tai työhön suuntautuneet, vaihtoehtoisesti ajatteleviin ja epätietoisiin. Opintoihin suuntautuneiden mielestä panostaminen koulutukseen ja työhön kannattaa pitkällä aikavälillä. He eivät ole halukkaita ottamaan vastaan pätkätöitä. Työhön suuntautuneet haluavat opiskelemisen sijaan vakituisen työpaikan ja toimeentulon. He tyytyivät suhteellisen vaatimattomaan työhön ja eivät aseta sille korkeita vaatimuksia. Vaihtoehtoisesti ajattelevat kyseenalaistavat kapitalistisen elämäntyylin. He suhtautuvat myönteisesti palkattomaan työhön, jos työ on heidän arvojensa mukaisesta. Epätietoiset eivät tiedä, mitä he haluavat ylipäättänsä elämältään, opiskelulta tai työltä. Wrede-Jäntin tutkimuksen tulokset osoittivat, että työttömillä nuorilla ei ole muuta yhteistä kuin työttömyys.

Wrede-Jäntin tutkimuksessa etsitään vastausta siihen, mitä voidaan tehdä asiakkaan kanssa työskentelyn sekä koko työllisyysjärjestelmän toimivuuden parantamiseksi. Wrede-Jäntti ehdotti ratkaisuksi, että olisi kiinnitettävä erityistä huomiota niihin tekijöihin jotka kannattelevat työttömiä nuoria tilanteissa, joissa ei ole palkkatyön tuomaa turvaa ja työn mahdollistamia piileviä vaikutuksia. Wrede-Jäntin tutkittavat nuoret kokivat viranomaiset usein etäisinä. Nuorille ei jäänyt tunnetta siitä, että heitä olisi kohdeltu yksilöinä. Lähes samoihin tulkintoihin päätyivät Kati Närhi, Tuomo Kokkonen ja Aila-Leena Matthies (2013, 136) kartoittaessaan nuorten työttömien miesten näkemyksiä sosiaali- ja terveystalouksista. Närhen, Kokkonen ja Matthiess tutkimuksessa haastateltavat nuoret miehet olivat turhautuneita palvelujärjestelmän joustamattomuuteen ja byrokraattisuuteen, toisaalta he myös ilmaisivat kiittollisuutta taloudellisesta tuesta eli saamastaan rahallisesta perustoimeentuloturvasta (mt. 2013, 137).

Helena Helve (2002) on kuvannut nuorten arvoja ja asenteita 1990-luvulla, jolloin Suomessa elettiin suurten taloudellisten muutosten aikakautta. Helven tutkimuksen lähtöoletuksena oli, että materialistisilla olosuhteilla olisi vaikutusta nuorten asenteisiin ja arvoihin. 1990-luvulla työttömyys näkyi nuorten itsetunnossa sekä henkisinä vaikeuksina ja sairauksina. Psykologinen aikuisuus ei taannutkaan yhteiskunnallista aikuisuutta. Uusia ilmiöitä olivat muun muassa nuorten ylivelkaantumis- ja maksuhäiriöongelmat, jotka ovat kasvaneet tultaessa 2010-luvulle ja Suomessa ja Euroopassa vallalla olevan maailmanlaajuisen finanssikriisin keskelle. Yleisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa sekä Helven tutkimuksessa tuodaan esille, että nuorille pitäisi opettaa esimerkiksi omien menojen hallintaa. (Helve 2002, 11, 65.) Kun ammatillisen identiteetin kehittyminen viivästyy tai jää uupumaan, nuori alkaa epäillä omia kykyjään ja selviytymistään yleensä elämässä, mikä saattaa johtaa itsetunnon murenemiseen, psykolo-

gisiin ongelmiin sekä hallitsemattomaan riskikäyttäytymiseen. Työttömyydellä on erittäin kielteinen vaikutus nuoren elämäntapaan, terveyteen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Tämän pro gradun-tutkimuksen kohteena olevilla nuorilla ei vielä ole muodostunut amatillista identiteettiä eikä mahdollisesti kosketusta siihen mitä säännöllinen palkkatyö mahdollistaa.

Usein unohdamme sen perusasian, että lapsi ja nuori omaksuu ympäröivän yhteisön, kodin ja yhteiskunnan toimintatavat jo syntymästään alkaen. Koulussa selviytymisessä ja elämänhallintaan vaikuttavat oleellisesti siis esimerkiksi vanhempien esimerkki. Viimeaikaisissa tutkimuksissa ja keskusteluissa on noussut esille erityisesti lapsuudenaikaisen kodin merkitys. Tuulikki Kärkkäinen (2004) on myös selvittänyt tieteenalojen tutkimusten ja teorioiden perusteella ne tekijät, jotka ennustavat nuoren elämässä selviytymistä ja elämänhallinnan voimavaroja lapsuudesta aikuisuuteen siirryttäessä. Kärkkäisen tutkimuksen mukaan erityisesti äidillä on tärkeä merkitys lapsen myöhemmälle koulutustasolle. Kärkkäinen todentaa vanhempien koulutuskulttuurisen pääoman periytyvyyden. Lisäksi tutkimuksen mukaan aikuisiässä hyvin selvinneillä nuorilla oli ollut hyvä sekä äiti- että isäsuhde. (Mt. 2004, 234–235.)

Viimeaikainen julkinen keskustelu koulun ja oppilaiden välisestä suhteesta on ollut ongelmallista. Suomessa on havaittu, että koulumaailmassa toimitaan yhä enemmän ulkoapäin tulleiden määritysten mukaan ja koulua luotettavana oppimisympäristönä jopa kyseenalaistetaan. Raine Tiessalo (2013) on koonnut 19 eurooppalaista ratkaisua Suomen talouden ja kulttuurin pulmiin. Ratkaisuehdotuksissa vertaillaan erilaisia eurooppalaisia kouluja ja eri kasvatustilastoja. Tiessalo tuo esille, että Suomessa on Euroopan unionin maiden paras koulutusjärjestelmä, mutta suomalaiset eivät ole kärkisijoilla, kun mitataan lasten onnellisuutta. Hollantilaislasten onnellisuuden salaisuus on se, että heidän vanhempansa antavat tukensa 11–15-vuotiaille puberteetti-iässä oleville. Suomalaisilla lapsilla on vaikeuksia puhua vanhempiensa kanssa luontevasti asioistaan. Ranskassa toisen ihmisen tunteet, mielipiteet ja reaktiot pitää huomioida, ja omaa käyttäytymistä yhteisössä pitää muokata niiden mukaisesti. Pelkkä sääntöihin alistuminen ei riitä. Esikoulusta alkaen Ranskassa korostetaan kasvatuksellisia päämääriä ja yhdessä elämistä: siellä nähdään, että yhteiskunta tarjoaa lapselle hoitopaikan lisäksi yhteisöllisen kasvatuksen. (Tiessalo 2013, 14.) Voidaan olettaa, että tulevaisuudessa nuorison käytöstavat sekä yleensä sosiaalinen osaaminen eri yhteisöissä ovat Suomenkin yksi tärkeimmistä kilpailuvalteista.

4. NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Suomessa nuoret elävät niin sanotussa löyhässä modernisaatioyhteiskunnassa, mikä tarkoittaa että nuoria kasvattaa vanhempien lisäksi joukko muita toimijoita. Nuoret elävät media-, tieto-, ja viihdeyhteiskunnassa. (Hoikkala 2010, 5–7.) Nuoret eivät ole yhtenäinen ihmisjoukko, jota voidaan ohjailta ja kasvattaa samoilla keinoilla. Nuoret rakentavat omaa elämäänsä kukin ainutkertaisella tavallaan. Nuoruutta voidaan määritellä kronologisen iän lisäksi tiettyihin ikävuosiin sijoittuvana kalenteri-iän perusteella, biologisen, tai psykologisen kehitysvaiheen perusteella, institutionaalisesti, juridisen aseman, yhteiskunnallisen tehtävän, sosiaalisen kanssakäymisen, toiminnan luonteen tai kulttuuristen tunnusmerkkien perusteella. (Nivala & Saastamoinen 2010, 11–12.). Uusi vuoden 2013 alussa voimaan tullut nuorisolaki pitää sisällään kaikki alle 30-vuotiaat henkilöt, olen rajannut tässä tutkimuksessa kohdejoukon alle 25-vuotiaisiin.

Nuoruutta voidaan pitää aika-, konteksti- ja kulttuurisidonnaisena ilmiönä (Nivala & Saastamoinen 2010, 12), ja se on yrittänyt löytää paikkaansa omana tutkimuskohteenaan erityisesti kasvatustieteessä. Modernisaatiokehitys on vaikuttanut nuoruuteen siten, että arvojen ja perustarpeiden välinen yhteys on muuttunut. Tämä vaikuttaa nuorten maailman muotoutumiseen. Modernien arvojen muuttuminen postmoderneiksi tarkoittaa, että taloudellisen kasvun tavoittelemisen sijaan on siirrytty elämän laadun painotukseen. On jopa väitetty, että modernia aikakautta arvoineen ja totuuksineen ei enää ole vaan tilalle on tullut modernin tiedekäsityksen kyseenalaistava ja uudelleentulkitseva postmoderni tiedekäsitys (mt. 2010, 14; ks. Taulukko 1).

Taulukko 1. Postmoderni yhteiskunta: postmodernisaatio, yksilöllistyminen, taloudellisesti rikkaat yhteiskunnat (Helve 2002, 33; ks. Nivala & Saastamoinen 2010, 16–18)

Postmaterialistiset tarpeet <ul style="list-style-type: none"> - esteettiset - älylliset - sosiaaliset ja itsensä toteuttamisen tarpeet - johonkin kuulumisen tarpeet 	Postmaterialistiset hyvinvointiarvot <ul style="list-style-type: none"> - luonto - itsensä kehittäminen, koulutus, tiede, uskonto - enemmän vaikutusta yhteiskunnallisten asioiden päätöksenteossa - perhe, ystävät, verkostot
---	--

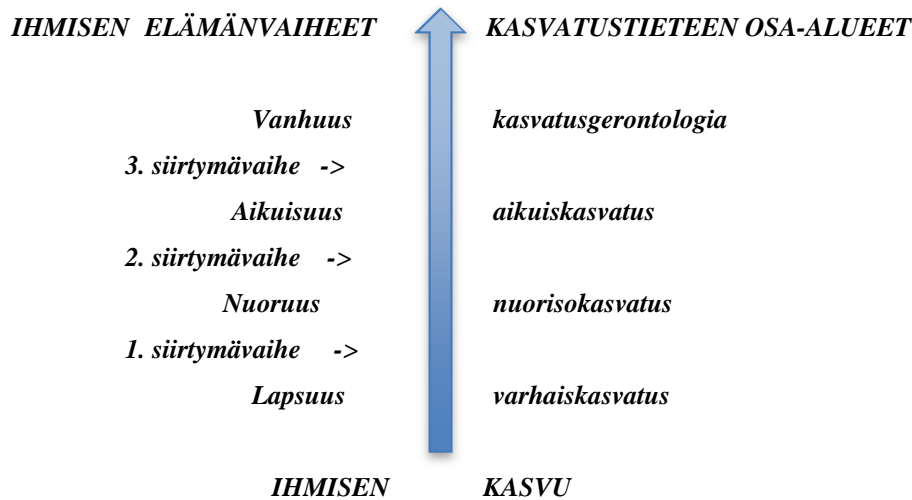
Nuoruutta on määritelty eri tavalla (ks. Nivala & Saastamoinen 2010, 10–12). Yhden määritelmän mukaan nuoruus sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin, jolloin nuoruus saa itseisarvoisen määrittelynsä. Nuoruutta pidetään myös siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen.

Nuoruuteen ajoittuu ihmisen koko biologisen, psyykkisen ja sosiaalisen kypsymisen prosessi. Myös eri vuosikymmenillä nuoruutta on kuvattu erilaisten muoti-ilmiöiden kautta: puhutaan muun muassa 60-luvun hippinuorista sekä 2000-luvun diginatiiveista ja peliorientoituneesta nettisukupolvesta.

Postmodernissa sosiaalityössä tämä merkitsee uutta suhdetta muutokseen, sillä yhtä vallitsevaa kertaalleen opittua oikeaa totuutta ei ole vaan tilalla on vaatimukset jatkuvasta ammatillisesta uudistumisesta ja kehittymisestä (Karvinen-Niinikoski 2009, 136). Postmoderniin ihmiskäsitykseen kuuluu niin sanotun oman jutun löytäminen, mikä on keskeinen tehtävä nuoren kasvun ja identiteettityön kannalta. Tämän oman jutun löytäminen ei ole kovin yksinkertaista, sillä Malcolm Paynen (2005, 17–18) mukaan keskusteluun osallistuu postmodernissa ajassa kolme taho: poliittis-ideologinen, organisatoris-professionaalinen sekä asiakas-sosiaalityöntekijä taso. Kyösti Raunio (2009, 185–196) kirjoittaa sosiaalityön toiminnallisista perspektiiveistä, joiden avulla voidaan tarkastella työntekijän ammatillisen toiminnan perustoa ja joiden kesken työntekijä joutuu arjen työssään yhä enemmän tasapainoilemaan postmodernissa ajassa. Raunio sosiaalityön toiminnalliset perspektiivit ovat palvelujärjestelmäkeskeinen, terapeutin ja yhteiskuntakriittinen perspektiivi.

Sosiaalityössä nuoret ovat jääneet irralliseksi ryhmäksi, sillä sosiaalityö on jaettu ikäryhmittäin lastensuojeluun, aikuissosiaalityöhön ja vammaissosiaalityöhön. Tarja Juvosen (2013, 328–329) mukaan erityisesti lastensuojelussa on keskitytty lähes yksinomaan lapsuuden näkökulman esiintuomiseen. Juvonen nostaa esille Jeffrey Jensen Arnettin (2006) määritelmän tästä vaiheesta: se on teini-iän ja aikuisuuden väliin sijoittuva orastava aikuisuus, jossa nuoret ovat vapaita tai vapautumassa vanhempiensa kontrollista. Orastavaan aikuisuuteen kuuluu identiteetin tutkiminen, elämänvaiheen epävakaisuus ja tietynlainen itsekeskeisyys. Nuori keskittyy itseensä ja mahdollisuuksiinsa kokeilemalla ja tutkimalla erilaisia vaihtoehtoja selvitäkseen aikuisuuteen. Lastensuojelussa pääpaino on ollut lapsipolitiikassa ja lastensuojelulain totuttamistavoitteissa, mutta nuoruus elämänvaiheena ja nuori ihminen ovat vaikeasti kategorisoidavissa omaksi ryhmäkseen, jota voitaisiin hallinnoida byrokratian keinoin (Pohjola 2009, 25). Yli 18-vuotiaiden kotoaan jo poismuuttaneiden palveluihin ja tukemiseen on vastattu lähinnä vain työpaja- ja projektimuotoisella toiminnalla (Karjalainen 2012, 165).

Kasvatuksellisesti nuoruus sijoittuu varhais- ja aikuiskasvatustieteen väliin yhtenä tärkeänä siirtymävaiheena (Nieminen 2010, 35) (Kuvio 1.).

Kuvio 1. Transitio- eli siirtymävaiheet – kasvatustieteen osa-alueet ihmisen kasvun ja elämänvaiheiden näkökulmasta (Nieminen 2010, 36)

Tässä siirtymävaiheessa nuori on siirtymässä kohti aikuisuutta ja työelämää. Aikuisuuden ja nuoruuden rajan määrittelyä hämärtää yhteiskunnassa valitseva rakenne, kasvava pitkäaikaisyöttömien määrä sekä nuorten myöhäinen siirtyminen opintojen ja patkätöiden vuorottelun lomasta työelämään. Erik H. Eriksonin (1994) mukaan nuoruuden keskeinen kehitystehtävä liittyy identiteetin eli minäkuvan muodostumiseen. Nuorella on riittävät tiedot, taidot ja valmiudet omaksua yhteiskunnan ja työelämässä tarvittavat valmiudet. Modernin aikakauden tunnusomainen piirre on, että nuoruuden selkeä siirtymävaihe työn avulla kohti aikuisuutta on haurastunut ja peräti katkennut. Tämän seurauksena liittyäkseen yhteiskuntaan nuori voi joko ostaa paikkansa siitä tai liittymällä erilaisiin alakulttuureihin ja ryhmittymiin. Aikuisuuteen kuuluu yhteiskunnan kansalaisena oleminen, jonka yhtenä merkittävänä tehtävänä on tehdä työtä ja siten osallistua myös kansallisen kilpailukyvyn ylläpitämiseen. Kansallinen kilpailukyky on riippuvainen ihmisten halukkuudesta tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämiseksi. Stephen M. Rose (2003, 196–197) kirjoittaa, että nykyiset työmarkkinat edellyttävät sosialisatiota. Yhteiskunta pyrkii huolehtimaan kasvatuksen avulla, että yleisesti hyväksytyt kapitalistisen yhteiskunnan normit ja periaatteet ovat yhteneväiset sen tavoitteiden kanssa. Psykologiset teoriat ja lapsen kehityksen kuvaukset vahvistavat työmark-

kinoiden vaatimuksia esimerkiksi työmoraalista. Toinen kapitalistisen yhteiskunnan velvollisuus on huolehtia myös työtä tekemättömistä ihmisistä perheen sijasta. Työmarkkinoiden kokonaisuus syntyy työtä tekevä, alityöllistetyt ja työttömät.

Nuorisosta ja sukupolvista on käytetty erilaisia markkinanimityksiä: puhutaan X, Y ja Z-sukupolvista. Vilja Rinne (2000) kirjoittaa Y-sukupolvesta, joille ominaista ovat verkostoituminen internetissä, sosiaalinen media ja matkapuhelimet. Joissakin yhteyksissä näitä nuoria kutsutaan diginatiiveiksi, jotka ovat arvotietoisia ja joille on tärkeää työn ja vapaa-ajan tasapaino. Tähän on osaltaan vaikuttanut se, että Suomessa on viimeisten vuosikymmenien ajan painotettu vahvasti tietoyhteiskuntaa ja siihen liittyvää teknologista painotusta (ks. Tietoyhteiskuntaohjelma 2006). 1990-luvun puolenvälin jälkeen tietokoneet valtasivat työympäristömme lopullisesti ja niiden ilmaantuminen alkoi ohjata vähitellen koko työelämän tuotantoa. Vuonna 2000 arveltiin, että 70 prosenttia palkkatyössä olevista henkilöistä käytti tietokonetta. Internet ja muut sähköiset ympäristöt ovat tuoneet mukanaan lukuisia ongelmia: vuonna 2001 Yhdysvalloissa julkaistiin tutkimus, jossa tuotiin esille, että jo muutaman tunnin surffailu internetissä aiheuttaa masentuneisuutta ja lisää yksinäisyyttä. (Hakala 2006, 45, 50, 78.)

Nicholas Carr (2010) on tutkinut miten internet on yleensä muuttanut lukemisen, ajattelun ja muistamisen kolmiyhteyttä. Carr tuo esille tutkimuksen, jossa on haastateltu 6000 internetiä käyttävää nuorta (mt. 2010, 8–9). Tutkimuksessa huolestuttavaa oli, että nuoret eivät lue kokonaista tekstiä vasemmalta oikealle ja ylhäältä alas vaan pääasiassa silmäilevät tekstiä. Jotkut tutkijat ovat tuoneet myös esille, että opiskelijoita on vaikea saada lukemaan kokonaista kirjaa. Nuorten kurjistuneesta tilanteesta on esitetty kaupallisessa tiedostusvälineissä kovia väitteitä, joista esimerkiksi aivotutkija Susan Greenfeldin (Net 2/2013; ks. Julkunen 2013, 15–16.) mukaan nuorisossa on todennettavissa, että 1990-luvulla ja sen jälkeen syntyneiden persoonallisuus on jäänyt hauraammaksi, pinnallisemmaksi ja entistä enemmän riippuvaisemmaksi ulkoisista ärsykkeistä. Hän kirjoittaa, että omasta elämästä raportoiminen ja statussymboleiden merkitys esimerkiksi sosiaalisessa mediassa on noussut monille elämän tarkoitukseksi. Greenfeld vertaa diginatiivisukupolvea jopa autismiin: tältä sukupolvelta puuttuu kyky tunnistaa toisten ihmisten tunnetiloja. Tietokoneen ja muun kommunikaatioteknologian käytön on todettu myös selkeästi lisänneen nuorten tuki- ja liikuntaelinsairauksia. (Hakala 2012, 27–29; 32.) Lisäksi diginatiivinuorten on todettu olevan muita ikäryhmiä alttiimpia rahapehliöngelmille (Raisamo & Lintonen 2013, 219). Susanna Raisamon ja Tomi Lintosen artikke-

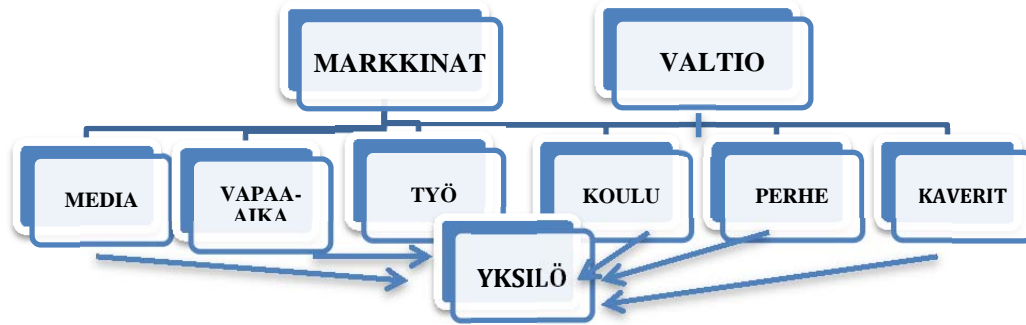
lissa tuodaan esille, että vakavimmillaan nuorten rahapeliongelma voi täyttää lähinnä aikuisväestön keskuudessa tutkitun peliriippuvuusdiagnoosin kriteerit.

Tämän päivän koulumaailmassa tietotekniset valmiudet ovat osa yleisiä opiskeluvalmiuksia ja parhaillaan yritetään tutkia miten tietoteknistyminen vaikuttaa esimerkiksi oppimiseen ja koulussa selviytymiseen. Tietotekninen osaaminen saattaa myös eriyttää koulussa opiskelijat toisistaan. Helena Helve (2002, 16) mainitsee, että nuorten maailmankuvan muotoutuminen ja hahmottaminen rakentuu yhä voimakkaammin lähinnä kuvien avulla. Identiteetin kadottaminen internetissä surffailun seurauksena on aiheuttanut monia uhkia maailmalaajuisesti. Suomessa tästä on esimerkkinä nuorten miesten tekemät koulusurmat, joiden yhdistävänä tekijänä oli aktiivinen internetin käyttö. Y-sukupolvelle tunnusomaista myös on, että sen edustajat haluavat hallita itse sekä työtään että, työnsä määrää. He myös toivovat, että työllä on oikeasti merkitystä. He ovat valmiita uhraamaan työlle aikaa ja energiaa, mutta se eivät halua palaa loppuun, työn on oltava innostavaa ja kivaa. (Piha & Poussa 2012.) Toisaalta Helena Helve (2002) nostaa esiin, että amerikkalaisen X-sukupolven tutkija Wade Clark Roofin mukaan uusi sukupolvi seuraa yleensä samanlaisia arvoja kuin edeltävä sukupolvi.

Mikko Saastamoisen (2010, 248) artikkelissa pysähdyin pohtimaan sitä, miten ihmisen identiteetin pirstaleisuus tuottaa ongelmia identiteettiä rakennettaessa. Saastamoinen kertoo sosiaalipoliitikko Anni Vilkon (2000) tutkimuksesta, jossa elämänkulun käsite tarkoittaa yhteiskunnallisesti ihmisen elämälle tuotettua struktuuria, johon liittyy jaottelu eri ikäkausiin. Vilkon tutkimuksessa tuli esille, että ihmiset hyödyntävät metaforia kertoessaan elämästään. Metaforat ovat kulttuurisesti kerrottuja tarinoita, selityksiä ja jäsennyksiä elämästä ja yleensä elämänkulusta. Yhden jäsennyksen mukaan elämä saattaa edetä luonnon kiertokulkua seuraten, toisen jäsennyksen mukaan elämä taas etenee jatkumona erilaisista valinnoista toiseen ja elämänpolku kulkee kohti tavoitetta. Kolmannen jäsennyksen mukaan ihmisen elämä muistuttaa jäsentymätöntä massaa, johon on luotava järjen avulla mieli. Elämän jäsentämiseen tarvitaan kasvattajalta ja nuorelta taitoa tulkita omakohtaisesti tapahtumia ja sen suuntaa. (Vilkko 2000; Saastamoinen 2010, 247–249.)

Nuorta voidaankin mielestäni tukea elämänkulun jäsentämisen prosessissa ja siten saada yhteys nuoren maailmaan ja siihen mitä hän tarvitsee siirtyäkseen eteenpäin. Auttaakseen nuorta tässä tehtävässä on aiheellista hahmottaa nuoren elämää fenomenologisen filosofian käyttämän elämismaailma käsitteen avulla (ks. Kuvio 2). Fenomenologisen sosiologian tavoitteena

on löytää yhteisiä todellisuuden tulkintakehyksiä, joiden varaan nuoret rakentavat sosiaalista elämäänsä (Penttinen 2010, 258). Elämismaailman perusrakenteena ovat ympäröivän yhteiskunnan sisäistetyt rutiinit (esim. koulunkäynti), joiden varassa normaalissa arjessa toimitaan.

Kuvio 2. Yksilön elämismaailma (ks. Penttinen 2010, 265–266; Fornäs 1998, 78, 98)

Pekka Penttinen (2010, 256) tarkastelee nuorten elämismaailman rakentumista ja pohtii samalla oppimisen muutosta edeltävän nuorison ja nykyisen nuorison kanssa työskentelevien ikäpolvien välillä. Penttinen puhuu kokemuksellisesta oppimisesta, joka koostuu useita eri teorioista. Kokemuksellinen oppiminen tarkoittaa kykyä hahmottaa, määritellä ja jäsentää eletty elämä uudelleen tavoitteena tapahtuman uusi merkitys. Penttinen toteaa, että uudelleenmäärittelyssä saattaa tulla virheellisiä ja vääristyneitäkin tulkintoja, joten se ei välttämättä ole viisauden tae mutta se mahdollistaa viisauden synnyn. Siihen tarvitaan dialektista suhdetta nuoren ja kasvattajan välille ja erityisesti aikuiselta kykyä lähestyä nuorta. (Mt. 2010, 267–268.) Helve puolestaan avaa muutosta ja kehityssuuntaa arvojen ja asenteiden kautta. Arvojen on todettu muuttuvan hitaasti ja niiden sosiaalistaminen on kulttuurisidonnaista (Helve 2002, 286).

4.1 Nuoret ja hyvinvoinnin vajeet

Työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä on tutkittu Suomessa 1930-luvulta lähtien ja 1980-luvulta lähtien Suomen työttömyyskeskusteluissa on painotettu nuorten heikkoa ja jopa uhanalaista asemaa työttömyyden aikana. Aihe ei siis ole uusi (ks. mm. Siurala 1994; Kokko 2001). Työttömyydestä ja sen vaikutuksista on tehty lukuisia tutkimuk-

sia ja esitetty monenlaisia psykologisia teorioita, joiden perusteella on selkeästi todettu, että esimerkiksi pitkäaikaistyöttömät kokevat enemmän psyykkistä pahoinvointia kuin työssä olevat (Julkunen 2013, 109–111; Kokko 2001, 43–45). Pitkäaikaistyöttömyyttä mittaavassa pitkittäistutkimuksessaan Kokko (2001) päätyi siihen tulokseen, että pitkäaikaistyöttömillä on saattanut olla psyykkisiä vaikeuksia jo ennen työttömyyttä mutta pitkäaikaistyöttömyys osaltaan lisää psyykkistä pahoinvointia. Kokon tutkimustuloksissa koulutuksen merkitys pitkäaikaistyöttömäksi valikoitumisessa korostui niiden henkilöiden kohdalla, joiden pitkäaikaistyöttömyyden kesto oli vähintään 12 kuukautta ennen 27 ikävuotta. Toisin sanoen nuorena aikuisena koettu pitkäaikaistyöttömyys selittyy heikon ammatillisen koulutuksen avulla. Myös lapsen aggressiivinen käyttäytyminen liittyi siihen, valitsiko nuori opintojen jatkamisen vai työelämään siirtymisen. Kokko nostaa esille niin sanotun lapsilähtöisen kasvatuksen merkityksen, sillä hänen tutkimuksensa mukaan se suojaa aggressiivisesti käyttäytyneitä lapsia myöhemmällä iällä pitkäaikaistyöttömyydeltä. Lapsilähtöistä kasvatusta luonnehtii vanhempien hyvä keskinäinen suhde, lapsen myönteinen suhde isään, lapsen äidiltä saama tuki ja ohjaus sekä vähäinen fyysisen rankaisun käyttö (mt. 2001, 45).

Olli Lehtonen ja Sakari Kallunki (2013) kirjoittavat Janus-lehden artikkelissa, että syrjäytymisessä on kyse sosiaaliseen integraatioon liittyvästä ongelmasta, joka voidaan nähdä nuorten aikuisten kohdalla lukuisten ongelmien yhteen kietoutumisen prosessina. Esimerkiksi vaikeudet suoriutua koulusta vaikuttavat muihin ongelmiin. Yksittäinen ongelma ei aiheuta yksistään syrjäytymistä. (Mt. 2013, 128–129.) Syrjäytymisen ensisijainen syy ei välttämättä ole työttömyys, vaan siihen liittyvä alisuoriutuminen, joka näkyy nuorten aikuisten heikkona elämäntilana ja toimintakykenä (mt. 2013, 138). Lehtosen ja Kallungin artikkelin tuloksissa korostuu tarvetta löytää entistä syvällisemmin sosiaaliset taustatekijät huomioon ottavaa lähenytymistapaa nuorten aikuisten parissa työskentelyyn sekä myös tarve keskittyä vahvistamaan mahdollisimman varhaisessa ikävaiheessa nuoren minäkäsitystä ja itsetuntoa (mt. 2013, 140). Lehtonen ja Kallunki toteavat lisäksi, että usein syrjäytymiseen nivoutuu köyhyys ja siihen liittyvät tekijät.

Katja Forssen (2012) on kuvannut Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirjassa taloudellisen niukkuuden ja psykososiaalisten oireiden välistä yhteyttä. Hän tuli siihen tulokseen että jos yhteiskunnalla ei ole tarjota kansalaisilleen riittäviä työllistymis- ja kouluttautumismahdollisuuksia, perustason turvaa ja laadukkaita palveluita heijastuu se suoraan vanhemmuuteen. Köyhyys on yksi vanhempien sosiaalisista tressitekijöistä. (Mt. 2012, 121-123.) Terveiden ja hyvinvoin-

nin laitoksen THL:n kansallisen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineisto osoitti, että 1990-luvun lama-ajan ongelmat perheissä siirtyivät perheissä lapsille: on tilastoitu että joka viides alle 25-vuotias on käynyt psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa tai syönyt psyykelääkkeitä. (Paananen ym. 2012.) Kun lama kasvatti tulo- ja hyvinvointieroja samalla hyvinvointivaltion huolenpidon tukiverkot heikkenivät. Päihde- ja mielenterveyshoitopaikkojen karsimisen seurauksena kaikkein vaikeimmat asiakkaat ajautuivat palveluiden ulkopuolelle. (Juhila 2008, 68–69.)

4.2 Näkemyksiä nuorten työttömyyden syistä

Nuoruus on haasteellista aikaa. Nuorilta kysytään usein mikä heistä tulee isona. Nuoret myös pohtivat tuleeko minusta mitään ja joskus heillä voi olla hyvinkin epärealistisia haaveita tulevaisuuden suhteen. Eija Leiviskä (2011) kuvaa elämän tarkoitusta kirjassaan *Työ täynnä elämää – työn merkityksellisyyden seitsemän lähdetä*: oli elämän tarkoitus mikä tahansa tai tuleepa se sitten olemaan mikä tahansa, tärkeintä on pohtia minkä tarkoituksen olen valinnut elämälleen. Eija Leiviskä on tunnustanut työn seitsemän keskeistä merkityksellisyyden lähdetä: ihminen itsensä ja hänen jatkuva kasvunsa, henkisyiden ja sosiaalisuuden, itse työn, johtamisen ja elämän tasapainon (Leiviskä 2011, 23).

Nuorten työllistämistoimikunta totesi vuonna 1978, ”että pitkäaikainen työttömyyskorvauksen varassa eläminen passivoi nuoria, heikentää heidän työ- ja opiskelumotivaatiotaan ja ’vinouttaa’ heidän luonteenrakenteensa kehityksen.” Toimikunnan mielestä työttömien nuorten passiivinen joutenolo oli katkaistava aika ajoin: heidät oli ’aktivoitava’. Pitkäaikainen työttömyys saattoi aiheuttaa ’vakavia seurauksia’ erityisesti alle 20-vuotiaille nuorille. (Kärkkäinen 1993, 35.) Timo Kärkkäinen pitää tätä näkökulmaa holhoavana. Hänen mukaansa holhoavalla nuorisokäsityksellä oli helppo perustella väkinäinenkin nuorten ohjaaminen työllisyystilastoja rumentamasta kursseille, koulutukseen ja harjoitteluun (mt. 1993, 35).

Nuorisotyöttömyys on Suomessa merkittävä yhteiskunnallinen ongelma ja poliittisten toimien kohde ja sitä käsitellään mediassa hyvinkin laajasti. Mikko Lepistö (2001) on tarkastellut tutkimuksessaan työttömyyden konstruktion muotoutumista julkisuudessa käytävässä keskustelussa. Lepistön aineiston koostuu Helsingin Sanomissa ajalla 1.1.-31.12.1991, 1.1.-30.6.1994 ja 1.1.-30.6.1999 välisinä aikoina julkaistuista työttömyyttä käsittelevistä kirjoituksista. Lepistö paikantaa työttömyyskirjoittelusta erilaisia diskurssityyppejä, jotka hän jaottelee sekä yksilö- että yhteiskunnallis-poliittisen kontekstin mukaan. Yksilötasolla esiin

tuovissa diskursseissa Lepistö havaitsi muutoksia 1990-luvun eri vaiheissa. Vuosikymmenen alkuvaiheessa työtön henkilö konstruoi teksteissä valtaosin negatiivisin sisällöin, kun taas vuosikymmenen loppupuolella positiivisemmat diskurssit tulevat enemmän esiin. Työttömyyden käsittelytavat ja ilmenemismuodot sanomalehtidiskursseissa olivat tutkimuksen tuloksissa riippuvaisia yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta tilanteesta. Tutkimuksen tuloksena todettiin lisäksi, että Helsingin Sanomien työttömyysdiskursseissa keskeisessä roolissa olivat erilaiset asiantuntijapuheet.

Katri Pelli-Vauhkonen (2005) on taas tutkinut millainen kuva nuorten työttömyydestä aluelehdissä (Aamulehti, Kaleva, Keski-suomalainen, Hufvudstadsbladet, Karjalainen ja Lapin Kansa) rakentuu. Hän pohtii mitä tämä lehdissä rakentuva kuva nuorisotyöttömyydestä kertoo suomalaisesta yhteiskunnasta. Tutkimuksen tuloksena oli, että nuorisotyöttömyyttä rakennettiin aluelehdissä viiden diskurssien kautta; tilasto-, suhdanne-, holhous-, kiltti koululainen ja laiska lorvailija -diskursseiksi. Näistä tilastodiskurssi ja holhousdiskurssi esiintyivät lähes aina jokaisessa aineistossa. Tilastodiskurssissa nuorisotyöttömyys käsitettiin tilastolliseksi ilmiöksi ja holhousdiskurssissa nuoret työttömät kuvattiin holhouksen tarpeessa ja toimenpiteiden kohteiksi oleviksi. Tutkimuksen mukaan aluelehdistä on luettavissa työn merkitystä korostava markkinakurin yhteiskunta ja arvomaailma, jossa ongelmat yksilöllistetään ja asetetaan ihmisten itsensä vastuulle.

Työministeri Lauri Ihalainen (2011) ilmoitti vuonna 2011 hallituksen yhteiskuntatakuusta, joka tuli voimaan vuoden 2013 alusta alkaen. Sen mukaan kaikille alle 25-vuotiaille ja alle 30-vuotiaille valmistuneille taataan työ-, harjoittelu-, opiskelu- tai työpajapaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi jäämisestä. Lisäksi muun muassa Anne Suominen (2011) ehdottaa, että oppisopimuksesta voitaisiin tehdä paremmin toimiva malli kunnan viranomaisen omalla aktiivisella toiminnalla siten, että jokainen kunta ottaisi itse yhteyttä opintonsa keskeyttäneeseen alle 25-vuotiaiseen nuoreen. Filosofian tohtori ja entinen oppisopimusjohtaja Kari Viinisalo (2010) on tuonut esille, että oppisopimuskoulutus sopisi hyvin suomalaisille nuorille, mutta suurimpana esteenä on tiedon puute lukuisista selvityksistä ja kokeiluista huolimatta. Tehdyissä selvityksissä on tullut esille, että Saksassa oppisopimuskoulutus on ollut tehokas väylä ammattiin ja työelämään: sen avulla on saatu oppisopimuskoulutuksen avulla yritysten tarvitsemaa osaamista ja parannettu Saksan kilpailukykyä. Viinisalon mukaan myös Englannissa nähdään maan kilpailukyyn ja hyvinvoinnin parantamisen välineenä oppisopimuskoulutuksen lisääminen. Toisena ongelmana Suomessa lienee se, että oppisopimuskoulu-

tusvastuu on siirtynyt oppilaitoksille, joiden organisointi, toteutus ja tavoiteasettelu vaihtelevat oppilaitoksesta toiseen. (Viinisalo 2010.)

Kouluttautuminen vaikuttaa vahvasti nuoren käsitykseen omasta itsestään (Kivelä & Ahola 2006, 4). Nykyisin lähes joka viidennen nuoren kouluttautuminen jää pelkän peruskoulun varaan. Keskeyttämisiongelmat palaavat peruskouluun: Pisa-tuloksissa lähes 10 prosentilla on niin heikko lukutaito ettei heillä ole edellytyksiä selvitä jatko-opinnoista saati työelämän vaatimuksista. Ongelmiin on etsitty ratkaisua erillisten koulutus- ja työllistämishjelmien avulla, mutta laihoin tuloksin muun muassa rahoituksen tilapäisyyden vuoksi. Yksi vahvimista yhteiskuntatieteissä saavutetuista tutkimustuloksista on, että vanhempien ammatti ja koulustausta näkyvät lasten koulumenestyksessä ja koulutuksen jatkamista koskevissa päätöksissä (Silvennoinen 1993; Kivinen & Rinne 1995; Mäkinen & Vanttaja 1993). Saksalaisessa tutkimuksessa (Nietfeld & Becker 1999) todetaan vanhempien pitkäkestoisen työttömyyden haittaavan jopa nuoren älyllistä kehittymistä ja suoriutumista koulutusjärjestelmässä. Vanhempien sosiaalisen ja kulttuurillisen pääoman merkitys lapsen menestykselle on kuitenkin tärkeämpi tekijä kouluttautumishalukkuuden ja -kyvykkyyden kannalta kuin ajoittainen työttömyys perheessä. Lisäksi työttömyyden ja perheeseän suhde on todettu hyvinkin merkittäväksi tekijäksi työllistymisessä, sillä esimerkiksi vanhempien luona asuvien nuorten taloudelliset resurssit saattavat poiketa toisistaan. (Virmasalo 2002, 23, 37–38.)

Minna Virtanen (Janus nro 14 2006) on tutkinut 18–25-vuotiaiden nuorten työttömien ajankäyttöä. Hän on jakanut ajankäytön muotoja Siuralaa (1982) mukailleen kolmeen ryhmään: sosiaalisesti ja toiminnallisesti passiivisiin toimintoihin, aktiivisuutta edellyttäviin ilmaistoihin sekä taloudellista panostusta vaativiin kaupallis-viihteellisiin toimintoihin. Tutkimuksen tuloksissa tulee esille, että työttömyys ilmenee passiivisena ajankäyttönä. Ajankäytön tehokkaana rytmittäjänä toimivat koulu sekä harrastukset, jotka tarjoavat nuorelle mahdollisuuden mielekkääseen vapaa-aikaan. Virtanen päätyi pohdinnassaan siihen, että miten nuorisotyöttömyydestä luodaan stereotyyppisiä uhkakuvia puhumalla esimerkiksi katoavasta sukupolvesta ja joka haluaa elää ilman työntekoa.

Suomen Lukiolaisten liiton vuonna 2011 3400 lukiolaiselle tehty tutkimus osoittaa, että nuoret haluavat tehdä töitä ja heidän suhtautumisensa työelämään on positiivinen. Tutkimuksen mukaan lukiolaisia ei työnteko pelota. Tutkimuksessa vain kymmenellä prosentilla ei ollut mitään kokemusta työelämästä ja heistä 83 prosenttia oli ollut kesätoissa. Nykylukiolaiset

tietävät, että työelämä on tulevaisuudessa täynnä muutoksia ja että ajatus yhdestä pitkästä työurasta saman työnantajan palveluksessa on vanhentunut. Tutkimuksesta nousi esille, että monelle nuorelle lukio-opiskelu ja ylioppilaskirjoitukset veivät niin paljon voimia, että jatko-opintoihin siirtyminen tai hakeminen heti lukion jälkeen ei houkuttellut (Vesänen, Thuneberg, Reinikainen & Mikkilä 2011, 45). Katariina Salmela-Aro ja Heta Tuominen-Soini (2013) kirjoittavat koulu-uupumuksesta, jonka tunnistamisen helpottamiseksi ja arvioimiseksi on kehitetty SBI-10 School Burnout Inventory-menetelmä jokaiselle kouluasteelle peruskoulusta yliopistoon. Koulu-uupumus voi näkyä testissä oppilaan uupumusasteisena väsymyksenä, kyynisenä suhtautumisena koulunkäyntiä kohtaan tai riittämättömyyden tunteina opiskelijana. (Salmela-Aro & Tuominen-Soini 2013, 243.)

Toisessa samaan aikaan lukiolaistutkimuksen kanssa 5103 nuorelle tehdyssä Tykkää taloudesta – kyselyssä (Reijas & Lehtinen 2011) suurella osalla suomalaisnuorista oli pessimistinen näkemys maan talouden tulevaisuudesta, mutta omaan pärjäämiseen uskottiin paljon vakaammin. Tutkimuksen kävi ilmi, että mitä paremmin nuoren omilla vanhemmilla olivat rahaasiat, sen paremmin nuoret luottivat omaan ja maan menestykseen.

Pekka Saarelan (2004, 133–134) selvityksen mukaan nuorisobarometreilla on tutkittu vuosien ajan nuorten ajatuksia ja käsityksiä heille tärkeistä asioista. Barometrien tulosten mukaan nuorten arvot ja asenteet muuttuvat hitaasti. Nuoret arvostavat edelleen koulutusta ja työtä. Monien barometrin haastatteleminen nuorten oman näkemyksen mukaan syrjäytyminen johtuu nuoren omasta laiskuudesta ja välinpitämättömyydestä. Lisäksi myös Antti Papro (2007) Stakesille tekemässään raportissa tuo esille, että muun muassa työttömyyden uusliberaalissa selitysmallissa työttömyyden on arvioitu olevan seurausta juuri yksilön omista valinnoista. Työttömyys on varteenotettava vaihtoehto, koska toimeentuloturvajärjestelmä takaa riittävän toimeentulon tason. Toimeentuloturvajärjestelmä nähdään kannustamattomana ja yksilö järjestelmän hyväksikäyttäjänä. Uusliberaalissa kritiikissä hyvinvointivaltio on perimmäinen syy työttömien passiivisuuteen ja merkittävä työttömien työllistymisen este. Toisaalta Kari Pekka Vurri (2002) toi esille tutkimuksessaan, että myös nuoren itseluottamus vaikuttaa olennaisesti työllistymiseen.

Marjaana Koho (2012, 94–110) tarkastelee nuorten kokemuksia työn ja koulutuksen ulkopuolisista jaksoista. Kohon mukaan osa nuorista koki olevansa myöhässä aikuistumisen kulttuurisen mallin mukaisista odotuksista ja osa halusi edetä elämässään omien odotustensa mukaan. Kohon artikkelissa korostui kuinka yhteiskunnalliset instituutiot esimerkiksi koulu luovat

mallia toivottavasta ja sosiaalisesti hyväksytystä ja tavoiteltavissa olevasta elämäntavasta. Tapio Aittola (2012) kirjoittaa, että Thomas Ziehe sitä vastoin nostaa esille, että koulu on kadottanut sitä ympäröineen itsestäänselvyyden kehän, josta seurauksena on opettajien uupuminen. Ziehen mukaan opettajat tekevät näkymätöntä työtä, kun joutuvat perustelemaan sekä itselle että oppilaille opetuksensa merkityksellisyyttä maailmassa, missä sähköisten medioiden avulla oppilaat ovat yhä tietoisempia sekä yhteiskunnallisista että kulttuurisista teemoista ilman kouluakin. Kouluissa ei huomioida tarpeeksi oppilaiden elämisaailmaa, eikä heidän yksilöllisiä elämäntilanteita ja perheiden työttömyys heijastuu nuorten ongelmiin. (Aittola 2012, 249-250.)

4.3 Miten lähestymme ja kasvatamme nuorisoa ?

On olemassa erilaisia tapoja lähestyä yksittäistä nuorta ja nuorisoa. Erilaisten lähentymistapojen muodot näyttäytyivät tutkimukseni kohdejoukkoon valikoituneille nuorille suunnatussa projektissa ja siinä tehtävässä työssä. Christopher Edginton (2005) on jaotellut neljä kognitiivista lähestymistapaa; klassisessa lähestymistavassa nuorisoa pidetään passiivisena ryhmänä, joiden odotetaan omaksuvan ympäröivän yhteiskunnan arvot ja säännöt, progressivistisessä, konstruktivistisessä ja romanttisessa lähestymistavoissa nuoret nähdään aktiivisina ajattelijoina, joilla on kykyä soveltaa heille muodostuvaa tietoa reflektiivisesti. Projektin työntekijä kohtasi päivittäin kymmeniä nuoria. Ei ole siis yhdentekevää miten me ja projektin työntekijät nuoriin suhtautuvat.

Aapola ja Kaarinen (2003, kts. myös Haapala 2003, 67) ovat kutsuneet 1900-lukua nuoruuden vuosisadaksi, sillä 1900-luvulla alle 25-vuotiaiden osuus koko väestöstä oli puolet. Vuonna 2011 Tilastokeskuksen mukaan alle 25-vuotiaita Suomessa oli noin 1,5 miljoonaa eli kolmannes väestöstä. Euroopassa on ollut nähtävillä, että korkealle kohonnut nuorisotyöttömyys luo epävakautta maiden elinoloihin ja esimerkiksi Lähi-idän korkeat nuorisotyöttömyysluvut olivat merkittävä syy arabimaiden kansannousun takana (DESA).

Nuorisotutkimuksen ja nuorisotyön lehtori Juha Nieminen (2010, 32) on rakentanut kehikon nuorisokasvatuksen teorian reflektoinnille ja etsinyt paikkaa nuorison kasvatukselle suhteessa aikuis- ja varhaiskasvatukseen. Nuorisokasvatukselle ei voida asettaa tarkkoja ikärajoja vaan on mielekää määritellä se eri tavoin esimerkiksi juridisin perustein. Nuorisokasvatus ankkuroituu elinikäisen kasvatuksen ideaan sillä inhimillinen kasvu kestää koko eliniän. Ihmisen elämäntavalla on yksilöllistynyt, sillä työn, opiskelun, työttömyyden ja muiden elämäntavojen

liittyvät vaiheet saattavat vaihdella lähes koko ihmisen elämänkulun ajan. (mt. 2010, 40–43.) 1990-luvulta lähtien tähän yksilöllistyneeseen elämäntapaan on liitetty elinikäisen oppimisen käsite, joka kattaa ihmisen koko elämäntien sekä kokonaispersoonallisuutta rakentavat tiedot, taidot, asenteet ja käytännön arkielämässä opitut vaatteet (mt. 2010, 47). On tiedostettu, että kaikkien nuorten kasvu ympäristöjen vaikutukset heijastavat nuoren kasvuun ja kehitykseen.

Nieminen jäsentää nuorisokasvatusta formaaliseen, nonformaaliseen, informaaliseen ja satunnaisoppimisen käsitteiden avulla (mt. 2010, 48–51). Formaalisella kasvatuksella pitää sisällään rakenteellisesti, systemaattisesti ja hierarkkisesti organisoitua kasvatusta, josta on hyvänä esimerkkinä suomalainen peruskoulujärjestelmä. Nonformaalista kasvatusta tapahtuu formaalisen ulkopuolella esimerkiksi harrastusten ja oman perheen kautta. Informaalinen oppiminen tapahtuu yksilön ja ryhmän välisessä kanssakäymisessä. Nuorten käyttämä media tukee informaalista oppimista, sillä esimerkiksi kokemusten ja tietojen vaihtaminen vertaisryhmien ja nuorison alakulttuurien kesken mahdollistuu nopean informaatioteknologian avulla. Satunnaisoppimista tapahtuu nuorison keskuudessa sattumalta ja joka on kaiken inhimillisen toiminnan ja kanssakäymisen sivutuote. Nieminen korostaa jaottelullaan sitä miten erilaisissa ympäristöissä tapahtuvalla kasvatuksella ja oppimisella on vaikutusta nuoren elämäntapaan ja sen rakentamiseen unohtamatta yhä kasvavaa globaalia vaikutusta.

Nuorisolla on ollut oma paikkansa ja tehtävänsä kansalaisyhteiskunnan synnyssä, jolla on omat juurensa aatehistoriassa samalla tavoin kuin eri poliittisilla puolueilla. Nuorisoliikkeiden aatehistoriasta kiinnostunut Kalevi Niemi (2010) kertoo suomalaisen nuorisoliikkeen syntyvaiheista tarkastelemalla kolmea erilaisesta aatemaailmasta nousutta nuorisoliikettä, joita yhdisti osallistuminen kansalliseen sivistystyöhön. Nuorisoliikkeet ovat olleet osa laajempaa kansalaisyhteiskunnan syntyprosessia. Ensimmäisen nuorisoyhdistyksen kehittäjät Santeri Alkio ja Juho Hietanen korostivat, että yksilön piti omaksua silloisen aikakauden sivistys ja kantaa vastuu elämästään olemalla ”reipas, raitis, säästäväinen ja ahkera”. Vanhasuomalainen Kansallismielinen Nuorisoliitto vieroksui yksilöllisyyttä korostavaa ajattelua, sillä sen tavoitteena oli kasvattaa ehyt ja yhtenäinen kansakunta. Sosiaalidemokraattinen työläisnuorisoliike torjui käsityksen yhdestä yhteisestä kansakunnasta, sillä luokkaerot on tunnistettava eikä peitellä niitä sekä taisteltava järjestelmän muuttamisen puolesta. Sosiaalipedagogiikan yliopisto-lehtori Elina Nivala (2010) jatkaa Niemen esiin ottamaa kansalaisuus-käsitettä, mikä tarkoittaa Nivalan mielestä yhteiskunnan täysivaltaista jäsenyyttä toimintamahdollisuuksineen. Ni-

vala tuo esille huolen nuorison poliittisesta passiivisuudesta ja yleensä kasvaneesta yhteiskunnallisesta välinpitämättömyydestä, jota on yritetty ratkoa jopa hallitusohjelmin (Kansalaisvaikuttaminen politiikkaohjelma 2006).

Kasvatustieteen professori Tapio Puolimatka (2010) tarkastelee Heikki Kanniston (1994) tyypittelemät neljä eri ihmiskäsityksen lähestymistapaa, joita on essentiaristinen, naturalistinen, kulturalistinen ja eksistentiaalinen ihmiskäsitys. Nämä neljä ihmiskäsityksen suuntausta toimivat oivallisena pohjana ihmiskäsityksen määrittelyssä ja vain harva ajattelija edustaa puhtaasti yhtäkään suuntausta. Puolimatka painottaa essentialistista ihmiskäsitystä, joka on monen vaihtoehdoisen suuntauksen perusta. Länsimaisen ihmiskäsityksen juuret ovat keskiaikaisessa ajattelussa – kristinuskossa ja antiikin filosofiassa. (mt. 2010, 137.) Kreikkalainen kasvatusta korosti yhteisön merkitystä ja että kasvatusta on tietoisista muovaamista ihmisenä olemiseen. Essentialismin mukaan ihmisellä on yleispätevä ja suhteellisen pysyvä henkinen olemus. Puolimatka kertoo Sokrateen, Platonin ja Aristoteleen perinnöstä ihmiskäsityksen määrittelyssä. Sokrateksen ihmiskäsitykseen kuului hyveen käsite, joka määrittyy ihmisen järkipäisestä olemuksesta käsin. Sokratekselle oli luonteenomaista ”kävellä” paideassa ja kasvattaa nuorisoa kyselymenetelmän ja keskustelujen avulla. Kasvatusta keskittyi tiedolliseen aktivointiin. Sokrateen mielestä taitava kasvattaja pystyy auttamaan yksilöä tiedostamaan oman ajattelunsa niin ettei yksilö ole vain luulotiedon varassa. (mt. 2010, 138–139.)

Sitä vastoin Aristoteleen mielestä kasvatusta perustana on oikeiden tapojen ja tottumusten kehittäminen järjen avulla ja eikä niinkään antanut Sokrateen kyselymenetelmille arvoa (mt. 2010, 140). Lapset ja nuoret oli totuteltava oikeisiin tapoihin toimia, joiden saavuttamista voitiin mitata moraalilla ja älyllisillä saavutuksilla. Toisaalta Aristotelesta pidetään moraalietiikan klassikkona (ks. esim. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011, 12). Aristoteleen etiikan perusajatus oli se, että yksilön tulee kehittää hyveitä ihmisen toimimaan sosiaalisessa yhteisössä. Aristoteleen hyveellinen ihminen tavoitteli yhteisöä, jossa kaikkien oli mahdollista elää onnellista elämää. Aristoteleen ajattelu näkyy tänä päivänä, koska onnellisuus-teemat ja oman jutun löytäminen, työssä pitää olla kivaa- linjat ovat nousseet esille hyvinvoinnista puhuttaessa (ks. Helve 2002, 232). Aristoteellinen ajattelutapa korostaa kapeaa ammatillista osaamista ja samalla pyrkimystä huomioida ja tukea asiakasta omassa elämäntilanteessaan (mt. 2011, 13).

Puolimatka kertoo myös teistisestä ihmiskäsityksestä, johon esimerkiksi kristinuskoko kuuluu ja

puhuu rakkauden olemuksesta ja arvojen merkityksestä nuorelle ihmiselle. Arvojen avaaminen eri kokemuksellisten elementtien esimerkiksi musiikin kautta avaa nuorelle vaihtoehtoisen tavan tuntea maailmaa ja etsiä mielihyvää. Puolimatka toteaa, että taitavan kasvattajan tehtävänä on käynnistää omaehtoinen ja itsenäinen ajattelu. Naturalismin mukaan ihmisen toiminta ohjautuu samojen lainalaisuuksien mukaan kuin muidenkin luonnonolioiden. Naturalistisessa kasvatuksessa pyritään löytämään ns. normaali ihminen eli kaikkeen sopeutuva normaaliyksilö. Nuorten häiriökäyttäytyminen on oire jostain syvemmästä kehityshäiriöstä. Naturalisti perustaa häiriökäyttäytymisen tieteelliseen analyysiin päämääränä löytää häiriön perimmäinen syy esimerkiksi psykologisella tietämyksellä ja korjata vinoutunut kehityskulku esimerkiksi terapian avulla. Kasvattajan tehtävänä on tarkkailla nuorta ja löytää syy. Kulturalismi määrittää ihmiskäsityksen kulttuurisesti yhteisöllisen näkökulman mukaisesti. Kasvattajan tehtävänä on toimia kulttuurin välittäjänä. Eksistentiaalismin mukaan ihminen luo itsenä vapaasti ilman ehtoja. Puolimatka kokoaa eksistentiafilosofi Sartren ajatuksia, jonka mukaan ihminen ei ole mitään ennen kuin hän luo itse itsensä omilla teoillaan ja valinnoillaan, edes tunteet eivät ohjaa täysin ihmistä, mutta lopuksi Puolimatka korostaa artikkelissaan kuinka tärkeää on erilaisten ihmiskäsitysten vertailu, sillä ihmistä voidaan katsoa erilaisista näkökulmista käsin. Puolimatkan mielestä ihmiskäsitysten läpityöntävänä johtoajatuksena on, että on määriteltävissä hyvä ihmisyyys, jota on nuorissa tuettava.

Sosiaalipedagogiikan professori Juha Hämäläinen (2010) painottaa, että nuorisokasvatukseen on tarjottava toiminnalle teoreettista pohjaa sosiaalipedagogisin keinoin: on pohdittava miten nuoria kasvatetaan yhteiskunnan jäsenyyteen ja miten syrjäytymistä ehkäistään. Hämäläisen mukaan nuorisokasvatukseen teoreettinen itseymmärrys on pedagoginen ja siksi nuorten parisessa työskentelevien on tunnettava nuoruutta selittäviä eri teorioita erilaisten ilmiöiden tunnistamiseksi (mt. 2010, 169–170). Sosiaalipedagogiikka palvelee tätä tehtävää vaikka selvät kytkökset itse sosiaalityöhön on olemassa. Sosiaalipedagogiikka on lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa sosiaalista ja kasvattavaa työtä eli lapsi- ja nuorisohuoltoa (ks. Matthies 2009, 243–245.) Hämäläinen (2000) myös kirjoittaa, että sosiaalipedagogiseen strategiaan kuuluu luoda kriittistä suhdetta yhteiskunnan auttamisjärjestelmiin ja varsinkin silloin milloin nämä järjestelmät eivät itse tunnista ihmisiä syrjäyttäviä mekanismeja (Hämäläinen 2000, 23).

Hämäläisen (2010) yksi mielenkiintoisimmista oivalluksista on ymmärtää nuorta psykodynaamisen ajattelun kautta. Se pohjautuu ihmisen dialogiseen yksilölliseen kohtaamiseen. Hämäläisen edustaman sosiaalipedagogiikan pohjana on sosiaalinen ja kasvatuksellinen toiminta,

jossa korostuu kasvatuksen sosiaalinen luonne yksilön ja yhteisön suhteessa. Hämäläinen jaottelee sosiaalisen yhteiskuntaa, yhteisöllistä vuorovaikutusta sekä avun tarpeessa olevien ihmisten auttamista koskevaksi (mt. 2010, 171). Nuoruudessa rakennetaan maailmankuvaa ja pohditaan elämän syvintä olemusta ja tähän pohdintaan tarvitaan Hämäläisen mielestä pedagogisen suhteen luomista kasvattajan ja nuoren välille. Kasvattajalla tulee olla myös valmiuksia esimerkiksi tunnistaa sielullisia prosesseja sekä myös riittävä itsetuntemus antautua tähän suhteeseen (mt. 2010, 178–179). Karin Filander (2008, 93) käyttää nuorten parissa työskentelevistä kasvattajista nimitystä rajatila-ammattilainen. Nämä rajatila-ammattilaiset liittoutuvat nuorten elämismaailmaan systeemin osana ja he näkevät nuorten tarpeet heidän omilla revii-reillään esimerkiksi ostoskeskuksissa, sosiaalisessa mediassa ja erilaisissa nuorisotapahtumissa kuten konserteissa.

Hämäläinen nostaa esille Habermanssin kommunikatiivisen toiminnan teorian, jonka perusajatuksena on jäsentää yksilöiden välisen kanssakäymisen kysymyksiä modernissa ajassa ottamalla huomioon elämismaailmaa ympäröivän elämän ja koko järjestelmän väliset jännitteet jokapäiväisessä elämässä (2010, 179). Lisäksi Rauno Huttusen (2012, 213) tulkinnan mukaan kommunikatiivinen toiminta perustuu ihmisten väliseen yhteisymmärrykseen, jossa ihmisiä kohdellaan ainutlaatuisina persoonallisina yksilöinä ei pelkästään strategisena kohteena, jota voidaan ohjailta haluttuun suuntaan ulkopäin. Kielen avulla pyritään tähän yhteisymmärrykseen (Kilpeläinen 2009, 76). Arja Kilpeläinen (2009) kirjoittaa, että Habermanssin tavoite siitä, että kielen avulla luodaan yhteisymmärrystä ei Luthmannin ekologisen kommunikaatio-teorian mukaan tarkoita täysin yhdenmukaista ymmärrystä tai näkemystä asioista. Käytännössä tämä tarkoittaa, että työntekijä ei voi päättää asiakkaan puolesta mitä tämän täytyy tehdä vaan ainoastaan tarjota kielen avulla vaihtoehtoisia toimintamalleja. Ajankohtainen ulottuvuus Hämäläisen pohdinnoissa on Natorpin ajatukset siitä, että yksilö rakentaa minuuttaan ja identiteettiään kuulumalla yhteisöön, jossa hänen ihmisyytensä kehittyy yhteisöllisissä, vuorovaikutuksellisissa suhteissa. Sosiaalipedagogiikassa ei unohdeta poliittista vaikuttamista eritoten sosiaalisten ongelmien lieventämiseksi. Hämäläinen toteaa että sosiaalipedagoginen persoonasuuntautunut kasvatusta ja yhteiskunnalliset olosuhteet liittyvät kiinteästi yhteen. (Mt. 2010, 180–181.) Toisaalta Hämäläinen jakaa saman huolen Niemen (2010) kanssa, että sivistysteoriaan pohjautuva sosiaalipedagogiikkaan ei ole ratkaisut ongelmia, jotka liittyvät nuorten kasvaneeseen osallistumattomuuteen yhteiskunnallisten asioiden hoitamisessa 2000-luvulla. Helve (2002, 230–231) toteaa, että nuoruuden pidentyessä tämän päivän nuoriso on

lähes hylännyt aikuistumisen, mihin kuuluu vastuu perheen kasvattamisesta, työelämästä tai osallistumisesta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Sosiaalipedagogiikan opettaja, dosentti Leena Kurki (2010) tarjoaa Hämmäläisen teorian rinnalle oman dynaamisemman suuntauksensa eli sosiokulttuurisen innostamisen, jossa kasvatukseen liitetään sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Pääajatuksena sosiokulttuurisessa innostamisessa on, että siinä painotetaan dialogin merkitystä kasvattajan ja kasvatettavan välillä asettumalla vuorovaikutukseen toisten kanssa. Ihmiset kasvavat yhdessä ja jonka tavoitteena saada ihmiset osallistumaan oman ja yhteisöjensä elämän rakentamiseen. (Mt. 2010, 204.) Sosiokulttuurisessa innostamisessa on nivoutuneet yhteen pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus ja siihen kuuluu parhaimmillaan nuorten ja aikuisten yhteistä toimintatutkimusta, jonka avulla tähdätään muutokseen nuorten elämässä (mt. 2010, 206, 211). Sosiokulttuurisesta innostamisesta lienee parhaimpana esimerkkinä yhteisöjen kehittäminen kaupunkilähiöissä, joissa työskentelyyn on otettu mukaan muun muassa arkkitehti ja erilaisia toimikuntia ja joissa toimintamuotoina on käytetty muun muassa kulttuuritoimintaa ja oma-apuryhmiä. Innostaminen tukee yhteisiä ryhmäkokemuksia esimerkiksi antamalla toimintaan osallistuville vastuuta toiminnasta ja sen järjestämisestä.

Sosiaalipsykologian yliopisto-opettaja Mikko Saastamoinen (2010) on paikantanut nuorisokasvatusta suhteessa modernisaatiokehityksen vaiheisiin. Hänen yhtenä johtopäätöksensä on se että, yksittäinen nuori rakentaa identiteettiään yksilöllisten elämäkerrallisten ja paikallisten toimintamuotojen avulla. Tällä kehityksellä on myös kääntöpuolensa, sillä yksilöllistämiskehityksen seurauksena ihmiset eivät välttämättä sitoudu muihin ihmisiin, ryhmiin ja yhteisöihin. Niin sanotun ihanneihmisen määrittelyyn osallistuvat monet ulkopuoliset tekijät esimerkiksi media. Identiteetin kehitys liittyy myös modernisaatiokehitykseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen, joista tiedämme yhä enemmän. Tätä tietämystä meidän pitäisi käyttää oikein ja olla yhä valistuneempia ja tietoisempia valintojemme seurauksista. Tämä asettaa haasteensa yksilön ja eritoten nuoren elämänhallintaan. (Mt. 2010, 230–232.)

Mikko Saastamoinen (2010, 230–251) pohtii modernin näkemyksen muutosta kohti tätä yhteiskunnallista tilaa ja postmodernia näkemystä ja tuo esille vahvan yksilöllistämiskehityksen ja yleensä sen, miten se on todennettavissa. Kehitystä on tulkittu matkaksi kohti kaoottista yhteiskuntaa, ja tällä on kielteisiä seurauksia ihmisen identiteettikehitykselle. Toisaalta modernin ajan instituutiot, kuten esimerkiksi ydinperhe-instituutio ovat olemassa, vaikkakin osit-

tain muuttuneena ja uudelleenmääriteltynä. Saastamoinen jatkaa avaamalla identiteetin jaotteen, joka pohjautuu Paula M.L. Moyan mukaan (2006) ulkoa määriteltyihin (nuoriso, sosioekonominen luokka, asuinpaikka, koulutus) ja subjektiivisiin identiteetteihin. Tämä kahtiajako on oleellinen osa identiteetin ymmärrystä eli sitä, painotetaanko määrittelyn essentialistisesti, idealistisesti vaiko realistisesti (Saastamoinen 2010, 201, 237–238). Yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuutta pohdittaessa nuorisokasvatuksessa painottuu realistinen näkemys. Realistisessa identiteettiteoriassa ihmisellä on kyky tehdä tulkintoja sekä arviointeja syistä ja seurauksista ja asioiden oikeellisuudesta elämässään. Nuori voi tehdä omia tulkintoja sijoittumisestaan yhteiskuntaan, ja näillä tulkinnoilla on seurauksia hänen identiteetilleen. Tulkintoihin kuuluu sekä objektiivinen että subjektiivisen tulkinnan ulottuvuudet, jotka yhdessä ja erikseen antavat tietoa jäsentää miten esimerkiksi työttömyys tai koulutuksen ulkopuolelle jääminen vaikuttaa nuoren identiteettikokemuksiin. Saastamoinen tuo esille, että nuoruus on perinteisesti aikuisuuteen valmentava vaihe, johon kuuluu olennaisesti oppiminen ja nuoren yksilöllinen kehitys kohti tulevaisuutta ja aikuisuutta. Saastamoinen sanookin, että hyvä elämä pitäisi olla kuviteltavissa ja saavutettavissa elämänkaaren aikana, mutta yhteiskunnan nopea muutosvauhti ei takaa selkeää päämäärää. Menestyminen nykyhetkessä takaa mahdollisesti menestymisen tulevaisuudessa, eli nuoren on osattava elää ajassa ja tehtävä oikeita valintoja esimerkiksi koulutuksen suhteen (vrt. Gratton 2011). Saastamoinen nostaa esille norjalaisen tutkimuksen, jossa verrataan nuorten identiteettityötä norjalaisten ja brittiläisten ammatillisessa tai akateemisessa koulutuksessa olevin nuorten kesken. Haastatteluaineistosta nousi esille kolme asennoitumismallia identiteetin ja tulevaisuuskäsitysten välisistä suhteista: lykkäämisen, sopeutuvaisuuden ja ennustettavuuden mallit. Nämä kolme mallia ovat Saastamoisen mukaan siirrettävissä myös Suomeen. (ks. Mt. 2010, 243–245.)

Aikuiskasvatuksen sosiologian dosentti Tapio Aittola (2010) jatkaa kriittistä yhteiskuntatarkastelua pohtimalla kulutuksen esiintuomia ulottuvuuksia. Kuluttamisesta on tullut merkittävä osa nuoren identiteetin rakentamistyössä, mikä on Aittolan mielestä ajanut monet nuoret egosentrisyyteen ja heikentänyt kykyä kohdata erilaisuutta (ks. mt. 2010, 339, 341). Samoin aikuiskasvatuksen professori Juha Suorantakin (2010) käsittelee kriittisesti länsimaisen yhteiskunnan nykymenoa lähinnä aikalaisnäkökulmasta käsin. Hän nostaa esille radikaalin kasvatuksen, johon kuuluu toivon näkökulma. Toivon näkökulma tarkoittaa sitä, että nuorisokasvattajankin pitää olla valmis löytämään uusia tapoja ajatella ja laittaa vanhoja asioita uusiksi aina uudestaan. (Mt. 2010, 313–315, 334, 336.) Toisaalta asennoitua siihen, että jokainen uusi sukupolvi luo myös omat tapansa vaikuttaa (Helve 2002). Haastan tätä tutkimusta tehdessäni

myös oman ajatteluni, käsitykseni ja toimintatapani postmodernin yhteiskunnan vaatimusten velvoittamana.

4.4 2000-luvun keskustelu suomalaisista nuorista

Timo Harrikarin (2006) mukaan lapsia ja nuoria koskeva julkinen keskustelu on ollut näkyvää viimeisen vuosikymmenen ajan. Lähes päivittäin mediassa käsitellään työttömyyden ohella lapsiin ja nuoriin liittyviä aiheita kuten koulutusta. Nämä keskustelut tuottavat näkymää heidän nykytilanteestaan, elämänpiiristään ja hyvinvoinnistaan sekä yhteiskunnan pyrkimyksistä vaikuttaa niihin. Harrikarin tutkimuksen tavoitteena on valottaa suomalaisen lapsuuden ja nuoruuden hallinnassa viimeisten noin 40 vuoden aikana tapahtunutta muutosta ja muutokseen vaikuttaneita tekijöitä. Harrikari toteaa, että keskustelu on alkanut toistaa itseään; samat perusolettamukset, argumentit, sanastot ja näkemisen tavat toistuvat keskustelussa yhä uudelleen. Samoista teemoista kirjoittaa myös Suomen historian professori Juha Siltala (2013) masiivisessa teoksessaan (Nuoriso-mainettaan parempi?). Siltala kokoaa tai pyrkii kokoamaan lähes kaiken mitä nuorisotutkimus, eri tiedostusvälineet ja erilaiset nuorisobarometrit ovat saaneet selville nuorten ajattelusta ja elämästä 1980-luvun loppupuolelta alkaen. Siltalan mukaan valtaosaa nuorista on pidetty paremmin huolta kuin aikaisempaa sukupolvea ja monet näistä nuorista ovat sosiaalisilta taidoiltaan entistä etevämpiä. Nuoret ovat valmiita tekemään työtä, mutta vaativat siltä mielekkyyttä. Nuorison ongelmat ovat Siltalan mukaan aikuisten määrittelemiä ja heijastavat näin ollen aikuisten yhteiskunnan kriisejä nuorison kannalta. (Mt. 2013, 24.) Aikuisten ongelmakeksisissä puheissa nousevat esille yleensä vain ääritapaukset: puhutaan esimerkiksi pullamössönuorisosta tai heikkokuntoisista ja liikalihavuudesta kärsivistä armeijan alokkaista ja koulupudokkaista. Näistä ilmiöistä keskustellaan mediassa asiantuntijoiden johdolla kunnes ilmiö hiipuu uuden tullessa esiin, tästä esimerkiksi ADHD-nuoret. Siltala kertoo myös 1990-luvun lamasta ja sen heijastusvaikutuksista lapsiin, nuoriin ja perheisiin. Laman aikana työhön liittyvä epävarmuus kasvoi kymmenkertaiseksi, millä oli suora vaikutus kotielämään ja jopa puolet lasten mielenterveysongelmista selittyivät perheen taloudellisilla ongelmilla (mt. 2013, 29–30, 32). Siltalan mukaan aikaisempien sukupolvien työkeskeisyys, pärjäämisen ja näyttämisen eetos sekä riippuvuudesta vapautuminen paremman koulutuksen ja työn avulla ovat vahvistaneet edelleen työpainotteisen puheen jargonia (mt. 2013, 176). On unohdettu, että tätä mallia ei voida suoraan istuttaa tämän päivän nuoriin, sillä heidän maailmansa on paljon moniulotteisempi kuin edeltävän sukupolven: ulottuu globaaleihin systeemeihin asti.

Nuorisoa koskevaa keskustelua hallitsevat syrjäytymisen ja nuorisotyöttömyyden teemat. Tero Järvisen ja Markku Jahnukaisen (2001, 128–129) mukaan syrjäytymisellä viitataan yksilötasolla ilmeneviin sosiaalisiin ongelmiin ja niiden kasaantumiseen. Puhutaan moniongelmaisuudesta ja huono-osaisuudesta. Järvisen ja Jahnukaisen (mt. 2001, 134–135) mukaan syrjäytymiskehitykseen kuuluu useampia vaiheita, jotka liittyvät epäonnistumisiin koulussa ja työelämässä, taloudellisiin ongelmiin ja riippuvuuteen hyvinvointiyhteiskunnasta sekä elämänhallinnan ongelmiin kuten päihde- ja mielenterveysongelmiin sekä rikollisuuteen. Tutkijat Olli Lehtonen ja Valdemar Kallunki (Lehtonen & Kallunki 2013, 129) ovat käyttäneet polkumallia tutkiessaan syrjäytymisherkässä elämänvaiheessa elävien nuorten syrjäytymiskierrettä. Syrjäytymiskierteen polkumalli koostuu suoriutumisesta, tyytyväisyydestä elintasoon, sosiaalisista suhteista ja syrjäytymisestä sekä näiden kaikkien keskinäisistä suhteista.

Leena Suurpään (2009, 9–10) mukaan syrjäytyneisyydellä on kuvattu 1980-luvulta lähtien nuorten huono-osaisuutta, marginaalisuutta, vallattomuutta tai varattomuutta. Rakenteelliset käsitteet kuten köyhyys, eriarvoisuus, syrjäyttäminen tai syrjintä sekä nuorten arjesta kumpuavat näkökulmat kuten arkuus, yksinäisyys, väkivalta ja turhautuneisuus ovat jääneet hyvinvointi- ja nuorisopoliittisen ja tiedonpoliittisen keskustelun katveeseen. Lasse Siuralan (2003, 21–22) mukaan nuorisotyöttömyyttä on pidetty 1990-luvulta alkaen yhtenä suurimmista nuoria koskevista ongelmista. Oletuksena on, että työttömyys vaikuttaa haitallisesti nuoren ihmisen sosialisatioprosessiin ja johtaa sosiaalisiin ongelmiin ja jatkuvaan työttömyyteen. Siuralan (mt. 2013, 22) mukaan työttömyys altistaa nuoria asunnottomuudelle, köyhyydelle, mielenterveysongelmille, rikollisuudelle ja päihteidenkäytölle.

Anneli Pohjolan (2001, 187) mielestä sosiaalistuminen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi ja sen rakentajaksi on nuorille tärkeää. Ajatus työttömistä sisältää ajatuksen passiivisuudesta ja työhaluttomuudesta. Aktivointiretoriikka sisältää näkemyksen oletetusta nuorison passiivisuudesta. Aktivoinnin avulla nuorten oletetaan olevan käyttökelpoisia yhteiskunnalle. (Pohjola 2001, 198, 200.) Kati Närhen, Tuomo Kokkosen ja Aila-Leena Matthiesin (2013, 142–145) artikkeli käsitteli alle 30-vuotiaita koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria miehiä. Tutkijat totesivat, että nuorilla oli myös omia näkemyksiä sekä tietoa siitä millainen palvelu vastaisi parhaiten heidän tarpeisiin. Organisaatiolähtöisen palvelutarjonnan sijasta nuorten todellinen elämäntilanne ongelmineen ja vahvuuksineen pitäisi ottaa toiminnan keskiöön.

Nuorisotyöttömyyden ehkäiseminen on kannattavaa, mutta sopivia ratkaisuja ei ole helppo löytää. Perhe-, koulu- ja usein myös päihde- ja käytöshäiriöongelmat ovat saattaneet jo alkaa

ennen nuoren joutumista työttömäksi. Perhetausta, vanhempien alhainen koulutus- ja tulotaso sekä perheen hajoaminen vaikuttavat voimakkaasti yleensä syrjäytymisen riskitekijöihin. Työttömyys koskettaa yhteiskuntaa niin lähiympäristöä kuin yksilöäkin. Yksilön tasolla työttömyys kytkeytyy psyykkisiin ja fyysisiin ongelmiin sekä alkoholin liikakäyttöön. Nuoruudessa omaksuttu elämäntapa, ihmissuhteet sekä koulutus- ja uravalinta luovat Kaija Tikkasen (2012, 12) väitöskirjan mukaan perustan elämälle. Tämän pro gradu-tutkimuksen tavoitteena on löytää nuorta kannattelevat elämänalueet sekä pohtia miten estetään nuoria ajautumasta yhteiskunnan marginaaliin.

5. MARIE JAHODAN KÄSITYKSET TYÖTTÖMYYDESTÄ

Monet nuoret ristiriidoista, ongelmista ja murtuvista traditioista huolimatta murtavat entistä ja rakentavat uutta maailmaa. Nuoret nähdään selviytyjinä ja aktiivisina vaihtoehtojen rakentajina. (Harinen 2000, 16.) Todellisuudessa nuoriso ei ole yhtenäinen ryhmä. Nuoruutta ja nuorta ihmisistä voidaan tulkita lukemattomilla eri tavoilla. Nykyisin muodostuvat elämäkerrat ovat yksilöllisiä: ihmiset joutuvat tekemään yhä enemmän omaa elämäänsä koskevia valintoja ja ottamaan vastuun niiden seurauksista. Vakiintuneen ja varman elämänkulun tilalle on tullut katkonainen ja yksilöllinen elämänkulku, jossa nuori joutuu pohtimaan toimintansa seurauksia omakohtaisella tasolla. Elämänkulku muuttaa suuntaansa usein työttömyyden aikana, mutta kuitenkin jokaisen nuoren tarpeet ovat lähtökohtaisesti samat. Tämän pro gradu-tutkimuksen tavoitteena on huomioida juuri se seikka, että jokaisen nuoren tarina on yksilöllinen ja että nuorta ei voida kategorisoida tiettyihin ryhmiin. (ks. mm. Moisalon, Suoniemi & Uusitalo 2006.) Monen nuoren elämässä omaehtoisen ja vapaan olemisen ja tekemisen merkitys voi toisaalta olla niin suuri, että se saattaa mennä jopa palkkatyön sitovuuden edelle.

Nostan tarkastelun alle nuoren oman kokemusmaailman. Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, että nuoria ei kategorisoidaisi tai leimattaisi liian nopeasti varsinkaan työttömyysjakson alussa tiettyihin luokkiin ja riskiryhmiin. Tässä minulla on apuna ja teoriataustana Marie Jahodan (1982) teoria liittyen ihanteelliseen mielenterveyteen ja työn latenteihin vaikutuksiin. Teorian pääolettamuksena on, että työttömyys riistää työn ilmeisiä ja piileviä merkityksiä eli koettu työttömyys alentaa voimakkaasti psyykkistä hyvinvointia. Tätä lähestymistapaa voidaan kutsua myös deprivatioteoriaksi tai riistoteoriaksi. Jahodan työttömyyden deprivatioteoriassa on havaittavissa viisi työn piilevien toimintojen ulottuvuutta, jotka toimivat tutkimukseni teoreettisena pohjana. (Kokko 2008, 202–203; Cole 2007, 1134; Jahoda 1982, 59). Käsittelem seuraavissa kappaleissa tarkemmin Jahodan teoriaa sekä muita työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin välisiä teorioita.

5.1 Työttömyyden psykologiset selitykset

Työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin väliset teoriat jaotellaan varhaisiin ja myöhempisiin teorioihin (Kokko 2008, 201). Varhaiset teoriat eli Eisenbergin ja Lazarsfeldin vaiheteorioiden mukaan työn menettämisestä seuraa shokki, jonka jälkeen alkaa työn etsimisen vaihe, jolloin yksilö on vielä optimistinen, mutta epäonnistumisten jälkeen yksilö tulee pessimistiseksi ja turhautuu. Lopuksi hän sopeutuu tilanteeseensa siitäkin huolimatta, että hänen toimin-

tamahdollisuutensa ovat kapeat. Turhautumis-aggressiivisuus –teorian mukaan työttömyys, turhautuminen ja aggressiivisuus kytkeytyvät toisiinsa (ks. mt. 2008, 202). Myöhemmistä teorioista tunnetuin lienee tässä tutkimuksessa käyttämäni Marie Jahodan (1982) työttömyyden deprivatioteoria, jonka mukaan työttömyys siis riistää työn ilmeisiä ja piileviä merkityksiä. Eriksson (ks. Winefildin mukaan, Kokko 2008, 202) taas painottaa teoriassaan, että työttömyys häiritsee ammatillisen identiteetin omaksumista. Mielenkiintoinen työttömyyden psykologisista teorioista on Warrin (1987; mt. 2008, 205 mukaan) yhdeksän vitamiinin malli, jossa työ tarjoaa tärkeitä vitamiineja hyvinvoinnille. Warrin vitamiinimallissa yhdeksän ympäristön piirrettä vaikuttavat samalla tavalla toisiinsa kuin vitamiinit fyysiseen terveyteen. Nämä yhdeksän piirrettä ovat 1. mahdollisuus kontrolliin ja 2. taitojen hyödyntämiseen, 3. ulkoisesti luodut tavoitteet, 4. vaihtelu, 5. ympäristön selkeys, 6. rahan saatavuus, 7. fyysinen turvallisuus, 8. sosiaaliset suhteet ja 9. arvostettu asema. Kunkin vitamiinin liiallinen annostus voi olla vaarallista, mutta joidenkin saannista ei ole liioin hyötyäkään. (Kokko 2008, 202, 205.)

Sekä Warrin vitamiinimallissa että Jahodan työttömyyden deprivatioteoriassa työ ja työttömyys eroavat toisistaan laadullisesti (Kokko 2008, 202; 205). Jahodan teoriassa korostuu työttömyyden psyykinen ulottuvuus (mt. 2008, 203), joten mikä tahansa työ on parempi vaihtoehto kuin työttömyys. Suomessa nuoria jopa neuvotaan ottamaan kaikenlainen työ kiitollisena vastaan (Siltala 2013, 183). Tämä on ristiriidassa nuorten omien toiveiden kanssa, sillä Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (2013) julkaiseman raportin mukaan 70 prosenttia vastusti työn nousemista elämän tärkeimmäksi asiaksi. Nuoret arvostivat vapaa-aikaa ja mielekästä työtä, jossa voi toteuttaa itseään (mt. 2013, 181, 196).

Petteri Raitio ja Eero Lahelma (2013, 259–261) tuovat esille, että edelleen tutkimuspositiota ohjaavat työttömyystutkimukseen liittyvät kurjistumisen, toiminnan rajoittuneisuuden ja sosiaalisen ulkopuolelle jäämisen näkökulmat. Kurjistumisen käsitteen teorian pohja on 1930-luvulla etnografisia menetelmiä soveltaneen Maria Jahodan Marienthal-tutkimuksessa, jonka mukaan talouden heikentyminen rappeuttaa vuorovaikutusta ja aiheuttaa henkistä kurjistumista. Jahoda jatkoi tutkimuksensa kehittelyä myöhemmin 1980-luvulla: kehitti suhteellisen piilokurjistumisen hypoteesin vuonna 1982, jossa työttömyys on ensisijaisesti menetyskokemus. Ansiotyön menettämisen seurauksena ihminen menettää ajan jäsentymisen, sosiaaliset kontaktit, omat laajemmat päämäärät, statuksen, identiteetin sekä edellytykset aktiivisuuteen ja kontrolliin. Ansiotyö on näitä kokemuksia tuottava merkittävin olemassa oleva instituutio. Vilma

Hänninen (2003, 97–98) kuvaa oivallisesti tätä piilokurjistumista työttömyyden julkisissa mallitarinoissa, joita ovat tragedia ja rikostarina. Näissä mallitarinoissa työn merkitys yksilölle hahmotetaan vastakkaisilla tavoilla. Tragediatulkinnan mukaan työssäolo on ihmiselle onni, jonka menetys on paha asia. Rikostulkinnassa työ nähdään taas velvollisuutena, jota moraaliltaan heikot ihmiset pyrkivät välttämään. Sosiaalitieteelliset tutkimukset pohjautuvat tragediakertomukseen, jossa työstään luopumaan pakotettu ihminen on uhri ja yhteiskunta on tragedian konna. Hännisen tutkimuksessa tuli esille myös toinen tyypillinen asetelma, jossa työssäkäyvä kunnon veronmaksajan joutuu hyväksikäytetyksi, kun itsensä töistä pois järjestänyt laiska lorvailija ryhtyy viettämään elämää sosiaalipummina.

Jahodan teoriaa voidaan soveltaa esimerkiksi sellaiseen tilanteeseen, jossa nuori jää ulkopuolelle, mikäli nuorella ei ole työtä tai yhteyttä kouluun. Nuorten kohdalla ansiotyö tai opiskelu jäsentää ajan päiviksi, viikoiksi, vuosiksi ja eliniäksi. Ansiotyö ja opiskelu tuovat elämään myös ydinperheen ulkopuolisia sosiaalisia kontakteja. Perhe on Jahodaa mukaillen niin sanottua tunneladattua aluetta; työn ja opiskelun myötä yksilö voi laajentaa sosiaalista horisonttiaan vähemmän tunneladatulle alueelle sekä myös läheisen ystäväpiiriin ulkopuolelle (Jahoda 1982, 59). Ansiotyön ja opiskelun avulla nuori voi kokea itsenä tarpeelliseksi, ja tämä yhdistää yksilön työyhteisön päämääriin. Ansiotyö ja koulutus selkeyttävät nuoren identiteettiä tai ovat yhtenä välineenä nuoren etsiessä identiteettiään. Ansiotyö ja koulutus antavat tiedon asemasta yhteiskunnassa tai viitteen nuorelle siitä, mihin asemaan hän on tulevaisuudessa sijoittumassa. Ansiotyö edellyttää aktiivisuutta ja sisältää toiminnan kontrolloinnin. Nuoren on kyettävä siirtämään hetkellisiä mielihalujaan ja kyettävä kontrolloimaan tunnetilojaan sitoutuessaan työhön ja opiskeluun.

Opiskelu ja työ avaavat nuorille pääsyn Jahodan kehittämiin kokemuksen kategorioihin, joiden puuttuminen johtaa siis suhteelliseen kurjistumiseen. Nämä piilomerkitykset voivat olla joko myönteisiä tai kielteisiä. Jahodan on rajannut epäinhimilliset työolosuhteet tutkimuksensa ulkopuolelle. Ensimmäisenä oletuksena Jahodalla oli että, työttömyyden ongelmaksi kokeminen johtuu ansiotyön piilofunktioiden puuttumisesta johtuvasta suhteellisesta kurjistumisesta, ei siis taloudellisista tekijöistä, ja huonokin ansiotyö on henkisen hyvinvoinnin kannalta parempi vaihtoehto kuin työttömyys. Jahoda käsittelee työttömyyttä instituutioiden näkökulmasta. Työ ja työn tekeminen ovat lisäksi yksilön vahvin side todellisuuteen. Jahodan mukaan työttömyys merkitsee yksilön todellisuuden otteen löystymistä (Jahoda 1982, 60-61). Juha Siltalan (2013, 177) mukaan nuorisolla on varauksellinen käsitys nykyisestä työelämästä, ja

nuoruuden pitkittäminen on houkuttelevampi vaihtoehto kuin työelämään ryntääminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa uuvuttavan opintoputken jälkeen. Työelämässä akateeminen vapauskin on uhattuna tai sitä ei ole ja siihen ei ole edes mahdollisuutta.

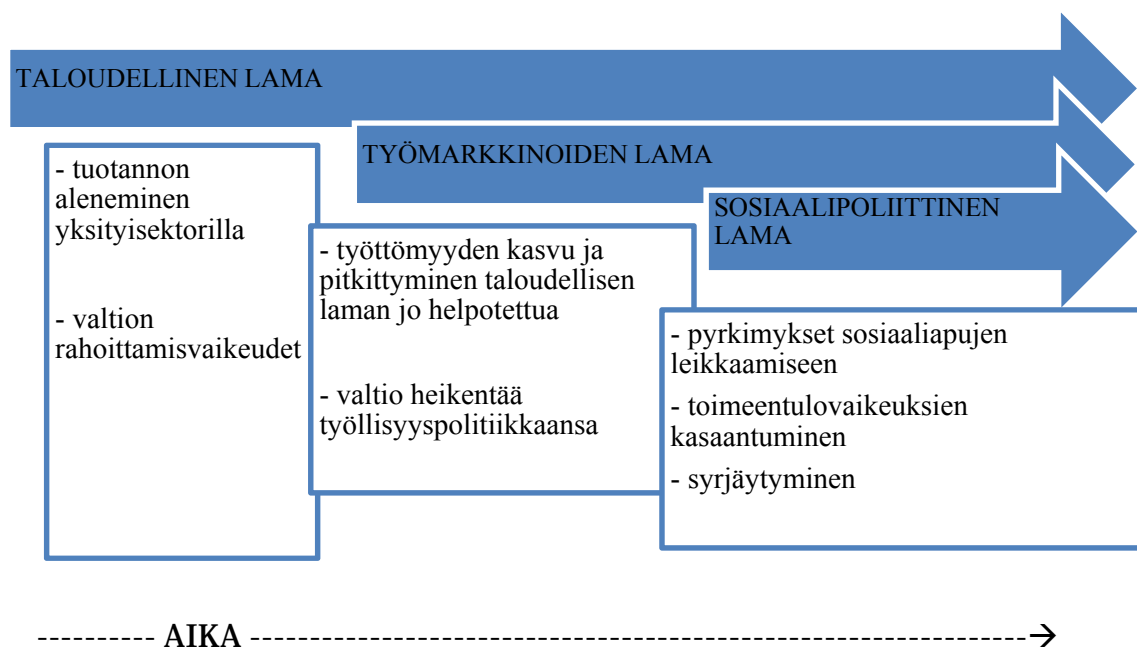
Jahodan tutkimus perustuu etnografisiin tutkimusmenetelmiin: tutkijat osallistuivat yhteisön toimintaan ja keräsivät samalla materiaalia esimerkiksi psykologisten testien, haastattelujen ja kirjoitustehtävien avulla (Jahoda 2002 ym. xv). Eräässä lapsille annetussa kirjoitustehtävässä tuli esille, että lasten omat ammattihaaveet liittyivät jo lakkautettuun tekstiilitehtaaseen. Lasten mielestä asiat olivat olleet kotona silloin hyvin, kun vanhemmat työskentelivät tehtaassa (Cole 2007, 1136). Kvalitatiivisten eli laadullisten tutkimusmenetelmien avulla Jahoda sai tutkittavasta ilmiöstä hyvinkin monitasoisia näkökulmia esille. Jahodan tutkimuksen mukaan työttömyys heijastui monella tasolla tutkittavana olevan Marienthal-kylän perheisiin. Perheissä ilmeni perhesiteiden löystymistä ja erimielisyyksien lisääntymistä perheenjäsenten kesken (Jahoda ym. 2002, 47–51.) Sama ilmiö oli nähtävissä myös lama-ajan Suomessa.

Nykynuorten kohdalla ei ole vielä ehtinyt muodostumaan selkeää ajallista työttömyyden lähtöpistettä, joten työttömyyden kokemusten mahdollinen tarkastelu ajoittuu hyvin lyhyelle ajanjaksolle. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että työttömyydellä ja henkisellä hyvinvoinnilla on yhteys esimerkiksi irtisanomisen tyyppiin (Raito & Lahelma 2013, 264). Raitio ja Lahelma (mt. 2013, 267) tuovat esille, että työttömyyden ongelmakeskeinen painotus saattaa johtaa jopa voimakkaaseen henkisen hyvinvoinnin laskuun niin, että irtisanotun toimintakyky lamaantuu irtisanomistapahtuman aiheuttaman shokin seurauksena. Siinä suhteessa monet nuoret ovat samanarvoisessa asemassa, sillä heillä on harvoin kokemuksia irtisanomisista.

Nuorta koulutukseen tai työelämään autettaessa merkittävässä asemassa on viranomaisen ja nuoren välinen vuorovaikutus, jota ei voida korvata sähköisellä asioinnilla. Nuoren ja viranomaisen yhteinen näkemys nuoren tilanteesta on nuoren selviytymistä edistävä tekijä. Jos nuori joutuu pitkään ponnistelemaan ja elämään niukalla toimeentulolla tai jopa rahattomana työttömyyden ja kouluttautumattomuuden välimaastossa, voi hän kokea uupumista, turhautumista ja yleensä henkisen hyvinvoinnin ongelmia. Minulle tutkijana onkin mielenkiintoista jatkaa aihetta ja selvittää niitä tekijöitä, jotka kannattelevat nuorta työttömyyden aikana tai sen yli kohti koulutusta tai työtä. Minulle sosiaalialan työntekijänä on myös mielenkiintoista tunnistaa kunkin työttömän nuoren kohdalla nämä kannattelevat tekijät. Toisaalta myös pohtia onko tuhoisaa antaa nuorille rahaa vaikkeivät he tee vastineeksi mitään.

5.2 Marie Jahodan teoria työn latenteista vaikutuksista

Marie Jahodan kehittämä teoria perustuu ajatukselle, että työhön liittyvien piilevien toimintojen puuttuminen työttömän elämästä aiheuttaa työttömälle ahdistusta. Teorian pohjana on Jahodan oma teos Marienthal, jossa kuvataan työttömyyden vaikutuksia 1930-luvulla Marienthal-nimisessä itävaltalaisessa kylässä aikana, jolloin merkittävä työllistäjä lopetti toimintansa. Euroopan ja siihen kuuluvana Suomen nykytilanteessa ja on paljon yhtymäkohtia 1930-lukuun, kuten esimerkiksi kasvavat talousongelmat ja paheneva työttömyys. Yhteiskunnallinen liikehdintä oli voimakasta 1930-luvulla esimerkiksi Saksassa ja Suomessa (ks. Peltola 2008, 14–15). Suomessa vallitsi tuolloin pula-aika, josta esimerkiksi Jarmo Peltola kirjoittaa väitöskirjassaan. Lama kohteli Peltolan mukaan kovimmin Suomessa työväestön markkinoita ja jätti valtion ja kuntien vakituiset työntekijät rauhaan. Peltola kuvaa laman pitkää kestoa kolmivaiheisen laman käsitteen avulla: lama etenee taloudellisen laman kautta työmarkkinoiden ja lopuksi sosiaalipoliittisen lamaan (Kuvio 3).

Kuvio 3. Peltolan kolme lamaa (Peltola 2002, 27)

Kolmivaiheisen prosessin vaiheet seuraavat toinen toisiaan. Taloudellinen lama syntyy, kun tuotanto putoaa. Tuotannon putoaminen taas aiheuttaa työmarkkinoiden laman, sillä työpaikat ja työtilaisuudet vähenevät ja työttömyys kasvaa. Sosiaalinen lama syntyy työttömyyden ihmisille aiheuttamista toimeentulovaikeuksista, joiden seurauksena syntyy sosiaalisia ongelmia. Peltola puhuu lamakehityksen dominovaikutuksesta: ensimmäinen vaihe vinouttaa toista

ja toinen kolmatta. (Peltola 2002, 25–27.)

Kuten edellä mainitsin, lama-aika kohteli Marienthalin kylää samalla tavalla kuin sen on todettu kohdelleen 1930-luvun pula-ajan, 1990-luvun lama-ajan sekä viimeisimpänä vaiheena 2010-luvun maailmanlaajuisen finanssikriisin aikana Suomea ja muuta Eurooppaa. Lamakehityksen dominovaikutus heijastuu lopulta myös valtioiden heikompiin jäseniin ja erityisesti työttömiin, nuoriin ja heikosti koulutettuihin. Tänä päivänä on nähtävillä, että laman vaikutukset tuntuvat myös kuntien ja valtion työntekijöissä ja hyvinvointipalveluiden uudelleenjärjestämisen vaateina. Mediassa on tuotu esille eri yhteyksissä julkisen talouden alijäämä eli yli 7 miljardin euron velkaantumisaste, mikä asettaa paineita vähentää myös kuntien henkilöstöä. Taloudellisella lamalla eli taantumalla on sama vaikutus kuin henkisellä masennuksella: taloudellisessa taantumassa toiminta lamaantuu ja toivo paremmasta saattaa kadota.

Jahodan mukaan piileviä toimintoja on viisi. Ensinnäkin työ järjestää aikaa eli työ järjestää päivää, viikkoa ja pidempiäkin aikoja (ks. Cole 2007, 1137-1138; Jahoda 1982, 22–23). Työ toimii siis *ajan järjestämisen lähteenä*. Kun näin ei ole, ajantaju hämärtyy. Jahodan teorian mukaan opimme lapsina jäsentämään päivämme ennalta suunniteltujen aktiviteettien mukaan esimerkiksi koulun ja harrastusten avulla. Aikarakenteen puuttuminen aiheuttaa yleisesti nuorille ja miehille eniten ongelmia. (Jahoda 1982, 22; Jahoda ym. 2002; Kokko 2008, 204). Eläkkeelle siirryttäessä koetaan usein samankaltaisia tunteita ajan järjestymättömyydestä kuin työttömäksi jäädessä: vapaa-aikaa ei koeta vapaa-ajaksi, koska sillä ei ole vastapainona työsäoloa. (Jahoda 1982, 24.)

Toisena piilevänä toimintona työ mahdollistaa säännölliset kontaktit muiden kuin ydinperheeseen kuuluvien ihmisten kanssa eli työ toimii *sosiaalisten kontaktien lähteenä* (ks. Cole 2007, 1139). Perhesuhteet eivät korvaa työn mahdollistamia ihmissuhteita. Tämä johtuu näiden suhteiden erilaisista luonteista: perhesuhteet ovat tunnelautuneempia kuin työpaikalla ilmenevät ihmissuhteet. Jahoda mainitsi ne perheenäidit, jotka olivat kasvattaneet kotona lapset aikuisiksi kärsivät raskaimmin sosiaalisten kontaktien puutteesta. (Jahoda 1982, 25–26.)

Kolmanneksi työ luo tunteen asioiden hallinnasta sekä yksilön tarpeellisuudesta (Jahoda 1982, 39; Cole 2007, 1136). Jahodan teorian mukaan epätyytyttäväkin työ antaa mahdollisuuden onnistumisen tunteen kokemiseen (ks. Kokko 2008, 204). Työ toimii siis *asioiden hallinnan lähteenä* ihmiselle. Työroolit ovat Jahodan mukaan elämämme keskeisimpiä rooleja, ja työttömät tuntevatkin itsensä tarpeettomiksi ja kokevat tarkoituksen puuttumisen tunteita. Työt-

tömien tuntemukset vaihtelevat elämäntilanteesta riippuen: esimerkiksi jos työtön asuu samassa taloudessa työssäkäyvän henkilön kanssa, saattaa työtön kokea useammin häpeää, kärsiä itsetunto-ongelmista ja toivottomuuden tunteista, jotka johtavat sosiaalisista kontakteista vetäytymiseen. (Jahoda 1982, 24–25.)

Neljänneksi työ on *aktiviteetin lähde*, sillä lähes jokainen työ vaatii fyysistä ja/tai psyykkistä ponnistusta. Ihmiset pyrkivät maksimoimaan heille sopivan toiminnan määrän valitsemalla työtehtäviä ja itse työn, jotka täyttävät heidän tarpeensa. Työttömät joutuvat itse pitämään itsensä aktiivisina. Aktiviteettien puute muuttaa päivittäistä rytmiä ja joutilaisuuden kielteiset vaikutukset näkyvät Jahodan mielestä selkeämmin erityisesti työttömissä miehissä. (Jahoda 1982, 27; Cole 2007, 1142.)

Viidentenä piilevänä toimintona työ on *henkilökohtaisen statuksen ja identiteetin lähde*. Työn status kiinnittyy yhteiskunnan arvovakenteisiin, kun taas identiteetti on henkilökohtaisempi ja viittaa ihmisen kuvaan itsestään. Tämän kuvan avulla ihminen saattaa luokitella itsensä ja muut kuuluvaksi johonkin tiettyyn ryhmään tai kategoriaan (ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 2012). Eri työtehtäville ja ammateille on annettu yhteiskunnan sisällä erilaisia sosiaalisia statuksia. Ihmiset liittävät yleensä nämä statukset yhdeksi ominaisuudeksi määritellessään itseään ja henkilökohtaista identiteettiään. (Jahoda 1982, 26; ks. Cole 2007, 1140-1141.)

Jahoda teorian mukaan verrannollisuus työttömyyden ja positiivisen mielenterveyden välillä on selkeä. Kysymys onkin siitä, onko työttömäksi tai koulutuksen ulkopuolelle jäävissä nuorissa jo entuudestaan alttius esimerkiksi mielenterveydenongelmille vai aiheuttaako tai vahvistaako työttömyys tällaisia vajeita. Mielestäni Jahodan deprivatioteorian tavoitteena on katsoa, eritoten työtöntä ihmistä kokonaisuutena, sillä tyytyväisimmillään ollessaan ihminen kokee, että kaikki edellä luetellut piilevän toiminnon ulottuvuudet tulee täytettyä työn tai koulutuksen avulla.

6. JAHODA JA TYÖTÖN NUORI

Tässä pro gradu -tutkimuksessa palaan työttömyystutkimuksen alkujuurille ja nostan esille edellä kuvaamani Jahodan deprivatioteorian, joka antoi minulle tulokulman suomalaisten nuorten kokemuksiin työttömyydestä. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on haastaa Jahodan teorian käyttökelpoisuus nuorisotyöttömyyden ilmiön haltuunotossa. Seuraavassa esittelen tutkimukseni viitekehyksen ja näkemykseni tutkimuksen taustalla olevasta tiedon luonteesta.

6.1 Holistinen ihmiskäsitys ja elämäntapatutkimus

Tutkimukseni sivuaa vahvasti elämäntapatutkimusta ja holistista ihmiskäsitystä. Elämäntapatutkimuksessa nähdään, että yksilön elämäntilanteet muodostavat kokonaisuuden ja että ihmisen hyvinvointi rakentuu eri komponenteista. Elämäntapatutkimus ei tee eroa hyvien ja huonojen elämäntapojen välillä. Elämäntavat muodostuvat historiallisten, kulttuuristen, taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden seurauksena. (Kainulainen 2011, 159–160.) Holistinen ihmiskäsitys rakentuu taas Lauri Rauhalan (2005) mukaan kolmesta ihmisen olemassaolon muodosta: tajunnallisuudesta, situationaalisuudesta ja kehollisuudesta. Ihmisellä on oma ajattelu-prosessinsa, suhde ympäristöönsä ja fyysinen olemuksensa. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan henkilöä pitää kohdella kokonaisena. Väliintulon tai työttömän etukäteiskategorisointi tiettyihin ryhmiin ja sen perusteleminen ainoastaan tieteellisin keinoin tai musta-valko-ajattelulla kohtaamatta aidosti ihmistä voi tarkoittaa, että ihmistä tarkastellaan kapea-alaisesti, jossa monet vahvuudet ja elämää eteenpäin vievät tekijät voivat jäädä huomioimatta (Raunio 2011, 127.) Kyösti Raunion (2011, 128) mukaan objektiivinen tutkimustieto sivuuttaa usein ihmisten laadulliset ja omakohtaiset kokemukset. Holistinen ihmiskäsitys korostaa, että ihminen pitäisi huomioida osana perhettä, yhteisöä ja yhteiskuntaa ja samalla huomioida millaisia vahvuuksia ryhmällä eli tässä tapauksessa nuorisolla saattaa olla. On tiedostettava, että nuorison vahvuuksien avulla rakennamme tulevaisuuden yhteiskuntaa. Käytännön arjen työssä työttömän tai koulutuksen ulkopuolelle jääneen nuoren kohtaaminen kokonaisina kategorisoinnin sijaan jää usein sosiaalityöntekijälle.

6.2 Sosiaalinen konstruktionismi ja tapaustutkimus

Ian Hacking (2009, 19) kirjoittaa: ”Älä kysy merkitystä, vaan kysy mikä on asian ydin.” Tämä virke pysäytti minut miettimään tutkimukseni teoreettista rakentumista. Hacking jatkaa, että on olemassa paljon sanoja, joihin pitäisi asennoitua samalla tavalla, kysymällä ensin asian ydintä määrittelyn sijaan. Hacking ottaa esimerkiksi sanan ”riisto”, jonka voisinkin korvata tässä

pro gradu -tutkimuksessa sanalla ”nuorisotyöttömyys”. Haluan ottaa tähän sanaan uuden näkökulman ja lisätä sosiaalisen konstruktioismin keinoin laajempaa tietoisuutta asiasta. Hackingin mukaan sosiaalinen konstruktioismi suhtautuukin tutkittavaan asiaan kriittisesti.

Tässä pro gradu -tutkimuksessa haastateltavat ovat valikoituneet tietyn nuorille suunnatun projektin kautta. Tutkimuksen nuoret ovat kaikki käyneet läpi saman prosessin ja ohjautuneet kyseisen projektin asiakkaiksi. Tutkimukseeni liittyy siis tapaustutkimukselle tyypillisiä elementtejä ja ulottuvuuksia. Luonteeltaan tapaustutkimus voi olla teoriaa testaavaa, luovaa tai kuvailevaa. Toisinaan voi käydä niin, ettei löydykään mitään teoreettisesti uutta, vaan kuvaus pitää sisällään uuden näkökulman siitä, millainen maailma ja tässä tapauksessa työttömien nuorten maailma on. Sitä vastoin tuloksena voi olla ”ainutlaatuisten, mutta tyypillisten kokemusten ja tapahtumien historia”, joka voi olla pohja uudelle ilmiölle tai näkökulmalle. (Järvinen & Järvinen, 2000, 78.) Tässä pro gradu -tutkimuksessa käytän tapaustutkimuksen metodeja eli lähinnä selittävää ja kuvailevaa tyyliä.

Kaiken empiirisen tutkimuksen voidaan sanoa käsittelevän lopulta yksittäisiä tapauksia. Markku Laine, Jarkko Bamberg ja Pekka Jokinen (2008) kirjoittavat, että tapaustutkimuksessa kohteeksi valitaan yksi tai useampi luonnollisessa ympäristössä esiintyvä tapaus. Päämääränä on kerätä monipuolinen aineisto analyysin tueksi ja tutkia tapaukset mahdollisimman perusteellisesti ja monipuolisesti. Laineen, Bambergin ja Jokisen mukaan tapaustutkimukseen kuuluu kokonaisvaltainen analyysi ja kiinnostus luonnollisesti ilmenevän tapauksen sosiaalisiin prosesseihin rakentuen monipuolisesti eri aineistojen ja menetelmien käytölle, ja tässä hyödynnetään aikaisempia tutkimuksia. Toisaalta tutkimusotteen luonteeseen kuuluu myös tapauksen ja kontekstin rajan hämäryys. (Mt. 2008, 9–10.) Tapaus voi olla esimerkiksi yksittäinen kaupunki, yhteisö, organisaatio tai näiden sisällä vaikuttava prosessi (mt. 2008, 11). Tutkittavien tapausten valinta perustuu kuitenkin tutkijan omaan valintaan, ja siten jo tapausten valinta on osa tutkimusprosessia. Toisin sanoen tapaus ja tutkimuksen kohde tulisi erottaa toisistaan, eikä tämä saisi olla sattumanvaraista. (Mt. 2008, 10.) Tapaustutkimukselle on ominaista, että sillä pyritään selvittämään jotain, joka ei ole entuudestaan tiedossa, mutta joka vaatii lisävalaisua. Tapaustutkimuksessa ei siten yleensä tyydytä pelkästään löytämään yksiselitteisiä havaintoja tutkittavan ilmiön esiintymisestä, vaan lisäksi pyritään myös mahdollisimman laajasti selittämään miten, miksi ja millaisissa olosuhteissa esimerkiksi työllisyyspalveluista tuli sellaisia kuin ne nyt ovat. Tapaustutkimuksen avulla voidaan myös testata, laajentaa tai täsmentää aiemmin esitettyjä teorioita.

Tapaustutkimuksen suhdetta empiriseen (tapahtumaympäristö) ja teoreettiseen (tieteelliseen keskustelu) kontekstiin ei ole rajattu. Suhteen määrittely on osa tutkimusprosessia. Tämä määrittely muotoutuu yleensä vain itse tutkimuksen edetessä, ja tapauksen ja kontekstin suhdetta voidaan myös määritellä uudestaan tutkimuksen aikana, jonka lisäksi teorialla voidaan ohjata aineiston keräämistä sekä analyysin auki kirjoittamista (Laine ym. 2008, 13, 38.) Tapaustutkimuksella pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan syvällisesti yksittäisiä tapauksia tietyssä kontekstissa. Samalla pyritään luomaan tietoa ilmiöön liittyvän toiminnan dynamiikasta, mekanismeista, prosesseista ja sisäisistä lainalaisuuksista sellaisella tavalla, että tutkimuksen tuloksilla voidaan osoittaa olevan jonkinlaista yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä. Tapaustutkimuksia voidaan ryhmitellä eri tyyppeihin (ks. Laine, Bamberg & Jokinen 2008, 32–34): nuorisotyöttömyyteen linkittyvä tutkimukseni voidaan lukea kriittiseksi tapaustutkimukseksi, jossa pyrin vahvistamaan tai jopa kyseenalaistamaan tietyn teorian. Toivon saavani vastauksia nuorilta esittämällä tutkimukseeni valikoituneiden nuorten haastatteluiden litteroidulle eli puhtaaksikirjoittelulle ja teema-alueittain järjestetyille aineistolle oikeanlaisia ja etukäteen suunniteltuja kysymyksiä Jahodan teoriaan tukeutuen.

6.3 Työttömän nuoren hyvinvoinnin määrittely

Tätä pro gradu -tutkimusta tehdessäni olen pohtinut lähes samaa mitä Sakari Kainulainenkin (2011, 163, 164) pohtii Juho Saaren (2011) toimittamassa Suomalaisen yhteiskunnan perustaa käsittelevässä kirjassa: pitääkö työttömien elämää ymmärtää resurssien vai heidän tarpeiden kautta. Olen myös pohtinut, voidaanko työttömien nuorten hyvinvointia määritellä työntekijöiden ja yhteiskunnan määrittelemillä niin sanotun hyvän elämän arvoilla, jotka ovat rakentuneet 2010-luvulla yhä vahvemmin talouden, vaikuttavuuden ja yleensä liiketaloustieteestä omaksuttujen arvojen ympärille. On pohdittava, voimmeko hyväksyä sen, että meille on kasvamassa joukko ihmisiä, joiden elämään ei kuulu työn tekeminen, ja jotka eivät koskaan ehkä työllisty, mutta siitä huolimatta he voivat kokea elämänsä hyväksi. On kysyttävä, voiko yhteiskunta määrittää, mitkä ovat yksilön velvollisuudet itseä ja muita kohtaan. Poliittiset päättäjät ovat esittäneet asiasta hyvinkin eriäviä mielipiteitä. Viimeaikaisissa keskusteluissa on noussut esille, että perheettömien alle 25-vuotiaiden pitäisi osallistua tuettavaan työhön tukien saamiseksi. Elina Palola, Katri Hannikainen-Ingman ja Vappu Karjalainen (2012) ovat kartoittaneet sosiaalialan työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitä merkitsee vuoden 2011 toimeentulotukilain muutosmahdollisuus, jonka mukaan nuoren kieltäytyessä työstä tai koulutuksesta on mahdollista alentaa sosiaali- ja työttömyystukia. Tutkimuksen mukaan taloudelliset pakot-

teet eivät auttaneet tai ohjanneet nuoria. Sosiaalityöntekijät toivat esiin suomalaisen yhteiskunnan keskiluokkaisiin ajatuksiin perustuvan maailman, joka ei sopinut esimerkiksi niiden nuorten elämään, joilla ei ollut rahaa opintoihin tai joiden perheestä ja omista vanhemmista oli muodostunut heille rasite ja kehittymisen este. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 312.)

Työttömyystutkimusten on katsottu alkaneen Jahodan teoriasta, jossa taloudellinen heikkeneminen yhdistyy henkisen hyvinvoinnin alenemiseen. Pitkittänyt työttömyys johtaa masennukseen, mikä taas estää tarttumasta selviytymistä edistäviin toimenpiteisiin. Työttömyydestä ja siitä seuranneesta kurjistumisesta huolimatta Marienthalissa oli myös henkilöitä, jotka eivät kohdanneet työttömyyttä ihan näin suoraviivaisesti. (ks. Cole 2007, 1134.)

Kuvatessaan työttömien elämää 1930-luvun Itävallassa Marie Jahoda havaitsi, että menetettyään työnsä työttömät menettivät sekä aineellisen että moraalisen kannustimen mielekkääseen ajankäyttöön. Vapaa-aika muuttui epämääräiseksi oleiluksi, jota Jahoda kuvaa perusteellisesti tutkimuksissaan. (Ks. Jahoda ym. 2002.) Suomessa Kelan tietojen mukaan toimeentulotuen eli viimesijaisen tuen piiriin joutuvat ikäluokkaan suhteutettuna eniten alle 25-vuotiaat, ja heistä yhä suurempi osa myös jää tuen piiriin vanhempiin ikäluokkiin verrattuna. Huolestuttavaa tässä kehityksestä on se, että yli viidesosa nuorista joutuu turvautumaan viimesijaiseen tukeen pitkäkestoisesti noin 10–12 kuukauden ajan vuoden aikana. (Kela/THL-yhteisrekisteri 2009.)

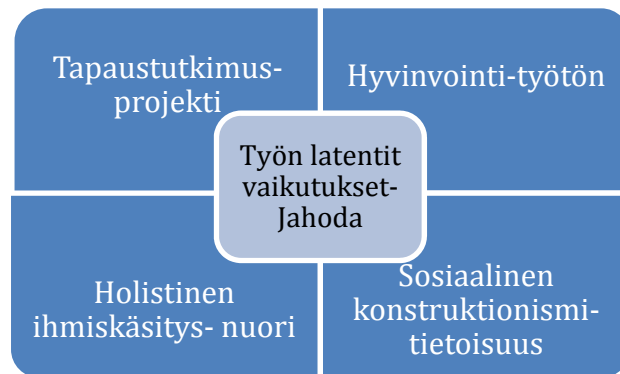
Jahoda pohtii, miten työttömyys aiheuttaa edelleen ihmisille kurjistumista, vaikka yhteiskunta on ottanut käyttöön 1930-luvulla puuttuneet sosiaalietyudet. Jahodan teorian varteenotettavin ja selkein ulottuvuus muodostuu olettamuksesta, että ansiotyö pitää sisällään piilo- ja ilmi-funktioita: työhön osallistuessaan ihmiset saavat kokemuksen ansiotyön sisältämistä viiden eri kokemuksen kategorioista. Mielenkiintoista Jahodan teoriassa on se, että sen mukaan huono ansiotyö on henkisen hyvinvoinnin kannalta parempi vaihtoehto kuin työttömyys. Myös Suomessa tehty tutkimus teollisuustyöntekijöiden joukkoirtisanomisista tuo esille, että taloustilanteensa huonoksi kokeneet ihmiset raportoivat henkisen hyvinvointinsa alhaisemmaksi kuin muut (Viinamäki ym. 1993).

Eero Lahelman (1989) suomalaisiin teollisuustyöntekijöihin kohdistuneessa tutkimuksessa selvisi, että uudelleentyöllistyminen kohotti tutkimuksen kohdehenkilöiden henkisen hyvinvoinnin työttömyyttä edeltäneelle tasolle. Työttömillä on siis olemassa tarpeita, joita ei voi

rahalla tyydyttää. Lahelman mukaan rahallinen työttömyyskorvaus ei poista ahdistusta. (Lahelma, 1994, 68.) Työhön liittyvät negatiiviset ja positiiviset henkisen hyvinvoinnin tilat voivat esiintyä samanaikaisesti (Mäkikangas, Hyvönen, Leskinen, Kinnunen & Feldt, 2011, 13). Työttömän henkistä hyvinvointia on mahdollista säilyttää suhteellisen korkealla tasolla, jos psykososiaalisia ja taloudellisia tarpeita pystytään ylläpitämään ansiotyön ulkopuolella (Nordenmark, Strandh & Layte, 2006). Työtön voi siis rakentaa itseään tyydyttäviäkin vaihtoehtoisia identiteettejä (Nordenmark & Strandh 1999). Yksi Marienthal-tutkimuksen (Jahoda ym. 2002) tulos oli, että ansiotyön ulkopuolista mielekästä tekemistä löytäneiden työttömien miesten henkinen hyvinvointi oli korkeampi kuin toimeentuloon jääneiden miesten hyvinvointi. Jahoda olettaa, että työttömyyden taakka on sekä statuksen että identiteetin suhteen vähäisin naisille, jotka voivat palata kotiäidin rooliin ja siten saada kokemuksen ajan jäsentymisestä ja merkityksellisestä toiminnasta. (Jahoda 1982, 53.) Jahoda toteaa, että kotiäitiys ei ole jokaiselle äidille mahdollista, ja monille äideistä se saattaa olla toiseksi paras vaihtoehto. Jahoda tuo esille masentuneen ja ikävystyneen ”kotiäitisyndrooman”, joka ei ole selitettävissä työn puuttumisella (ks. Jahoda 1982, 9–10). Myös Outi Välimaa (2008, 186) mainitsee tutkimuksessaan sosiaalityöntekijän tukeneen pienten lasten äidin työllistämistä sen takia, että äiti pääsisi kotoaan välillä ”tuulettumaan”.

Työ ei ole ollut nuorten sosiaalisen aseman muodostumisessa yhtä keskeinen elementti kuin vanhemmilla ikäryhmillä (Siurala 1994). Tämä tulos on toistunut toisessa tutkimuksessa siten, että ansiotyön merkityksen nähtiin vähentyneen ja vapaa-ajan korostuneen nuorten keskeisenä elämänsisältönä. Pitkään ilman työtä olleilla nuorilla on seurantatutkimuksissa havaittu enemmän psykologista oireitumista kuin vanhemmilla ikäryhmillä. (Hammarström 2012, 112.) Nuorten ei ole toisaalta arvioitu hyötyvän työpaikoista tai harjoitteluohjelmista, joissa ei ole ollut käyttöä nuoren koulutukselle tai kyvyille (O’Brien & Feather 1990). Myös velvoitteita ja -työllistymistä Suomessa tutkittaessa on havaittu, että työ ei ole arvo sinänsä. Viranomaisen väliintulon pitäisi edistää myös asiakkaan urakehitystä, jolloin huomiota pitäisi kiinnittää tarjotun työn laatuun. (Seppälä 1991, 122.) Tarja Juvonen (2013) käsittelee väitöskirjassaan nuorten aikuisten toimijuutta etsivän työn kontekstissa. Juvonen siteeraa Arto Laitista (2009), jonka mukaan vain nuoren itsensä omaksi kokemus kertomukset vahvistavat nuoren omaa kuvaa siitä, kuka hän on. Ilman nuoren henkilökohtaista ja yksilöllistä osallisuutta tehdyt ratkaisut eivät lisää nuoren itsenäistymistä eivätkä myöskään työntekijän ja nuoren yhteistä ymmärrystä nuoren tilanteesta (mt. 2013, 327–356). Yhteenvedon tutkimukseni viitekehysten voin siis rakentaa neljän eri ulottuvuuden varaan, joiden avulla tarkastelen Jahodan

deprivaatioteoriaa ja 2010-luvulla elävää nuorisoa (Kuvio 4).

Kuvio 4. Tutkimuksen viitekehys

7. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Seuraavaksi kuvailen tutkimukseni toteutusta tieteen tekemisen konventioon, jonka perusteella voidaan päätellä tutkimukseni luotettavuutta ja todenmukaisuutta. Olen eri sukupolvea kuin kohtaamani nuoret, joten minun on tiedostettava niin sanotun ohipuhumisen vaara (ks. Anttila 2010). Anu-Hanna Anttila kirjoittaa, että ohipuhuminen paljastaa elämänvaiheisiin ja sukupolvittaisten ryhmien väliseen dynamiikkaan kuuluvia jännitteitä. Ohipuhuminen voi paljastaa yhteiskunnalliset rajat, missä tietyt ryhmät eivät kykene kohtaamaan toisiaan. Anttila jatkaa, että ohipuhuminen vertautuu toiseen vuorovaikutuksen muotoon eli ohikatsomiseen, jossa toisen katsetta ei haluta kohdata läsnäolosta huolimatta. Ohipuhuminen viittaa rakentavan dialogin puuttumiseen, missä ei oteta huomioon toisen näkemyksiä ja muita kantoja. Ohipuhumisen- ja katsomisen sijaan haluan hyödyntää tässä tutkimuksessa Matti Virtasen (2001, ks. Anttila 2010, 8) mainitsemaa avaintapahtuman metaforaa, missä tutkimukseni tekeminen ja siitä syntynyt kokemus on enemmän yksilöllinen ja eri sukupolvia yhdistävä kokemus. Tutkijana olen määritellyt tarkoin sukupolvijaottelun, sillä silloin pystyn havaitsemaan sekä yhteiskunnassa että yksilön elämässä tapahtuneet rakenteelliset ja muut muutokset, jotka vaikuttavat samanikäisten ihmisten elämänvalintoihin ja tapahtumiin.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkijan työssä työn tekemisen yleiset periaatteet, pyrkimys objektiivisuuteen ja rehellisyyteen, ovat säilyneet vuosikymmenten ajan muuttumattomina (ks. Clerkeburn & Mustajoki 2007). Lisäksi sosiaalialalla on oma erityinen suhteensa ja ihmisoikeuksiin, sillä sosiaalialan on katsottu saaneen alkunsa juuri näihin liittyvien kysymysten pohtimisesta. Sosiaalityön ensisijaisena tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen, puutteen ja kärsimyksen vähentäminen, muutos ja kehitys. Sosiaalityöllä ei ole omia arvoja, vaan sosiaalityön arvojen ja eettisten periaatteiden lähtökohtana ovat yleisesti hyväksytyt modernin yhteiskunnan arvot (Raunio 2004).

Etiikan avulla kuvataan ja perustellaan hyviä ja oikeita tapoja elää ja toimia maailmassa, jonka ihminen jakaa muiden kanssa. Etiikka koostuu arvoista, ihanteista ja periaatteista, jotka koskevat hyvää ja pahaa sekä oikeaa ja väärää. Kuten tässäkin pro gradu -tutkimuksessa, etiikka ei anna valmiita ratkaisuja tai vastauksia, mutta se tarjoaa ajattelun ja pohtimisen välineitä. Monet käsitykset hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä ovat yleismaailmallisia, mutta niiden painotukset ja tulkinnat vaihtelevat kulttuurista ja poliittisesta järjestelmästä toiseen.

(Lindqvist 2001.) Tässä tutkimuksessa pohdin nuorten käsityksiä työttömyydestä ja selvitän, mitä tapahtuu, kun nuori jää työttömäksi: miten nuori täyttää päivänsä työttömyyden aikana ja mistä löytyvät ne tekijät, jotka kannattelevat nuorta työttömyyden yli.

Pohtiessani tutkimukseni luonnetta ja siitä nousseita kysymyksiä minulla on tilaisuus luoda mahdollisimman kattava kuva tutkittavasta ilmiöstä. Prosessia helpottaakseni olen tehnyt selkeän valinnan: keskityn analysoimaan vain työttömien nuorten arjen jäsentymistä. Tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä pienen otoksen vuoksi, mutta uskon, että otokseen valikoituneiden nuorten ääni tulee esille luotettavasti. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa osaltaan se, että suoritin kahdeksan viikon käytännön harjoittelujakson haastateltavilleni nuorille suunnatussa projektissa, ja sitä kautta sain kokonaisvaltaisen näkemyksen projektin toiminnasta ja siitä, miten se linkittyy kaupungin työllistämispalveluihin ja nuorten elämän kulkuihin. Minulla oli siten hyvin tiivis käytännön kosketus nuorten kanssa tehtävään työhön.

Tämän pro gradu –tutkimus ei tavoittele myöskään laajaa yleistettävyyttä, koska haastateltavien määrä eli otoksen koko on pieni suhteessa kohdejoukkoon. Laadullisessa tutkimuksessa arviointi perustuu pätevyyden eli ulkoisen ja sisäisen validiteetin tarkasteluun. Sisäinen pätevyys tarkoittaa teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sopusointua, ja ulkoinen pätevyys nostaa esille tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. (Eskola & Suoranta 1998, 214–215.) Eettiset kysymykset ovat osa luotettavaa tutkimusta: ne liittyvät tiedon hankintaan, sen käsittelyyn ja tulosten raportointiin (ks. mt. 1998, 52). Eettisten periaatteiden toteutumista valvoo Suomessa Tutkimustieteellinen neuvottelukunta sekä Etene. Neuvottelukunnan laatimissa tutkimuseettisissä ohjeissa otetaan kantaa siihen, mitä on hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuksessani eettisyys on tarkoittanut tutkimusluvan asianmukaista hankkimista kaupungin organisaatiolta sekä haastateltavien eli etukäteisinformointia liittyen tutkimuksen tarkoitukseen niin haastattelijan kuin organisaation työntekijänkin toimesta. Lisäksi eettisten näkökulmien huomioimiseen on liittynyt se, että työyhteisön työntekijät hyväksyivät ulkopuolisen tutkijan mukaantulon tietyksi ajaksi mukaan kiireiseen arkeensa.

Ennen haastattelua esittelin itseni haastateltaville, kertosin tutkimuksen tarkoituksen, haastattelun tavoitteen sekä selvensin haastattelun kulkua teemahaastattelurunkoa apuna käyttäen. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Pyysin jokaiselta haastateltavalta kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (liite 1). Tutkimusluvut olen tallentanut arkistooni. Kysymys luottamuksellisuudesta liittyy myös aineiston käsittelyyn ja raportointiin (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2002; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23–27; Es-

kola & Suoranta 1998, 57). Tutkimuksen analyysiosuudessa tulen käyttämään suoria litteroituja lainauksia havainnollistamaan ja tukemaan johtopäätösteni tekemistä. Aineisto-otteiden käyttämisellä pyrin saavuttamaan elävän raportointimuodon, mikä toivottavasti lisää lukijoiden kiinnostusta tutkimukseeni. Tutkimuksen raportoinnissa huomioin haastateltavien anonymiteetin. Haasteenani on tasapainoilla abstraktin esityksen ja aineisto-otteita sisältävän raportoinnin välillä. Tähän pro graduuni olen valinnut mahdollisimman tarkoituksenmukaisia aineisto-otteita, joiden valikointi tuntui välillä haastavalta. Useiden lukukertojen jälkeen löysin litteroidusta aineistosta lukuisia uusia ulottuvuuksia ja pohdintojen kohteita, mutta jouduin tekemään tutkijan roolissa omat valintani.

Eskolan ja Suorannan (1988, 66) mukaan yleistäminen perustuu aineistosta tehtäviin tulkintoihin. Yleistäminen tarkoittaa tässä pro gradu -tutkimuksessa teoreettisten käsitteiden soveltamista toiseen ympäristöön. Tutkimastani ilmiöstä on mahdollista hankkia runsaasti lisää aineistoa. (mt. 1988, 66–68.) On muistettava, että laadullisessa tutkimuksessa muodostuu aina tutkijan oma tulkinta tutkimuksensa kohteesta. Olen pohtinut kriittisesti tutkimustani tehdessä mitkä tekijät vaikuttavat omiin näkemyksiini. Tulkintojeni luotettavuus on viimekädessä tutkimukseni lukijan päätettävissä. Päätelmäni perustuvat omaan reflektioon aineiston ja teorian synteesisistä eli vuoropuhelusta.

7.2 Tutkimuksen suorittaminen

Tutkimussuunnitelmani valmistui huhtikuussa 2013, ja tutkimuslupa hyväksyttiin toukokuussa 2013 ennen haastatteluiden käynnistämistä (liite 2). Aineiston keruun toteutin puolistrukturoituna teemahaastatteluna (liite 3), joka edustaa lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun yhdistelmää. Teemahaastattelu tuottaa yleensä runsaan aineiston, joten minun oli päätettävä analyysitapani etukäteen. Aineiston purkaminen ja lukeminen ennen analyysivaihetta on aikaa vievää, ja usein tutkija laatii epärealistisia aikatauluja materiaalin järjestämiseen. Siksi pyrin jo aineiston keruuvaiheessa huomioimaan aineiston määrän. Haastatteluiden aikana ja mahdollisimman pian niiden jälkeen huomioin esimerkiksi haastattelutilanteeseen liittyviä tekijöitä, sillä aineisto oli tuolloin vielä tuore. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 75, 135.)

Tutkimuksen teemahaastattelurunko muodostui Marie Jahodan määrittelemien viiden työttömyyden piilevän osa-alueen perusteella. Tutkimusaineisto koostuu kahdeksan satunnaisesti poimitun kotikaupunkini projektiin osallistuneen alle 25-vuotiaan nuoren haastatteluista. Haastattelun alkuosa piti sisällään strukturoidun osuuden: kysyin valmiita kysymyksiä vasta-

usvaihtoehtoja käyttäen ja esitin ne samassa järjestyksessä kaikille haastateltaville. Haastattelun avoimet kysymykset pohjautuvat ennalta suunniteltuihin teemoihin, ja kävin nämä teemat läpi jokaisen haastateltavan kanssa. Teemojen käsittelyjärjestys vaihteli haastateltavien välillä. Haastattelutilanteessa etenin tutkimuskysymyksiin perustuvien teemojen ja tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelun avulla selvitin, miten haastateltavat kokevat työttömyytensä, mitä vaikutuksia työttömyydellä on haastateltaviin, ja millaisia tulkintoja ja merkityksiä he antavat työttömyydelleen.

Tutkimukseni lähtökohtana oli nuorten tuottama tieto ja heidän kokemuksensa. Pyrkimyksenäni oli päästä mahdollisimman syvälle nuorten omiin kokemuksiin ja sitä kautta edetä kohti yleisempää, teoreettisesti kiinnostavaa tietoa. Nuorten käsitykset ja näkemykset olivat monilta osin hyvinkin erilaisia kuin mitä osasin etukäteen kuvitella tai olettaa. Tärkeää onkin, että sain selville nuorten näkemyksiä, jotta sosiaalityötä voitaisiin kehittää nuoria asiakkaita paremmin tavoittavaksi ja jotta voitaisiin huomioida niitä asioita, joita nuoret toivat haastattelussa esille. Sosiaalityön kannalta on tärkeää ymmärtää niitä kokemuksia, joita nuorille muodostuu tästä yhdestä nuorille suunnatusta palvelusta. Nuorten näkemykset heidän elämästään, työstä ja toimeentulosta ovat monestikin hyvin erilaisia kuin mitä yleisen keskustelun perusteella voisi olettaa. (Sinkkonen 2001, 165–167.)

Haastattelutilanteen tavoitteena on saavuttaa vastaajan luottamus. Käytännössä tämä edellytti minulta eli haastattelijalta tunnustelemista ja varovaista etenemistä ennen varsinaista haastattelua. Keskustelinkin aluksi nuoren kanssa tutuista ja yleisistä asioista edeten tutkimuksen varsinaiseen teemaan: halusin selvittää alle 25-vuotiaiden työttömyyden pitkittymisen syitä ja nuorten sille antamia merkityksiä. Tehtävänäni oli olla aktiivinen kuuntelija ja tarvittaessa esitin lisäkysymyksiä. Haastattelijana ohjasin keskustelua haluamaani suuntaan ja usein haastattelut tapahtuvatkin minun johdolla. (ks. Hirsijärvi & Hurme 2010, 42.) Haastattelujen lisäksi osana tutkimustani oli tutkimuspäiväkirjan pitäminen: kirjoitin ylös ajatuksiani haastateltutilanteesta ja haastateltavasta nuoresta.

Olin laatinut oheisen haastattelulomakkeen Jahodan teorian mukaisesti viiteen eri teema-alueeseen (liite 3). Kyselyn alussa, strukturoidussa osassa kirjasin ylös haastateltavan iän, perhesuhteet, sukupuolen, koulutusasteen, asumismuodon, työttömyyden keston ja taloudellisen tilanteen. Jahodan teoria toimi pohjana teemahaastattelurungon laatimisessa. Teema-alueita olen kuvannut alkuvaiheen teemahaastattelun rungon suunnittelussa sanalla lähde. Lähde vaikutti sanana myönteisemmin asennoitumistani aineistoon.

Haastattelupohjani teema-alueet ovat seuraavat: ajan järjestämisen lähde, sosiaalisten kontaktien lähde, asioiden hallinnan lähde, aktiviteetin lähde ja henkilökohtaisen identiteetin lähde. Olen jakanut teema-alueet viiteen ydinkategoriaan, jotka toimivat haastatteluiden apuna:

1. Ajan järjestäminen lähde-----AIKARAKENNE □ onko nuorilla päiväjärjestys, vuorokausirytmii? Mihin aikaan herääminen tapahtuu aamuisin? mitkä ovat päivittäiset rutinit, onko nuori kiinnostunut yrittäjän ammatista vai normaalista päivätyöstä? miten haluaa aikaa käyttää?
2. Sosiaaliset suhteiden lähde-----YSTÄVYYSSUHTEET yhteydenpito perheeseen ja ystäviin, ajan viettäminen, työnteke vs ystävyysuhteet, ydinperheen ulkopuoliset ihmisuhteet, sukupuolen vaikutus sosiaaliin suhteisiin
3. Asioiden hallinnan lähde -----KYVYKKYYS raha-asiat, asiointi työvoimaviranomaisen kanssa, päihteiden käyttö, erityisosaaminen, asiointi muiden viranomaisten kanssa
4. Aktiviteetin lähde -----AKTIVITEETIT harrastukset, liikunta, kiinnostuksen kohteet, television ja internetin käyttäminen,
5. Identiteetin rakentumisen lähde-----ITSETUNTEMUS tarpeellisuuden, turhautuneisuuden kokemukset, oppiminen, ulkomaille lähteminen, rohkeus, tavoitteellisuus, unelmointi

Analysointia varten litteroin nauhoitukset heti haastattelujen jälkeen kesäkuussa 2013. Kirjoitin nuorten puheet sellaisenaan, enkä ole jättänyt esimerkiksi murreilmauksia tai kiro sanoja pois. Pyrin huomioimaan myös tauotuksen, haastateltavan tuottaman puheen rytmin ja äänen sävyn.

Pohdin pitkään metodologista näkökulmaa ja teoreettista viitekehystä tutkimukselleni, ja päädyin edellä kuvaamaani Jahodan teoriaan ihanteellisesta mielenterveydestä. Tutkimusmetodinä päädyin käyttämään sisällönanalyysia, jonka avulla tulkittavasta ilmiöstä saadaan kuvaus tiivistetyssä muodossa johtopäätösten tekoa varten (ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 103). Tutkimukseni eteni teorialähtöisesti, mikä tarkoittaa, että tutkimusaineiston analyysi perustuu ole-massa olevaan Jahodan teoriaan (mt. 2012, 97, 113). Aineiston analyysia ohjaa siis valmis malli, ja päämääränäni oli testata tätä mallia uudessa kontekstissa. Jahodan teorian lisäksi olen etsinyt tulkintojeni tueksi selityksiä ja malleja muistakin teorioista. Teoriasidonnaista lähestymistapaa kutsutaan abduktiiviseksi päättelyksi, sillä haen muista teorioista tukea selityksille (mt. 2012, 117). Tutkimukseni nojaa sosiaalisen konstruktionismiin, sillä tavoitteenani on kuvata työttömien nuorten todellisuuden rakentumista sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

7.3 Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät

Tämän pro gradu-tutkimuksen tarkoituksena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

- 1. Miten Jahodan määrittelemät työttömyyden työn latentit merkitykset ilmenevät haastateltavien nuorten arjessa?**
- 2. Millä tavoin nämä nuoret selittävät työn piileviä merkityksiä?**

Näiden kysymysten lisäksi haastan Jahodan teorian muilla ilmiöön liittyvillä selityksillä, tutkimustuloksilla ja omilla näkemyksilläni. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdeksan nuoren työttömän henkilön teemahaastatteluista. Litteroituna tekstinä haastattelujen laajuus oli yhteensä 83 sivua fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5 kirjoitettuna. Olen erotellut litteroinnissa haastateltavan puheen omasta puheestani. Jokaisen haastattelun johdattukseksi kerroin samat asiat, eli esittelin vaitiolositoumuksen (ks. liite 2) ja tutkimuksen tarkoituksen. Täytin heti haastattelutilanteen alussa haastattelulomakkeen strukturoidun osuuden yhdessä haastateltavan kanssa.

Olen laatinut haastateltavistani yhteenvedon (ks. taulukko 2). Nuorin haastateltava oli 19-vuotias ja vanhin 24-vuotias. Kahdeksasta nuoresta viisi olivat naimattomia, kaksi seurusteli ja yksi oli naimisissa. Osalla haastateltavista oli omia lapsia. Neljä haastateltavista asuivat lapsuudenkodeissaan joko koko perheen kanssa tai jommankumman vanhemman kanssa, yksi nuori asui lastensuojelun jälkihuoltoasunnossa, yksi nuori omassa asunnossa, yksi vuokra-asunnossa yksin ja yksi aviomiehen omistamassa asunnossa. Ilman koulu ja työpaikkaa haastateltavat olivat olleet yhteensä noin 2,5–13 kuukauteen ja he saivat taloudellista tukea asumismuodosta ja perheen kokoonpanosta riippuen noin 277–500 euroon kuukaudessa. Jokainen haastateltava oli käynyt peruskoulun, jonka lisäksi kaksi haastateltavaa oli suorittanut lukion. Toinen lukion suorittaneista oli tehnyt kaksoistutkinnon. Kolmella haastateltavista oli peruskoulun jälkeinen ammatillinen tutkinto. Yksi haastateltavista oli keskeyttänyt sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopintonsa. Kaikilla tutkimuksen nuorilla oli jokin kokemus nuorille suunnatusta projektista, jossa heistä jokainen oli asioinut yhteensä 1–5 kertaa. Haastatteluiden tekeminen ajoittui toukokuulle 2013.

Taulukko 2. Yhteenvedo haastateltavista

Sukupuoli	Ikä	Asumismuoto	Työttömyysjakson pituus /tukimuoto	Koulutus
Mies	19	Asuu vanhempien luona	Kuusi kuukautta	Peruskoulu, -asentaja
Mies	21	Omassa asunnossa	Noin kaksi ja puoli kuukautta /työttömyyskorvaus, asumistuki	Peruskoulu, talonrakennusalan koulutus, autonkuljettaja
Mies	21	Vanhempien luona	10 kuukautta, nollatuntainen/ peruspäiväraha	Ylioppilas
Mies	20	Lastensuojelun jälkihuolto-asunto	Kuusi kuukautta / työmarkkinatuki	Ylioppilas ja kaksoistutkinto
Mies	23	Toisen vanhemman kanssa	Yli 12 kuukautta	Peruskoulu
Nainen	19	Yksin	Kuusi kuukautta/ työmarkkinatuki, asumistuki, toimeentulotuki	Peruskoulu, terveydenhoitoalan koulutus
Nainen	22	Toisen vanhemman luona	Viisi kuukautta	Ylioppilas / keskeytyneet yliopisto- sekä ammattikorkeakouluopinnot
Nainen	24	Omassa asunnossa	Kuusi kuukautta	Peruskoulu, ammattitutkinto

Olen edennyt aineiston järjestelyssä Jahodan teorian mukaisesti. Se toimi myös pohjana merkityksenantojen luomiselle. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelun pohjalta noussutta tematisointia eli etenin niin, että luin haastattelut useaan kertaan läpi, karsin ja järjestin ne Jahodan teorian teemojen mukaan. Kuvaan teema-alueita tässä pro gradu -tutkimuksessa sanalla lähde. Lähde antaa sanana myönteisemmän asennoitumisen aineistoon: haluan tutkijana löytää ne pienet puolet, lähteet, mistä työttömät nuoret löytävät arkeensa samoja elementtejä kuin työelämässä olevat.

Kvalitatiivinen tutkimushaastattelu on tiedon ja kokemuksen rakentamista yhdessä siten, että keskusteluissa on mukana kaksi osapuolta, joiden väliseen suhteeseen liittyy vuorovaikutusta säätelevää hierarkkisuutta (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 215). Teemahaastattelu voidaan rinnastaa useisiin muihin aineistojen tutkimisen menetelmiin, esimerkiksi eläytymismenetelmään tai muistelutyöhön (Alasuutari 1994, 148). Ei ole itsestään selvää, että haasta-

teltavina olevat nuoret avautuvat heti kertomaan omista kokemuksistaan tuntemattomalle tutkijalle. Haastattelijan sensitiivisyys haastattelutilanteessa on siis tärkeää: minun oli osattava esittää oikeanlaisia kysymyksiä oikealla hetkellä. Haastattelun tekeminen on helpompaa, mikäli tutkimuksen aihepiiri on tutkijalle tuttu. Olen tarkastellut tätä aihepiiriä myös kriittisesti. Haastatteluiden tekemistä helpotti se, että osallistuin projektin arkeen kahdeksan viikon ajan ja kirjoitin näiden päivien aikana tutkimuspäiväkirjaa, kirjasin muistiin tutkimukseeni liittyviä tunteita, ajatuksia ja havaintoja, perehdyin työvoimahallinnon organisointiin sekä olin mukana TE-toimiston arjessa. Sain myös mahdollisuuden osallistua projektin työntekijöiden eli palveluohjaajien työhön, ja sain siten tuntumaa projektiin ohjautuneisiin nuoriin ja työn tekemisen tapoihin. Olen liittänyt tutkimukseeni omana viitekehystenä tai tarkemmin yhtenä osana sitä myös sen pohtiminen, miten lähestymme ja miten olemme pyrkineet kasvattamaan nuorta. Tällä on ratkaiseva vaikutus siihen, miten ja mitä nuori kertoo omasta tilanteestaan. Työntekijän tai tutkimuksen tekijänkin on tiedostettava, millaisin ennakkokäsityksin hän lähestyy nuorta ohjaus- ja haastattelutilanteissa. Haastateltavien nuorten positiota kuvastaa vapaaehtoisuus, sillä he esimerkiksi suostuivat omasta tahdostaan mukaan haastatteluun eikä minun ei tarvinnut heitä siihen suostutella.

Sirkka Hirsijärvi ja Helena Hurme (2010, 35) nimeävät muun muassa seuraavanlaiset seikat haastattelumenetelmän eduiksi:

- Haastattelussa ihminen on tutkimustilanteessa subjektina ja hänelle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Hän on tutkimuksessa merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli.
- Haastateltavan puhe pystytään sijoittamaan laajempaan kontekstiin.
- Haastattelu sopii menetelmäksi, kun halutaan syventää vastauksia tai tutkia vaikeita aiheita.

Toisaalta monien hyvien puolien lisäksi haastattelumenetelmä sisältää myös ongelmia: haastattelu on menetelmänä aikaavievä, ja lisäksi haastatteluaineiston analysointi, tulkinta ja raportointi ovat tutkijalle haastavia, sillä valmiita malleja ei ole tarjolla. (mt. 2010, 34–35.) Haastattelun vahvuus on tilan antamisessa eli siinä, että haastateltavalla on tilaisuus kertoa oma versionsa ja näkemyksensä tutkijaa kiinnostavista asioista. Toisaalta tutkija kuitenkin valitsee kysymykset tutkimussuunnitelmaan pohjautuen, tulkitsee vastaukset ja yleensä myös hallitsee haastattelutilannetta. Haastattelutilanteissa pyrin antamaan nuorille oman tilan kertoa vapaasti, mutta ajan rajallisuuden vuoksi ohjasin haastattelun kulkua, joten ehkä jotain oleel-

lista jäi kysymättä tai huomaamatta. Tosin pyrin huomioimaan erityisesti empatian merkityksen haastattelutilanteessa. Riitta Granfeltin (1998) mukaan empaattinen asennoituminen vastavuoroisessa haastattelutilanteessa merkitsee halua olla avoin toisen ihmisen kerronnalle ilman ennakkokäsityksiä sekä pyrkimystä kuvitella, mitä hän ajattelee, toivoo ja tuntee. Valitsemani Jahodan teorian viiden tema-alueen ja niiden lähde-alueisiin luokittelun tavoitteena onkin osoittaa empaattisuutta nuoren sen hetkistä tilannetta kohtaan sekä korostaa neutraalia suhtautumista käsiteltävään aiheeseen.

8. NUORTEN MONITULKINTAINEN (ARKI)ELÄMÄ TYÖTTÖMYYDEN AIKANA

Ehkä tunnetuin työttömyyden psykologisista teorioista on tässäkin pro gradu -tutkimuksessa käyttämäni Marie Jahodan teoria työttömyyden latenteista vaikutuksista. Olen etsinyt nuorten haastatteluista näiden viiden piilevän merkityksen yhtymäkohtia. Työhön liittyvien toimintojen puuttumien aiheuttaa monien tutkimusten mukaan työttömille psyykkistä pahoinvointia, kuten muun muassa ahdistusta (Kokko 2008, 206). Lähdin aineiston analysoinnissa liikkeelle siitä, miten nuori järjestää arkensa eli mikä tai mitkä ovat nuoren ajankäytön järjestämisen lähteet. Seuraavaksi käsittelin sosiaalisten kontaktien, asioiden hallinnan, aktiviteetin ja henkilökohtaisen identiteetin lähteitä.

8.1 Arjen järjestäminen

Jahodan mukaan työ luo järjestyksen ajankäyttöön eli työ järjestää päivää, viikkoa ja pidempiäkin aikoja ja jos tämä puuttuu ajantaju hämärtyy. Esimerkiksi koulun avulla nuoret oppivat järjestämään päivänsä aikataulujen mukaan. Koulujärjestelmä kasvattaa myös nuoren täsmällisyyttä. Työttömäksi jäääessä ajan jäsentymättömyys merkitsee sitä, että vapaa-aikaa ei koeta vapaa-ajaksi, koska sillä ei ole vastapainona työssäoloa. (Jahoda 1982, 22–24.)

Haastattelemani työttömät nuoret kylläkin pyrkivät noudattamaan tietynlaista päiväjärjestystä omista lähtökohdistaan käsin, mutta ajallisesti esimerkiksi heräämisen ja sängystä ylösnousemisen ajankohdat vaihtelivat laajasti. Haastateltavien päivärytmin toteutumista saattoi auttaa sisäistetty tieto, tapa tai tottumus siitä, että niin sanotun normaalin päivän kulkuun kuuluivat sängystä ylös nouseminen ja muut aamurutiinit aamupaloiheen ja hampaiden pesemiseen. Yksi haastateltava sanoi muuttaneensa pois sellaisten kavereiden vaikutuspiiristä, jotka valvoivat yöt ja nukkuivat päivät. Arjen rytmin toteutumisessa haastateltavia tukivat perhe sekä seurustelukumppani. Seitsemällä haastateltavalla oli kosketus kotieläimeen, joka vaatii päivittäistä hoitoa ja huolenpitoa. Monet haastateltavat kokivat eläimet tärkeiksi ja halusivat hankkia niitä itselleen sitten kun elämäntilanne sen sallisi. Myös Katriina Loposen (2010, 85) kunnouttavan sosiaalityön alalle kuuluvassa tutkimuksessa eläimet olivat erittäin merkityksellisessä roolissa nuorten elämässä.

Yksi haastateltava oli opiskellut aikoinaan lukion ohella hevostenhoitajaksi ja vietti hevostalleilla lukioaikana jopa 12 tuntia päivässä, mutta hän ei kuitenkaan halunnut tehdä ammatikseen töitä hevosten kanssa. Tällä nuorella oli kykyä sitoutua tiukkaan ja vaativaan päiväoh-

jelmaan koulunkäynnin ohella. Hevosharrastus ilmeni eri muodossa, sillä haastateltava seurasi vapaa-ajallaan hevosurheilua. Työssäkäynti opintojen ohessa on sitä yleisempää, mitä vanhempi opiskelija on. Tilastojen mukaan vuonna 2005 opintojen ohessa töitä teki 22 prosenttia 18-vuotiaista ja 52 prosenttia 24-vuotiaista nuorista. (Myllyniemi 2008, 40.)

Jokainen haastateltava nuori sanoi noudattavansa sovittuja asioita. Tämä näkyi muun muassa siten että, jos oli sovittu tapaaminen projektin työntekijän kanssa, nuori yleensä pyrki tulemaan paikalle. Nuoret pitivät merkittävänä tekijänä sitä, että projektin työntekijä otti heihin aktiivisesti yhteyttä ja patisteli heitä liikkeelle. Jokainen haastattelemani nuori toivoi saavansa normaalin päivätyön, eivätkä he olleet valmiita esimerkiksi yrittäjän ammattiin. Lähes jokainen haastateltava pelkäsi yrittäjälle kuuluvaa suurta vastuuta ja yrittäjyyden mukanaan tuomaa vapaa-ajan menetystä. Yksi haastateltava kertoi miettineensä yrittäjyyttä, mutta koki sen tämänhetkisen elämäntilanteensa vuoksi hyvin kaukaiseksi ajatukseksi. Haastattelemien nuorten vanhemmista yksikään ei tukenut ajatusta yrittäjyydestä, ja muutamalla nuorella oli negatiivisia kokemuksia yrittäjänä toimimisesta esimerkiksi oman vanhemman epäonnistuneen yritys-toiminnan kautta. Nuoret pystyivät pohtimaan syvällisesti omia kykyjään, kuten seuraavassa esimerkissä haastattelun puheesta tulee ilmi:

Mä oon ehkä enemmän semmonen, niin sanotusti just tämmönen, niin sanotusti.. no, mä oon enemmän just semmonen, et mä mielelläni työskentelisin jollekin toiselle. Et mä en oo niinkään.. mul ei oo semmost niinkään, semmost yrittäjäintoo ei oo. Että.. tai sanotaan, siinäki riippuu ehkä alasta. Mut ei, kyl mä mieluummin itte olisin ihan työntekijä...ja eikä voi ajatella lomaa, eikä tällä tavalla sillain.. ja suunnitelmallisesti, ku toisen palveluksessa. (Mies 21.)

Jahoda toteaa, että aikarakenteen puuttuminen aiheuttaa ongelmia erityisesti nuorilla. Toisaalta Jahodan teoriaa on kritisoitu siitä, että se ei ota huomioon ihmisten inhimillisiä tarpeita. (Kokko 2008, 204-205.) Niina Leinosen (2010, 59–60) työttömän ajankäyttöön liittyvän tutkimuksen tuloksista ilmeni, että työttömänä ollessa päivittäinen rytmi ei ole samanlainen kuin työssä ollessa, vaan työttömyyden myötä rytmi määräytyy muiden korvaavien toimien myötä ja päivittäinen rytmi voi rakentua yksilöllisistä mielihaluista ja tekemisistä. Kotona asuva 19-vuotias haastateltava kertoi heräämisestään seuraavalla tavalla:

Silleen nyt mul on vapaata, mä nukun niin kauan ku mä pystyn, eli mä herään ihan siinä kaheksan ja kolmen välillä, ihan miten mä jaksan. Mul ei oo silleen mitään tärkeitä menoja. Sitte mitäs muuta.. kaikki kaverit on poissa, armeijassa tai töissä, joten mä keksin jotain tekemistä. Ja sitte mitä mä nyt teen.. yleensä

vapaa-ajalla mä editoin videoita tai kasaan koneita, ja sitte viikonloppusin mä yleensä etin töitä. (Mies 19.)

Päivittäisen arjen järjestämistä auttavat internetin käyttö ja tietotekniset harrastukset, jotka motivoivat nuorta nousemaan ylös sängystänsä. Tämän nuoren kohdalla arjen täytti videoiden editoiminen ja koneiden kasaaminen ja hän jätti töiden etsimisen viikonlopuille.

Jokainen haastateltava käytti internetiä esimerkiksi työpaikan etsimiseen sekä pankkiasioiden hoitamiseen, ja nuoret pitivät myös internetin kautta yhteyttä muihin ihmisiin. Erään haastateltavan nuoren arki oli vaikeasti ennakoitavissa olevaa, sillä hän oli niin sanottuna nollatuntityöläisenä isolla keskusvarastolla. Kuten niin sanottu pätkätyöntekijä tai silpputyöläinen, myös nollatuntilainen on työntekijän käytössä aina tarvittaessa. Anu-Tuija Lehto (2013) kirjoittaa, että Tilastokeskuksen mukaan noin 650 000 palkansaajaa elättää itsenä silpputyöllä, ja se on yleistä yhä useammalla alalla. Lehto mainitsee, että silpputyöllä ei ole mahdollista elättää itseään. Myöskin elämän eteenpäin suunnittelu on silpputyöläiselle mahdotonta. Lehto painottaa, että suomalaisen lainsäädäntö on laadittu vakituista ja kokoaikaista työsuhdetta silmällä pitäen, ja määräaikaisen työsuhteen pitäisi olla vain poikkeus. Lehto ehdottaa yhtenä ratkaisuvaihtoehtona, että silpputyöstä maksettaisiin erillisiä esimerkiksi vuorotyön kaltaisia lisiä. Pätkätöitä tekevä haastateltava kertoi arjestaan seuraavasti:

Arkipäivä.. jos on semmonen päivä niinku ny täl hetkellä, ni jos on töitä, ni sit se työ osuu, yleensä se on kuudesta kahteen, tai sit vähän riippuu. Esimerkiks talvella, siin vaihees ku mul ei vielä autoo ollu käytössä, niin sit mä yleensä menin kaheksaks, että kaheksast neljään, kaheksast kuuteen, ihan riippuen kuinka paljon on hommi. Mä tykkään tehdä vähän överiä ja näin. Et se. Sitte mä pääsen kotiin. Mä nyt teen yleensä, kotona kotityöt teen, että safkaa ja siivoilen ja tämmöstä. Et riippuen nyt vähäsen sitte, mikä on siel tilanne, niin teen mitä on, ja näin. Ja sitte tietenk.. no nyt täs keväällä, ni arkeen on myös tullu se, et sit lisäksi se on kirjat esille ja lukemaan, oikeestaan. Ja sit lisäksi harrastuksiin ja kavereihin käyttää aikaa, silloin sit sen lisäksi. Että käy just.. kavereitten kans tullu nyt aina tos opiskelun ohes, ni hengattuu lähinnä just siinä, ku on tossa esimerkiksi punttisalilla käyny parin, kolmen kaverin kanssa, ni sitä kautta. Et muuten sitte, ni enemmän sit on just keskittyny opiskeluun ja tämmöseen. Että tyttöystävän kans viettäny aikaa sit oikeestaan just kans osittain sen opiskelun, kun molemmat on ollu Eximian kurssilla, ja vähän eri aineis, mut vierekkäisis luokissa, niin siin on sit tullu että.. ja sit luettuu yhdessä, niin semmosta. (Mies 21.)

Yliopiston pääsykokeisiin ja maksulliselle valmennuskurssille osallistuminen motivoivat edellä siteerattua silpputyötä tekevää nuorta sekä jäsensivät hänen ajankäyttöään. Kansan-

edustaja Risto Kalliorinne (ks. Halonen 2013; KK603/2013vp) teki eduskunnassa kirjallisen kyselyn yliopistojen valmennuskurssien eriarvoistavasta vaikutuksesta. Kalliorinne perustelee näkemystään Ylioppilaslehden vuonna 2005 teettämän tutkimuksen perusteella, missä Helsingin yliopistossa kyseisen vuoden syksyllä aloittaneista opiskelijoista peräti 99 prosenttia oli käynyt jonkin maksullisen valmennuskurssin. Yliopistot ovat todenneet valmennuskurssien eriarvoistavan taloudellisesti, sosiaalisesti ja jopa maantieteellisesti, sillä valmennuskursseja järjestetään yleensä vain suurissa kaupungeissa. Maksullisia valmennuskursseja on alettu järjestämään myös ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville (ks. mm. MAFY-valmennus; Eximia). Edellä mainittu haastateltava nuori sanoi asuvansa taloudellisesti hyvin toimeentulovien ja akateemisesti koulutettujen vanhempien luona pääkaupunkiseudulla.

Kasvatustieteilijä Hanna Nori (2012) on analysoinut väitöskirjassaan 56 000 opiskelijan koti-taustat. Koulutettujen ja hyvässä asemassa olevien vanhempien lapset pääsevät opiskelemaan vähän koulutettujen tai heikommassa asemassa olevien lapsia useammin. Opiskelemaan pääsy oli kaikkein vaikeinta pitkäaikaistyöttömien vanhempien lapsille. Myös vähän kouluja käyneiden vanhempien lapset ovat aliedustettuina koulutukseen hakijoiden joukossa. Erityisen merkittävä tekijä koulutukseen hakeutumisessa oli isän kouluttautumattomuus. Sirpa Ruohola (2012) kertoo koulutuksen periytyvyydestä tehdyistä tutkimuksista, joiden tulokset on pelkistetty ”yhä isän jäljissä” –tutkimuksina ja tuloksina (Ruohola 2012, 9). Ruoholan (2012) oma väitöskirja keskittyy kuvaamaan äideiltä tyttäriille välittyviä ylisukupolvisia koulutuskulttuuri-sia siirtymiä yhden suvun neljän perättäisen sukupolven ajalta. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että edeltävän sukupolven koulustraditiosta irtaantuvat tarvitsevat enemmän kodin ulkopuo-lista apua ja tukea koulutusvalintojen tekemiseen kuin edeltävät sukupolvet aikoinaan (mt. 2012, 153). Hanna Norin mukaan koulutuksellinen eriarvoistuminen on nähtävissä jo peruskoulussa. Lisäksi Nori (10.4.2013) pohtii twiittauksessaan, onko kaikilla varaa opiskella tulevaisuuden yliopistoissa, sillä yhdentyvässä Euroopassa yhtenä tavoitteena on yhdenmukaistaa korkeakoulukenttää, mutta maiden välillä on huomattavia eroja lukukausimaksujen perimisen suhteen. Nori jatkaa, että johtopäätökset lukukausimaksujen vaikutuksesta opiskeluun ovat tehtyjen tutkimusten mukaan ristiriitaiset. Lukukausimaksut heikentävät matalasti koulutettujen vanhempien lasten ja köyhimpien perheiden nuorten mahdollisuuksia hakeutua yliopistoihin. Edellisen lainauksen nuorella oli lisäksi hyvä suhde molempiin vanhempiinsa, ja hän koki saavansa heiltä kannustusta juuri esimerkiksi maksullisen valmennuskurssin myötä. Ky-seinen haastateltava kertoi myös viettävänsä paljon aikaa isänsä kanssa yhteisen harrastusten parissa, mikä auttoi arjessa selviytymisessä. Hän myös koki elämäntilanteensa jopa mielek-

käänä.

Kirsi Eräranta ja Minna Autio (2008, 8–9) puhuvat nuorison polarisoitumisesta, kahtiajakautumisesta, mikä tarkoittaa, että enemmistö nuorista voi, käyttäytyä ja tulee toimeen kohtuullisen hyvin tai jopa entistä paremmin, mutta osalla nuorista on taas yhä enemmän ongelmia, ja he voivat entistä huonommin ja käyttäytyvät entistä vahingollisemmin. Nuorison polarisatiosta käyty julkinen keskustelu on ollut hyvin mustavalkoista, ja se on alkanut muistuttamaan Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa käytyä keskustelua ala- ja yläluokkayhteiskunnasta. Toisaalta PISA-tuloksien mukaan suomalainen koulutus ei näytä polarisoituneelta, sillä suomalaisten koululaisten osaaminen on todettu poikkeuksellisen tasaiseksi, ja myös heikkojen oppilaiden osuus oli Suomessa pieni verrattuna muihin OECD-maihin (Myllyniemi 2008, 25; Sahlberg 2011).

Marie Jahodan tutkimuksen kylässä Marienthalissa tätä ongelmaa ei esiintynyt, sillä koko kylän kulttuurinen ja sivistyksellinen lähde sijaitsi tehdasalueen välittömässä läheisyydessä. Tehtaan työntekijöiden lapsille oli järjestetty mahdollisuus osallistua koulunkäyntiin muutama tunnin ajan ennen tehtaaseen menoa. Koululaiset näkivät itsensä vanhempiensa tapaan siirtyvän tekemään tuottavaa työtä tekstiilitehtaaseen. Marienthalin tehtaan koulu ja tekstiilitehdas rytmittivät kylän elämäntapaa.

Jahodan tutkimuksessa perheen rooli ja kotiäidin tehtävät lievensivät työttömyyden negatiivisia vaikutuksia ja pitivät naiset arjessa kiinni. Tosin Jahodan myönsi, ettei kotiäidin tehtävät olleet kaikille paras jäljellä oleva vaihtoehto työttömyydelle. Nuoren ajankäyttöön oleellisesti vaikuttava tekijä näyttäisi siis olevan oman perheen kokoonpano. Yksi haastattelemani nuori asui ydinperheessä, johon kuului lapsi ja aviopuoliso. Tässä tapauksessa perheen arjen perinteiset kodinhoidolliset työt olivat lähinnä kotona olevan vastuulla, toisaalta Iris Niemen (2002) mukaan vähiten kotitöihin käyttävät aikaa englantilaiset, suomalaiset ja norjalaiset naiset (ks. Ajankäyttötutkimus 2002). Haastateltavan arkea helpotti kuitenkin mahdollisuus viedä lapsi päivähoitoon:

Yleensä mä vien pojan aamusta tarhaan. Me ei olla sitä viittitty katkasta et jos mä saan töitä niin hänellä on sit varma paikka siellä. Mä yleensä koitan netin kautta ettii töitä. Ihan vaan peruskotiaskareita teen siinä sivussa. (Nainen 24.)

Minna Virtanen (2006) on rajannut omasta tutkimuksestaan pois ne nuoret, joilla on huollettavanaan lapsia, koska lasten saannin oletetaan muuttavan nuoren ajankäyttöä ja hänen asen-

noitumistaan työhön. Vanhemmuuden myötä ihmiselle syntyy ajankäyttöön vaikuttavia velvollisuuksia. Sitä vastoin Anneli Miettinen (2008) kirjoittaa Väestöliitolle tekemässään tutkimuksessa, että naisten työssäkäynti on Suomessa miesten työssäkäynnin kaltaista. Useista Euroopan maista poiketen Suomessa äitiys ei katkaise naisten työhön osallistumista kovin pitkäksi aikaa, sillä äitiys-, vanhempainloma-, hoitovapaa- ja päivähoitojärjestelyjen seurauksena suuri osa naisista palaa työmarkkinoille lapsen ollessa noin 1,5–2,5 -vuotias. (Miettinen 2008, 15.) Kahden elättäjän perhemallin yleistyminen on vähentänyt kotona tehdyn työn arvostusta, mikä käy ilmi myös edellä olevassa lainauksessa nuoren perheen äidin puheessa. Miettinen toteaa (mt. 2008, 17), että palkkatyöhön osallistumisesta tai siihen osallistumaan pyrkimisestä on tullut yksilön identiteettiä määrittävä tekijä, eikä lasten tai kotitalouden hoitaminen enää ole niin merkittävää.

Haastateltava oli tehnyt ennen lapsen syntymää pääasiassa määräaikaista töitä kahviloissa. Hanna Sutela (2013) on tutkinut määräaikaisten työn tekemistä ja perheellistymistä Suomessa vuosina 1984–2008. Sutelan mukaan joka neljäs perheenperustamisessa oleva 25–34-vuotias nainen työskentelee määräaikaista työsuhteessa. Määräaikaisten työn yhteys perheellistymiseen on Sutelan tutkimuksen mukaan voimakkaasti sukupuolittunut, sillä määräaikaista työsuhteessa työskentelevien miesten vähäinen todennäköisyys tulla isäksi johtuu yleensä siitä, että määräaikaista työsuhteissa työskentelevillä miehillä on harvemmin puoliso, tai jos heillä on puoliso, tämä on opiskelija tai määräaikaista työsuhteessa työskentelevä (mt. 2013, 152). Haastateltavalla nuorella äidillä oli paremmin ansaitseva sekä vakituksessa työsuhteessa oleva aviopuoliso. He olivat yhdessä suunnitelleet, että toisen lapsen syntymän jälkeen haastateltava jatkaisi lasten hoitamista kotona ainakin kaksi vuotta. Päätökseen vaikuttivat sekä huono työllisyystilanne palvelualalla että mahdollisuus jäädä myöhemmin kotihoidon tuelle ainakin siihen asti, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta.

Anneli Anttonen ja Liina Sointu (2006) ovat tutkineet julkisen vallan vastuuta pienten lasten hoivasta 12 maassa ja tulleet siihen tulokseen, että Suomesta on tullut viimeisten vajaan 20 vuoden aikana julkisen vallan tukema kotiäitiyhteiskunta. Anttonen ja Sointu totesivat jo vuonna 2006 julkaistussa tutkimuksessaan, että perhepoliittinen järjestelmä olisi suuren remontin tarpeessa erityisesti sen suhteen, että se syrjäyttää nuoret äidit pitkäksi aikaa työelämän ulkopuolelle. Ongelmat näkyvät siinä vaiheessa, kun nämä äidit siirtyvät eläkkeelle. (Mt. 2006, 117.) Samaan aikaan Suomessa kannetaan huolta sukupolvien uusiutumisen alle jäävästä syntyvyydestä ja kohoavasta ensisynnytyksiästä, mikä on sekä väestöpoliittinen sekä su-

kupuolten välisen sosiaalisen tasa-arvon toteutumiseen ja hyvinvointiin vaikuttava asia.

Jokaiselle tutkimukseni haastateltavalle oli tehty TE-toimistossa prosessimallin mukainen työnhakusuunnitelma, ja nuorille suunnattuun projektiin ohjautuivat haasteellisemmat nuoret. Projektissa nuorten kanssa työskenteli moniammatillinen työryhmä, johon kuului kaksi sairaanhoitajaa ja erilaisten koulutaustojen omaavia palveluohjaajia, joiden ensisijaisena tavoitteena oli löytää nuorelle työ-, harjoittelu-, kuntoutus- tai opiskelupaikka. Projektissa oli kehitetty hyviä käytäntöjä, kuten muun muassa elämäntaitojen opettelua sekä ohjautuminen erillisille lyhyille kursseille. Juho Suorti (2012) taas tuo esille pro gradu tutkimuksessaan, että lisääntynyt yhteistyö sosiaali- ja työvoimahallintojen välillä on luonut ristiriidan erilaisten toimintakulttuurien ja asiakastyön päämäärien välille. Sosiaalityön traditiossa aktivoiminen ymmärretään henkilön itsenäisen elämäntaitojen lisäämisinä, kun taas työvoimahallinnon tavoitteeseen kuuluu työllistää asiakkaat avoimille työmarkkinoille käyttäen laaja-alaisia toimenpiteitä ja osallistua talouskasvun tukemiseen. Työvoimahallinnon käytännön työ perustuu byrokraattiseen työorientaatioon eli sanktioiden ja etuuksien ohjailuun ja kontrollointiin. Tutkimukseni nuorille suunnatun projektin tavoitteena oli myös löytää aito yhteys nuoreen. Entinen lastensuojelun asiakasnuori totesi projektin toiminnasta seuraavasti:

...oikestaan tääl on kaikki, täält saa melk-, täält saa kaiken mitä tarvii työttömänä et, kaiken avun ja tommosen noin. Sit se on hyvä ku nää - projektin työntekijät niin ne patistaa oikestaan, ne ei anna hetkeekään rauhaa et ne lähettää sähköpostii ja viestejä et jos on jotain juttui jossain tos, lähellä et pääsee hyvin yleisil liikkuun sinne ja. Ne ei jätä rauhaan hetkeksikään et jos haluut het-, rauhan niin älä mee kattoon sun sähköpostii. Ei täs, tää on ihan hyvä paikka. Toivon vaan et niin, ei ihan kaikki nuoret joudu koulujen jälkeen työttömäks et sais ees jonku työpaikan. (Mies 23.)

Kirsi Juhila (2006, 91) toteaa, että sosiaalityö kohdistuu yleensä niihin kansalaisiin, jotka ovat erityisen kasvatuksen, huolenpidon tai kontrollin tarpeessa ja joista kerätyt taustatiedot ovat keskeisessä asemassa. Juhila jatkaa, että näiden taustatietojen perusteella asiakkaat luokitellaan esimerkiksi vaikeasti autettaviksi, ja tällöin heidät ohjataan erillisten projektin asiakkaaksi. Juhilan mukaan kieltäytyminen tästä toimenpiteestä saattaa tarkoittaa projektin ulkopuolelle jäämistä, mikä heijastuu työntekijän ja autettavien väliseen suhteeseen. Richard Sennett (2004, 153–200) kirjoittaa kunnioitusvajeesta: kunnioituksen puuttuessa ihmistä ei kohdata vuorovaikutustilanteessa kokonaisuutena. Tämän nuoren kohdalla projekti oli onnistunut, sillä hän koki tulevansa kuulluksi. Lisäksi nuori kertoi asioivansa mielellään tietyn työntekijän kanssa, jonka valintaan hän oli saanut myös vaikuttaa.

Jokaisella tutkimukseni haastateltavalla oli todennettavissa arjen järjestämisen lähteitä; he pyrkivät noudattamaan ajallisesti normaalin päivän, viikon ja kuukauden rakentumista, ja tässä tehtävässä heitä tukivat läheiset ihmiset, harrastukset, TE-toimiston työnhakusuunnitelma sekä osallistuminen työhön ja kouluun projektiin. Nuoret tulivat tai pyrkivät tulemaan sovituspaikalle projektin työntekijän kanssa sovittuun tapaamiseen. Nuoret arvostivat myös sitä, että työntekijät pitivät heihin aktiivisesti yhteyttä. Nuoret pyrkivät täyttämään päivänsä mielekkäällä tekemisellä, mihin vaikutti vanhempien taloudellinen tilanne ja heiltä saatu tuki. Päivittäinen arjen rytmi rakentui yksilöllisestä tekemisestä ja mielihaluista.

8.2 Sosiaalisten suhteet

Jahoda korostaa, että työ toimii sosiaalisten kontaktien lähteenä. Jahodan mukaan perhesuhteilla ei voi korvata niitä ihmissuhteita, joita työ ja työyhteisöön kuulumisen tarjoaa. Tämä johtuu näiden erilaisista luonteista: perhesuhteet ovat tunnelatautuneempia kuin työpaikalla ilmenevät ihmissuhteet. (Jahoda 1982, 25–26.) Jahodan mielestä sosiaalisten kontaktien avulla ihmiset oppivat ymmärtämään samankaltaisuuksia ja eroavuuksia yksilöiden ja työtehtävien välillä. Kortteisen ja Tuomikosken tutkimuksen (1998) perusteella työtön tarvitsee selviytyäkseen kahdenlaista sosiaalista kannattelua: läheisiä ihmissuhteita ja rahaa.

Tutkimuksessani haastateltavilla nuorilla oli jokaisella useita ystäviä, joihin he pitivät yhteyttä internetin välityksellä, puhelimitse tai harrastusten avulla. Koulun kautta saadut ystävyysuhteet olivat yleensä säilyneet. Erään nuoren itsenäistymiseen ja sosiaalisten suhteiden muotoutumiseen vaikutti oman perheen ajautuminen lastensuojelun asiakkaaksi. Kuitenkin tämän nuoren varhaislapsuudessa luodut ystävyysuhteet säilyivät myös huostaanoton aikana:

Ohan mul silleen läheisii ystävii suunnilleen koko mun ystäväpiiri. Mut sit on just niit ystävien ystäviä, joiden kans kans.. Ja sit.. no, se on just ku mä on puolella. Sit ku mä muutin takas, ni olihan mul viel ne kenen kaa mä pidin yhteyttä. Ja sitte nyt on just toi kaksoistutkinnost saadut kaverit sun muuta, mut en mä ny sanois et se on mikään hirveen iso ystäväpiiri, mut kyl mä oon ihan tyytyväinen siihen kokoon. (Mies 20.)

Työttömyyden varhaisissa tutkimuksissa on noussut esille työttömien sosiaalinen eristäytyminen, mutta myöhemmissä tutkimuksissa asiaa ei ole nähty enää niin synkkänä. Jahodan teorian mukaan varsinkin nuoret naiset kokevat sosiaalisten suhteiden puuttumisen raskaimmin. Tämän pro gradu -tutkimuksen mukaan työttömyys ei ole vaikuttanut työttömien naisten sosi-

aalisten suhteiden määrään, mutta nämä sosiaaliset suhteet ovat laadullisesti erilaisia. Nuorten sosiaaliin suhteisiin vaikuttaa se, että nuoret yleensä vaihtavat työpaikkaa useammin kuin aikaisempi sukupolvi, ja nuorten työttömyys saattaa olla lyhytaikaisempaa kuin muissa ikäryhmissä (Myllyniemi 2008, 41). Nuorten enemmistön mielestä työttömänä olo ei ole paha asia, jos toimeentulo on turvattu. Vaikka työ on tärkeää, se ei ole suurelle osalle nuorista itseisarvo tai ainoa elämään sisältöä tuova asia (Myllyniemi 2008, 43–44) kuten yksi haastateltava ilmaisi:

Ehkä välillä mut seki osittain johtuu just siitä et ku mä oon vasta muuttanu tänne että, muutin osittain tyttöystävän perässä ja sitte myös sen takia että täällä on niitä kouluja johon oon hakenu jatko-opiskelemaan, et ku niitä ei kaupungista löydy. Niin mulla on muutama niin sanotusti oma kavereita täällä, ja muutama sitte jotka on tavallaan mun tyttöystävän kavereita, että ollaan sitte porukalla. Niin jotenki kaipais vielä semmosia, niin sanotusti omia kavereita. Et sitä...mä ootan et jos pääsis kouluun niin sit sieltä vois saada. (Nainen 19.)

Perhe, yhteisö ja kolmas sektori voivat auttaa nuorta kohtaamaan paremmin työttömyysajan ongelmat, mutta toisaalta näiden suhtautuminen työttömyyteen voi olla tiukempaa ja nuori saattaa joutua kontrollin kohteeksi. Voidaan kysyä, onko palkkatyön mukanaan tuoma elämän merkityksellisyys niin tärkeää, että sitä ei voida täyttää näiden haastateltavien osalta? Jahodan tutkimuksessa Marienthalin kylän nuorille oli selvää, että he siirtyvät aikanaan tekstiilitehtaan töihin omien vanhempien esimerkkiä seuraten. Näin tapahtui myös agraariyhteiskunnassa, missä lapset seurasivat vanhempia useassa sukupolvessa ja kasvoivat maanviljelyskulttuuriin. Kuten yhden haastateltavan kohdalla voi todeta, että edellä mainitun kaltaista sukupolvelta toiselle siirtyvää ammatillista perinnettä on enää harvoin nähtävissä:

Mulla on koko toi mun äidinpuoleinen suku, mun täti on... ja toinen on..., mutsi on kans... Et mutsi on taas tehny, se on sanonu et voi sust tulis niin hyvä..., mä oon et, mua ei kiinnosta, mä tiedän et mä en pysty emotionaalisesti, niiden asiakkaiden ta pahtu-, mä en ikinä vois tehdä töitä lastensuojelussa esimerkiks. Mä näin kuinka rikki se veti mun mutsin, mä tiedän kun mä kuulen siltä et mitä tapah tuu, et mä tiedän et mä en ite pystyis prosessoimaan sitä. Sama ihan kaikkie kans mä tiedän et mä en pysty sillä lailla ite menee mut se kyl se mene, mene nyt vaan et sielt aina työllistyy. Mä sanoin et mä voin mennä ... et se on mulle se jo, jo semmonen aika ääriajoilla. (Nainen 22.)

Tietokoneen käyttö saattaa supistaa nuorten sosiaalista maailmaa, sillä se vähentää kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista ja asiointia. Hannu Lahtinen (2007) on tarkastellut nuorison ja

tietotekniikan keskinäisiä relaatioita ja niiden mittaamista 14-vuotiaiden koululaisten elämässä. Lahtisen tutkimuksen nuoret ovat tänä päivänä työelämään siirtymässä olevia noin 20-vuotiaita eli samaa ikäluokkaa kuin tämän pro gradu -tutkimuksen haastateltavat nuoret. Lahtisen tutkimus ajoittui kahden vuoden ajalle, ja tutkimuksen empiirinen aineisto koostui 400 nuoren antamista tiedoista. Lahtinen kehitti mittarin nuorison tietotekniikkaan liittyvien uskomusten ja asenteiden mittaamiseksi. Hän myös hankki ja analysoi ajantasaista tietoa nuorten ja tietotekniikan välisestä suhteesta. Tutkimuksen tavoitteena oli myös etsiä vastausta vuoden 2005 PISA-raportin otsikossa esitettyyn kysymykseen: ”Are Students Really Ready for a Technology Rich World?”. Tutkimuksessa selvisi, että nuoret käyttivät tietotekniikkaa eniten kotona ja kuluttajapainotteisesti hedonistisiin tarkoituksiin. Tyttöjen ja poikien tietotekniikan käytön määrissä ei ollut suuria eroja, mutta rakenteellisesti kommunikointi tietoverkkojen avulla oli yleisempää tytöille, kun taas tietokonepelit ja pelaaminen kiinnostivat poikia. Vanhempien ja lasten välillä oli tutkimuksen mukaan nähtävissä selvä digitaalinen kuilu. Tutkimuksen teon aikaan suurin eriarvoisuus nuorten keskuudessa johtui laajakaistaliittymistä ja siitä, että verkkoyhteys puuttui vielä noin joka viidennen nuoren kotoa. Tänä päivänä, lukuun ottamatta Suomen syrjäisempiä seutuja, tätä ongelmaa ei pääsääntöisesti ole, sillä laajakaistayhteyksiä on saatavilla lähes kaikkialla julkisista tiloista lähtien. Lahtinen toi tutkimuksessaan esille viitaten Kansalliseen tietoyhteiskuntastrategiaan 2007–2015, että tavalla tai toisella hankitut tietotekniset perustaidot ovat tulevaisuudessa jokapäiväisen elämänkin kannalta tarpeelliset jokaiselle kansalaisille. Kansallisen tietoyhteiskuntaraportin mukaan yksilöltä vaaditaan tietoyhteiskunnassa nopeaa omaksumiskykyä, monimutkaisten ongelmien ratkaisutaitoja, kykyä itsenäiseen tiedonhankintaan ja tuottamiseen, innovatiivisuutta sekä kriittisiä mediataitoja (Lahtinen 2007, 16).

Lahtisen tutkimuksen yksi tutkimustulos liittyi nuorten ystäväpiiriin ja tietotekniikkaan. Lahtinen testasi tietotekniikan mukanaoloa nuorten välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa seuraavalla väitteellä: ”Käytän tietokonetta usein kavereiden kanssa.” Vastausten perusteella tietotekniikan yhteiskäyttö osoittautui jo tuolloin suosituksi. (Mt. 2007, 111). Lisäksi Lahtinen kysyi nuorilta: “Kuinka monta sellaista ystävää sinulla on, joihin pidät säännöllisesti yhteyttä pääasiassa tietokoneen avulla a) kotipaikkakunnalla, b) muualla Suomessa ja c) ulkomailla?” Ystävien määrät vaihtelivat, mutta tilastollisesti merkittäviä eroja tyttöjen ja poikien välillä ei tuolloin ollut. Mediaanilla kuvattuna nuorilla oli kotipaikkakunnalla neljä ja muualla Suomessa kaksi sellaista ystävää, joihin he pitivät säännöllisesti yhteyttä tietokoneen avulla. Ulkomailla tällaisia ystäviä ei ollut. (Mt 2007, 112.)

Tänä päivänä, noin kuusi vuotta Lahtisen tutkimuksen jälkeen, internetistä saa palveluita paikasta ja vuorokaudenajasta riippumatta, ja lisäksi sosiaalisessa mediassa saattaa yhdellä nuorella olla jopa satoja niin sanottuja ystäviä. Internetissä tarjottavia palveluita perusviestinnän ja sosiaalisen kanssakäymisen lisäksi ovat: 1) pankki- ja rahoituspalvelut 2) sähköinen kaupankäynti, huolto- ja ylläpitopalvelut lähes kaikissa tuotteissa ja palveluissa, 3) informaatio- palvelut muun muassa tilastot, työpaikat, työnhakukanavat), 4) taide- ja kulttuuri muun muassa multimediaesitykset, virtuaalinäyttelyt, lipunmyynti, 5) erilaiset asiointi- ja viranomaispalvelut ja 6) lukuisat kommunikointifoorumit eri aloilla. Voisi jopa päätellä, että melkein koko palvelujen kirjo, ostaminen, myynti ja vaihtaminen sekä koko yksilön sosiaalinen elämä voidaan organisoida ja keskittää internetin avulla. (Roivas 2009, 41.) Tähän tietoyhteiskuntakehitykseen voi liittyä monia haitallisia vaikutuksia, kuten työuupumusta, ikärasismia, nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyttä, elämänhallinnan heikkenemistä ja sosiaalista syrjäytymistä (mt. 2009, 50). Yksi nuori haastateltava, jolla oli tietotekniikka hyvin hallussa kertoi internetin käytöstä seuraavasti:

En mä Facebookia mä en käytä, joku Twitter tai no kyl mä käytän sitä mut mä käyn siellä ehkä kerran viikos kattomassa jos joku kaipaa mua, ja sit mä kirjaudun ulos sieltä. Koska se mun seinä on about täynnä niitä vauvakuvia ja, kaikki mun tutut on about nyt raskaana se on sillai hei katsokaa meidän vauvo ja. Ja sit mä oon joo, pois, ei kiinnosta. Niin joku Twitter ja mä luen aika paljon poliitikkojen blogeja, niin kun Osmo, ton..(Nainen 22.)

Riikka Korkiamäki (2013) kirjoittaa sosiaalisesta pääomasta nuorten vertaissuhteissa ja sukeltaa nuorten vertaissuhteiden mentävään tutkimukselliseen aukkoon väitöskirjatutkimuksessaan. Korkeamäen mielestä on jäänyt tutkimatta millaiset yhteisöt ja sosiaalisen pääoman käytännöt ovat nuorelle merkityksellisiä ja mikä on nuoren oma rooli niiden muotoutumisessa. Korkeamäki tuo esille, että aikuislähtöisten yhteisöjen ohella nuoret kuuluvat ryhmiin ja yhteisöihin, joissa aikuiset eivät ole läsnä ja jotka ovat nuorelle kaikkein merkityksellisimpiä ihmissuhteita, ja tämä on saatettu nähdä ja tulkita negatiivisessa valossa. Korkeamäki siteeraa Colemannia, jonka mielestä toverisuhteet ovat nuorilla tärkeämpiä kuin vanhemmat ja jonka mukaan nuoria saattaa yhdistää vahvat siteet, normit ja odotuksetkin. (mt. 2013, 44, 49–50.) Poikkeuksiakin löytyy kuten eräs haastateltavistani kertoo:

.ed.es semmonen niin sosiaalinen ihminen et mä kaipaisin koko ajan sosiaalista kontaktia et mä, mä en tarvi niitä ihmisiä ympärille. Et mulle riittää se et ne on vaikka puhelun päässä se on mulle ihan riittävä. Kyl niitä on kiva joskus

nähdä tai, sillai viikottain mut en mä, mä en kaipaa sellasta sosiaalista..(Nainen 22.)

Haastattelemini nuorten maailma on pluralistinen ja nuorilla on erilaisia tarinoita tilanteestaan, eikä tarinoissa näytä olevan yhteistä nimittäjää tietoteknisten taitojen ja internetin lisäksi. Marienthalin kylän perheillä, työtätekevillä, vanhoilla ja nuorilla oli taas yhteinen historia, joka oli sama kuin tehtaan historia. Jotkut yhteisöt saattoivat kasvaa kirkon, kartanon tai markkinapaikan ympärille, mutta Marienthal kasvoi ja kehittyi tehtaan mukana. Jokainen koululainen saattoi kertoa samaa tarinaa, mikä kertoi samalla tehtaan historiasta. Tehtaan silloinen johtaja piti huolen työväestöstä ja heidän lapsistaan muun maussa perustamalla kouluja, joissa tehtaassa työskentelevät lapset saattoivat käydä muutaman tunnin ajan päivittäin ennen työpäiväänsä, ja naisten työssäkäynti mahdollistui päivähoitopaikkojen avulla. Tehtaan kehittymisen myötä Marienthaliin kehittyi vilkasta sosiaalista toimintaa eri muodoissa. (Jahoda ym. 2002, 12, 16.)

Yksikään pro graduni haastateltavista nuoresta ei kokenut itseään varsinaisesti yksinäiseksi. Jukka Kangasniemi (2008, 1416) kirjoittaa poikkitieteellisessä väitöskirjatutkimuksessaan, että yksinäisyyttä on tutkittu varsin vähän, joten se pitää ensin pyrkiä määrittelemään, jotta sitä ei ymmärrettäisi suppeasti lähinnä esimerkiksi ystävien tai kumppanin puuttumisena. Kangasniemi määrittelee yksinäisyystutkimukset kahdeksan eri tavan mukaisesti, joista esimerkiksi eksistensitalistinen lähestymistapa korostaa, että viime kädessä ihmiset ovat yksin ja kukaan muu ei voi kokea puolestamme ajatuksiamme ja tuntemuksiamme (mt. 2008, 29). Kangasniemen mukaan yksinäisyys on subjektiivinen kokemus, jossa tärkeintä on huomioida, miltä ihmisestä itsestä tuntuu. Yksinäisyyden havaitseminen vaatii sensitiivisyyttä toisten ihmisten kokemusmaailmalle, ja toisten ihmisten yksinäisyyden voi tunnistaa vain omien kokemusten pohjalta. Kangasniemen tutkimus on sosiologista kulttuurintutkimusta, ja tutkimuksen pääpaino on laadullisessa, ymmärtävässä ja tulkitsevassa lähestymistavassa. Tutkimuksen kohteena ovat vuosituhannen vaihteessa elävien nuorten yksinäisyysaiheiset kirjoitukset YLEn tekstitelevisio Nuorten palstalla. Kangasniemi mainitsee, että osa potentiaalisista yksinäisyydestä kirjoittavista nuorista on saattanut jäädä tutkimuksen ulkopuolelle, kuten esimerkiksi sellaiset syrjäytyneet nuoret, joita ei kiinnosta tai joilla ei ole mahdollisuutta kirjoittaa tekstitelevisioon. Herää kysymys niistä työttömistä tai koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista, joilta puuttuu kokonaan tietotekniset valmiudet. Tietotekniikka vaatii rahaa koneisiin ja aikaa.

Tutkimukseni haastateltavat nuoret eivät puhuneet kodista erillisenä hoivan ja turvan paikkana. Leena Autonen-Vaaranieni (2009, 89) tuo väitöskirjassaan sille, kuinka miehet kuvaavat juuriensa ja elämänarvojensa olevan peräisin lapsuudenkodistaan. Vaaranien tutkimuksen mukaan miehille lapsuudenkoti merkitsi pysyvyyttä ja perustaa, joka ulottui miesten nykyisyyteen saakka. Lapsuudenkoti ilmeni vanhempien antamana turvallisuutena, hoivana ja kasvattamisena. Erilaisista kodeista juuri lapsuudenkoti merkitsi erityisen paljon niin naisille kuin miehillekin. Haastattelemini nuorten elämässä lapsuudenkoti ei aina näyttäytynyt Vaaranien tutkimuksen kaltaisesti auvoisena paikkana. Yksi haastateltavista purki pettymystään viranomaisen toimintaa kohtaan ja kuvasi kotitilannettaan seuraavasti:

No sillon ku mä alotin niin ammattikoulun niin mä kävin... jutteleen mun ADHD:n takii sen mun perhetyöntekijän kaa ja, sit himas alko meneen huonosti et siel oli väkivaltaa ja tommost noin, sit sitä kautta mun omat sossut lupas mulle kämpän mut sit ne ei hommanukaan sitä kämpppää ja, sinne koko aika tuli kaikilt vaan tyhjii lupauksii niin ei sit jak sanu enää kiinnostaa. Ja sit mäki rupesin antaa ite tyhjii lupauksii et joo joo kyl mä käyn kouluu kyl mä käyn kouluu, mut sit joka aamu kun mä lähin himast kouluun niin sit mä jäin jonneki tonne kylille pyöriin niin. Jos ei sitä ois tehny niin sit ois ehkä nyt jo ammattiki mutta, sitä nyt on turha enää itkee se on tehty juttu niin, se on pakko elää vaan tän tilanteen mukaan...Kumminki ku ne sossutki ties et mimmoset olot tai mimmosist oloist mä joka päivä joudun lähteen sinne kouluun niin, ois pitäny ne lupaukset ja..(Mies 23.)

Lasten kaltoinkohtelua on pidetty yleisesti perheen yksityisasiana, johon on ollut vaikeaa puuttua. Lasten ruumiillinen kuritus kiellettiin vuonna 1984 (Laki lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta 361/1983). Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun, josta on viime kädessä vastuussa yhteiskunta. Perheväkivallan syistä ja seurauksista on tehty paljon tutkimuksia, mutta perheväkivallasta selviytymisestä tutkija Sari Lepistön (2010) mukaan vähemmän. Tiedetään varsin selkeästi, että perheväkivallalla on pitkäaikaisia haittavaikutuksia ja että perheväkivalta aiheuttaa lukuisia ongelmia perheenjäsenille ja erityisesti nuorille. Sari Lepistö (2012, 43, 54–55) on kuvannut perheväkivaltaa kokeneiden nuorten kokemuksia hyvinvoinnista, perheväkivallasta sekä niihin yhteydessä olevista tekijöistä. Hän on rakentanut mallin perheväkivaltaa kokeneiden nuorten hyvinvoinnista ja perheväkivallasta selviytymisestä. Lepistön tutkimus osoittaa, että lievällä väkivallalla on taipumus raaistua ja yleistyä ja että perheenjäsenten väliset suhteet ovat yleensä huonot ja perheeltä saatu huolenpito on vähäistä. Kivistön tutkimus myös vahvistaa, että nuori pakenee hankalaa perhetilannetta riskikäyttäytymiseen, ja nuoren pahoinvointi näkyy käytösongelmina myös koulussa. Kivistö nostaa esille ehdotuksia perheväkivallan tunnistamiseksi. Kivistö ehdottaa muun mu-

assa, että väkivaltaa kokeneille nuorille tulisi tarjota aktiivisesti tukea ja turvaa sekä mahdollisuutta puhua ongelmistaan. Nuoret saattavat kokea aikuisten puuttumisen tilanteeseensa jopa turvallisenä välittämisenä. (Mt. 2010, 98–99.)

Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sen tunnistamista ovat tutkineet myös Sanna-Mari Humppi ja Noora Ellonen (2010). He kirjoittavat Poliisiammattikorkeakoululle tekemässään tutkimuksessaan viranomaisista, jotka työskentelevät lasten kanssa päivittäin ja joille varsinaisen väkivallan tunnistustyön voidaan ajatella keskittyvän: eniten väkivaltaepäilyjä kohtaa koulun henkilökunta. Humpin ja Ellosen tutkimuksen mukaan ilmiö tunnistetaan kouluissa ehkä paremmin kuin muualla. (Mt. 2010, 66.) Aiemman tutkimuksen mukaan oppilaat kertovat kotitilanteestaan useammin erityistyöntekijöille, kuten terveydenhoitajille, kuraattoreille ja psykologeille, kuin opettajille (Dufva 2001, 40). Selvästi eniten hoidon laiminlyönnistä tai muusta kaltionkohtelusta kertoivat päiväkodin työntekijät (Humppi & Ellonen. 2010, 66). Lastensuojelun erityistyöntekijänä toimiva perhetyöntekijä oli tietoinen tutkimukseni nuoren huonosta ja väkivaltaisesta tilanteesta kotona, mutta tuki ei ollut riittävää mahdollistaakseen nuoren koulunkäynnin. Nuoren antama kritiikki kohdistui nuoren kanssa työskennelleeseen lastensuojelun sosiaalityöntekijään. Lastensuojelussa keskeistä on perhe- ja yksilökohtaisuus. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä joutuu jatkuvasti tekemään työssään vaikeita valintoja. Lapsen puolelle asettuminen pitäisi tarkoittaa yleensä myös yhteistyösuhteen rakentamista vanhempiin. Sosiaalityöntekijän tulee työskennellä kaikissa tilanteissa vanhempien ihmisarvoa kunnioittaen. Sosiaalityöntekijän on myös tehtävä päätös lapsen etua toteuttavasta ja vähiten vahingoittavasta työskentelystrategiasta, ja näyttää siltä, että tämän nuoren kohdalla tämä tavoite jäi ehkä toteutumatta, mutta silti nuorella oli halu edetä elämässä.

Tutkimukseni haastateltavat olivat pohtineet perheen perustamista ja lasten hankkimista, mutta kokivat sen yhtä nuorta äitiä lukuun ottamatta kovin kaukaiseksi ajatukseksi. Nuoret näkivät oman taloudellisen tilanteensa niin heikoksi, etteivät he halunneet lapsia lukuun ottamatta yhtä toista lastaan odottavaa äitiä, jolla oli taloudellisenä tukena aviopuoliso. Hanna Sutela (2013) on tarkastellut työmarkkina-aseman vakautta työttömyyskokemusten, koettujen työmarkkinauhkien ja työllistyvyysuskon yhteisvaikutuksena. Sutela tuo esille suomalaisen perhepolitiikan: pysyvässä työsuhteessa olevilla palkansaajilla on parempi asema suhteessa nuoriin ja määräaikaisiin työntekijöihin. Suomalainen perhevapaajärjestelmä luo pysyvässä työsuhteessa työskenteleville palkansaajille hyvät mahdollisuudet yhdistää työ ja vanhemmuus. Pysyvä työsuhde mahdollistaa ansioon sidottujen äitiys- ja isyyysvapaiden pitämisen sekä muut

hoitovapaajärjestelyt lasten iän mukaan. Määräaikaisten työsuhteiden yhteys perheellistymiseen heijastuu paitsi väestönkehitykseen, myös tasa-arvoon ja hyvinvointiin.

Hanna Sutela nostaa esille hyvinvointia kuvatessaan Erik Allardin (1976; Niemelä 2009, 223; ks. Bardy 2010) klassisen määritelmän, jossa yksilön hyvinvointi koostuu kolmen osatekijän, having, loving, being / doing, yhdistelmästä. Kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin eivät riitä yksistään taloudelliset resurssit (having) tai itsensä (työelämässä) toteuttaminen (being), vaan tärkeitä ovat läheissuhteet, perhe ja ystävät (loving). Tosin Marjatta Bardyn (2010) mielestä Erik Allardin ajattelu edustaa vanhankantaista hyvinvointiajattelua, joka perustuu yksinomaan ihmisen perustarpeisiin. Bardy kuvaa hyvinvoinnin perustaa ja ulottuvuuksia elannon hankkimisen kautta, jossa täytyy ottaa huomioon ympäröivän luonnon resurssit. Bardyn mukaan elannon hankkiminen orientoi meidät pohtimaan olemassaoloamme ja mihin me kuulumme. Bardy painottaa, että tämän aikakauden tärkein tehtävä on ymmärtää kuinka riippuvaisia olemme luonnosta ja sen ekologisesta perustasta. (Mt. 2010, 41–42, 45.) Sutelan mukaan useimmat naiset ja miehet toivovat voivansa toteuttaa itseään sekä työn kautta että vanhempina (Sutela 2013, 14). Sutelan yksi johtopäätös oli, että perheellistyminen viivästyy eniten vaakaassa työmarkkina-asemassa olevilla määräaikaisilla, mutta yhteyttä lopulliseen lapsettomuuteen tai lasten lukumäärään ei ollut todennettavissa. Määräaikaisuus ja heikko työmarkkina-asema polarisoivat perheellistymistä: yhtäältä jäädytään muita todennäköisemmin lapsettomiksi, ja jos lapsia saadaan, ne saadaan nuorina. (Mt. 2013, 6.) Tässä pro gradu -tutkimuksessa ne kaksi nuorta, joilla oli lapsia, olivat saaneet lapsensa alle 20-vuotiaina.

Tutkimukseni jokaisella nuorella oli sosiaalisia suhteita eri muodoissa, ja näitä suhteita tukivat internetit sekä nykyaikaiset teknologiset yhteydenpitovälineet. Lapsuudessa luodut ystävyys- ja kaverisuhteet näyttivät välimatkasta ja elämän tapahtumista huolimatta säilyvän aikuisuuden kynnykselle asti. Perhevapaajärjestelmä helpotti arjesta selviytymistä, mikä antoi vaihtoehdon työttömyydelle, sillä elämää pystyi suunnittelemaan osittain tukien avulla. Sosiaaliryhmien asema ja rooli saivat nuorilta arvostelua, ja yksi haastateltava ilmaisi pettymyksensä siitä, että ryhmittäiset kyllä tiesivät asiakkaan lapsuudenperheessä vallitsevasta tilanteesta, mutta eivät kyenneet tästä huolimatta häntä auttamaan.

8.3 Asioiden hallinta

Jahoda korostaa, että työ luo tunteen asioiden hallinnasta ja yksilön tarpeellisuudesta, sillä epätyytyttäväkin työ antaa mahdollisuuden kokea onnistumisen tunteita (ks. Kokko 2008,

204). Jahodan teoriassa korostuu lisäksi se, että työtön tuntee olonsa yleensä tarpeettomaksi ja yhteiskunnasta eristetyksi, sillä työyhteisössä luodaan yhteisiä päämääriä ja tavoitteita.

Tutkimukseni työharjoittelussa olleet nuoret arvostivat siitä saamaansa työkokemusta ja kokivat, että he saivat vahvistusta sille tunteelle, että he pystyvät tekemään työtä. Haastateltavilla nuorilla oli halu kokeilla ja päästä näkemään erilaisia työhön liittyviä asioita, mutta he olivat kriittisiä sen suhteen, miten työtehtävät tulisivat vastaamaan heidän toiveisiinsa. Nuorilla oli unelmia ja haaveita tulevaisuudestaan, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

Niin et mun pitäis mennä tonne työkokeiluun seuraavaksi...Ihan mielenkiinnolla, me mietittiin et mä meen jonneki toimintaterapeutille et se ois ihan kiva päästä näkemään sitte et, mitä opiskelee. Et siihen tulee ehkä semmonen kontakti enemmän siihen opiskeluun tietää et mitä on tekemässä. Et se ei oo ehkä vaan semmonen, mitä nyt pohjoismaiset kielet nyt oli se oli sillai et ai jaa sust valmistuu ruotsin opettaja, mitä, sillai ai jaa, mä en haluu opettajaks ikinä. Ellei sit mä pääsen tohon käytännön filosofia se on nyt se, sit mä otan ton toiseks pedagogiset opinnot ja mikä elämäkatsomuksen toiseks, nyt opettajaksi sitä kautta. Et se on semmonen mut ruotsia mä en, kielioppia mä en missään nimes haluu mennä opettaan. Mä tiedän millanen yläasteikäisillä on se suhtautuminen kielioppiin mä tiedän sen ja en sellaseen. (Nainen 22.)

Vakituiset ja pitkäaikaiset työpaikat ovat vähitellen poistumassa ja tilalle on tullut määräaikaista sopimuksia ja projekteja. Pitkäaikaisten työsuhteiden puuttuminen vaatii työntekijöiltä joustavuutta, uusien työtapojen omaksumisvalmiutta, jopa yrittäjyyttä ja epävarmuuden sietoa. Tämän tutkimuksen haastateltaville nuorille työttömyys oli yllättävä asia, johon ei osattu riittävästi varautua. Asiat eivät menneet niin kuin he olivat suunnitelleet. Yksi miespuolinen haastateltava totesi:

Ei se sinänsä haittaa, mut oishan mun mielest ollu ihan mukavaa saada työkokemust kuitenkin ennen armeijaa, et sit armeijan jälkeen on jotain työkokemusta sun muuta. Et jos mä ajattelin hakee suoraan töihin, ni ois helpompaa. Tai sit jos mä haen opiskeleen ni.. no, niin. Tosin mä olin myös silleen, et mä ajattelin et mä pidän lomaa jonku kuukauden, mut sit sen jälkeen ei ookaan löytyny töitä, ku mä ajattelin et se ois vaan aika helppoo löytää töitä, mut ei se nyt sit ollukaan ihan niin yksinkertasta. (Mies 20.)

Työllä on ollut Suomessa tunnetusti aina keskeinen merkitys, mutta työtä voidaan arvostaa eri lähtökohdista käsin. Osalle ihmisistä työ voi merkitä välttämätöntä pahaa ja elannon hankkimista. Työllä voidaan sanoa ihmiselle olevan vain välinearvo. Tällöin elämässä korostuu vapaa-aika ja suhtautuminen työhön voi olla jopa negatiivista. Tänä päivänä ihmiset ja juuri tämän tutkimuksen nuoret ovat joutuneet pohtimaan suhdettaan työhön ja sen arvoihin. Työt-

tömänä ihminen arvioi arvot uudelleen ja pyrkii löytämään uusia merkityksiä elämälleen ilman palkkatyötä. (Immonen 1997, 6–7.) Haastattelemieni nuorten kohdalla oli yllättävää, että he saattoivat nostaa esille hyvin stereotyyppisiä kategorioita. Kirsi Juhila (2012, 178–180) kirjoittaa, että ihmisryhmien kategorisaation perusjaosta meihin ja heihin. Nämä ovat osittellisuuttamme, vaikka harvoin huomaamme tätä jakoa arkipäivässä. Puhuessamme näistä ryhmistä määrittelemme myös itsemme ja samalla rakennamme toiseutta. Juhila mainitsee, että toiseuden tuottaminen näyttäytyy usein negatiivisena ja jopa tuomittavana käyttäytymisensä. Yksi haastateltava pohti omaa ajatusmaailmaansa:

Ei se ei mulle riitä mut, mulla on se et mä mietin että, esimerkiks no sanotaanks nyt lähihoitajat, kun mä tiedän et ihan melkein millä arvosanoil pääsee vaan lähihoitajaks...Et mulla on jäänyt semmonen vähän kuva, huonosti koulu tettu on yhtä kuin vähän, en mä tiedä en mä, se vaan ällöttää mua iteki toi ajatusmaailma joskus semmonen kauheen, sosiaaliluokka ja tämmönen. Kun mä oon sit taas, se on ihan äidiltä opittua et mä voin ihan..(Nainen 22.)

Haastateltavista on nähtävissä, että työtön ja työttömyys on saamassa nuorilla uudenlaisia merkityksiä, ja ratkaisevaa on, miten työtön itse kokee tilanteensa. Aikaisemmin työttömiin on saatettu liittää erilaisia määreitä, kuten laiska, kouluttamaton, ulkopuolinen, köyhä, masentunut ja häpeilevä (Laurila 1995, 22). Varsinkin 1970-luvulla puhuttiin pinnarityöttömistä ja työttömien moraalit asetettiin usein kyseenalaiseksi. Sosiaali- ja terveysministeri, terveystieteen tohtori Paula Risikon (Huhtala 2013) mielestä tämänhetkinen sosiaaliturva passivoi ja lamaannuttaa osan väestä, ja sen muuttaminen vastikkeelliseksi ehkäisisi syrjäytymistä ja olisi verrattavissa nuorisotakuuseen. Risikon ehdotuksena on, että pitkäaikaistyöttömille järjestettäisiin jonkinlaista toimintaa työttömyysjakson ajalle. Risikko turvautuu Juhilan määrittelemään helppoon kategorisointiin, joka voidaan ymmärtää ajassa rakentuneeksi ja joka ei siis perustu aina faktatietoihin ja ole yleistettävissä (Juhila 2012, 185). Nuorilla saattaa olla hyvinkin eri näkemys itsestään ja osaamisestaan kuten yksi haastateltava kertoo:

Mä oon täsmällinen, mä oon oma-alotteinen, ja sinnikäs, vois sanoo. Mut mitäs heikkouksista.. en mä tiää. Mä tykkään tehdä ryhmäs töitä, sosiaalinen. En mä keksi heikkouksia. Opiskelu on silleen mun heikko puoli. Silleen siis.. Joo, koulussa. Kyl mä esim. asioita mistä mä ite tykkään, esim. mun ala, ni kyl mä sitä ihan mielellään opiskelen. Mut kaikki mistä mä en oo kiinnostunu, ni se menee vähän huonommin. Siitä just, mun alan hommista, tietotekniikka- ja sähköjutuista. Mullahan oli alkuun kaksoistutkinto, mutta mä en selvinny sitä lukioo, joten mä jätin sen lukiopuolen pois, ja mä valmistuin pelkästään siitä ammattipuolesta. (Mies 19.)

Toisin kuin Jahodan tutkimuksen aikaisessa 1930-luvun Marienthalin kylässä ja pula-ajan Suomessa, jokainen haastattelemanuori sanoi selviytyvänsä taloudellisesti, eli he saivat tuloja toimeentulotuen mukaisesti. Tosin yksi nuori ilmaisi, että hän on joutunut lainamaan jonkin verran rahaa selviytyäkseen. Tällä haastateltavalla oli lisäksi kolme alaikäistä lasta, jotka asuivat äitiensä luona ja joista hän tapasi useimmin yhtä lähellä asuvaa lastaan. Lisäksi haastateltava itse oli lähtöisin eroperheestä, jossa oli ollut muun muassa taloudellisia vaikeuksia ja asiakkuus lastensuojelussa. Yksinhuoltajuus ja yhden huoltajan taloudet ovat varsin yleisiä Suomessa. Suomalaisista yli 85 prosenttia on kaupunkilaisia. Suomessa on kaikkiaan 1,44 miljoonaa perhettä, joihin kuuluu kuhunkin keskimäärin 2,1 henkeä. Tyypillisin perhetyyppi on lapseton pari, joita on 35 prosenttia kaikista perheistä. Lapsiperheitä on kolmannes ja yksihuoltajaperheitä 12 prosenttia kaikista perheistä. Yksinhuoltajaperheiden on todettu olevan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa. (Melin & Blom 2011, 195.)

Sinikka Rousu (2007) kirjoittaa viitaten Vantaan lastensuojelun erityispalvelujen tilastoihin, että nuoret ovat lastensuojelun kasvavana asiakasryhmänä. Tilastojen mukaan vuosina 2001–2004 oli 230 koulunkäyntiongelmasta lasta, joista 59 prosenttia oli yli 13-vuotiaita. Heistä poikia oli niukasti enemmän kuin tyttöjä. Lähes kaikkien kotona ilmeni puutteita perushoidossa, kuten esimerkiksi ruokailussa ja päivärytmin ylläpitämisessä. Perheväkivaltaa ilmeni 63 prosentilla, ja päihteiden ongelmallista käyttöä perheissä oli 60 prosentilla. Reilusti yli puolet lapsista oli eroperheistä, ja 12 prosentilla lapsista oli yksinhuoltajaäiti. Tutkituista melkein joka toinen lapsi oli ollut sijoitettuna lastensuojelulaitokseen. Huolestuttavaa oli, että äideistä 38 prosenttia oli sellaisia, joilla ei ollut saatavissa lähipiiristään minkäänlaista tukea. (ks. Rousu 2007, 85.) Lapsuudenperheen oma malli usein periytyy: yksi haastateltava nuori isä kertoi, että hänellä oli kolmen oman lapsen lisäksi viisi sisarusta vanhempien suhteiden kautta, ja hän asui väliaikaisesti isänsä kanssa kahden. Haastateltava ilmaisi, ettei hänellä ole suunnitelmia tulevaisuuden varalle, hän sanoi elävänsä päivän kerrallaan.

Mette Ranta (2012) on tarkastellut nuorten aikuisten taloudellista tilaa suhteessa heidän hyvinvoinnin tasoon ja elämänhallintaan. Monet rakenteelliset muutokset työelämässä ja epävarmat työmarkkinat yhteiskunnassa haastavat nuorten aikuisten elämänkaaren siirtymien onnistumisen jatkokoulutuksesta kohti työelämää. Mette toteaa, että nuorten aikuisten taloudelliset tilanteet vaihtelevat suuresti toisistaan elämäntilanteiden ja niiden ominaisuuksien mukaan. Nuorten taloudellinen tilanne oli sidoksissa selkeästi työllisyyteen, tulomuotoihin ja asumistilanteeseen. Yhden haastattelemanuoren jälkihuoltoon kohdalla nousi esille, että sosi-

aalipalveluiden ja hyvinvointiyhteiskunnan luoman palvelujärjestelmän käyttäminen voi helpottaa selviytymistä jopa keskivertoa paremmin. Hän kertoo:

Taloudellisesti se on ihan hyvä, ku mä oon just siel jälkihuollossa, ni mul tulee sielt sitä toimeentulotukee, ja sit mä saan viel.. tai no, en mä saa silleen toimeentulotukee enää paljoo, ku on työmarkkinatuki. Ni kyl se taloudellinen..tai pärjään ihan hyvin taloudellisesti sit sitä kautta. Varmaan mulle jää vuokran jälkeen joku 500, vähän alle. (Mies 20.)

Yksi haastateltava, joka asui suhteellisen hyvätuloisten vanhempiensa kanssa ja teki pätkätöitä kertoi seuraavaa:

Mä saan peruspäivärahaa tuolta... että sitte ku mä asun viel kotona tai näin, niin sit mä oon saanu säästetty ihän hyvin. Ja sit mä oon silleen, et mul on kaikki... ASP-tilit ja muut, et mä oon alottanu semmosen ihan oikeen säästämisen ...ASP-tili ja asumisoikeusasuntonumero on otettu, tulevaisuuden varalle. (Mies 21.)

Haastateltavat nuoret selvisivät yllättävän hyvin arjestaan, sillä kukaan heistä ei ilmaissut olevansa täysin rahaton, köyhä tai syrjäytynyt. Palvelujärjestelmä mahdollisti heille tietyn tulotason esimerkiksi toimeentulotuen avulla. Nuorilla oli sosiaalisia verkostoja, joiden puoleen he saattoivat kääntyä. Arjen hallinta, perhesuhteet ja siitä selviytyminen näyttivät selkeästi periytyvän. Haastateltavilla nuorilla oli toiveita ja haaveita tulevaisuuden varalle, mutta yllätyksenä heille tuli, että haaveiden mukaista työtä ei saanutkaan niin helposti. Miehillä armeija vaikuttaa nuoren elämänsäkuun ja viivästytti siirtymää aikuisuuteen ja työelämään. Kaikesta huolimatta nuoret olivat valmiita kokeilemaan ja tarttumaan eri töihin, kun siihen annettiin heille mahdollisuus ja valinnanvapaus.

8.4 Aktiviteetit

Jahodan mukaan työ vaatii aina fyysistä ja/tai psyykkistä ponnistusta pitäen ihmisen aktiivisena. Jahodan mukaan työttömien arki näyttäytyy työttömyyden pitkittyessä apaattisuutena ja kiireen tunteen kadottamisena. Ihmisellä on halua nähdä oman toimintansa seuraukset, harjoittaa taitojaan, kehittyä, osoittaa pätevyyttä sekä tuntee olevansa tärkeä. Jahodan mukaan erot työttömien kesken näkyvät eri tavoin. Esimerkiksi jos työtön asuu samassa taloudessa työssä käyvän henkilön kanssa, saattaa työtön kokea häpeää ja kärsiä itsetunto-ongelmista,

jotka voivat johtaa jopa sosiaalisista kontakteista vetäytymiseen ja yleensä aktiivisuuden vähenemiseen (Jahoda 1982, 24–25.)

Minna Virtanen (2006) tuo esille, että työttömien nuorten ajankäytössä on huomioitu epämoraalisia piirteitä kuten alkoholin liiallista käyttöä. Mediassa on tuotu esille kuvauksia työttömien passiivisesta ja moraalisesti epäilyttävästä ajankäytöstä. Lisääntyneen ajankäytön negatiivisiin puoliin on pyritty vaikuttamaan aktivointipolitiikan avulla ja ohjaamalla nuoret koulutukseen ja työhönvalmennukseen jo työttömyyden varhaisessa vaiheessa. Virtasen mukaan nuorten perinteinen harrastaminen, kuten soittaminen, käsityöt, kirjeenvaihto ja keräily, ovat melkein kadonneet kokonaan ja tilalle on tullut tietokoneharrastuksen yleistymisen. Myös työttömät kuluttavat aikaansa aiempaa enemmän tietokoneen ääressä. Liikunnan harrastaminen on Virtasen tutkimuksen mukaan pysynyt 15–24-vuotiailla keskimäärin samana.

Haastattelemillani nuorilla oli erilaisia harrastuksia, jotka liittyivät rakenteluun, kotieläimiin ja yleensä kodinhoidollisiin tehtäviin. Nuoret pyrkivät auttamaan perhettään, ja yksi nuorista jopa antoi sosiaalityöstään jonkin verran perheen yhteiseen käyttöön. Lähes jokainen nuori yritti pitää yllä liikunnallista harrastusta joko pelaamalla, käymällä punttisalilla tai vain kävelemällä ja hyötyliikunnan avulla:

Kyl mä, oon nyt koittanu ottaa itteeni vähä niskasta kiinni. Tietysti toi polviki rajottaa että, koitan käydä lenkillä ees semmosen kolme neljä kertaa viikossa. Siihen päälle hyötyliikunnat. (Nainen 19.)

Sami Myllyniemi (2008, 52) toteaa, että nuorten kuntoiluharrastuksen yleisyys ei anna suoraan tietoa fyysisestä kunnosta, sillä nuorten fyysisessä kunnossa tapahtuneista muutoksista on käytettävissä niukasti tutkimustietoa, vaikka heidän fyysisen kunnan heikkenemisestään ja lihavoitumisesta onkin käyty paljon julkista laajaa keskustelua. Myllyniemen mukaan yksi tietolähde on puolustusvoimat, jonka tilastojen perusteella tiedetään, että palvelukseen astuvien hyväkuntoisten nuorten määrä on kahden viimeisen vuosikymmenen ajan laskenut samassa suhteessa kuin huonokuntoisten määrä on lisääntynyt.

Marienthalissa työttömyyden vaikutukset ajankäyttöön suhteen olivat yhä samansuuntaiset, mutta silloisen aikakauden kulttuuristen piirteiden heijastamina. Mitä pidempään työttömyys kestää, sen päämäärättömämmäksi elämä muuttuu. Vapaa-aika, josta työssä käyvät haaveilevat, muuttuu työttömän elämässä ajan runsaudeksi. Yksi haastateltavistani ilmaisi:

Röökii poltan, ja sit alkoholia sillon tällön juon, mut en muuta. Ehkä siin alus, mut nyt ku on tullu kesä, ni sitte ei oo ollu nii paha olo, tai silleen et ei täs mitään. Ja kohta lähtee sinne armeijaanki, ni siin on ainaki sit tekemistä. Kyl liikunta oikeestaan, et kaikki pallopelit. (Mies 21.)

Yleisesti on tuotu esille, että nuorten pitäisi kansainvälistyä ja olla mukana globaalissa taloudessa, mutta tästä huolimatta matkustaminen oli haastattelemillani nuorilla yllättävän vähäistä. Myöskään muuttoa ulkomaille ei kukaan haastateltavista sanonut miettineensä. Yhdelle nuorelle riitti, että piti internetin kautta yhteyttä ulkomailla asuviin ystäviinsä. Matkustamaan päässeet nuoret kertoivat kaikki samantyyppisistä kohteista ja tavoista, eikä kukaan heistä ollut käynyt peruslomakohteista kauempana esimerkiksi Aasiassa. Miespuoliset haastateltavat toivat selkeästi esille, että matkustelu ei kiinnosta heitä tällä hetkellä ollenkaan:

En mä oikein haluis silleen matkustella mitenkää ulkomaille. Ei mua oikeestaan ees se matkustelu kiinnostakaan. Tai no, riippuu silleen et.. No oonko mä matkustellu ni, varmaan vaan.. en, kuhan mä oon.. no en oikeestaan oo. (Mies 20.)

Nuoret yleensä matkustavat enemmän kuin aikaisemmat sukupolvet, mutta silti he ovat kriittisiä kansainvälistymistä kohtaan. Sami Myllyniemen vuoden 2008 Nuorisobarometrin mukaan suurin osa nuorista suhtautuu globalisaatioon kuitenkin myönteisesti. Nuorisobarometrin avulla tutkittiin lisäksi nuorten kiinnostusta politiikkaa kohtaan. Barometrissa havaittiin, että ei lainkaan politiikasta kiinnostuneiden määrä oli selvästi kasvanut aikaisempiin tutkimustuloksiin verrattuna. (Myllyniemi 2008, 40–41.) Tommi Eräpalo (2012) kysyy *Kasvatus & Aika* -lehdessä, onko kuva suomalaisnuorten yhteiskunnallisesta passiivisuudesta harhaa. Eräpalo toteaa, että nuorten omasta mielestä yhteiskunnallinen aktiivisuus ei ole niin synkkää ja vähäistä, kuin mitä tutkimuksissa on yleensä todettu. Eräpalon mukaan suomalaisnuorilla on kyllä hyvät perustiedot peruskoulun edesauttamana, mutta kiinnostusta politiikkaan ei juuri ole todettavissa. Eräpalo siteeraa Suutaria (2002, 55) tuloksia kuvatessaan: ”Suomalaisnuoret ovat tietäviä ja taitavia, mutta heillä on yhteiskunnallisen vaikuttamisen suhteen syrjäytyneiden asenteet.” (Eräpalo 2012, 24–26.) Eräpalo (2012, 33; ks. mm. Förnäs, Boethius & R9eimer 1993) nostaa esille, että nykyisen koulujärjestelmän olisi tiedostettava nuoren elämissä maailman ajassa uusiutuvat sfäärit. Tällaisia uusia sfäärejä ja valtarakennelmia edustaa muun muassa sosiaalinen media.

Tutkimukseni haastateltavien kiinnostus yhteiskunnallisia asioita ja vaikuttamista kohtaan oli laimeaa, ja jokainen haastateltavista ilmaisi, että politiikka ja talousasiat olivat vaikeita ym-

märtää. Poliitiikka on keskittynyt viime vuosina lähinnä talouskriisin käsittelyyn, ja näiden haastattelemieni nuorten kiinnostuksen kohteet sivusivat ennemminkin arvoja. Nuorisobarometrin mukaan miehet edustavat kovempia yhteiskunnallisia arvoja kuin naiset, ja nämä arvot muuttuvat pehmeämpään suuntaa iän ja koulutuksen myötävaikutuksella (Nuorisobarometri 2008, 31). Nuoret naiset ovat myös tilastollisesti miehiä merkitsevästi liberaalimpia (mt. 31, 34.) Yksi haastateltava pohti esimerkiksi annettuja vankilatuomioita:

Joo kyl ne jonkun verran kiinnostaa tietysti mulla nyt ei oo mitään hajua tommosista talousasioista että en mä niihin osaa mitään sanoa. Että lähinnä tommoset ihmisiin liittyvät, asiat että, välillä ihmetyttää vaikka että miks raiskauksen tuomiot on niin pieniä ja, miks enemmän saa vankilatuomiota siitä et kun varastat omaisuutta kun teet toiselle ihmiselle jotain ihan järkyttävää. Ei vaan mee mun ymmärrykseen et miks se on niin. Et tietyssä määrin kiinnostaa. (Nainen 22.)

Nuoret pitivät siis yllä aktiivisuuttaan harrastamalla jonkin verran liikuntaa eri muodoissa. He pyrkivät myös auttamaan perhettään kotitöissä. Poliitiikka ja yhteiskunnallinen osallistuminen ei haastateltavia nuoria kiinnostanut, samoin matkustelu tai opiskelu ulkomailla ei ollut heille merkityksellistä tai tavoittelemisen arvoista. Sen sijaan nuoret pohtivat arvoja ja viettivät paljon aikaa sosiaalisessa mediassa ja internetissä.

8.5 Henkilökohtainen identiteetti

Jahodan teoriassa on merkittävää se, että sen mukaan työ on osa henkilökohtaista statusta ja identiteetin lähdettä. Työ ja ammatti kertovat samalla yksilön perheen asemasta, sillä työn status ankkuroituu yhteiskunnan arvorakenteisiin. Identiteetti viittaa ihmisen kuvaan itsestään. Eri työtehtäville on annettu yhteiskunnan sisällä erilaisia sosiaalisia statuksia. Ihmisillä on tapana liittää tämä status yhdeksi ominaisuudeksi määritellesään itseään ja henkilökohtaista identiteettiään. (Jahoda 1982, 26.)

Jahodan mukaan ihminen voi määritellä työn avulla henkilökohtaisen asemansa ja identiteetin tasonsaa. 1950-luvulla Erikssonin kehitelemä ns. psykososiaalisen kehityksen vaiheteoria nosi esille sen, että nuoruusiän kehitystehtäviin kuuluva ammatillisen identiteetin omaksuminen on altis työttömyyden haitallisille vaikutuksille. Havinghurst (1948/1982) luonnehtii työelämään astumisen ja työllisyysaseman vakiinnuttamisen aikuisiän keskeisiksi kehitystehtäviksi. (Kinnunen ym. 2008.) On myös tutkimuksia siitä, miten suomalaisten nuorten työttömien

käyttämä epäonnistumisten ansa -toimintastregetia kytkeytyy heikkoon itsetuntoon (ks. Kinnunen ym. 2008, 208). Epäonnistumisen ansaa voidaan kuvata muun muassa nuorten epäjohdonmukaisena toimintana tai siten, että nuoret antavat usein tunteiden hallita ja tekevät harkitsemattomiakin tekoja, jotka saattavat vaikeuttaa elämää, kuten yksi haastateltava totesi:

No kyl mä sitä yritin kolmeen paikkaan mä oisin päässy pääsykokeisiin mut nyt tuli se oikeudenkäynti niin, sitte se vähä tyssäs siihen sitte. (Mies 23.)

Itsetunto määritellään henkilön tapana suhtautua itseensä. Päivärinta (1996) on tutkinut nuorten käsityksiä identiteetistä ja määritellyt neljä erilaista identiteettiä: sosiaalipummi (social bum), tunnustelija (scout), köyhä (poor unemployment), ja ulkopuolinen (outsider). Nuoret saattoivat antaa itsestään useampiakin määritelmiä samanaikaisesti. Päivärinta tuo esille, että nuorten itselleen määrittelemät identiteetit eivät anna nuorelle mahdollisuutta elää onnellista elämää työttömänä ja ulkopuolisen identiteetin määrittämä leima voi tuhota koko nuoren elämän (Päivärinta 1996, 64–68).

Päivi Fadjukoff (2007) on seurannut 100 naisen ja 97 miehen yksilöllisen identiteetin kehitystä varhaisaikuisuudesta keski-ikään, identiteetin kehitystä ennakoivia tekijöitä sekä identiteetin yhteyksiä henkilökohtaiseen hyvinvointiin keski-ikässä. Fadjukovin johtopäätöksensä on, että identiteetin aktiivinen työstäminen läpi elämän on tullut yhä tärkeämmäksi yhteiskunnallisen murroksen myötä, sillä jälkimodernille yhteiskunnalle on tyypillistä yksilöllisyyden ja yksilön omien valintojen korostaminen, arvojen suhteellisuus ja sosiaalisten systemien mureneminen ja uudelleen organisoituminen. Fadjukovin mielestä identiteetti antaa pohjan sitoutumiselle ammatilliseen valintaan, parisuhteeseen, perherooliin sekä uskonnolliseen ja poliittiseen ideologiaan. Ihmisellä on tarve tuntea olemassaoloonsa kuuluvaa jatkuvuutta vuodesta ja tilanteesta toiseen, huolimatta uusista ja muuttuvista elämäntilanteista. Nuoren koulumenestys ja harrastukset tukevat identiteetin kehitystä. Identiteetti rakentuu elämän eri osa-alueilla usein eri aikaan ja eri tavoin. Fadjukovin tutkimuksen yksi mielenkiintoisimmista tuloksista oli, että liian varhainen siirtyminen aikuisen rooliin esimerkiksi työelämässä ei ollutkaan identiteetin kannalta eduksi; tavallista myöhempi siirtyminen työelämään, yhdistettynä korkeampaan koulutukseen, oli yhteydessä myönteiseen identiteettikehitykseen. Sitä vastoin Jahodan väittää, että epätyytyttäväkin työ voi antaa mahdollisuuden jonkinlaisen onnistumisen tunteeseen. Marientahlissa lapset valjastettiin töihin tehtaaseen aikuisten rinnalle muun perheenjäsenten rinnalle. Työttömyys on edelleen vakava uhkatekijä niille, joiden itsetunto riippuu ainoastaan työn mukanaan tuomista tekijöistä. Nuorisobarometrien tekemien kyselytutkimus-

ten mukaan nuoret pitävät työtä edelleen tärkeänä, sillä esimerkiksi vuoden 2007 nuorisobarometrissa 92 prosenttia piti työtä tärkeänä elämänsisältönä, 94 prosenttia piti tärkeänä pysyvän työsuhteen saamista 35 ikävuoteen mennessä ja 84 prosenttia ottaisi tilapäistäkin työtä enemmän kuin eläisi työttömyyskorvauksella. Kyselytutkimus osoittaa selkeästi, että työn tärkeys ei näytä olevan vähenemään päin. (ks. Myllyniemi 2008, 42–43).

Koulutus on yhteiskunnan ylläpitämää maksutonta toimintaa, jonka tavoitteena on sosiaalistaa nuoret vallitsevaan keskeiseen kulttuuriperinteeseen. Koulutuksen avulla säädellään kansalaisten toimintaa (Rauste–von Wright & von Wright 1994, 89). Työn arvostamisen tavat nuori omaksuu vanhemmiltaan, koulusta ja muista suhteistaan, ja menestyminen koulussa ohjaa nuoren asennoitumista tulevaisuuteen (Järvinen & Vanttaja 2000, 215). Lisäksi on todettu, että työttömyys saattaa periytyä ylisukupolvisesti, mikä osoittaa, että nuori on jossain määrin toiminut samalla tavalla kuin vanhempansa (Pohjantammi 2010, 8–9). Noora Sipilän (2010) tutkimus tuo myös esille, että alhainen koulutustaso on erittäin merkittävä työttömyyden ja pitkittyneen työttömyyden selittäjä nuorilla ja etenkin nuorilla miehillä. Tämän lisäksi tutkimuksessa todetaan, että koulutustaso on voimakkaasti yhteydessä siihen, miten pysyväksi työttömyyskokemus muodostuu: mitä alhaisempi koulutustaso on, sitä vaikeampaa työttömyydestä on irrottautua. Koulutus on siis osoittautunut lapsuudenperheen tekijöitä ja nuoruusajan olosuhteita merkittävämmäksi selittäjäksi nuoruusajan työttömyydelle. Haastattelemani nuoret näkivät koulutuksen merkityksen hyvin eri tavoin. Haastattelemissani nuorista kaksi näkivät koulutuksen vahvasti osaksi identiteettiään. Yksi haastateltava ilmaisee asian seuraavasti:

Niin se on semmonen asia jota mä en missään nimes haluu tapahtua. Sama ku et mä mieluummin haluan et mä en koskaan varmaan vois tyytyä ammatti koulun pelkästään tutkintoon, koska se ois mun mielest intellektuellisesti halventavaa sellanen et mun on pakko päästä yliopistoon, mun on pakko saada tutkinto yliopistosta. Et se on semmonen, pakkomielle, et pakko saada korkeempi pitää, saada viisvuotinen tutkinto yliopistosta, pakko saada maisterin paperit semmonen et, mä en voi tyytyä vähempään et se on semmonen. Vaiks mä joskus mietin et miks mä en vaikka mee autokorjaajaks, et mikä siinä on niin pahaa. Voinhan mä olla älykäs autokorjaaja sillai et, miks mä en vaan voi mä joskus mietin tai miks mä en mee putkimieheksi, mikä siinä on niin pahaa. Mut sit siihen tulee se heti et en mä pysty, en mä voi mennä jonneki rikkaiden luokse ja sit ne on jotain lääkäreitä, heti semmonen. (Nainen 22.

Haastateltava ei arvosta ammattikoulutusta, ja hänellä oli tavoitteena akateeminen koulutus, vaikkakin haastateltava oli keskeyttänyt yhdet yliopisto-opinnot sekä yhdet ammattikorkea-

kouluopinnot, jotka eivät vastanneet hänen odotuksiinsa. Visa Tuominen (2013) tarkastelee väitöskirjassaan vastavalmistuneita maistereita. Hän pohtii, mitkä muut seikat kuin pelkkä tutkinto vaikuttavat yksilön työllistävyyteen joko edistävästi tai vaikeuttavasti. Lisäksi Tuominen taustoittaa käytyä työllistävyyttä ja työllistävyyttä keskustelua. Tuominen esittelee Harveyn (2002, 2005) taikatempumallin, jonka mukaan yksilö tulee koulutukseen, jossa hänet varustetaan työllistymiseen tarvittavilla taidoilla. Valmistuttaessa tutkinto ja sen sisältämät työllistävyyttä edistävät taidot johtavat lähes taianomaisesti suoraan työllistymiseen. Tuominen on kehittänyt tästä taikatempumallista moniulotteisemman suomalaisen kontekstiin sopivan työllistävyyttä edistävän mallin empiiristen tutkimustulosten pohjalta, sillä taikatempumalli jättää huomiotta ne taidot ja ominaisuudet, jotka henkilö oli tuonut mukanaan korkeimpaan koulutukseen esimerkiksi aikaisemman koulutuksen, työkokemuksen ja kulttuurisen perimän myötä.

Tuominen nostaa esille, miten opiskelijalla pitää itsellään olla ”draivia” kiinnittyä opiskeluun: halu kehittää itseään ja keinot yliopiston tarjoamien pedagogisten vaihtoehtojen hyödyntämiseksi ovat osa työllistymisprosessia. (Mt. 2013, 27, 29.) Tuominen toteaa, että länsimaiden tapaan suomalaisten yliopistojen määrä ja koulutustarjonta on laajentunut voimakkaasti, ja suoritettujen ylempien korkeakoulututkintojen määrä on moninkertaistunut. Tosin yhtenä haasteena ovat olleet ne vuonna 2005 suomalaisissa yliopistoissa kirjoilla olleet 15 000 opiskelijaa, jotka olivat aloittaneet opintonsa ennen vuotta 1998, mutta eivät olleet saaneet tutkintoaan suoritettua loppuun (Hakala 2008, 15). Tuominen tarkastelee väitöskirjassaan vuonna 2003 ylempien korkeakoulututkintojen suorittanutta 12 400 henkilöä. Suomessa yliopistojen toiminta on rahoitettu pääasiassa verovaroin. Tuominen siteeraa Ursinia (2011, 111): kukaan ei haluaisi, että vuosittain käytettävät noin 1,7 miljardia vero euroa suunnattaisiin yhteiskunnallisesti hyödylliseen koulutukseen, ja samalla tuottaisi työelämässä tarvittavia taitoja. Yliopistojen oletetaan toimivan vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa kasvattamalla opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Yliopistojen tulisi taata koulutus-, elämän- ja motivaatiotaustoiltaan erittäin heterogeeniselle opiskelija-ainekselle valmiudet hyvään työllistymiseen ja samalla turvata valmistuneiden avulla suomalainen ja eurooppalainen kilpailukyky (OKM 2012c, 9). Ehkä edellisen esimerkin nuoren kohdalla olisi tarvittu parempaa ohjausta ennen hakeutumista niille koulutuslinjoille, jotka hän myöhemmin keskeytti. Suorittamalla tutkintonsa loppuun Tuominen mainitseman ”draivin” avulla hän olisi voinut hyödyntää koulutuksessa oppimaansa seuraavassa tutkinnossa ja siten kasvattaa lineaarisesti osaamistaan taikatempumallin mukaisesti.

Opintojen jatkaminen on yleistä silloin, kun on olemassa pelkoa työttömyydestä: on ollut varsin selkeää jatkaa opiskelua ja odottaa, kunnes työllistymismahdollisuudet paranevat. Tynin (ks. Tuominen 2013, 36) mukaan joka kolmas jatko-opinnot aloittanut oli ilmoittanut yhdeksi jatko-opiskelujensa motiiviksi sen, ettei muuta vaihtoehtoa ollut tarjolla. Opintonsa keskeyttänyt nuori oletti, että vaihtoehtoja on tarjolla keskeyttämisistä huolimatta. On kuitenkin kysyttävä, onko suomalaisella yhteiskunnalla siihen tulevaisuudessa varaa, ja onko suomalainen koulutusjärjestelmä mennyt liian pitkälle joissakin tapauksissa korostaessaan yksilön vallinnan vapautta heikommin menestyvien kustannuksella? Suomalaisesta koulujärjestelmästä on kirjoittanut muun muassa Education Week- ja Washington Post -lehden verkkosivuilla New Yorkin yliopiston kasvatuksen tutkimuksen tutkijaprofessori Diane Ravitch (Education Week 11.10.2011). Hän vertailee suomalaista ja Yhdysvaltalaisista koulutusjärjestelmää ja tuo esille, että suomalainen koulu kehittää lapsia ihmisinä laulujen, leikkien ja muiden taideaineiden avulla. Yhdysvaltalaisen koulutusjärjestelmän tavoitteena on valmentaa lapsia globaalia kilpailua varten. Ravitchin mukaan suomalainen koulujärjestelmä on tasa-arvoinen ja lapsilla on kaikilla samat mahdollisuudet opiskeluun asuinpaikasta ja perhetaustasta riippumatta. Mainitsemisen arvoinen Ravitchin mielestä oli Suomen alhainen alle neljän prosentin lapsiköyhyys sillä Yhdysvalloissa lapsiköyhyys oli vuonna 2011 22 prosenttia.

Kirkolliset arvot eivät olleet merkittävässä oassa haastattelemieni nuorten elämää; yksikään haasteltavista nuorista ei ollut omien sanojensa mukaan uskonnollinen. Kati Niemelä (2011) toteaa, että useiden eri tutkimusten mukaan keskeisin uskonnollisuuden periytymistä ja yksilön uskonnollisuutta selittävä tekijä on omien vanhempien lisäksi isovanhempien antama malli. Niemelä teki myös mielenkiintoisen yhteenvedon tutkimuksista: lapsen ja vanhemman välinen turvallinen kiintymyssuhde on yhteydessä lapsen sosiaalistumiseen vanhempiensa uskonnollisuuteen. (ks. Niemelä 2011, 40; 44–45.) Yksi haastateltava peilasi omaa suhtautumistaan kirkkoon seuraavasti:

Ei, olen eronnut kirkosta heti tultuani täysi-ikäiseksi. En usko ja ei oikein noi kirkon kanssa ajatukset mee ihan yks yhteen ja, ei oo vaan. Onhan sitä rippi koulun käyny, lähinnä siks ku kaikki muutki kävi ja, ei koskaan oo uskonto tunnit kiinnostanu ja ei oo meidänkään perheessä uskonnollisuus ei näy millään tavalla. Et kyllähän ne kaikki muut kirkkoon kuuluu mutta, ei käydä joulukirkoissa tai muutenkaan. (Nainen 19.)

Sami Myllyniemi (2006, 8) kirjoittaa, että rippikoulu toimii yhä vahvasti nuorten siirtymäriit-

tinä ja että koulujen juhlissa oleviin uskonnollisiin perinteisiin suhtaudutaan edelleen positii-
visesti (mt. 2006, 64). Myös kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen Cimon joh-
taja Pasi Sahlberg (Wilby 19.7.2013 The Gardian Weekly) kertoo The Guardian lehdelle an-
tamassaan haastattelussa, kuinka suomalaisessa kulttuuriperimässä rippikoulua pidettiin yhte-
nä merkittävänä siirtymäriittinä aikuisuuteen. Sahlberg kertoo myös, kuinka luterilaisen kir-
kon järjestämän rippikoulun avulla on aikoinaan opetettu nuoria lukemaan ja kuinka rippikou-
lun käytyä he saivat virallisen luvan mennä naimisiin. Nuorisotutkijana tunnetun Helveen
(2002, 128; 2006, 92) mukaan uskonnollisuus ei ole nuorille kovin tärkeää. Tämä kävi ilmi
myös Nuorisobarometrin (2006, 56) kyselyssä, jonka mukaan harva nuori osallistuu mihin-
kään seurakunnan toimintaan. Helven mukaan Emilè Durkheimin uskontososiologinen teoria
uskonnosta sementtinä, jota tarvitaan yhteiskunnan koossapysymiseen, on vanhentunut. Län-
simaissa painotetaan sen sijaan yksilöllisiä arvoja (Helve 2006, 92). Edellisen lainauksen nuor-
en 19 vuotiaan naisen kohdalla uskonnollisen arvomaailman on korvannut humanistinen
maailmankuva sosiaalisine arvoineen, joita edustavat esimerkiksi vapauden ja tasa-arvon ko-
rostaminen. Haastateltava toi esille varsin avoimesti seksuaalisen suuntautumisensa, sillä ho-
moseksuaalisuuden hyväksyminen kirkossa on herättänyt paljon keskustelua. Uskonto näytti
olevan Helveen siteerausta lainatakseni monille haastateltavilla ”ei vois vähempää kiinnostaa”
-asia, samalla tavalla kuin politiikkakin. Nykynuoret eivät Helveen mukaan toisaalta halua
sitoutua mihinkään ideologiaan, mutta haluavat silti kuulua ja tulla hyväksytyksi osaksi jota-
kin ryhmää.

Marienthalin kylässä ei ollut omaa kirkkoa, vaan kyläläiset kävivät naapurikaupungin kirkos-
sa. Marienthalin kylässä ihmisten arkea tukevat toiminnot olivat rakentuneet tehtaan ympäril-
le, kuten esimerkiksi kauppa ja koulu (Jahoda ym. 2002, 19). Tehtaan omistaja rakennutti
kylään myös päiväkodin, mikä mahdollisti naisten osallistumisen tehtaan tuotantoon. Lapset
työskentelivät koulun ohella tehtaalla kolmessa vuorossa. Alhaisesta palkasta huolimatta patri-
arkaalisesti johdetussa kylässä viihdyttiin. Marienthalin kylä oli tehtaan toiminnan aikana
sekä poliittisesti että yhteiskunnallisesti aktiivinen. (Jahoda ym. 2002, 12, 16.) Kylään oli
muodostunut esimerkiksi hyväntekeväisyysjärjestö lasten etuja ajamaan, naisten kristillinen
yhdistys sekä työmiehille omia klubeja ja muita tapaamispaikkoja.

Nuorten pitää varautua siihen, että työuran aikana he joutuvat opettelemaan uusia ammatteja,
sillä työn ja työtapojen muutos vaatii joustavuutta ja uuden oppimista yhä useammilla aloilla.
Asenne jatkuvan koulutuksen välttämättömyydestä liittyy vahvasti nuoren koulutustasoon;

varsinkin yliopisto-opiskelijoiden usko koulutuksen tarpeellisuuteen on hyvin voimakasta (Myllyniemi 2009). Koulutususkon alenemiseen saattaa vaikuttaa maailman yleinen taloustilanne sekä oma henkilökohtainen taloudellinen tilanne: työelämässä pysymiseen ei riitä pelkästään jatkuva kouluttautuminen. Anna-Maija Niemi (2010, 148) on dokumentoinut etnografisessa tutkimuksessaan sitä, kuinka ammattiin opiskelevat näyttävät olevan innostuneita ja motivoituneita vain oikean työn tekemiseen: koulutyöhön suhtaudutaan vain koulutyönä ja työssäoppimisjaksoihin halutaan sitä vastoin panostaa. Työ on siis tämänhetkisessä yhteiskunnassa nuorille tärkeää, mutta eri tavalla kuin aikaisemmille sukupolville. Työn sisällön merkitys korostuu, ja nuoret tavoittelevat työltä mielekkyyttä. Jotta nuoren toiveet ja todellisuus kohtaisivat, nuoret tarvitsevat apua ja tukea tulevaisuuden suunnitteluun, ja tietoa koulutus- ja työllistymismahdollisuuksista. (Kojo 2010, 23–35.) Haastattelemiini nuoret kertoivat yllättävän avoimesti itsestään ja tunnistivat vahvuuksiaan ja heikkouksiaan, jotka olisi syytä ottaa huomioon tulevaisuutta pohdittaessa. Haastateltavat kertoivat vahvuuksistaan ja heikkouksistaan seuraavasti:

Niin, se. Mut sit noi heikkoudet mut se on varmaan se et, en mä osaa pyytää kauheen helpolla apuu et, mä yritän mieluummin niin kauan yksin ennen ku menee hermo. Sitte ei enää vaan kiinnosta se asia ja sit mä siirryn aina johki toiseen... No kaikkee pientä autojen kaa mikä, kaikki mikä periaattees liittyy kakspyöräsiin tai neljäpyöräsiin niin, niit on ihan kiva ropaillla. (Mies 21.)

Vahvuuksii on just se mun, et mä tykkään oppii uusii asioita et se on semmonen haaste. Varmasti, mä opin kielet helposti, mä puhun helposti et se on ne, tuo kielitaito on semmonen joka, et mä opin helposti ja osaan puhua, tai nyt mä puhun vaan neljää kieltä tällä hetkel, mä keskeytin mun ranskanopinnot sen jälkeen kun meidän ranskanopettaja tuli raskaaks ja tuli vähä hermoheikoks sanosko näin et ne hormonit tais jyllätä, et siel ei ollu enää kauheen mukava olla niil tunneilla sinänsä. (Nainen 22.)

Nuoret haastateltavat eivät tunteneet itseään turvattomiksi, vaan yleensä sanoivat nauttivansa elämästä. Näin oli etenkin niiden kohdalla, joilla oli siihen taloudellisesti mahdollisuuksia. Eriksson (1980) kirjoittaa, että lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluu erilaisten kykyjen ja taitojen hankkiminen. Nuoreen aikuisuuteen liittyy myös saavuttaminen: oman uran rakentaminen, seksuaalisuhteen muodostaminen, perheen perustaminen eli puolison valinta sekä lasten hankkiminen. Yksi haastateltava totesi haastattelun lopuksi tilanteestaan:

Kyl ainaki itte mä oon nauttinu ihan elämästäni, ei tässä mitään hätää, ei hätää. Et mul on taloudellinen tilanne ihan hyvä, ku on saanu tosiaan säästetty rahaa, ei oo semmost välitöntä huolta siitä, että on niin sanotusti ... auki heti. Ja tietysti voi pitää sitä hauskaa, mutta siitäki sit tietenki. mä haluan pitää sen, et en mä haluu vaan olla pitämäs hauskaa, et mä haluun sit ihan oikeest saada asioita aikaseksi. (Mies 21.)

Kati Vasalampi (2012, 216) kirjoittaa psykologian alaan kuuluvassa väitöskirjassaan nuorten koulutustavoitteista ja kouluhyvinvoinnista opintojen nivelvaiheissa siirryttäessä peruskoulusta lukioon ja ammatilliseen koulutukseen tai lukioista yliopistoon. Siirtymävaiheisiin vaikuttaa nuoren sisäinen ja ulkoinen motivaatio. Sisäinen motivaatio tarkoittaa sitä, että nuori pyrkii kohti sitä tavoitetta, jota hän pitää kiinnostavana ja arvojensa mukaisena. Sisäisen motivaation omatessaan nuori myös työskentelee enemmän ja tehokkaammin tavoitteeseen pääsemiseksi. Osa nuorista valitsee tavoitteensa ulkoisen tai sosiaalisen paineen vaikutuksen alaisena, ja tällöin puhutaan ulkoisesta motivaatiosta. Ulkoisen motivaation vaikuttaessa nuori pyrkii välttämään syyllisyyden ja ahdistuksen tunteita. Ulkoisen motivaation varaan rakennetun koulutustavoitteen johtaa herkästi tavoitteesta luopumiseen vastoinkäymisten ilmaantuessa. Vasalampen tutkimus osoittaa, että on tärkeää tukea nuorten sisäistä motivaatiota ja kouluviihtyvyyttä opintojen nivelvaiheissa, sillä sisäisen motivaation ja koulumyönteisen ajattelun löytymiseen suunnattu pienikin tuki saattaa olla ratkaiseva myöhemmän elämänpolun kannalta, kuten seuraavan lainauksen haasteltavan kohdalla. Nuoren lähellä olevilla aikuisilla saattaa olla merkittävä rooli nuoren tehdessä valintojaan:

Joo, haasteellinen opettaja enemmänki. Ne jäi sit mut, yläasteella tai no mä lopetin sit sen millon ne sai lopettaa tai oli mahdollisuus jatkaa et mä, kyllä mä sain kasia ja ysiä niist kurseista et, mut kun mä en kestäny sitä opettajaa enää. Niin se jäi mult siihen niin. Sit toi, varmaan tietotekninen, uuden tekniikan omaksuminen semmonen, mä helposti omaksun ja opin, semmonen. (Nainen 21.)

Nuoret oppilaat odottavat koululta oppimisen lisäksi elämyksellisyyttä ja vuoropuhelua oppilaiden ja opettajien kesken. Elämäntapojen moninaistuminen ja eri kulttuurien tuomat uudet kokemusmaailmat haastavat vanhat oppimistavat, auktoriteetit ja roolimallit. Nuoret tavoittavat uusia kokemuksia kodin ja koulun ohella harrastuksista, tiedotusvälineistä, internetistä, kauppakeskuksista ja muilta uusilta areenoilta. (ks. Jokinen & Saaristo 2006, 229–231.) Julkisessa keskustelussa on tuotu esille esimerkiksi sitä, että opettajakeskeiset kirjakoulut ovat vanhanaikaisia eivätkä vastaa nykynuorten elämää, mikä näkyy erityisesti poikien heikompana pärjäämisinä Pisa-testeissä.

Henkilökohtaisessa identiteetissä näyttäytyi omaehtoisen olemisen ja valinnanvapauden merkitys, sillä haastattelemiini nuoret halusivat päättää, mitä tai millaista työtä he olivat valmiita tekemään tai mihin koulutuksen pitäisi vastata. Nuoret arvostivat koulutusta lähinnä sen tuoman statuksen mukaan, ei niinkään sen suhteen, kuinka paljon kyseisessä ammatissa ansaitsee. Koulumenestys tai siinä menestymättömyys sekä omien vanhempien antama malli ja tuki värittivät monen haastateltavan nuoren identiteettiä.

9. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin välistä suhdetta on tarkasteltu aikaisemmin monissa tutkimuksissa ja lähes päivittäin aihetta käsitellään myös tiedotusvälineissä. Kaikissa tutkimuksissa yhteys on havaittu negatiiviseksi, eli työttömyys alentaa koettua hyvinvointia. Lisäksi on osoitettu, että työttömyyden jatkuessa hyvinvointi alenee entisestään. Pitkäaikaisesti työttömien hyvinvointi on alemmalla tasolla kuin vastikään työttömiksi jääneiden. Työttömyystutkimuksia on leimannut niin sanottu tragediatarina. Työttömyyden keston lisäksi hyvinvointiin vaikuttavat aikaisempien tutkimusten mukaan monet taustatekijät kuten koulutus, sukupuoli, perheasema ja ikä. Lisäksi on havaittu, että sillä, kuinka vahvasti yksilö on sitoutunut palkkatyötä koskeviin arvoihin, on merkitystä hänen hyvinvoinnilleen. Tämän tutkimuksen haastateltavilla nuorilla ei ollut vielä mahdollisuutta sitoutua pitkäkestoisesti palkkatyöhön. Heille ei ollut myöskään vielä hahmottunut, mistä he jäävät paitsi, sillä heillä ei ollut omakohtaista vertailupohjaa palkkatyön mahdollistamasta elämästä. Nuoret ilmaisivat haluavansa määrätä itse elämästään ja haluavansa tehdä asioita, jotka tuntuivat heistä itsestä mielekkäiltä. Haastateltavien nuorten työttömyyden riskitekijät, kuten huostaanotto, eroperhe, yksinhuoltajuus, perheväkivalta, muotoutuvat osittain jo lapsuudessa. Myös perheen tuki sekä nuoruusajan elämäntilanne, kuten sairaus, muutto toiselle paikkakunnalle, koulun keskeyttäminen tai pätkätyö olivat yhteydessä työmarkkinasijoittumiseen, koulutukseen suhtautumiseen ja niissä menestymiseen. Monissa tutkimuksissa on todettu, että alhainen koulutustaso on erittäin merkittävä työttömyyden riskitekijä (ks. mm. Sipilä 2010; Myrskylä 2011, 11). Osalla haastateltavista oli ammatillista koulutusta seuraavilta aloilta: ict-ala, merkonomi, talonrakennusalan perustutkinto, hevoshoitaja, lähihoitaja, catering-ala, mutta he eivät joko olleet löytäneet alan mukaisia töitä (ict-ala), eivät halunneet jatkaa samalla alalla esimerkiksi terveydellisten syiden vuoksi tai olivat hakeutumassa toiselle alalle. Akateemisiin opintoihin oli suunnitelmassa kaksi haastateltavaa.

Nuorisotyöttömyys on kansantaloudellisesti iso ongelma, josta käydään laajasti keskustelua mediassa eri keinoin (ks. mm. Hietaniva 2013). Ongelmaan ei ole helppoa löytää ratkaisuja ja viimeaikaiset, esimerkiksi Jyrki Kataisen hallituksen keskeisimmistä tavoitteista liittyvät köyhyyden ja nuorisotyöttömyyden ehkäisemiseen kannustamalla esimerkiksi pätkätyön tekemiseen niin, että työtön ei menetä työttömyys-, työmarkkina- tai ansiosidonnaista tukea. Nuorisotyöttömyyttä on yritetty vähentää lukuisilla projekteilla ja hankkeilla, lisäämällä sosiaalialan henkilökuntaa ja säättämällä lakeja. Nuorisotyöttömyyden riskitekijät on tunnistettu ja

niitä on yritetty selittää monilla teorioilla ja tutkimuksilla. Yhteiskunnallisissa keskusteluissa nuoret on jaoteltu jopa viiden eri diskurssin avulla muun muassa kiltti koululainen ja laiska lorvailija -diskursseiksi. Tutkimuksissa on tullut selkeästi esille se, että alle 25-vuotiaat ovat varsin heterogeeninen ryhmä, ja tähän ryhmään ajoittuu monia tekijöitä.

Tässä pro gradu -tutkimuksessa kahdeksan nuoren haastattelut herättivät joukon uusia kysymyksiä ja pohdittavia tekijöitä nuorten eroista ja samankaltaisuuksista: haastateltavat eivät toimineet aina rationaalisesti, vaan antoivat usein tunteiden hallita käyttäytymistään ja vaikuttaa valintoihinsa, ja joitakin asioita nämä nuoret jättivät ilmaisematta. Näiden haastatteluiden tuloksena voidaan nähdä piirteitä Jahodan määrittelemistä työn latenteista vaikutuksista erittäin pintapuolisesti, mutta toisaalta yhteneväisyyttä ei ole vielä selkeästi todennettavissa. Näiden nuorten elämässä projekti oli osa arjen kulkua, joka näyttäytyi sekä nuoria kannattelevana että arjen jäsentäjänä. Nämä nuoret kokivat tulleen projektissa kohdatuiksi. Nuoret pitivät tärkeänä erityisesti sitä, että työntekijät ottivat heihin aktiivisesti yhteyttä. (ks. taulukko 3).

Taulukko 3. Yhteenvedo analyysista Jahodan deprivaatioteorian valossa

	Jahodan työttömyyden latentit vaikutukset	Haastateltavat - nuoret	Projekti	Yhteenvedo
1. Arjen järjestäminen	Työ järjestää aikaa eli päivää, viikkoa ja kuukausia. Vuorokausirytmä ja ajantaju häiriintyy. Vapaa-aika menettänyt merkityksensä.	Nuorilla on harrastuksia. Lapset, perhe, kotieläimet ja seurustelukumppani rytmittävät arkea ja patistelevat liikkeelle. Vuorokausirytmän ja viikonpäivien merkitys ajan jäsentäjänä. Rituaalit (hampaiden pesu, aamupala, viikonloppu) Sovituista asioista kiinnittäminen Silpputyöt. Pääsykokeisiin, armeijaan ja äitiyteen valmistautuminen. TE-toimiston työnhakusuunnitelma. Sosiaalietuuksien hakeminen.	Hyvät käytännöt: säännölliset tapaamiset, tiivis asiakasohjaaminen, yhden luukun-palveluperiaate, erilaisia kursseja kohti koulutusta ja työtä, tehostettu aktivointi-ryhmä projektin ulkopuolelle jääneille nuorille, työntajien rekrytointitilaisuudet, elämänhallintakurssit. Aktivoititoimenpiteet.	Nuorilla on saatavilla tukea arjen järjestämisessä. Tuen avulla ylläpidetään vuorokausirytmä, säännöllisyyttä ja ohjataan tavoitteelliseen toimintaan koulutuksen tai työn pariin.

2. Sosiaaliset suhteet	Ydinperheen ulkopuoliset säännölliset kontaktit puuttuvat ja ka-peuttavat ihmisuhteiden muodostumista. Ristiriidat perheissä. Yksinäisyys, eristäytyneisyys. Miehet kärsivät eniten. Naiset kiinnittyvät suhteisiin äitiyden roolin avulla.	Äitiys ja lapset toimivat suhteiden ylläpitäjänä. Lapsuuden kavereisuhteiden säilyminen. Harrastukset, joukkuepelaaminen, punttisali. Sosiaalinen media / internet mahdollistivat yhteydenpidon kavereiden kanssa välimatkasta huolimatta. Seurustelukumppani. Tukijärjestelmät, lastensuojelun jälkihuolto Globalisaatio	Suuri määrä nuoria projektin asiakkaana, asiakkuus loppuu työn tai/ja koulutuksen saamisen jälkeen. Pääsääntöisesti yksilötapaamisia ja ryhmätoimintaa erityistee-mojen mukaan.	Nuorilla on vaihtelevasti sosiaalista elämää, johon kuuluu ydinperheen lisäksi ystäviä, harrastuksia ja yhteydenpitoa internetin välityksellä. Sosiaalietuuksien haku ja tukijärjestelmät kannattelevat nuoria. Eristyneisyyttä lieventää internet ja sosiaalinen media. Ei sukupuolen välistä eroa suhteiden määrässä.
3. Asioiden hallinta	Tarpeellisuuden ja onnistumisen tunteiden puuttuminen. Sosiaalinen eristyneisyys kasvaa. Hämyn ja syyllisyyden tunteita. Köyhyys, rahattomuus.	Unelmat ja toiveet tulevaisuudesta esim. ammatin suhteen vielä olemassa. Ei valmiutta ottaa riskejä ja kiinnostus yrittäjän ammattiin laimeaa. Toiveena säännöllinen palkkatyö. Työharjoittelu ja projektiin osallistuminen hyviä kokemuksia. Armeija välivaiheena antoi aikaa miettiä tulevaisuutta. Akateemisen koulutuksen suuri arvostus. Lapsuuden perheen vaikeudet, taloudellinen tuki ja keskinäiset suhteen heijastuivat nuoriin. Netin kautta asioiden hoitaminen ja työnhaku yleistä.	Hyvät käytännöt (elämänhallintaryhmät) Palveluohjaajien yksilötapaamiset Sosiaaliturva – tukien hakeminen.	Nuorilla oli itsetuottamusta ja toiveikkuutta työn ja koulutuksen suhteen. Nuoret olivat valmiita kokeilemaan useita eri vaihtoehtoja. Yksikään nuori ei sanonut olevansa köyhä tai syrjäytynyt. Nuoret puhuivat niukasta taloudellisesta tilanteesta. Koulussa menestymistä tai menestymättömyyttä korostettiin ja nuoret peilasivat itseään oppimisen kautta. Nuoret olivat aktiivisia internetin kautta tapahtuvaan tiedonetsintään.
4. Aktiiviteetti	Puuttuu fyysinen ja psyykinen ponnistelu. Aktiivisena pitäminen	Harrastukset, lenkkeily, punttisali ja muu liikunta. Kotityöt ja niissä	Tapaamiset esim. terveydenhoitajan kanssa- terveystarkastukset.	Nuoret pyrkivät ponnistelemaan fyysisesti. Nuoria eivät pa-

	vähenee. Elämä kapeutu- minen joka alu- eella.	auttaminen. Sosiaalinen media. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja kiinnostus politi- kaan ja ryhmätoimin- taan vähäistä. Omaehtoinen toimin- ta tärkeää, jota voi itse säädellä.	Ammatinvalintapsy- kologi palvelut. Ryhmä- ja kurssitoi- mintaan kannustami- nen.	hemmin kiinnos- taneet politiikka tai yhteiskunnal- linen aktiivisuus. Nuoret halusivat toimia yksilölli- sesti ja omaehtoi- sesti esim. inter- netin avulla.
5. Henki- lökohtai- nen identiteet- ti	Itsetunto- ongelmia, ihmisen kuva itsestä vää- ristyy ja muuttuu. Kosketus yhteis- kunnan arvoihin hämärtyy	Itsemääräämisoikeu- den korostuminen ja valinnan mahdolli- suus työn ja koulu- tuksen suhteen – mistä itse pitää. Ei suostuta tekemään mitä tahansa työtä rahan vuoksi. Koulutuksen tuoma status korkea. Kou- lumenestys identiteet- tin väline. Vanhempien esi- merkki ja tuki.	Tapaamiset palveluohjaajien ja terveydenhoitajan kanssa – keskustelut.	Nuoret olivat tietoisia vahvuuk- sistaan ja mieltymy- ksistään. Nuor- ret eivät suostu- neet tekemään mitä tahansa työtä tai käymään kou- lua mikä ei heitä miellyttänyt. Joidenkin kohdal- la vähän epä- realistisia toiveita koulutusvalinto- jen suhteen. Selkeä yhteys vanhemmilta pe- rityyn malliin ja tukeen.

Jahodan teorian mukaan ihmiset ovat pohjimmiltaan passiivisia, ja toisen teorian mukaan ihmiset voidaan nähdä aktiivisina toimijoina. Jahoda pitää teoriassaan työn piileviä merkityksiä taloudellisesta merkityksestä riippumattomina, ja jotkut tutkijat taas olettavat, että ihmiset tekevät työtä ilmeisen merkityksen eli nimenomaan toimeentulon turvaamisen takia. Näiden haastateltavien nuorten kohdalla taloudelliset arvot näyttäytyivät vielä lähes merkityksettömi-
nä. Tässä vaiheessa on huomioitava, että Jahoda teki tutkimuksensa aikana, jolloin lakisäätei-
set työttömyysvakuutukset eivät olleet universaaleja. (Jahoda 1982, 34.) Yllättää oli, että tässä
pro gradu -tutkimuksessa seitsemän haastateltavaa kahdeksasta piti rahallista toimeentuloa
siedettävänä, varsinkin, kun heillä oli puoliso, jompikumpi vanhemmista tai molemmat van-
hemmat taloudellisena tukena. Yksikään nuori ei kokenut tai sanonut olevansa köyhä tai syr-
jäytynyt, sen sijaan nuoret puhuivat rahan vähyydestä, eivät rahattomuudesta, ja huolellisuu-
desta rahan käytön suhteen. Havaintomuistiinpanojeni mukaan nuoria ei voinut ulkonäön pe-
rusteella luokitella huono-osaisiksi samalla tavalla kuin Jahodan tutkimuksen Marienthalin
kylän asukkaita. Jokaisella nuorella oli haastatteluun tullessa matkapuhelin, ja jokainen sanoi

käyttävänsä tietokonetta vapaa-ajalla ainakin työn etsimiseen sekä yhteydenpitoon kavereiden kanssa. Joidenkin nuorten kohdalla projektin antama tuki näyttäytyi taustalla. Nuoret pitivät tärkeänä, että heihin otettiin yhteyttä ja heille tarjottiin erilaisia mahdollisuuksia tarttua koulutuksiin, osallistua kursseille ja projektin järjestämiin tapahtumiin. Tosin haastateltavat etsivät aktiivisesti itsekkin töitä esimerkiksi internetin avulla, ja joillekin oli yllätys, ettei työtä löytynytkään niin helposti.

Aikaisemmissa tutkimuksissa tuli esille, että naisten vahvempi sitoutuminen perheeseen korvaa osan työn latenteista ulottuvuuksista. Perhe antaa mahdollisuuden kompensoida ajankäyttöön liittyviä asioita ja mielekkään tekemisen puutetta (esim. Kortteinen & Tuomikoski 1998, 65). Lisäksi työhön liittyvät taloudelliset menetykset rasittavat naisia vähemmän kuin miehiä. Myös Jahodan teoria mukaan työttömyys on naisille helpompi elämäntilanne kuin miehille (ks. mm. Cole 2007, 1138). Perhepiiristä saatava tuki on muutenkin todettu monissa tutkimuksissa erittäin tärkeäksi työttömän hyvinvoinnille. Sosiaaliset verkostot ja ystävyysuhteet vähentävät työttömyyteen liittyvää stressiä, sillä läheiset ja kiinteät sosiaaliset suhteet vähentävät työttömyyteen liittyviä negatiivisia tuntemuksia. Ihmiset etsivät elämälleen työn sijasta muuta sisältöä siinä vaiheessa, kun he joutuvat työttömiksi. Haastattelemani nuoret suhtautuivat toiveikkaasti tulevaisuuteen, vaikka joskus päivän kulku vaikutti tylsältä ja mitäänsanomattomalta. Miehet kuluttivat aikaansa yllättävän perinteisellä tavalla eli korjaamalla koneita, pelaamalla ja tietokoneiden parissa. Samoin Jahodan tutkimuksessa tuli esille, että miesten oli helpompi kohdata työttömyys, jos heillä oli kodin ulkopuolisia harrastuksia. Työttömyyden kohtaaminen oli yleisesti helpompaa aikuisille naisille kuin miehille. (Cole 2007, 1138.) Nuorten ikäluokkien keskuudessa työttömyyden seuraukset ovat lievempiä kuin ikään-tyneemmän väestön keskuudessa. Aikuisten naisten tavoin nuoret kykenevät yksinkertaisesti keksimään paremmin vaihtoehtoja työnteolle. Toisaalta tämän tutkimuksen nuoret kategorisoivat itsensä ja muut koulutuksen perusteella: koulutus, ja varsinkin akateeminen koulutus, oli tärkeä osa itsetuntoa ja identiteettiä. Koulutuksen arvostus periytyi vahvasti suoraan haastateltavieni vanhemmilta omaksutuista asenteista ja malleista. Yksikään haastateltavista nuorista ei ollut yhteiskunnallisesti tai kirkollisesti aktiivinen muuten kuin seuraamalla jonkin verran esimerkiksi poliitikkojen blogeja, ja kirkolliset arvot nähtiin jääneenä pakollisesta siirtymäriitistä lapsuudesta aikuisuuteen. Keskeisessä merkityksessä oli internet, joka täytti monta Jahodan työttömyyden piilevää vaikutusta. Nuoret pystyivät täyttämään osan päiväänsä internetin avulla muun muassa pitämällä yhteyttä ystäviinsä sekä jakamalla kokemuksiaan virtuaaliyhteisöissä omien mielihalujensa ja aikataulujensa mukaan. Jahodan tutkimuksessa

tuli esille, että tehtaan toimimisen aikaan Marienthalin kylässä oli aktiivista sosiaalista toimintaa eri tasoilla, mutta työttömyyden kohdatessa aktiivisuus muuttui passiiviseksi oleiluksi, mikä oli havaittavissa jo ihmisten ulkonäöstä ja kiireen tunteen väistymisenä. Marienthalin kylän työntekijät kokivat, että koko kylä kuoli tehtaan lopettamisen myötä, mutta tämän pro gradu -tutkimuksen haastateltujen nuorten arki pysyi osittain internetin ja myös projektin nuorille kohdistettujen toimenpiteiden ja tapahtumien avulla käynnissä. Nuoret hakivat aktiivisesti töitä internetin avulla. Näitä nuoria ei pystyisi ulkonäöllisten seikkojen perusteella kategorisoimaan työttömiksi nuoriksi.

Yllätyksellistä tutkimukseni nuorissa oli, että kukaan heistä ei korostanut tai tuonut esille, että heillä olisi ollut ongelmia päihteiden käytön kanssa. Yhdellä nuorella oli rikkeitä ylinopeudesta, ja hän oli siten menettänyt ajokortin hetkeksi. Yksi haastateltava saapui haastatteluun moottoripyörällä ja sanoi, etteivät päihteet ole hänen juttunsa. Nuoruudessa muutama sanoi kokeilleensa alkoholia kunnolla humalatilaa asti, mutta nykyiseen elämäntilanteeseen se ei kuulunut. Nuoret myös toivat esille, että he eivät harrasta baareissa oleilemistä, vaan ystävyyssuhteiden hoitaminen tapahtui lähinnä harrastusten merkeissä, kotona ja epämuodollisissa paikoissa.

Jahoda (1982) painottaa palkkatyön merkitystä yhteiskunnan keskeisimpänä instituutiona. Jahodan suhteellisen piilokurjistumisen hypoteesin mukaan työttömyys merkitsee viiden kokemusten kategorian puuttumista työttömän elämästä. Jahoda korostaa työn keskeistä merkitystä länsimaisessa kulttuurissa. Haastattelemani nuorten kohdalla oli havaittavissa konservatiivisten ja niin sanottujen perinteisten yhteiskunnallisten arvojen murenemistä. Nuoret eivät pitäneet tukijärjestelmän käyttöä negatiivisena asiana, ja he eivät olleet valmiita tekemään mitä tahansa työtä tai osallistumaan koulutukseen, jos heiltä puuttui siihen sisäinen motivaatio. Nuorilla oli yllättävän suuri luottamus sen suhteen, että he voivat tehdä useitakin epäonnistuneita valintoja, keskeyttää koulutuksen tai jopa jättäytyä työttömäksi sanktioita saamatta, vaikka töitä olisi jossain muodossa, esimerkiksi kirvesmiehenä tai lähihoitajana saatavilla. Nuoren arjessa kiinteästi mukana olevilla ihmisillä saattaa olla suuri vaikutus nuoren tehdessä valintojaan, oli kyseessä sitten projektin työntekijä tai koulun opettaja. Nuoret pitivät hyvänä asiana, että projekti tarjoaa palveluita yhdestä paikasta käsin ja että he voivat asioida saman työntekijän kanssa, jolloin omaa tilannetta ei tarvitse kertoa joka kerta alusta alkaen. Jahodan tutkittavilla ei ollut valinnanmahdollisuuksia tehtaan toiminnan aikana eikä tehtaan toiminnan lopettamisen jälkeen: kun tehdas oli toiminnassa, nuoret menivät suoraan koulun jälkeen teh-

taalle töihin, ja kun tehdas sulki tuotantonsa, jäljelle jäi työttömyys, jonka lakaisi alleen toinen maailmansota. Tutkimukseni kahdeksalla alle 25-vuotiaalla nuorella ei näytä vielä olevan minkäänlaista hätää selviytyä työttömyydestä, tosin työttömyyden latenttien kokemusten on todettu kasvavan lineaarisesti ajan kanssa niin kuin näytti käyneen Jahodan Marienthalin kylän työttömille.

10. POHDINTAA

Tutkimukseen kuuluvien maisteriseminaarien aikana mieleeni jäi ohjaavan opettajan selkeä kommentti sen jälkeen, kun olimme aikamme vuodattaneet tutkimuksen tekoon liittyvistä esteistä ja vaikeuksista. Ohjaava opettaja totesi yksinkertaisuudessaan: ”Nyt kun olemme aikamme puhuneet täytyy lopettaa puhuminen ja tarttua hommiin”. Yllättävää kyllä sama pätee myös nuorisotyöttömyyden osalta: kun yhteiskunta ja minä tutkimuksen tekijänä olemme aikamme todentaneet työttömyyden vaikutuksia ja tuoneet esille tarpeellisia toimenpiteitä olisi viipymättä jo ryhdyttävä vaadittaviin toimenpiteisiin tilanteen parantamiseksi. Nuorisotyöttömyys ei ota laantuakseen ja ongelmat kasvavat. Tutkimukseni oli mielenkiintoinen matka näiden aikuistuvien nuorten maailmaan, mutta jotain on tehtävä, että he pystyisivät säilyttämään vielä pilkahduksen siitä toiveikkuuudesta, että heille löytyy tulevaisuudessa töitä, että he saavat perustaa perheen ja olla hyödyksi läheisille ja täyttää päivänsä, viikkonsa ja vuotensa tavoitteellisella toiminnalla. Nämä nuoret olivat vielä vahvasti elämässä kiinni rankoistakin kokemuksista huolimatta. Pelkona on, että Jahodan työttömyyden tragediatarina leviää ja tulee todeksi, kun yhteiskunnan turvaverkot repeilevät.

Tutkimukseni osoittaa, kuinka tärkeää on nähdä yksittäinen nuori kokonaisuutena ja ainutkertaisena yksilönä. Näillä nuorilla oli paljon Jahodan deprivaatioteorian kielteisiltä vaikutuksilta suojaavia tekijöitä, kuten lapsuudesta asti säilyneitä ystävyys-suhteita, projektin tuomia aktiivointitoimenpiteitä, sosiaaliturva sekä joillakin perheen antama sekä taloudellinen että henkinen tuki. Haastatteluissa rakentui kuva nuorista, jotka selviytyvät, jos heille annetaan siihen mahdollisuus sekä riittävästi aikaa yhteiskunnan sekä heitä lähellä olevien aikuisten taholta. Nuoret etsivät paikkaansa, joskus yllättävän pitkäänkin ja useiden epäonnistuneiden valintojenkin kautta. Näille nuorille on tärkeää, että heistä välitetään ja heitä kuullaan. Nuoret arvostivat sitä, että projektin työntekijät ottavat heihin aktiivisesti yhteyttä ja patistelivat liikkeelle vaikkakin osa nuorista sanoi selviävänsä ilman projektin tukea ja kannustusta.

Jahodan teoria antoi minulle mielenkiintoisen tulokulman tarkastella nuorten työttömien elämän rakentumista kokonaisuutena. Nuorilla oli kykyä selviytyä työttömyyden aiheuttamasta tilanteesta ja yleensäkin vastoinkäymisistä. Jaana Kivistö (2006) päätyi ammatillisessa lisen-siaattitutkimuksessaan samaan lopputulokseen tutkiessaan nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Kivistö (2006, 109) kiinnostui resilienssin käsitteestä eli psykososiaalisesta joustavuudesta ja sen tutkimisesta: hän pohtii suojaavia tekijöitä ja tekijöitä, jotka edistävät yleensä nuoren selviämistä. Kivistön tutkimuksessa keskeiseksi nousi

hyvä itsetuntemus, joka näyttäytyi näidenkin nuorien kohdalla: heillä oli kykyä pohtia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan ja sitä, mitä he olisivat valmiita tekemään. Itse tutkijana toivon, että työttömyys olisi vain hetkellinen osa nuorten elämäntulkua ja että heille jokaiselle löytyisi tehtävä, jossa he kokevat elämässä merkitykselliseksi.

Työttömyyttä ja sen seurauksia on helpompi kestää tänä päivänä verrattuna Jahodan tutkimuksen aikaiseen Marienthalin kylään, jossa kylään jääneet työttömät kääntyivät sisäänpäin ja heidän toimeliaisuutensa laski. 2010-luvulla työttömyys on kollektiivisesti jaettu yhteiskunnallinen ja maailmanlaajuinen häiriötilanne, jota käsitellään avoimesti ja joka ei välttämättä tuota enää häpeää ja syyllisyyttä samassa suhteessa kuin Jahodan tutkimuksen aikaan. Jahoda (1982, 35) toi esille, että koulutus on yksi työttömyyden latenteilta vaikutuksilta suojaava tekijä ja että koulutetuilla on laajempi näköala ympäröivään yhteiskuntaan: he näkevät miten muut elävät ja mikä vaikuttaa mihinkin. Tämä on mielestäni tärkeä huomio, sillä laaja perussivistys koulutustasosta – ja muodosta huolimatta kuuluu jokaiselle nuorelle. Koulutus auttaa ymmärtämään tapahtumia ja tilanteita ja mikä on yhteiskuntarauhaakin ylläpitävä tekijä. Koulutus lisää tietoisuutta työttömyyden syvimmästä olemuksesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä kulloisenakin aikakautena. Haluan lisäksi korostaa, että tutkimukseni keskittyi nuorten työttömyyteen vaikka sivusi syrjäytymisen stigmaa. Syrjäytyneen nuoren elämään lähes automaattisesti oletetaan kuuluvan työttömyys. Joidenkin haastateltavien nuorten elämässä oli syrjäytymistä ennustavat elementti vahvasti läsnä ennen heitä kohdannutta työttömyyttäkin.

Jahodan teoriasta on mielestäni kehiteltävissä jatkossa työväline esimerkiksi kartoittaessa nuoren kokonaistilannetta: teema-alueiden avulla työntekijä pystyy hahmottamaan nuoren sen hetkisen kokonaistilanteen ja paikantamaan sieltä nuorta elämässä kannattelevia osa-alueita ja tarvittaessa pystyy vahvistamaan nuoren arjessa selviytymisen lähteitä. Teema-alueet voivat olla apuna keskustelun jäsentäjänä nuoren ja työntekijän välisissä vuorovaikutus- ja kohtaamistilanteissa, joissa pääpaino on vahvistaa nuoren uskoa elämään vaikkakaan siihen ei aina kuulu työn tekeminen tai opiskelu.

LÄHTEET

- Aaltojärvi, Pia & Paakkunainen, Kari (toim.) (1995) Nuorten työpaja - sosiaalinen peli, palkkatyö vai varasto. Nuorisotutkimusseuran tutkimuksia No 2. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Aapola, Sinikka & Kaarinen, Mervi (2003) Näkökulmia suomalaisen nuoruuden ja nuorison historian. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarinen (toim.) Nuoruuden vuosisata – suomalaisen nuorison historia. Suomalaisen kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Alasuutari, Pertti & Lampinen, Marjaana (2006) OECD ja suomalaisen projektiyhteiskunnan synty. Teoksessa Kati Rantala & Pekka Sulkunen (toim.) Projektiyhteiskunnan kääntöpuolia. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Oy
- Aho, Simo, Pitkänen, Sari & Vanttaja Markku (2012) Nuorten työmarkkinatukioikeus ja koulutukseen hakeutuminen. Työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä olevan koulutusvelvoitteen arviointitutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Edita Publishing Oy.
- Ahonen, Timo, Torppa, Minna, Määttä, Sami & Eklund Kenneth (2013) Ovatko oppimisvaikeudet uhka hyvinvoinnille ? Teoksessa Jukka Reivinen ja Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa ? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus: Tallinna Raamatutrukikija ou, Tallinna 2013
- Aittola, Tapio (2012) Thomas Ziehe. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Teoksessa Tapio Aittola (toim.) Kasvatussosiologian suunnannäyttäjät. Gaudeamus: Tallinna Raamautrikikoda 2012.
- Anttila, Anu-Hanna (2010) Ohipuhuminen sukupolvien välisenä kysymyksenä. Teoksessa Anu-Hanna Anttila, Kristiina Kuusisaari & Tiina Puhakka (toim.) Ohipuhuttu Nuoruus? Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, THL. Valtion nuorisoasian neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino
- Anttonen, Anneli & Sointu, Liisa (2006) HOIVAPOLITIikka MUUTOKSESSA. Julkisen vallan vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. Stakes. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavilla myös < <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77671/M232-VERKKO.pdf?sequence=1>>
- Autonen-Vaaranemi, Leena (2009) Eronneiden miesten kodit ja kotikäytännöt. Akateeminen väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Tampereen yliopisto. Tampere: Juvenes Print.
- Bardy, Marjatta (2010) Hiiliepookin jälkeinen sivilisaatio ?. Teoksessa Bardy, Marjatta ja Sanna Parukoski (toim.) Hyvinvointi ilmastonmuutoksen oloissa ?. Helsinki: Yliopistopaino
- Becker, Ralf & Nietfeld, Markus (1999) Arbeitslosigkeit and Bilderschancen von Kindern im transformationsprozess. Deprivation and intergenerationale Bidungsvererbung. Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto (2007) Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Cole, Matthew (2007) Re-Thinking Unemployment: A Challenge to the Legacy of Jahoda et al. Sociology 2007 41:1133 (Downloaded from soc. Sagepub.com at Tampere Unit. Library on January 26, 2012).
- Dufva, Virpi (2001) Mikä lapsella hätänä ? perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto

Edginton, Christopher R. & Kowalski, Christopher L. & Randall, Stewen W. (2005) Youth Work. Emerging Perspectives in Youth Development. Champaign: Sagamore Publishing.

Erikson, Erik H. (1994) identity: Youth and Crises. New York: Norton.

Eränpalo, Tommi (2012) Onko kuva suomalaisnuorten yhteiskunnallisesta passiivisuudesta harhaa ? Kasvatus & Aika 6 (1) 2012, 23-38

Eräranta, Kirsi & Autio, Minna (2008) Johdanto: Polarisaatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltuna tutkimustieteenä. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) Polarisoituvuuden nuoruus ? Nuorten elinolot vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Eskola, Marjatta & Viheriäranta, Kaija (1983) Keskustelua sosiaalityön metodeista. Teoksessa Aulikki Kananoja (toim.) Sosiaalityön vuosikirja 1983. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin Liitto ry

Euroopan Komissio (2013) Youth unemployment: Commission publishes contribution for next European Council. 19.6.2013. Saatavilla

<<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fi&catId=950&newsId=1924&furtherNews=yes>>viitattu 25.8.2013

Eurostat (2013) Newrelease euroindicators. 31/2013. Eurostat Press Office. Saatavilla<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-01032013-BP/EN/3-01032013-BP-EN.PDF.>viitattu 1.4.2013

Eurostat 31/2013. Saatavilla< http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-01032013-BP/EN/3-01032013-BP-EN.PDF)
<http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/community_employment_policies/em0054_fi.htm>

Fadjukoff, Päivi (2007) Identity Formation in Adulthood. Department of Psychology, University of Jyväskylä. Publishing Unit, University Library of Jyväskylä. Saatavilla<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13394/9789513930073.pdf?sequence=1>>

Filander, Karin (2008) Sosiaalipedagogiikan uusi ajankohtaisuus. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76 Helsinki: Hakapaino Oy.

Forssen, Katja (2012) Katsaus taloudellisen niukkuuden ja suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin trendeihin vuosina 1995-2010. Teoksessa Katja Forssen & Irena Roivainen & Satu Ylinen & Jari Heino (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden ? Painettu EU:ssa: UNIpress ja kirjoittajat 2012

Fornäs, Johan (1998) Kulttuuriteoria: myöhäismodernin ulottuvuuksia. Tampere: Vastapaino

Fornäs, Johan, Boethius, Ulf & Reimer, Ulf (1993) Ungdomar i skilda sfärer. Fus-rapport nr 5. Stockholm/Steghg: Brutus Östlings Bokförlag Symposium AB 1993.

Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 702. Helsinki: SKS.

Gratton, Lynda (2011) The Shift. The Future of Work is already here. Have you made the crucial shifts for success ? Epub Edition. ISBN: 9780007427949. First published in 2011 by Collins. London: HarberCollins Publishers

Gregg, Paul & Tominey, Emma (2004) The Wage Scar from Youth Unemployment. Februaru 2004. CMPO Working paper Series No 04/097) (Tulostettu versio).

Grönroos, Christian (1998) Nyt kilpaillaan palveluilla. Helsinki: WSOY

Haahtela, Riikka (2013) ”Tehdä projektinsa tarpeelliseksi”. Työntekijöiden selonteot asunnottomille suunnatun Naisten keskuksen elinkaaresta. Janus vol. 21 (3) 2013, 206–221

Haavisto, Ilkka (2010) Työelämän kulttuurivallankumous. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2010. Taloustieto Oy. Helsinki: yliopistopaino Oy. Saatavilla > http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2010/04/tyoelaman_kulttuurivallankumous.pdf >, viitattu 4.12.2011.

Hakala, Paula (2012) Tietokoneen sekä muun informaatio- kommunikaatioteknologian käyttö ja nuorten tuki- ja liikuntaelinoireet: Juvenes Print. Saatavilla <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66850/978-951-44-8676-0.pdf?sequence=1>>, viitattu 1.4.2013.

Hakala T. Juha (2008) Uusi Graduopas. Helsinki: Gaudeamus

Halave, Ilkka & Pantzar, Mika (2010) Kuluttajakansalaiset tulevat. Miksi työn johtaminen muuttuu. Evan raportteja. Taloustieto oy. Helsinki: Yliopistopaino.

Halonen, Ville (Iltalehti 26.6.2013) Kansanedustaja huolestui korkeakouluilmioista – nämä opiskelijat jäävät pääsykokeissa rannalle. Saatavilla > http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013062617194371_uu.shtml>, viitattu 26.6.2013 ja 13.1.2014

Halonen, Jukka-Pekka, Aaltonen, Tuula, Hämäläinen, Anneli, Karppi, Sirkka-Liisa, Kaukinen, Juha, Kervilä, Anja, Lehtinen, Marjatta, Pere, Erkki, Puukka, Pauli, Siitonen, Ville, Silvennoinen, Sirpa & Talo, Seija (2007) Syrjäytymisvaarassa olevien vajaakuntoisten nuorten kuntoutustarpeen arviointi. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 73. Kelan tutkimusosasto. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.

Harinen, Päivi (2000) Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta. Akateeminen väitöskirja. Julkaisuja 11/2000 Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Harisalo, Risto (2010) Organisaatioteoriat. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Harrikari, Timo (2008) Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87. Helsinki. Saatavilla < <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/riskillamerkityt.pdf> > viitattu 12.5.2013

Heikkinen, Minna, Keinonen, Tuomas, Paakkunainen, Kari & Pekkala, Terho (2000) Etsijänuoria, mestareita ja kisällejä. Lex Kainuu Erityistyöpajahankkeeseen kuuluvien Etsijänuoret- ja Mestari-Kisälli -projektien arviointitutkimus. Opetusministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja Nro 7/2000. Helsinki.

Helve, Helena (2006) Nuoret ja usko. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) Uskon asia. Nuorisobarometri 2006. Helsinki: Nykypaino. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 34 Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 67 © Opetusministeriö, Nuorisotutkimusseura ja tekijät. Saatavilla < http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2006.pdf>viitattu 13.6.2013

Helve, Helena (2002) Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.

Hietaneva, Panu (Helsingin sanomat 2.9.2013, B16) Kamera seuraa sivuraiteen nuoria. Kymmenosainen dokumenttisarja kuvaa nuoria, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Dokumenttisarja.

Hietaniemi, Eila (2001) Asiakas verkoston keskipisteenä: hyviä käytäntöjä syrjäytymisen ja syrjinnän ehkäisemisen ers-hankkeissa. Euroopan sosiaalirahasto 2000-2006. ERS-Hyvät käytännöt-sarja. Työministeriö. Helsinki: Oy Edita Ab. Saatavilla <http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/tiedostot/esr_julkaisut_2000_2006/05_asiakas_verkoston_keskipisteena.pdf>, viitattu 12.1.2012.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2010) Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University press, Oy Yliopistokustannus, HYY kustannus, Tallinna Raamatutrukikoda.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2010) Tutki ja kirjoita. 15-16. Painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino OY.

Hoikkala, Tommi (2010) Alkulauseet. Teoksessa Elinan Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Yliopistopaino

Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora (2010) LAPSIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA JA HYVÄKSIKÄYTTÖ. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print oy. (Tulostettu versio).

Huttunen, Rauno (2012) Jurgen Habermans. Tiedon intressit ja kommunikatiivisen toiminnan teoria. Teoksessa Tapio Aittola (toim.) Kasvatossosiologian suunnannäyttäjä. Helsinki: Gaudeamus, Tallinna Raamatutrukikoda.

Hämäläinen, Juha (2010) Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehyksessä. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2006) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.

Hämäläinen, Juha (2000) Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Snellman-instituutin arkistosarja 1/2000. Kuopio: Kuopion kaupungin painatuskeskus.

Hämäläinen, Kari & Tuomala, Juha (2006) Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi. Työvoimapolitiittinen tutkimus 315. Työministeriö. Saatavilla <http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt315.pdf>, viitattu 2.2.2012.

Hänninen, Vilma (2003) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print.

Ihalainen, Lauri (Turun Sanomat 11.8.2011, pääkirjoitus) Vaikeaa, jos työ ei maita.

Ilmakunnas, Junka, Teuvo & Uusitalo, Roope (2008) VAIKUTTAVAA ARVIOINTIA- miten arviointitutkimus palvelee päätöksenteon tarpeita? Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki: Oy Nord Print Ab

International Labour Organisation (ILO) Global Employment Trends 2014. Saatavilla <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_233953.pdf>, viitattu 18.3.2014

Jahoda, Marie & Lazarsfeld, Paul F. & Zeisel, Hans (2002) Marienthal. The sociology of an unemployed community. (With a new introduction by Christian Fleck). New Brunswick in 1971 by Transaction Publishers. Printed in the United States of America. Originally published: Chicago: Aldline 1971.

Jahoda, Marie (1982) *Employment and unemployment: A social-psychological analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jauhiainen, Signe & Rantala, Juha (2011) *Ikääntyvien työttömyys ja työttömyysputki. Katsaus viimeaikaiseen kehitykseen*. Eläketurvakeskus. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen Eero (2012) *Kategoriat, kulttuuri & moraalit*. Tampere: Vastapaino

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2006) *Suomalainen yhteiskunta*. Porvoo: WSOY:n Oppimateriaalit Oy.

Juntunen, Esa (Helsingin Sanomat 10.6.2013. Poliitikko) Cronberg: nuorten työttömyys voi vaarantaa yhteiskuntarauhan. Saatavilla < <http://www.hs.fi/politiikka/Cronberg+Nuorten+tyottomyys+voi+vaarantaa+yhteiskuntarauhan/a1370828472202>>, viitattu 29.6.2013.

Julkunen, Raija (2006) *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Stakes.

Julkunen, Ilse, Strandell, Harriet & Kangas, Heidi (2000) *Kunnon elämä –olis hyvä jossain*. Helsa-projektin arviointitutkimus. Forskningsinstitutet. Svenska social- och kommunalhögsskolan vid Helsingfors univers.

Juhila, Kirsi (2008) *Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka*. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityön aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino

Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, Verna (Talouselämä 13.9.2013, nro 32, s 15-16.) *Kiehtovat aivot*.

Juvonen, Tarja (2013) *Nuorten aikuisten autonomisen toimijuuden jännitteinen rakentuminen ammatillisen etsivän työn kontekstissa*. Teoksessa Marja Laitonen & Asta Niskala (2013) (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Vantaa: Hansaprint Oy.

Järvinen, Tero & Jahnukainen Markku (2008) *Koulutus, polarisaatio ja tasa-arvo: hyvä- ja huono-osaistuminen perus- ja keskiasteen koulutuksessa*. Teoksessa Autio, M., Eräranta, K., & Myllyniemi, S. (toim.): *Polarisoituva nuoruus ? nuorten elinolot vuosikirja 2008*. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 2008.

Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) *Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua*. Teoksessa Suutari Minna (toim) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 20.

Järvinen, Tero & Vanttaja, Markku (2013) *Koulupudokkaiden työurat. Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua*. *Yhteiskuntapolitiikka 5/2013*. THL: Tammerprint Oy.

Järvinen, Tero & Vanttaja Markku (2000) *Koulutuksen hyvä ja huono-osaiset. Laudatur-ylioppilaiden ja koulutuksesta karsiutuneiden kotitausta*. *Kasvatus (39) 2000*.

Kaikkonen, Risto, Mäki Päivi, Hakulinen-Viitanen, Tuovi, Markkula, Jaana, Wikström, Katja, Ovas-kainen, Marja-Leena, Virtanen, Suvi, Laatikainen Tiina (toim.) *Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot*. THL:n raportti 16/2012. Saatavilla < <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/b79b33f7-e767->

[4a74-ab5d-40e9b60a1fe8](#). >, viitattu 6.7.2013

Kainulainen, Sakari (2011) Hyvinvointitutkimuksen kehityslinjat Suomessa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta (2011). Helsinki: Balto Print, Vilna 2011.

Kajanoja, Jouko (2002) Sosiaalisten normien taloudellinen merkitys. Esimerkkinä syrjäytyminen ja päivähoito. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) (2002) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveystaloille. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, Ps-kustannus.

Kalliorinne, Risto (2013) Kaupallisten pääsykoevalmennuskurssien aiheuttama epätasa-arvo. KIRJALLINEN KYSYMYS 603/2012 vp. 26.6.2013

Kangasniemi, Jukka (2008) Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit. Yleisradion tekstitelevision Nuorten palstan kirjoituksissa. Akateeminen väitöskirja. Humanistinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19195/9789513934088.pdf?sequence=1>

>, viitattu 30.7.2013)

Karjalainen, Pekka (2012) Realistinen arviointi kuntouttavan sosiaalityön vaikuttavuudesta. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kempainen & Sanna Väyrynen (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print.

Karjalainen, Vappu & Keskitalo, Elsa (toim.) (2013) Kaikki Työuralle ! Työttömien aktivointipolitiikka Suomessa. Tampere: Juvenes Print.

Karvinen- Niinikoski, Synnöve (2009) Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: Bookwell Oy

Kinnunen, Ulla, Feldt, Taru & Mauno, Saija (toim.) (2008) Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS - kustannus.

Kirjonen, Juhani (2008) Kehittäminen asiantuntijatyönä. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä ja Vappu Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyskäsitteitä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino

Kirjoittajavieras Hanna Nori: Onko kaikilla varaa opiskella tulevaisuuden yliopistossa? | SYL Saatavilla < <http://www.syl.fi/2013/04/10/kirjoittajavieras-hanna-nori-onko-kaikilla-varaa-opiskella-tulevaisuuden-yliopistossa/> >, viitattu 11.4.2013

Kivelä, Suvi & Ahola, Sakari (2006) Elämää nivelvaiheessa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. VaSkoolon –projektin loppuraportti. Koulutusosastokeskuksen kasvatustieteiden tutkimuskeskus, RUSE. Tammisaaren kirjapaino 2007.

Kilpeläinen, Arja (2009) Luhmannin ekologinen kommunikaatio teoreettisena lähestymistapana sosiaalityössä. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: WS Bookwell Oy.

Kivinen, Osmo & Rinne, Risto (1995) Koulutuksen periytyvyys. Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. Tilastokeskuksen sarja: Koulutus 1995:4. Helsinki: Tilastokeskus.

Kivistö, Jaana (2006) ”Missä mä olisin muuten?” Nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Ammatillinen lisensiaattitutkimus. Marginalisaatio. Turun yliopisto. (Tulostettu versio)

Kivipelto, Minna, Blomgren, Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula (2013) (toim.) Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Tampere: Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavilla myös <

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1>

Kojo, Marjaana (2010) Laajentunut nykyisyys: nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen työn marginaalissa. Nuorisotutkimus 28 (2), 23–35.

Kokko, Katja (2008) Työttömyys ja psyykkinen pahoinvointi: Altistumista ja seurauksia. Teoksessa Ulla Kinnunen, Taru Feldt & Saija Mauno (2008) Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Juva: PS-kustannus.

Kokko, Katja (2001) Antecedents and Consequences of Long-Term Unemployment. Jyväskylä: University of Jyväskylä. ISBN 951-39-0955-7. Saatavilla <
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41021/978-951-39-5117-7_2001.pdf?sequence=1>, viitattu 16.4.2013

Komonen, Katja (2007) Puhuttu paikka – nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. A: Tutkimuksia ja raportteja 21. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. Saatavilla <
<http://www.mamk.fi/e-julkaisut>>, viitattu 19.2.2012.

Korkeamäki, Riikka (2013) Kaveria ei jätetä ! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Korpela, Jenni (2009) ”Kyllähän täällä tehdään kaikenlaista laidasta laitaan...” Nuorten työpajatoiminta ja oppiminen työpajoilla työharjoittelijoiden kokemana. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. pro gradu-tutkielma.

Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari (2000) Onko osa Helsingistä alikehityksen kierteessä ? Yhteiskuntapolitiikka 65(2000). s. 115–124.

Kotiranta, Tuija (2008) Aktivoiminnan paradoksit. Jyväskylän yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalisyö. Saatavilla <
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18004/9789513932503.pdf?se>>, viitattu 18.4.2014

Kotiranta, Tuija & Virkki, Tuija (2011) Toimijuus ja sosiaalisen toiminnan teoria. Teoksessa Tuija Kotiranta, Pertti Niemi & Raili Haaki (2011) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki University Press: Tallinna Raamatutrukikoda.

Kukkonen, Hanna (2007) HYPATE- selvitysraportti / Nuorten hyvinvointipalvelut ja työllisyyden edistäminen - tarkastelu ja seudullisen yhteistyön suunnittelu KUUMA- kuntien alueella. Uudenmaan julkaisuja. Kuuma kunnat. Uudenmaan liitto.. 978-952-448-186-1 (sid.), 978-952-448-187-8 (PDF), Viitattu 14.1.2012

Kurki, Leena (2010) Nuorisokasvatus sosiokulttuurisen innostamisen kehyksessä. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2006) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.

Kärkkäinen, Timo (1993) Työllisyyspolitiikka ja nuoret 1930-luvulta 1990-luvulle. Teoksessa Kaskinen & Nyssölä (toim.) (1993).

Kärkkäinen, Tuulikki (2004) Koulutuksen ja lapsi-vanhempisuhteen yhteys elämässä selviytymiseen. Sosiaalinen perimä ja koulutuskulttuurisen pääoman periytyminen sukupolvesta toiseen. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 250. Yliopistopaino.

Lahelma, Eero (1994) The patterning of responses to unemployment: deprivation and adaptation. Teoksessa: Economic change, social welfare and health in Europe. WHO Regional publications. European series. 54, 5 22

Lahelma, Eero (1989) Unemployment, re-employment and mental well-being. A panel survey of industrial jobseekers in Finland. Scandinavian Journal of Social Medicine, Supplementum 43, 1170. Helsinki. Kuntoutussäätiö, Rehabilitation Foundation. Eripainoksia, reprints 70/1989. Yliopistopaino.

Lahtinen, Hannu (2007) Nuoriso ja tietotekniikka- keskinäiset relaatiot ja niiden mittaaminen. Tietojenkäsittelytieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 687 (pdf) ISBN 978-951-44-7186-5 ISSN 1456-954X Saatavilla <http://acta.uta.fi> <
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67796/978-951-44-7186-5.pdf?sequence=1>>

Laki nuorten työpajatoiminnan vakinaistamisesta (2004:37).

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.

Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (2010) Asiakkuus- sosiaalityön ydinteema. Teoksessa Meja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) (2010) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus

Laine, Marku, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) (2008) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University.

Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Markus Laine, Jarkko Bamberg ja Pekka Jokinen (toim.) (2008) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University.

Lamminen, Katri (1999) Koulutusta, kyllä, muttei koulunpenkillä: tutkimus aktivointiprojektiin osallistuneiden nuorten työelämään ankkuroitumisessa. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Sosiaalityö. Pro gradu-tutkimus.

Larja, Liisa (2013) Nuorten elinoloja ja syrjäytymistä ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. Teoksessa Hyvinvointikatsaus 1/2003 – Teema: Eurooppalaisten elinolot ja talouskriisi.

Lauslahti, Sanna (2012) Kirjallinen kysymys 766/2012vp. Akateemisten työnhakijoiden palveluiden turvaaminen pääkaupunkiseudulla. 10.8.2012

Lehtinen, Erno, Kuusinen, Jorma. & Vauras, Marja (2007) Kehityopsykologia. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Lehti, Matti, Rouvinen, Petri & Ylä-Anttila, Pekka (2012) SUURI HÄMMENNYS. Työ ja tuotanto digitaalisessa murroksessa. Julkaisuvapaa 20.6.2012. Helsinki: Taloustieto Oy (ETLA B254)

Lehtonen, Olli & Kallunki Valdemar (2013) Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. Janus vol. 21(2) 2013, 128-143.

Leinonen, Niina (2010) ”Aikaa olis, rahaa ei”. Pro gradu-tutkielma työttömyyden kokemuksista. Itä-Suomen yliopisto. Sosiologian ja yhteiskuntapolitiikan oppiaineryhmä. Pro gradu-tutkielma. Saatavilla < http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20100114/urn_nbn_fi_uef-20100114.pdf> Viitattu 21.2.2012.

Lepistö, Mikko (2001) Työttömyys julkisuuden konstruktiona. Tutkimus Helsingin Sanomien työttömyyskirjoittelusta 1990-luvulla. Helsingin yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro gradu-tutkielma.

Leiviskä, Eija (2011) Työ täynnä elämää. Työn merkityksellisyyden seitsemän lähdeä. Helsinki, Tietosanoma: AS Pakett, Tallinna 2011.

Liiten, Marjukka (Helsingin Sanomat. Kotimaa. 27.1.2014.) Yliopistot tekivät uuden tutkintoennätyksen. Saatavilla <http://www.hs.fi/paivanlehti/27012014/kotimaa/Yliopistot+tekivat+uuden+tutkintoennatysen/a1390767246238> , viitattu 28.1.2014

Lindqvist, Martti (2000) Tässä seison: Uskottavan etiikan jäljillä. Helsinki: Otava.

Linno, Outi (2004) Syrjäytymisestä selviytymiseen? Arviointitutkimus työttömien nuorten palveluohjauksesta. Helsinki: Kela. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 61.

Liukko, Eeva (2006) Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. Socca. Heikki Waris.instituutti. Painotyö: Yliopistopaino

Luukka, Teemu (Helsingin Sanomat. Kotimaa. Lauantaivieras. 23.11.2013 A 16) Oppivelvollisuutta voisi pidentää portaittain.

Matthies, Aila-Leena (2009) Saksalaisen sosiaalityön tiedepohja ja professionaalituumien näkymät. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) (2009) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS Bookwell Oy.

Melin, Harri & Blom, Raimo (2011) Yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Teoksessa Atte Oksanen & Marko Salonen (2011) Toiminnallisia loukkuja: hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampereen yliopisto. Saatavilla < <http://urn.fi/urn:nbn:uta-3-826>>.

Merilä, Riitta (2005) Työ-velvollisuus vai mahdollisuus: Helsingiläisnuorten kokemuksia työstä ja työttömyydestään. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. sosiaalityö. Pro gradu-tutkimus.

Metteri, Anne & Hotari, Kaisa-Elina (2011) Eettinen kuormittuminen ja toimintaympäristö nuorten palveluissa. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy

Miettinen, Anneli (2008) KOTITYÖT, SUKUPUOLI JA TASA-ARVO. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E32/2008. Väestöliitto. Helsinki 2008: Yliopistopaino.

Moisala, Jutta, Suoniemi, Ilpo ja Uusitalo, Roope (2006) Työttömien tilastollinen profilointi - tutkimus. Työministeriön työpoliittinen tutkimus. Helsinki 2.

Myrskylä, Pekka (2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 12/2011. Edita Publishing Oy. Saatavilla < ISBN 978-952-227-508-0> Viitattu 19.2.2012.

Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVAn Analyysi No 19. Helsinki: EVA.

Mäkelä, Jukka & Sajaniemi, Nina (2013) Vertaissuhteet muovaavat lapsen aivoja. Teoksessa Jukka Reivinen ja Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus: Tallinna Raamatutrukikoja Oy, Tallinna 2013

Mäkikangas, Anne, Hyvönen, Katriina, Leskinen, Esko, Kinnunen, Ulla & Feldt, Taru (2011) A personcentred approach to investigate the development trajectories of job related affective well-being: a 10-year follow-up study. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 84(2), 327346.

Mäntysaari, Mikko & Pösö, Tarja (2013) Sosiaalityön aika ja asiakastutkimus. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Hansaprint Oy.

Myllyniemi, Sami (2006) Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) Uskon asia. Nuorisobarometri 2006. Helsinki: Nykypaino. ISBN: 952-485-222-5 (pdf)

Myllyniemi, Sami (2009) Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Myllyniemi, Sami (2008) MITÄ KUULUU ? Nuorisobarometri 2008. Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 88. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 39. Helsinki: Yliopistopaino.

Myllyniemi, Sami (2008) Tilasto-osio. Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus ? Nuorten elinolot-vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Net (2/2013) Susan Greenfelt ja kiehtovat aivot. 10.9.2013 Saatavilla <[http://net.fujitsu.fi/fi-FI/22013/Susan_Greenfield_ja_kiehtovat_aivot\(4686\)](http://net.fujitsu.fi/fi-FI/22013/Susan_Greenfield_ja_kiehtovat_aivot(4686))>, viitattu 14.9.2013

Nieminen, Juha (2010) Puuttuva lenkki- nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehiksenä. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2010) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino. s.35-36

Niemi, Kalevi (2010) Kansalaiskasvatus osana suomalaisten nuorisoliikkeiden varhaisvaiheen eetosta ja toimintaa. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2010) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.

Niemi, Iris (2002) Ajankäyttötutkimus meillä ja muualla. Hyvinvointikatsaus 4/2002. Saatavilla<http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyv_024_niemi.pdf>, viitattu 12.4.2013

Niemi, Anna-Maija (2010) Työ ja työelämä nuorten ammattiopiskelijoiden ja opettajien puheessa. Teoksessa A.-H. Anttila, S. Kuussaari & T. Puhakka (toim.) Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot-vuosikirja 2010. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, THL. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuora. Helsinki: Yliopistopaino.

Niemelä, Kati (2011) III Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä ? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Teoksessa Ketola, Kimmo & Niemelä, Kati & Palmu, Harri & Salomäki, Hanna (2011) Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 9, 2011. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print.

Niemelä, Pauli (2009) Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: Bookwell Oy.

Nieminen, Martta & Raeste, Juha-Pekka (Helsingin Sanomat. Uutiset. 14.1.2014. A6) Automatisaatio uhkaa viedä joka kolmannen työpaikat.

Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim.) (2010) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 73. Helsinki: yliopistopaino.

Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (2010) Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2010) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja

puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.

Nordenmark, Mikael & Strandh, Mattias (1999) Towards a sociological understanding of mental well-being among the unemployed: the role of economic and psychosocial factors. *Sociology*, 33(3), 577-597.

Nordström Skans, Oskar (2004) Har ungdomsarbetslöshet lönsamma effekter. Rapport 2004:13. IFAU-Institutet för arbetsmarknaspolitik utvärdering ?. Saatavilla <<http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2004/r04-13.pdf>> Viitattu 29.12.2013

Nori, Hanna (2013) Keille yliopiston portit avautuvat ? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenoiloille valikoitumisesta 2000-luvulla. Turun yliopisto. Turku 2011: Painosalama Oy

Nuorisolaki 27.1.2006/7

Nuorta ei jätetä –Puhalletaan yhteen hiileen. Moniammatillista viranomaistyötä ja sen lakisäätöistä selvittävän poikkihallinnollisen työryhmän muistio (2009). Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:5. Opetusministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Saatavilla <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr5.pdf?lang=en>>, viitattu 30.3.2012

Nykytila. Pitkäaikaistyöttömyyden hoitamisesta työvoimavarojen turvaamiseen. Rakennetyöttömyyttä koskevat kehittämissinjalukset (Maaliskuu 2011). LIITE. Työ- ja elinkeinoministeriö. (Tulostettu versio)

OECD (2011) Multilingual summaries. OECD Employment Outlook 2011. Summary in Finnish. ISBN 978-92-64-114227

OECD (2012) Education at a Glance 2012: OECD Indicators. OECD Publishing.

Opetusministeriön politiikka-analyysyjä 2008:4. Opetusministeriö. Verkkojulkaisu. Saatavilla <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/pol04.pdf?lang=fi>>, viitattu 2.1.2014

OPM 2004:37. Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Helsinki.

Paakkunainen, Kari (1995) Nuorisotyöpaja: tehdashallin hämärästä autonomiseen oppiin. Teoksessa Pia Aaltojärvi & Kari Paakkunainen (toim.) Nuorten työpaja – sosiaalinen peli, palkkatyö vai varasto? Tutkimuksia 2/1995. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Paananen, Reija, Ristikari Tiina, Merikukka, Marko, Rämö, Antti & Gisler, Mika (2012) Lasten ja nuorten hyvinvointi kansallisen 1987 syntymäkohortti-tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin tutkimuslaitos. Saatavilla <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf?sequence=1>, viitattu 18.3.2014

Palanko-Laaka, Katri (2005). Määräaikaisen työn yleisyys, käytön lainmukaisuus ja lainsäädännön kehittämistarpeet. Työhallinnon julkaisu 359. Helsinki: Työministeriö.

Palola, Elina, Hannikainen-Ingman Katri & Karjalainen, Vappu (2012) Nuorten syrjäytymistä olisi tutkittava pintaa syvemmin. Avaukset. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):3, s 310

Parpo, Antti (2007) Työllistymisen esteet. Stakes, Raportteja 11/2007. Helsinki: Valopaino Oy. Saatavilla myös <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77021/R11-2007->

VERKKO.pdf?sequence=1 >

Payne, Malcolm (2005) *Modern social work theory*. 3rd edition. Great Britain: CPI Anthony Rowe, Chippenham and Eastbourne

Pelli-Vauhkonen, Katri (2004) "Koulutus ei mene koskaan hukkaan": Nuorisotyöttömyyden diskurssit aluelehdissä. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Viestinnän laitos. Pro gradu-tutkimus.

Peltola, Jarmo (2008) *Lama, Pula Ja Työttömyys. Tamperelaisperheiden toimeentulo 1928-1938*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Jyvenes Print.

Penttilä, Pauliina (Suomen Kuvalehti 8.7.2012) Pelkkä peruskoulu ei enää riitä- jatko-opinnot pakollisiksi ?

Penttinen, Pekka (2010) Nuorten oppiminen myöhäismodernissa. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2006) *Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.

Pesonen, Eeva-Stiina (Kauppalehti 8.7.2013) Suomi on huippumaa nuorisotyöttömyyden hoidossa.

Pietikäinen, Reetta (2007) *Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin ? Tutkimusinventaaari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista*. Nuorisotutkimusverkosto / Helsinki: Nuorisotutkimusseura. verkkojulkaisuja 13.

Saatavilla <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/inventaari.pdf>>, viitattu 19.2.2012

Piha, Kirsi & Poussa, Liisa (2012) *Dialogi*. Helsinki: Talentum.

Pohjantammi, Ismo (2007) *Ylisukupolvinen työttömyys nuorten työpajoilla*. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 12. Saatavilla <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tyopaja.pdf>>, viitattu 18.2.2012.

Pohjola, Anneli (2013) *Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus*. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kempainen & Sanna Väyrynen (2013) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Tampere: Juvenes Print

Pohjola, Anneli (2010) *Asiakas sosiaalityön subjektina*. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) (2010) *Asiakkuus sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.

Pohjola, Anneli (2009) *Nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoilla*. Teoksessa Raitakari, Suvi, Virokannas, Elina (Toim.) (2009) *Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 96. Helsinki.

Loppuraportti THL, 8/2012. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1>, viitattu 9.7.2013

Puolimatka, Tapio (2010) *Ihmiskäsityksen filosofia ja nuorisokasvatus*. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2006) *Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.

Purjo, Timo (2010) *Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen. Eksistentiaalisen fenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollis – eettisen nuorisokasvatuksen perustana*. Akateeminen väitöskirja. Kasvatustiede. Tampereen yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print. (Tulostettu versio)

Päivärinta T (1996) *Positioning the young unemployed*. Teoksessa: Helve H & Bynner J (ed.) *Youth and life management. Research perspectives*. Helsinki: Yliopistopaino.

Pärnänen, Anna & Okkonen, Kaisa-Mari (2009) (toim.) Työelämän suurten muutosten vuosikymmenet. Tilastokeskus. Työmarkkinat 2009. Helsinki: Multiprint Oy.

Pääkkönen, Taru (2010) Nuoret yhteiskunnan Toisia? Tutkimus nuorten toiseuden rakentumisesta Iltalehti.fi – verkkokeskustelussa. Tampereen yliopisto sosiaalitutkimuksen laitos. Sosiaalipolitiikan pro gradu-tutkielma.

Rahikka, Anne (2013) DIALOGI AUTTAVISSA VERKKOPALVELUISSA. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen ammattilaisten kertomuksia kommunikaatiosta. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2013:16. Sosiaalityö. Helsinki: Unigrafia. Saatavilla myös <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/41885/rahikka_vaitoskirja.pdf?sequence=1, viitattu 18.3.2014

Raisamo, Susanna & Lintonen Tomi (2013) Nuorten rahapelihaitat ja pelaamiseen liittyvät harhakäytökset. Yhteiskuntapolitiikka 2/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Tammerprint oy. s. 219- 222.

Raitio, Petteri & Lahelma, Eero (2013) Työttömien toimittajien ja keskijohdon selviytyminen 1990-luvun laman aikana. Ammattiryhmittäinen pitkittäistutkimus. Yhteiskuntapolitiikka 78 (2013):3.

Raijas, Anu & Lehtinen, Anna-Riitta (2011) Tykkää taloudesta - kysely. Teoksessa: Katja Lauren (toim.): Tykkää taloudesta! Linkki nuorten talousosaamiseen.

Ranta, Mette (2012) Nuorten aikuisten taloudellinen hyvinvointi ja työllisyystilanne taloudellisen epävarmuuden aikoina Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Teoksessa Työelämän tutkimuspäivät 2012.

Rauhala, Lauri (2005) ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Raunio, Kyösti (2011) Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (2011) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kuntannus.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus

Rauste von Wright M. & von Wright J. (1994) Oppiminen ja koulutus. WSOY. Wsoy:n graafiset laitokset: Juva.

Ravitch, Diane (Education Week. 11.10.2011) What Can We learn From Finland. Saatavilla <http://blogs.edweek.org/edweek/Bridging_Differences/2011/10/what_can_we_learn_from_finland.html>

Rimpelä, Matti & Luopa, Pauliina & Räsänen, Mika & Jokela, Jukka (2006) Nuorten hyvinvointi 1996-2005 – eriytyvätkö hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kehityssuunnat ? Teoksessa Kautto, Mikko (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2006. Helsinki: Gummer

Rinne, Päivi (2009) Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Saatavilla <<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/20010>>

Roivas, Seppo (2009) Tietoyhteiskunnan lupaus. Tieto- ja kommunikaatioteknologioiden sosiaalisesta soveltamisesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print

Rousu, Sirkka (2007) Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Tampereen yliopisto. Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta. Kuntaliitto. Helsinki: Kunnantalon paino.

Ruohotie P. & Honka J. (1999) Palkitseva ja kannustava johtaminen. Helsinki: Oy Edita Ab

- Ruohola, Sirpa (2012) ÄIDILTÄ TYTTÄRELLE Koulutuskulttuurisia siirtymiä neljässä sukupolvesta. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Turku: Painosalama Oy.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysi. Tampere: Tallinna Raamattutrkikoda, Osuuskunta Vastapaino
- Saarela, Pekka (2004) Nuorisobarometrit vuosina 1994-2004. Teoksessa Wilska Terhi-Anna (Toim): Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Helsinki: Edita, 133–135.
- Saastamoinen, Mikko (2010) Notkeat rakenteet, tiheät identiteetit ? Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2006) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sahlberg, Pasi (2011) Finnish Lessons. What can the wrldlearn from educational change in Finland? Published by Teachers College Press, 1234 Amsterdam Avenue, New York, NY.
- Sallinen, Marjukka (2006) Nuoret perheessä. Päiväkirjatutkimus perheen arjesta työssäkäyvien vanhempien ja heidän koululaisten lasten kokemana. Teoksessa Terhi-Anna Wilska & Jaana Lähteenmaa (toim.) Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisusarja. ISBN: 952-5464-26-1 (PDF)
- Salmela-Aro, Katariina & Tuominen-Soini, Heta (2013) Koulu-uupumuksesta innostukseen ? Teoksessa Jukka Reivinen ja Leena Vähäkylä (toim.) ketä kiinnostaa ? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikojou
- Salminen, Ari (2004) Hallintotiede. Organisaatioiden hallinnolliset perusteet. Helsinki: Edita.
- Seitsojoki, Suvi-Tuulia (2008) Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta työyhteisöjen sosiaalinen tuki yksityisessä vanhushuoltoyriyksessä. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma.
- Sennett, Richard (2004) Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa. Tampere: Vastapaino.
- Seppälä, Ullamaija (1991) Askel aikuisuuteen vai ajankulua? Työllisyyslaki nuoren elämässä. Työpoliittinen tutkimus 21. Helsinki. Työministeriö.
- Seppänen-Järvelä, Riitta (2004) Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin. STAKES. FinSoc/ Hilka Nyström. Arviointiraportteja 4/2004. Helsinki 2004.
- Silvan, Sini & Kataja, Minna (2013) Sosiaalityö vaikuttaa, kun ihmiset kohtaavat. Premissi 3/2013, 6.
- Silvennoinen, Heikki (1993) Nuorten kouluttamattomuuden ja työttömyyden rakenteelliset yhteydet. Nuorisotutkimus, Vol. 11, No 2, 1993.
- Sinkkonen, Jari (2001) Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.
- Sipilä, Noora (2010) Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen: Keskiössä perusasteen koulutuksen suorittaneet nuoret. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Sosiologia. Väestötiede. Pro gradu –tutkielma.
- Siurala, Lasse (1994) Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1994:3.
- Somero, Riitta, Winqvist, Liisa & Pulliainen, Harry (2009) Nuoret miehet työelämään. Mitä palveluja ja toimenpiteitä tarvitaan TE-toimistossa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 34/2009. Edita Publishing oy.

Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. ETENE-julkaisuja 32. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE Sosiaali- ja terveysministeriö □ Helsinki . Saatavilla <http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=63023&name=DLFE-2903.pdf>

Suomella töissä ? kestämistä ja kestävyyttä. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Työelämän tutkimuskeskus. Työelämän tutkimuspäivien konferenssijulkaisuja 4/2013

Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutukseen hakeutuminen [verkkojulkaisu]. □ ISSN=1799-4500. 2010. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 25.8.2013]. □ Saatavilla: http://tilastokeskus.fi/til/khak/2010/khak_2010_2011-12-13_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. □ ISSN=1798-7830. Helmikuu 2013. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.4.2013]. □ Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/tyti/2013/02/tyti_2013_02_2013-03-26_tie_001_fi.html, > viitattu 1.4.2013

Suominen, Anne (Kauppalehti, 29.11.2011, nro 231, 13) Tehdään oppisopimuksesta paremmin toimiva malli.

Suoranta, Juha (2010) Radikaali kasvatusta nuorisokasvatuksessa. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) (2006) Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura, nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki: Yliopistopaino.

Suortti, Juho (2012) Aktivoituminen henkilökohtaisena päätöksentekoprosessina aikuissosiaalityössä. Sosiaalityö. Pro gradu-tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Sutela, Hanna (2013) Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1994-2008. Tilastokeskus. Acta Electronica Universitatis Tampensis 1287. Saatavilla <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67983/978-951-44-9064-4.pdf?sequence=1>> viitattu 30.6.2013

Suurpää, Leena (2009) (toim.) Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 27. Saatavilla <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>> Viitattu 21.6.2013.

Stenvall, Jari & Virtanen, Petri (2012) Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Tallinna: AS Pakett

Stephen M. Rose (2003) Sosiaalityön missio. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Juva: PS-kustannus

Tiessalo, Raine (2013) Elämänlaadun supervalta. 19 eurooppalaista ratkaisua talouden ja kulttuurin pulmiin. EVA. Taloustieto OY: Unigrafia oy, Helsinki. Saatavilla <<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2013/01/Elamanlaadun-supervalta.pdf>>

Tietoyhteiskuntaohjelma. Suomalaista tietoyhteiskuntaa rakentamassa – hallituksen tietoyhteiskuntaohjelma 2++3-2007. Saatavilla <http://www.tietoyhteiskuntaohjelma.fi/ajankohtaista/kolumni/fi_FI/1177913553458/index.html>, viitattu 1.4.2013

Tikkanen, Kaija (2012) 15–20 -vuotiaiden nuorten toivo, sen ylläpitäminen ja vahvistaminen. Tampereen yliopisto. Tampereen: Tampereen Yliopistopaino OY – Juvenes Print.

Tilastokeskus 2013. Saatavilla <<http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/tyoton>>, viitattu 20.1.2014

Tuomala, Juha & Hämäläinen, Kari (2008) Työmarkkinatuen aktivoimisen vaikutus työttömien työ-

listymiseen ja aktivointitoimiin osallistumiseen. Teoksessa Seija Ilmakunnas, Teuvo Junkka ja Roope Uusitalo Vaikuttavaa tutkimusta miten arviointitutkimus palvelee päätöksenteon tarpeita ? Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki: Oy Nord Print Ab

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2011) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelemisen Suomessa. Saatavilla <
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut>

Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa. 08.01.2013 TEM/2905/03.01.04/2012 Saatavilla <
http://www.te-palvelut.fi/te/fi/pdf/nuorten_yhteiskuntatakuu_ohje.pdf>

Työvoimatutkimus [verkkajulkaisu]. □ISSN=1798-7830. Helmikuu 2013. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 30.3.2013]. □Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2013/02/tyti_2013_02_2013-03-26_tie_001_fi.html

Uusitalo, Susanne (2011) Tahdonheikkous ja hyvinvointi. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, Balto Print, Vilna

Vaarama Marja, Moisio Pasi & Sakari Karvonen (2010) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Yliopistopaino

“Vaihtoehtoinen tarina” Mitä on sosiaalinen muutostyö. SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 14 / 2007. Yliopistopaino. ISSN 1795-701X

Vasalampi, Kati (2012) Appraisals of Education-Related Goals During Educational Transition in Late Adolescence. Consequences for Academic Well-being and Goal Attainment. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing house. Saatavilla <
<https://yx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/39935/978-951-39-4853-5.pdf?sequence=1>>

Vasalampi, Kati (2013) Nuorten koulutustavoitteet ja kouluhyvinvointi opintojen nivelvaiheissa. Psykologia 3/2013. Tieteellinen artikkeli. 25.7.2013

Vesänen, Maria, Thuneberg, Mikael, Reinikainen, Hanna & Mikkilä, Joonas (2011) Lukio2.0. Suomen Lukiolaisten Liiton tutkimus 2011. KTMP, Corsholms Tryckeri: Mustasaaren Painotalo. Saatavilla <
<http://www.lukio.fi/site/assets/files/6119/lukio2.0.pdf>> viitattu 20.11.2011.

Viinamäki, Heimo & Koskela, Kai & Niskanen, Leo & Arnkil, Robert (1993) Unemployment, financial stress and mental well-being: a factory closure study. European Journal of Psychiatry, 7(2), 95102.

Viinisalo, Kari (2010) Oppisopimuskoulutus ja oppiminen. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 12 (3). OKKA-säätiö. Saatavilla < Ammattikasvatuksen aikakauskirja 12 (3), 20-31/ISBN 1456-7989/© OKKA-säätiö 2010/www.okka-saatio.com> viitattu 18.3.2014

Vilkko, Anni (2000) Elämäkulkku ja elämäkulkukerronta. Teoksessa Eino Heikkinen, & Jouni Tuomi (toim.) Suomalainen elämäkulkku. Helsinki: Tammi

Virtanen, Minna (2006) Tutkimus nuorten työttömien ajankäytöstä. Kaukosäädin vai lenkkittossut ? Janus 12 (2006) 153-166. Saatavilla <
http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0206/2_06_Virtanen.pdf>, viitattu 1.4.2013

Viren, Matti (Kauppalehti. Debatti B16. 22.8.2013) Työllisyysluvut ja todellisuus eivät kohtaa.

Virmasalo, Ilkka (2002) Perhe, työttömyys ja lama. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research. Saatavilla < <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1301-5>. > viitattu 4.2.2012.

Virtanen, Petri (2007) Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottamine ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Prima Oy

Virtanen, Matti (2001) Fenomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka. Helsinki: SKS.

Vurri, Kari-Pekka (2002) Nuorten työttömien yleiset työelämävalmiudet ja ammatillinen minäkuva. Tampereen yliopisto. Kasvatustiede, ammattikasvatus. Pro gradu-tutkielma.

Välimaa, Outi (2008) Kunnallisen aikuissosiaalityön rajat ja ammattietiikka pitkäaikaistyöttömien kohtaamisessa. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 175-195.

Välimaa, Outi (2008) Pitkäaikaistyötön – toisen luokan kansalainen ? Neuvottelu pitkäaikaistyöttömien ryhmän leimatusta jäsenyydestä. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nyluf, Riikka Korkiamäki ja Suvi Raitakari. Yhteisöt ja sosiaalityö, Kansalaisen vai asiakkaan asialla ? Jyväskylä: PS-kustannus

Wilby, Peter (The Guardian Weekly 19.07.2013 Weekly review) Finland spreads word on schools.

Wilskman, Kaarina (Tessa, sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti 8.8.2012) Syrjäytymisen stigma.

Wrede-Jäntti, Matilda (2010) Pengarna eller livet ? En kvalitativ och longitudinell studie om långtid-sarbetslösa unga i ett aktörsperspektiv. Doktorsavhandling. Helsingfors universitet: Yliopistopaino.

Wrede, Henrik Georg (2006) Kuka omistaa aatteellisen yhdistyksen projektit ? Projektiarviointi aatteellisen yhdistyksen näkökulmasta. Teoksessa Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka (toim.) Projektityh-teiskunnan kääntöpuolia. Gaudeamus: Helsinki.

LIITTEET**Liite 1. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta****HAASTATELTAVAN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA JA TUTKIJAN VAITIOLOSITOUS**

Tutkimus: Jyväskylän yliopiston sosiaalityön maisteriohjelmaan kuuluva pro gradu – tutkimus. Tutkimuksesta antaa tarkempia Saira Tuokko p. 045 3586223 ja tutkimuksen ohjaaja Anni Vanhala p. 040 6733 573

Tutkimuksen nimi: Työttömyyden pitkittyminen - alle 25-vuotiaiden kokemuksia työttömyydestään.

Tutkimuslupa:

Tutkimuksen raportointi: Haastateltavien nuorten kaikki yhteystiedot ja haastattelussa esiin tulleet asiat ovat salaisia ja eivät ole tunnistettavissa tutkimusraportissa. Tutkijalla on vaitiovelvoite.

Haastateltavan suostumus:

Olen saanut tarvittavat tiedot tutkimuksesta ja tutustunut tutkimuksen tavoitteeseen.

Annan suostumuksen haastattelujen nauhoittamiseen ja haastelussa tulleiden asioiden luottamukselliseen käsittelyyn ja hyödyntämiseen tutkimuksen tekemisessä.

Päiväys

Allekirjoitus

Tutkijan vaitiolosittumus: Lupaan käsitellä ja säilyttää aineistoa huolellisesti ja valmis raportti on saatavilla kaupungin työllistämisyksikössä luettavaksi

Saira Tuokko

Liite 2. Tutkimuslupa

Liite 3. TEEMAHAASTATTELURUNKO

Liite 3.

Taustatiedot ja kysymyksiä perheestäsi

Sukupuoli

Syntymävuosi

Kuinka pitkään olet ollut työttömänä ?

Keitä perheeseesi kuuluu ?

Miten arvioita omaa taloudellista tilaa ?

Miten asut tällä hetkellä ?

Peruskoulutuksesi

Haastattelun teema-alueet:**1 ARKI - päiväjärjestys**

- onko sinulla päiväohjelma ja mikä merkitys sillä on - > päivän kulku yleensä
- mihin aikaan heräät aamuisin ? Huolehditko itse heräämisesi, onko kukaan puuttunut siihen
- etsitkö päivittäin töitä -> työnhakuohjelma
- haluaisitko ryhtyä esimerkiksi yrittäjäksi ? Vai haluaisitko säännöllisen palkkatyön ? Miksi

2 SOSIAALISET SUHTEET- ystävyysuhteet

- ovatko perhe ja kaverit sinulle tärkeitä ? Kuka on sinulle läheisin ?
- oletko yhteydessä edellä mainittuihin päivittäin tai keihin olet yhteydessä ?
- kuinka paljon aikaa vietät ystävien, perheen, tietokoneen kanssa, viihdytkö yksin
- tunnetko olevasi esimerkiksi yksinäinen ? -> osallistutko kursseille, petran toimintaan
- onko ystävien kanssa viettämäsi aika työnhakua tärkeämpää, onko sinulla paljon ystäviä, joilla ei ole töitä ja mitä te teette yhdessä ? -> kaveripiiri
- ystävystytkö helposti

3 ASIOIDEN HALLINTA - kyvykkyys

- selviydytkö päivittäisistä toiminnoista vaikka sinulla ei ole säännöllisiä palkkatuloja
- tarvitsetko viranomaisten apua ja kuinka usein olet heidän kanssaan tekemisessä (viikoittain, kuukausittain), selvitätkö itse asioita, kyselet, lähetät hakemuksia tms
- pidätkö kiinni sovituihista asioista, ajoista, tapaamisista, myöhästymiset
- mistä unelmoit, onko sinulla tulevaisuuden suhteen suunnitelmia, minkälaisia ?
- mitä asioita haluat tai haluaisit tehdä, miksi ?
- oletko saanut tukea tilanteeseesi, keneltä ?
- onko sinulle tarjottu tarpeeksi palveluita ja miten niitä pitäisi järjestää ? -> työntekijöiden kohtaaminen ja ammattitaito, ymmärtävätkö he tilannettasi mielestäsi
- mitä taitoja haluaisit oppia, kielet, rakentaminen tms.

4 AKTIVITEETIT – aktiviteetit

- onko sinulla säännöllisiä harrastuksia, mitä, kuinka usein
- pidätkö tärkeänä liikkua päivittäin, syödä terveellisesti, miten ruokaillet ?
- osallistutko työttömille suunnattuun toimintaan, miksi, onko ollut apua ?
- käytätkö paljon tietokonetta ja internetiä, mitä se merkitsee sinulle ? Sosiaalinen media, palvelut
- onko työn löytyminen sinulle harrastuksia tärkeämpää, miksi ?

5 IDENTITEETTI – itsetuntemus

- tunnetko oloasi usein esim. turhautuneeksi, miksi ?
- onko ilman työtä oleminen vaikuttanut sinuun mitenkään ?
- onko ilman työtä oleminen lisännyt esim. päihteiden käyttöä, kuinka paljon käytät ?
- onko sinulla kiinnostavia harrastuksia esim. urheilu, pelaaminen ?
- olisitko valmis tekemään mitä tahansa työtä esim. siivousta ? Koulutus ?
- mitä raha sinulle merkitsee, onko sitä riittävästi, miten selviydyt päivittäin - haluaisitko lähteä tai muuttaa ulkomaille työn saamisen vuoksi ?
- vahvuudet ja heikkoudet -> tunnistaminen